ఆపస్తంబీయ పంచదశ

సంస్కార చిన్తామణిః

ప్రథమభాగః

గృహ్య ప్రయోగాత్మక పంచదశ సంస్కార క్రియా వివరణ సహితము

పరమ పూజ్య గురుదేవులు, వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ

రావూరి లక్ష్మీనారాయణ అవధాని గారి

కృపాలబ్ధమైన పంచదశ సంస్కారముల పాఠమునకు

పూజ్య గురుదేవులు, వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ

కళా సత్యనారాయణశర్మావధాని గారి

క్రియా వివరణ సహితముగా

బుధజన విధేయుడు వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ

ద్విభాష్యం వెంకటేశ్వర్లు గారి కుమారుడు

సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిచే సంకలనము చేయబడి

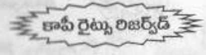
సోదరుల సహకారముతో శ్రీలక్ష్మీగణపతిప్రింటింగ్ ప్రెస్,

కొవ్వూరు నందు ముద్రింపించి ప్రకటింపబడియె.

శ్రీ విరోధినామ సంవత్సర మాఘ పూర్ణిమ.

ప్రథమ ముద్రణము 1999 - ప్రతులు 2000
ద్వితీయ ముద్రణము 2006 - ప్రతులు 3000
తృతీయ ముద్రణము 2010 - ప్రతులు 3000

ప్రకాశకులు :
ద్విభాష్యం సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి సోదరులు

డి.టి.పి. :
ద్విభాష్యం కుమార సుబ్రహ్మణ్య శర్మ

మూల్యము :
రూ. 220/-

వి.పి.పి. పద్ధతి లేదు.

పుస్తకములకు

గ్రంథములు కావలసిన వారు గ్రంథ మూల్యము మరియు పోస్టేజి లేక కొరియర్ ఛార్జీలతో కలపి మనియార్డర్ ద్వారా క్రింది చిరునామాకు మీ పేరు, తండ్రి పేరు, ఇంటి నెంబరు, వీధి, గ్రామము, జిల్లా పిన్‌కోడ్, మీ ఫోన్ నెంబరు వగైరాలతో వివరముగా పంపవలెను.

గ్రంథములు కావలసినవారు ఈక్రింది చిరునామాలో సంప్రదించండి :
సెల్ : 92474 13912, 92960 58090,
ఫోన్ : 08869 - 250 529, 250528,
ద్విభాష్యం సోదరులు
[illegible] 8-1-104 & 105,
[illegible] 533 450. (తూ॥గో॥జిల్లా, ఆంధ్ర)

ఓం నమశ్శివాయ ॥

వాగర్థావివ సంపృక్తౌ వాగర్థః ప్రతిపత్తయే ।
జగతః పితరౌ వన్దే పార్వతీ పరమేశ్వరౌ ॥

నమస్సుమాంజలి

మహనీయులైన యాజ్ఞికవిద్వద్వరేణ్యులకు మరియూ ఉపాధ్యాయులకు మీద్విభాష్యం సుబ్రహ్మణ్య సోదరుల నమస్సుమాంజలి.

అయ్యా! మాచేప్రచురింపబడిన 1) సంస్కార చిన్తామణిః ప్రథమభాగమ్ 2) తైత్తిరీయ పంచకాఠకః పంచోపనిషదః, 3) భవిష్యోత్తర పురాణోక్త సూర్యనమస్కారకల్పః, 4) వాయుపురాణోక్త శ్రీలక్షవర్త్రీవ్రతకల్పః, 5) ఆర్షవివాహ వైభవమ్, 6) సంస్కార చిన్తామణిః ద్వితీయభాగమ్, అనుగ్రంథములను మీరందరూ విశేషముగా ఆదరించుచున్నారు.

ముఖ్యముగా మాగ్రంథములను ఆందరించుచున్న వైదికసోదరుల అభిమానము, స్మార్తపాఠశాలల ఉపాధ్యాయులు, పుస్తకవిక్రేతలు మాకిచ్చుప్రోత్సాహముమరువలేనిది. వారికి మా కృతజ్ఞతాపూర్వక ప్రత్యేక ధన్యవాదములు.

మామిత్రులు, శ్రేయోభిలాషులైన వైదిక సోదరులు, చిరంజీవులు స్మార్తము నేర్చుకొను విద్యార్థుల సౌలభ్యముకొరకు ఈముద్రణలో క్రియావివరణ మరింత విపులముగా వ్రాసియున్నాము. అగ్నిముఖము, వపనకర్మలు, పాహిత్రయోదశ హోమములు వగైరాలు ఆయా సందర్భములలో అవసరమును బట్టి మరల మరల ఇచ్చియున్నాము.

ప్రతీమానవుడూ జీవితకాలములో తప్పక ఆచరించవలసిన కర్మలు 16. మరి ఈ షోడశకర్మలు అనగా ....

శ్లో॥ గర్భాధానం పుంసవనం సీమంతోన్నయనం తథా।
జాత నామాఽన్న చౌలాని మౌంజీ వ్రతచతుష్టయమ్।
గోదానాఖ్యం స్నాతకంచ వివాహం పైతృమేధికమ్।
షోడశైతాని కర్మాణి సమంత్రం కారయేత్తతః॥

తల్లిగర్భమునప్రవేశించినది(గర్భాధానము) మొదలు వివాహము వరకు జన్మించినప్రతిమానవునకూ వారి జీవితకాలములో జరుగు శుభకరమైన సంస్కారములు 15. (16. పితృకార్యము ఉత్తరక్రియలు)

మరి శుభకరమైన సంస్కారములు 15 ఏమిటనగా...

1. ధర్మపద్ధతిలో సంతానము పొందుటకు చేయు కర్మయే **గర్భాధానము.**
2. గర్భవతియైన స్త్రీకిమగసంతానముకలుగుటకు చేయుకర్మయే **పుంసువనము.**
3. గర్భవతియైనభార్యకుపాపిటనువిగదువ్వుకర్మయే **సీమంతోన్నయనము.**
4. శిశువు జన్మించగనేచేయు మొట్టమొదటికర్మయే **జాతకర్మ.**
5. శిశువునకు పేరుపెట్టుట అను కర్మయే **నామకరణము.**
6. శిశువునకు అన్నము ముట్టించుకర్మయే **అన్నప్రాశనము.**
7. శిశువుకు పుట్టుజుత్తు తీయుకర్మయే **చౌలకర్మ.**
8. ద్విజత్వ సిద్ధికొరకు చేయు కర్మయే **ఉపనయనము.**
9. ప్రజాపతిదేవతాక మంత్రాధ్యయనమునకై చేయుకర్మయే **ప్రాజాపత్యవ్రతము.**
10. సోమదేవతాక మంత్రాధ్యయనమునకై చేయుకర్మయే **సౌమ్యవ్రతము.**
11. అగ్నిదేవతాక మంత్రాధ్యయనమునకై చేయు కర్మయే **ఆగ్నేయ వ్రతము.**
12. విశ్వేదేవదేవతాక మంత్రాధ్యయనమునకైచేయు కర్మయే **వైశ్వదేవవ్రతము.**
13. వేదాధ్యయనముపూర్తిఅయిన పిమ్మట చేయుకర్మయే **గోదానవ్రతము.**
14. బ్రహ్మచారి గృహస్థాశ్రమముస్వీకరించుకర్మయే **స్నాతక వ్రతము.**
15. అగ్నిసాక్షిగా వధువుహస్తమును గ్రహించుకర్మయే **పాణిగ్రహణము.**

మా పరమపూజ్యగురుదేవులు వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ **రావూరి లక్ష్మీనారాయణ అవధానులు**గారి కృపాలబ్ధమై, విద్వాంసులచేతనూ, వైదికాభిమానుల చేతనూ విశేషముగా ఆదరింపబడుచున్న **శ్రీమదాపస్తమ్బీయ పంచదశ సంస్కార చిన్తామణిః** ప్రథమభాగము అను గ్రంథరాజమును పరమపూజ్యగురుదేవులు వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ **ఈలా సత్యనారాయణశర్మ**గారి అనుగ్రహలబ్ధమైన క్రియావివరణను మరింత విపులీకరించి, సుస్వరముగాముద్రించి, తమకు

సవినయముగా సమర్పించుచున్నాము. పూజ్యగురుదేవులకు అనేక శతసహస్ర నమోవాకములు .

శ్రీలక్ష్మీగణపతి ప్రింటింగ్‌ప్రెస్ అధినేతలు కొవ్వూరువాస్తవ్యులు శ్రీ మన్యం వీరభద్రరావుగార్కి మాప్రత్యేక కృతజ్ఞతాపూర్వక ధన్యవాదములు.

డి.టి.పి నందుఎంతో శ్రమకు ఓర్చి, మేమే స్వయముగాడి.టి.పి చేసి సాధ్యమైనంతవరకూ తప్పులను సరిచేయుట జరిగినది. ఐనప్పటికీ ఇంకా ఏమైనా స్వరదోషములు, అక్షర మార్పులు, చేర్పులుఉన్నచో మాకు తెలియపరచిన చో వచ్చే ముద్రణయందు చేర్చగలవారము.

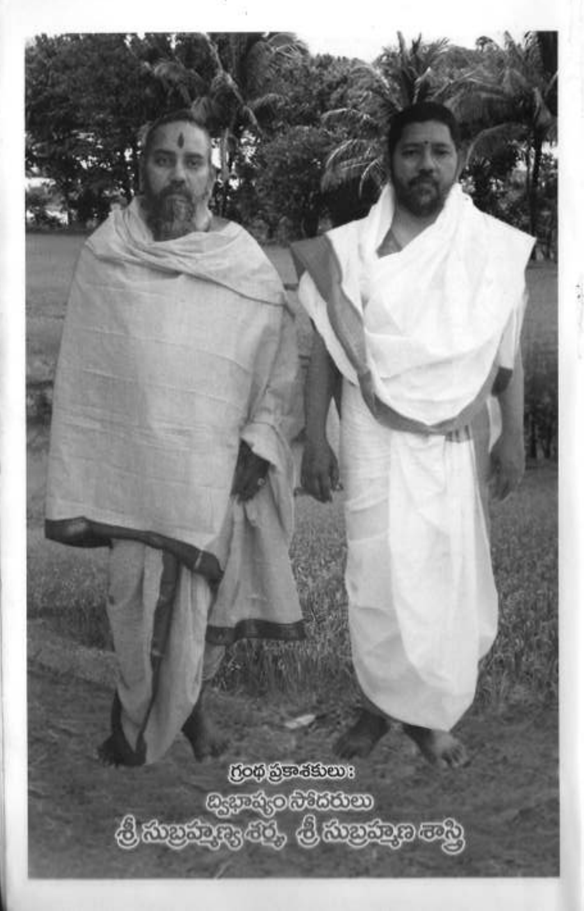
పేపరుఖరీదు, ప్రింటింగ్‌ఖర్చులువగైరాలు పెరినప్పటికీ పేపరువిషయము లోగాని, ప్రింటింగ్ విషయములోకాని రాజీపడకుండా ముద్రించినందున మూల్యము పెంచుట తప్పలేదు. సోదరులు సహకరించ ప్రార్థన.

మీ

ద్విభాష్యం సుబ్రహ్మణ్య సోదరులు

పూజ్య గురుదేవులు శ్రీ మేడిచర్ల పాపావధానులు వారితో
ద్విభాష్యం సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, సుబ్రహ్మణ్యశర్మ సోదరులు

విషయ సూచిక

సామగ్రి జాబితా

అన్ని కర్మలయందును కావలసిన ముఖ్యసామగ్రి

1) పసుపు, 2) కుంకుమ, 3) తమలపాకులు, 4) పోకచెక్కలు, 5) అగరవత్తులు, 6) హారతికర్పూరము, 7) గంధము, 8) పండ్లు, 9) బెల్లము, 10) బియ్యము, 11) కొబ్బరిబొండములు, 12) దూర్వలు,13) పీటలమీదకు తువ్వాలు, 14) విడిరూపాయలు, 15) మామిడికొమ్మలు, 16) దీపారాధన సామగ్రి, 17) అగ్గిపెట్టె, 18) ఉద్ధరిణి, 19) పంచపాత్ర, 20) హరివేణము, 21) పెళ్ళిపీట-పీటలు, 22) పళ్ళెములు 23) చెంబులు, 24) నీళ్ళబిందె. ఇవి ప్రతికార్యక్రమమునకు సాధారణముగా కావలసిన ముఖ్యసామగ్రి.

-: ఋతుసంధానమునకు సామగ్రి :-

1) మట్టి లేక ఇసుక, 2) బియ్యపుపిండి, 3) నెయ్యి, 4) సమిధలు, 5) బర్హిస్సు, 6) ఆసాదనకుపాత్రలు-3, 7) దంపతులకు నూతనవస్త్రములు మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: గర్భాధానమునకు సామగ్రి :-

1) అంచుగలతెల్లచీర, 2) తెల్లనిరవిక, 3) తెల్లనిపంచె, 4) కండువా, 5) కర్జూరపు కాయలు మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: పుంసువనమునకు సామగ్రి :-

1) ఖల్వము, 2) పొత్తరము, 3) చిగుళ్ళతో కూడిన మర్రిపళ్ళ గుత్తి,4) వడపోతకు వస్త్రము, 5) ఆసాదనకుపాత్రలు-3) 6) సమిధలు, 7) నెయ్యి,8) బియ్యపుపిండి, 9) మట్టిలేకఇసుక, 10) బర్హిస్సు మరియు ముఖ్యసామాగ్రి.

-: సీమన్తమునకు సామగ్రి :-

1) బ్రహ్మమేడికాయలగుత్తి, 2) దారపుబంతి, 3) యేదుపందిముల్లు,4) బియ్యపుపిండి, 5) ఆవునెయ్యి, 6) సమిధలు, 7) ఇసుకలేకమట్టి, 8) బరిహస్సు కట్టలు-3, 9) మొలకవెత్తినవడ్లు (ధాన్యం), 10)ఆసాదనమునకు

పాత్రలు మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: అనుపనీత ప్రాయశ్చిత్తమునకు సామగ్రి :-

1) బియ్యపుపిండి,2) నెయ్యి, 3) సమిధలు, 4) బరిహస్సు, 5) ఆసాదనకు పాత్రలు, 6) ఇసుక లేక మట్టి మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: అన్నప్రాశనకు సామగ్రి :-

1) పెరుగు, 2) తేనె, 3) నెయ్యి, 4) క్షీరాన్నము లేక అన్నము (కంకణము) 5) జీవికా పరీక్షకు వస్తువులు (పుస్తకము, కలము, కత్తి, బంగారము, విడిరూపాయలు వగైరా) మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: చౌలమునకు సామగ్రి :-

1) బరిహస్సు కట్టలు, 2) మేడికాయల గుత్తి, 3) ఎద్దు పేడతో చేసిన రెండు పాత్రలు, 4) ఏదుపందిముల్లు, 5) కంకణము, 6) ధాన్యము, 7) కత్తి, 8) పాత్రలతో వేడి నీళ్ళు, 9) చన్నీళ్ళు, 10) సమిధలు, 11) బియ్యపుపిండి,12) ఇసుక లేక మట్టి, 13) నెయ్యి మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: అంకురారోపణకు సామగ్రి :-

1) కంకణము, 2) ఆవుపాలు, 3) అన్నిరకముల ధాన్యములు, 4) కంచుపాత్ర, 5)పాలికలు, 6) పుట్టమట్టి, 7) వ్యంజనము (పెసరపప్పు, అప్పడములు, ఒడియములు, దుంపకూర మరియు కాయగూర) 8) దారపు రీలు మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: ఉపనయనమునకు సామగ్రి :-

1) జీలకర్రబెల్లము నూరినముద్ద, 2) కృష్ణాజినము, 3) ముంజ (దర్భ) త్రాడు 4)యజ్ఞోపవీతము, 5) కంకణము, 6) సమిధలు, 7) కూర్చ, 8) రాయి, 9) పసుపులోముంచి ఆరవేసినబట్టలు (వటువునకు), 10) బ్రహ్మోపదేశమునకు పంచెలచాపు, 11) గాయత్రీఉపదేశముకు పంచెలచాపు, 12) పీటలమీదకండువా (నాందీబ్రాహ్మణసమారాధనకు ప్రత్యేకవంట, నాందీముఖమునందు బ్రాహ్మణులకిచ్చుబట్టలు, దక్షిణలు), 13) మోదుగ దండము, 14)

బరిహస్సు, 15) బియ్యపుపిండి,16) ఇసుకలేకమట్టి, 17) భిక్షకు వెండిగిన్నె, 18) దక్షిణ, 19) బంగారు పలకల ఉంగరము, 20) అరిసెలు, చక్కిలములు, అప్పడములు. మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

పాలాశకర్మకు సామగ్రి

1) వస్త్రములు, 2) మూడురెమ్మలుగల మోదుగకొమ్మ, హోమసామగ్రి, నివేదనకు బూరెలు, పులగము, కుశలాన్నము. మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: స్నాతకమునకు సామగ్రి :-

1) పూలదండలు, 2) వస్త్రములు, 3) మణులు, 4) నలుగుపిండి, 5) తుంగచాప, 6) మోదుగసమిధ, 7) సమిధలు, 8) బరిహస్సు, 9) మేడిపుల్ల, 10) ఎద్దుపేడ, 11) కంకణము, 12) ఉదక పాత్రలు-2, 13) కత్తి, 14) ధాన్యం, 15) చిల్లర,16) కాటుక, 17) గొడుగు, 18) అద్దము, 19) చేతికర్ర, 20) చెప్పులజత,21) బరిహస్సుచే చుట్టబడిన చెవిపోగులు, 22) ఉదకపాత్రలు (వేడినీళ్ళు, చన్నీళ్ళు-2), 23) బియ్యపుపిండి, 24) కాశీప్రయాణములో వరునకుఇచ్చుబట్టలు (ఆడపెళ్లివారుఇచ్చేవి), 25) కాశీప్రయాణములో బావమరిదికి ఇచ్చేబట్టలు (మగపెళ్ళివారుఇచ్చేవి) మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

-: ఆడపెళ్ళివారికి పాణిగ్రహణమునకు సామగ్రి :-

ఎదురుసన్నాహముకు 1) పసుపు, 2) కుంకుమ, 3) తమలపాకులు, 4) పోకచెక్కలు, 5) మంచిగంధము, 6) అరటిపండ్ల గెల, 7) విడిపూవులు, 8) సెంటు, 9) పన్నీరు, 10) శుభలేఖ, 11) పూలదండ లేక చమికీదండ (పెండ్లికుమారునికి), 12) పానకంబిందెలు-2, 13) గ్లాసు-1, 14) పెండ్లి కుమారునికి ఇచ్చేబట్టలు,15) వియ్యంకులదంపతులకు ఇచ్చేబట్టలు, 16) పాలికలు-6, 17) ప్రమిదలు-6,

విశాఖ, విజయనగరం, శ్రీకాకుళంజిల్లాలలో ఎదురుసన్నాహముకు బదులుగా తోటసంబరముఅని చేయుదురు. అందుకు 1) బుక్కా 2) భర్గుండ, 3) పటికిబెల్లం, 4) కర్పూరం పేర్లు(చిన్న కర్పూరపు దండలు.)కూడాకావలెను.

లగ్నమునకు సామగ్రి 1) కంకణము, 2) ఆవుపాలు, 3) అన్నిరకముల ధాన్యములు, 4) కంచుపాత్ర, 5) పుట్టమట్టి, 6) వ్యంజనము, 7) దారపురీలు 8) కట్టులేనివెదురుపేళ్ళబుట్ట, 9) కాళ్ళుకడుగుపళ్ళెము, 10) చెంబు, 11) గుమ్మిడి పండు,12) గంధంచెక్క, 13) పెండ్లికుమారునికిఇచ్చు బంగారుఉంగరము, 14) వెండిజందెము, 15) యజ్ఞోపవీతము, 16) తెరకు పంచెలచాపు17) జీలకర్రబెల్లంనూరినముద్ద, 18) దుక్కి (కాడి),19)కొబ్బరికురిడీచిప్పలు-2, 20) కర్జూరపుకాయలు, 21) దర్భేణ్వము, 22) బరిహస్సు, 23) మట్టెలు, 24) మంగళసూత్రము, 25) పాలు, 26) పెరుగు, 27) తేనె, 28) బియ్యపు పిండితోచేసినజ్యోతులు, 29) తలంబ్రాలుబియ్యము,30) మధు పర్కములు, 31) పేలాలు,32) సన్నికల్లు, 33) స్థాలీపాకముగిన్నె, 34) సదస్యములోవరునకు ఇచ్చుబట్టలు,35) నాకబలిలోవరునకుఇచ్చు (పట్టు) బట్టలు, 36) అలకపాన్పుపై దుప్పటి, 37) ఉయ్యాలచీర,38) బొమ్మ, 39) వడికట్టుచీర (సామగ్రి: బియ్యము 5తవ్వలు, కందదుంప, చిన్నగిన్నె, 40) పీటలమీదకు కండువాలు-2, 41) అప్పగింత బట్టలు (వరునికుటుంబ మువారికి ఇచ్చేవి), 42) వరిపిండి, 43) సమిధలు, 44)ఇసుకలేక మట్టి, 45) బరిహస్సు, 46)పేలాలు, 47) చేద, తాడు,48) పాకెన్నబూరెలపళ్ళెము, 49)చతుర్థతగువ, 50) అలంకార సామాగ్రితో విడిదిలో మంగళ స్నానమునకు ఇచ్చుపళ్ళెము, 51) నాకబలివద్దకు ముంత సామగ్రి-33 (ప్రమిదలు దీపారాధనకు), 52) పురోహితునకుకట్నం (పంచెల చాపు, చీర, జాకట్టు, దక్షిణ) 53) పూజలకు బియ్యము, 54) పాలికలు (మట్టి మూకుళ్ళు)-6, ప్రమిదలు-6. మరియు ముఖ్యసామగ్రి.

విశాఖప్రాంతంలో పెండ్లి కుమార్తెకు అలంకారము వస్తువు పెట్టినప్పుడు వస్తువుపెట్టినవార్కి (అత్తగారికి) చీర,జాకెట్టు.

-: మగపెళ్ళివారికి పాణిగ్రహమునకు సామగ్రి :-

1) ముఖ్యసామగ్రి, 2) తెరకు పంచెలచాపు, 3) పెండ్లికుమార్తె మేనమామకు ఇచ్చేబట్టలు (బుట్ట తీసుకువచ్చినప్పుడు), 4) కొబ్బరికురిడీ చిప్పలు- 2,

5) మంగళ సూత్రము-1, 6) చుట్లు-2, 7) నానుకోదు పూస-1, 8) నల్లపూసల దండ,9) తలంబ్రాల బియ్యము, 10) కర్పూరపు దండలు, 11) పూలదండలు, 12) జీలకర్రబెల్లం నూరినముద్ద, 13) మిరియాలు, 14) పెండ్లికుమార్తెతల్లికి కంథలోఇచ్చు చీర,రవికె, 15) లాజహోమములో బావమరిదికి ఇచ్చుబట్టలు, 16) పీటలమీదకు కండువాలు-2, 17) బ్రహ్మకట్నము (పురోహితునకు పంచెలచాపు, చీర,జాకెట్టు, దక్షిణ), 18) నాకబలివద్ద పెళ్ళికుమార్తెకుఇచ్చు పట్టుచీర, రవిక, బంగారువస్తువులు, 19) సదస్యములో పెండ్లికుమార్తెకుఇచ్చు చీర,జాకట్టు. 20) దంపతీ తాంబూలములకు కొబ్బరి బొండములు (మిథున విడియములు).

<u>మగపెళ్ళివారు ఈక్రిందివిధముగా కట్నములుఇచ్చుట ఆచారము.</u>

1) స్నాతకములో మంగలికి కత్తెరకట్నము, 2) ఎదురుసన్నాహంలో శుభలేఖచదివినవారికి కట్నము, 3) పానకముకావిడ తెచ్చినవార్కి కట్నము, 4) పెండ్లికుమార్తెమేనమామకు గంపకట్నము (బట్టలు), 5) పెండ్లికుమారుని బావమరిదికి లాజహోమకట్నము (బట్టలు), 6) మరదలుమాడకట్నము (పెండ్లి కుమార్తెను దాచినందుకు బావగార్కి), 7) ఫలహారపుసామాన్లు తెచ్చిన బ్రాహ్మణునకుకట్నము, 8) విడిది కట్నము (విడిదిచేసిన ఇంటివారికి), 9) స్నాతకములో వరునిబావమరిదికి కట్నము(బట్టలు), 10) మంగళవాయిద్యములవారికి చాకలి, మంగలివారికి కట్నము, సంభావనలు.

-: <u>అక్షరస్వీకారముకు సామగ్రి</u> :-

1) పలకలు, 2) బలపములు, 3) పుస్తకములు, 4) పప్పు,బెల్లము, అటుకులు కలిసిన మిశ్రమము మరియు <u>ముఖ్యసామగ్రి</u>.

-: <u>దత్తతస్వీకారముకు సామగ్రి</u> :-

1) శిశువుకునూతనవస్త్రములు, 2) దాతలకుమరియు ప్రతిగ్రహీతలకు నూతనవస్త్రములు, 3) శిశువుకు దాతలు మరియుప్రతిగ్రహీతలు ఇచ్చు బంగారు వస్తువులు,4) బియ్యపుపిండి,5) సమిధలు,6) ఆవునెయ్యి, మరియు<u>ముఖ్యసామగ్రి</u>.

<u>ఆపస్తంబీయ పంచదశ</u>

సంస్కార చిన్తామణిః

<u>శుభారమ్భమ్</u> ప్రథమభాగః

అన్ని శుభకర్మలయందూ ప్రారంభమున యజమానులు ఫల, దక్షిణ, తాంబూలములు చేతపుచ్చుకొని క్రిందిఅనువాకమును పఠించిన పిమ్మట ఆసనములపై కూర్చుండవలెను...

ఓం శ్రీగురుభ్యోనమః హరిఃఓం

మమాగ్నేవర్చో విహవేష్వస్తు వయన్త్వేన్ధానా స్తనువం పుషేమ । మహ్యంనమన్తాం ప్రదిశశ్చతస్ర స్త్వయాఽధ్యక్షేణ పృతనాజయేమ । మమ దేవా విహవేసన్తు సర్వఇన్ద్రావన్తో మరుతో విష్ణురగ్నిః । మమాన్తరిక్ష మురు

గోపమస్తు మహ్యంవాతః పవతాంకామే అస్మిన్న్ । మయి దేవాద్రవిణ మాయజన్తాం మయ్యా శీరస్తు మయి దేవహూతిః । దైవ్యా హోతారా వని షన్త పూర్వేరిష్టాస్స్యామ తనువా సువీరాః । మహ్యంయజన్తు మమయాని హవ్యాఽఽకూతిస్సత్యా మనసోమే అస్తు । ఏనోమానిగాం కతమచ్చనాహం విశ్వే దేవాసో అధివోచతా మే । దేవీష్షడుర్వీ రురుణః కృణోత విశ్వేదేవాస ఇహవీరయధ్వమ్ । మాహాస్మహి ప్రజయా మాతనూభిర్మా రథామ ద్విషతే సోమరాజన్న్ । అగ్నిర్మన్యుం ప్రతినుదన్పురాస్తా దదబ్ధో గోపాః పరిపాహి నస్త్వమ్ । ప్రత్యఞ్చోయన్తు నిగుతః పునస్తే ఽమైషాం చిత్తం ప్రబుధావి నేశత్ । ధాతాధాతౄణాం భువనస్య యస్పతిర్దేవగ్ం సవితార మభిమాతి షాహమ్ । ఇమం యజ్ఞమశ్వినోభా బృహస్పతిర్ దేవాఃపాస్తు యజమానం న్యర్థాత్ । ఉరువ్యచానో మహిషశ్శర్మయగ్ం సదస్మిన్ హవే పురుహూతః పురుక్షు । సనఃప్రజాయై హర్యశ్వ మృడయేన్ద్ర మానోరీరిషో మాపరాదాః । యేన స్సపత్నా అపతే భవన్త్విన్ద్రాగ్నిభ్యా మవబాధా మహేతాన్ । వసవో రుద్రా ఆదిత్యా ఉపరి స్పృశం మోగ్రం చేత్తారమధిరాజమక్రన్న్ । అర్వాఞ్చ మిన్ద్ర మముతో హవామహే యోగోజిద్ధన జిదశ్వజిద్యః । ఇమంనోయజ్ఞం విహవే జుషస్వాస్య కుర్మో హరివో మేదినన్త్వా ॥

ఓం దేవీంవాచమజనయన్త దేవాస్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదన్తి ।
సానోమన్ద్రేష మూర్జం దుహానా ధేనుర్వా గస్మానుపసుష్టుతైతు॥

యజమానులు కూర్చున్నతరువాత సభాసదులు క్రిందివాక్యము పలికి యజమానుల శిరస్సులపై అక్షతలు వేయవలెను.

అయంముహూర్త స్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

క్రింది మంత్ర, శ్లోకములను పఠించిన పిమ్మట యజమానులు చేతనున్న ఫల దక్షిణ తాంబూలములు బ్రహ్మగారికి ఈయవలెను.

యాఃఫలినీర్యా అఫలా అపుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః ।
బృహస్పతి ప్రసూతా స్తానో ముఞ్చన్త్వగ్ం హసః ॥

శ్లో ॥ ఫలం మనోరథ ఫలం పుత్రపౌత్ర ప్రవర్ధనమ్ ।
యస్మా త్తస్మా చ్ఛివం మేస్యాదత శ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥

బ్రహ్మగారు : ఫలదాన కల్పోక్త సమ్పూర్ణ సకల ఫలావాప్తిరస్తు ॥

యజమానులు సభకు నమస్కరించి క్రింది నామమంత్రములు చెప్పుచూ ఆచమనము చేయవలెను.

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః । సభాయైనమః । ఆచమ్య ॥

ఓం కేశవాయస్వాహా । ఓం నారాయణాయ స్వాహా । ఓం మాధవాయ స్వాహా । ఓం గోవిందాయనమః । విష్ణో, మధుసూదన, త్రివిక్రమ, వామన, శ్రీధర, హృషీకేశ, పద్మనాభ, దామోదర, సంకర్షణ, వాసుదేవ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ, పురుషోత్తమ, అధోక్షజ, నారసింహ, అచ్యుత, జనార్దన, ఉపేన్ద్ర, హరే, శ్రీకృష్ణాయనమః ॥

తరువాత పుష్పాక్షతలు పసుపుతోచేసినగణపతిపైవేసి నమస్కరించి, దిగువ శ్లోకములు చదువవలెను.

ఏకార్యమైననూ నిర్విఘ్నముగా పూర్తిఅగుటకు చేయు మొట్టమొదటి పూజయే

విఘ్నేశ్వర పూజ

శ్లో॥ ఓం యశ్శివోనామ రూపాభ్యాం యాదేవీ సర్వమఙ్గళా ।
తయో స్సంస్మరణాత్పుంసాం సర్వతో జయమఙ్గళమ్ ॥
లాభస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవః ।
ఏషామిన్దీ వరశ్యామో హృదయస్థో జనార్దనః ॥
ఆపదా మపహర్తారం దాతారం సర్వసమ్పదామ్ ।
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయోభూయో నమామ్యహమ్ ॥
సర్వమఙ్గళ మాఙ్గళ్యే శివే సర్వార్థ సాధకే ।
శరణ్యే త్ర్యంబకే దేవి నారాయణి నమోస్తుతే ॥

క్రింది నామమంత్రములు చెప్పుచూ యజమానులు హరిద్రగణపతిని పుష్పాక్షతలతో పూజించవలెను.

శ్రీలక్ష్మీనారాయణాభ్యాం నమః । ఉమామహేశ్వరాభ్యాం నమః । వాణీ హిరణ్యగర్భాభ్యాం నమః । శచీ పురన్దరాభ్యాం నమః । అరున్ధతీ వసిష్ఠాభ్యాం నమః । శ్రీసీతారామాభ్యాం నమః ॥

క్రిందివాక్యముచెప్పి యజమానులు సభాసదులపై అక్షతలు చల్లవలెను.

సర్వేభ్యో మహాజనేభ్యో నమః ॥

ప్రాణాయామమ్

క్రిందివాక్యముచెప్పి సభాసదులు యజమానులపై అక్షతలు వేయవలెను.

అయంముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

యజమానులు అక్షతలు భార్యఎడమచేతివైపు వెనుకకువేసి, ప్రాణాయామముచేసి, దేశకాలములను, గోత్ర, నామములను ఉచ్చరించిన పిమ్మట కరిష్యే అనునపుడు అక్షతలు,ఉదకము హరివేణమునందువిడువవలెను.

ప్రాణానాయమ్య । ఉత్తిష్ఠన్తు భూతపిశాచాః। ఏతేభూమి భారకాః। ఏతేషా మవిరోధేన। బ్రహ్మకర్మ సమారభే ॥

ఓంభూః । ఓంభువః । ఓగ్ంసువః । ఓంమహః । ఓంజనః । ఓం తపః । ఓగ్ంసత్యం । ఓంతథ్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి। ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ । ఓమాపో జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్ ।మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థమ్ ॥

సంకల్ప వివరణమ్

క్రింది సంకల్పమందు దేశకాలములను ఉచ్చరించునపుడు ఆయా వివరముల కొరకు పంచాంగము చూడవలెను. ౬ఋతువులు, ౧౨మాసములు, ౩౦ తిథులు, ౭ వారములు క్రమముగా క్రింది పట్టికలను చూచి, గ్రహించవలెను. పట్టికలు విద్యార్థులసౌకర్యముకొరకు దిగువనఇచ్చుచున్నాము.

ఋతువులు - ౬, మాసములు - ౧౨ :

౧. వసంతఋతౌ - చైత్ర / వైశాఖ మాసే.
౨. గ్రీష్మఋతౌ - జ్యేష్ఠ / ఆషాఢ మాసే.
౩. వర్షఋతౌ - శ్రావణ / భాద్రపద మాసే.
౪. శరదృతౌ - ఆశ్వయుజ / కార్తీక మాసే.

౫. హేమంతఋుతౌ - మార్గశీర్ష / పౌష మాసే.

౬. శిశిరఋుతౌ - మాఘ / ఫాల్గుణ మాసే.

తిథులు : శుక్లపక్షము ౧౫, కృష్ణపక్షము ౧౫. వెరశి ౩౦.

౧.ప్రతిపద్యాం. ౨.ద్వితీయాయాం. ౩. తృతీయాయాం. ౪. చతుర్థ్యాం. ౫. పంచమ్యాం. ౬. షష్ఠ్యాం. ౭. సప్తమ్యాం. ౮. అష్టమ్యాం. ౯. నవమ్యాం. ౧౦. దశమ్యాం. ౧౧. ఏకాదశ్యాం. ౧౨. ద్వాదశ్యాం. ౧౩. త్రయోదశ్యాం. ౧౪. చతుర్దశ్యాం. ౧౫. పౌర్ణమాస్యాం/౩౦. అమాయాం.

వారములు : ౭.

౧. ఆదివారము : భానువాసరే. ౨. సోమవారము : ఇందువాసరే.

౩. మంగళవారము : భౌమవాసరే. ౪. బుధవారము : సౌమ్యవాసరే.

౫. గురువారము : గురువాసరే. ౬. శుక్రవారము : భృగువాసరే.

౭. శనివారము : స్థిరవాసరే.

సంకల్పః

శుభే శోభనే ముహూర్తే శ్రీమహావిష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్యాద్య బ్రహ్మణః। ద్వితీయపరార్థే, శ్వేతవరాహకల్పే, వైవస్వతమన్వంతరే, కలియుగే, ప్రథమపాదే, జంబూద్వీపే, భరతవర్షే, భరతఖణ్డే, అస్మిన్ వర్తమాన వ్యావహారిక చాన్ద్రమానేన శ్రీ.....నామసంవత్సరే దక్షిణా/ ఉత్తరా యనే. ..... ఋతౌ .....మాసే.....శుక్ల / కృష్ణ పక్షే.....తిథౌ.....వాసరే శుభనక్షత్రే శుభయోగే శుభకరణ ఏవఙ్గుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీమాన్ .....గోత్రః.....నామధేయః ధర్మపత్నీ సమేతోహం శ్రీమతః..... గోత్రస్య..... నామధేయస్య ధర్మపత్నీసమేతస్య మమఉపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపర

మేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ...(గర్భాధానా/ పుగ్ంసువనా/ సీమన్తోన్నయనా/ జాతకర్మా/ నామకరణా/ అన్నప్రాశనా/ చౌలకర్మా/ ఉపనయనా/ ప్రాజాపత్య వ్రతా/ సౌమ్యవ్రతా/ ఆగ్నేయవ్రతా/ వైశ్వదేవవ్రతా/ గోదానవ్రతా/ స్నాతక వ్రతా/ పాణిగ్రహణా).....ఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాన్త్యర్థ మభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తి పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే। ఆదౌనిర్విఘ్న పరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతి పూజాంకరిష్యే। తదఙ్గ కలశారాధనం కరిష్యే ॥

విశేష కలశపూజ

క్రింది మంత్ర,వాక్యములను చెప్పుచూ కలశమునుగంధ పుష్పాక్షతలతో అలంకరించి, క్రింది విధముగా పూజించవలెను.

క్రిందిమంత్రముచెప్పి కలశముఖమునందు విష్ణువును ఆవాహనచేయవలెను.

కలశముఖే : ఓం ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే త్రేధానిదధేపదమ్ ।
సమూఢమస్య పాగ్ంసురే॥ కలశముఖే విష్ణుమావాహయామి ॥

క్రిందిమంత్రముచెప్పి కలశకంఠమునందు రుద్రుని ఆవాహనచేయవలెను.

కలశకంఠే : ఓం కద్రుద్రాయప్రచేతసే మీఢుష్టమాయతవ్యసే ।
.వోచేమ శన్తమగ్ంహృదే॥ కలశకంఠే రుద్రమావాహయామి ॥

క్రిందిమంత్రముచెప్పి కలశమూలమునందు బ్రహ్మను ఆవాహనచేయవలెను.

కలశమూలే : ఓంబ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాద్విసీమతస్సురుచో వేనఆవః। సబుధ్నియా ఉపమాఅస్య విష్ఠాస్సతశ్చయోని మసతశ్చవివః ॥
కలశమూలే బ్రహ్మాణమావాహయామి ॥

క్రిందివాక్యములుచెప్పుచూ కలశమధ్యనఅష్టమాతృకలను ఆవాహనచేయవలెను.

కలశమధ్యే :

౧. ఓంభూర్భువస్సువః ఆంబ్రాహ్మ్యైనమః । బ్రాహ్మీమావాహయామి॥

౨. ,, ఈంమాహేశ్వర్యైనమః । మాహేశ్వరీమావాహయామి ॥

౩. ,, ఊంకౌమార్యైనమః । కౌమారీమావాహయామి ॥

౪. ,, ఋూంవైష్ణవ్యైనమః । వైష్ణవీమావాహయామి॥

౫. ,, ౠంవారాహ్యైనమః । వారాహీమావాహయామి ॥

౬. ,, ఐం ఇంద్రాణ్యైనమః । ఇంద్రాణీ మావాహయామి ॥

౭. ,, ఔం చాముండాయైనమః । చాముండామావాహయామి ॥

౮. ,, అః మహాలక్ష్మ్యై నమః । మహాలక్ష్మీమావాహయామి ॥

కలశమధ్యే అష్టమాతృకానావాహయామి ॥

క్రిందిమంత్రముచెప్పి కలశకుక్షియందు సర్వసాగరములను, సప్త ద్వీపములను, భూదేవతను, చతుర్వేదములను షడంగసహితముగా ఆవాహనచేయవలెను.

కలశకుక్షౌ : ఓం సముద్రాయ వయునాయ సిన్ధూనాం పతయేనమః । నదీనాగ్ం సర్వాసాం పిత్రేజుహుతా విశ్వకర్మణే విశ్వాఽహాఽమర్త్యగ్ం హవిః । కలశ కుక్షౌ సర్వసాగరానావాహయామి ॥

౧. ఓం భూర్భువస్సువః ఓం జంబూద్వీపాయనమః ।

౨. ” ఓం ప్లక్ష ద్వీపాయనమః । ౩. ” ఓం శాల్మలద్వీపాయనమః ।

౪. ” ఓం కుశద్వీపాయనమః । ౫. ” ఓం క్రౌఞ్చద్వీపాయనమః ।

౬. ” ఓం శాకద్వీపాయనమః । ౭. ” ఓం పుష్కరద్వీపాయనమః ।

ఓం స్యోనా పృథివిభవా నృక్షరానివేశనీ । యచ్ఛానశ్శర్మసప్రథాః ॥

తత్ర సప్తద్వీప సహిత వసున్ధరామావాహయామి॥

ఓం అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవ మృత్విజమ్ । హోతారం రత్న ధాతమమ్॥ ఋగ్వేదమావాహయామి॥

ఓం ఇషేత్వోర్జేత్వా వాయవస్థో పాయవస్థ దేవోవస్సవితా ప్రార్పయ తు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయధ్వమఘ్నియా దేవభాగ మూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీ రనమీవా అయక్ష్మా మావస్తేన ఈశత మాఽఘశగ్ం సో రుద్రస్యహేతిః పరివోవృణక్తు ధ్రువా అస్మిన్‌గోపతౌస్యాత బహ్వీర్యజ మానస్య పశూన్పాహి ॥ యజుర్వేదమావాహయామి॥

ఓం అగ్న ఆయాహివీతయే గృణానో హవ్యదాతయే ।

నిహోతా సత్సిబర్హిషి ॥ సామవేదమావాహయామి ॥

ఓం శంనోదేవీ రభిష్టయ ఆపోభవన్తు పీతయే ।

శంయోరభి స్రవన్తునః ॥ అథర్వవేదమావాహయామి ॥

శీక్షా, వ్యాకరణ, నిరుక్త, ఛన్ద, జ్యోతిష, కల్పాది షడఙ్గానావాహయామి ॥

క్రింది మంత్రముచెప్పి కలశయందు వరుణుని ఆవాహన చేయవలెను.

ఓం ఇమంమే వరుణశ్రుధీ హవమద్యాచ మృడయ । త్వామవస్యు రాచకే ॥ కలశే వరుణం సాఙ్గం సాయుధం సవాహనం సశక్తి పత్నీపుత్ర పరివారసమేతం వరుణమావాహయామి ॥

ఇతి విశేషకలశపూజ ॥

సాధారణ కలశపూజ

కలశమును గంధ, పుష్ప అక్షతలచే అలంకరించి, గన్ధపుష్పాక్షతలను కలశలోఉంచి, యజమానులు ఆకలశపై తమ కుడిచేతులుఉంచి, క్రింది శ్లోక, మంత్రములు పూర్తిఅగునంతవరకు అభిమంత్రించవలెను.

కలశం గన్ధ పుష్పాక్షతై రభ్యర్చ్య ॥

శ్లో॥ కలశస్య ముఖేవిష్ణుః కంఠేరుద్ర స్సమాశ్రితః ।
మూలేతత్ర స్థితోబ్రహ్మా మధ్యే మాతృగణాః స్మృతాః ।
కుక్షౌతు సాగరాస్సర్వే సప్తద్వీపా వసున్ధరా ।
ఋగ్వేదోఽథ యజుర్వేద స్సామవేదో హ్యథర్వణః ।
అఙ్గైశ్చసహితా స్సర్వే కలశామ్బు సమాశ్రితాః ।
కలశే గన్ధ పుష్పాక్షతాన్ నిక్షిప్య । హస్తే నాచ్ఛాద్య ॥

ఓంఆకలశేషుధావతి పవిత్రే పరిషిచ్యతే । ఉక్థైర్యజ్ఞేషు వర్ధతే ॥
ఓం ఆకలశేషుధావతి శ్యేనోవర్మ విగాహతే । అభిద్రోణా కనిక్రదతు ॥

ఓంఆపోవా ఇదగ్ంసర్వం విశ్వాభూతాన్యాపః ప్రాణావాఆపః పశవ ఆపోన్నమాపోఽమృత మాపస్సమ్రాడాపో విరాడాపస్స్వరాడాప శ్ఛన్దాగ్ శ్యాపో జ్యోతీగ్ష్యాపో యజూగ్ష్యాప స్సత్యమాప స్సర్వాదేవతా ఆపోభూర్భు వస్సువరాప ఓమ్॥

శ్లో॥ గఙ్గేచ యమునే చైవ గోదావరి సరస్వతీ ।
నర్మదే సిన్ధు కావేరీ జలేస్మిన్ సన్నిధిం కురు ॥

క్రిందివాక్యముపలికి, యజమానులు కలశోదకమును పుష్పముతో దేవుని పైన, తమశిరస్సులపైన, పూజాద్రవ్యములపైననూ చల్లవలెను.

ఆయాన్తు శ్రీమహాగణాధిపతి పూజార్థం దురితక్షయ కారకాః । కలశోదకేన దేవం, ఆత్మానం, పూజాద్రవ్యాణి సంప్రోక్ష్య ॥

ధ్యానమ్

యజమానులు పుష్పాక్షతలుచేతపట్టి క్రిందిమంత్రముచెప్పి హరిద్ర బింబమునందు గణపతిని ఆవాహనముచేయవలెను.

ఓంగణానాంత్వా గణపతిగ్ం హవామహే కవింకవీనా ముపమశ్రవస్తమమ్। జ్యేష్ఠరాజంబ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత ఆనశ్శృ ణ్వ న్నూతిభిస్సీద సాదనమ్ ॥ శ్రీమహాగణాధిపతిం సాఙ్గంసాయుధం సవాహనం సశక్తి పత్నీపుత్ర పరివారసమేతం శ్రీమహాగణాధిపతిమావాహయామిస్థాపయామి పూజయామి॥

యజమానులు తమచేతనున్నపుష్పాక్షతలు గణపతిపైవేసి, క్రిందిమంత్రముచెప్పి అభిమంత్రణముచేయుచూ, ప్రాణప్రతిష్ఠగావించవలెను.

ఓంఅసునీతే పునరస్మాసుచక్షుః పునః ప్రాణమిహనో ధేహిభోగమ్।
జ్యోక్పశ్యేమ సూర్యముచ్చరన్త మనుమతే మృళయానస్వస్తి ।
అమృతంవై ప్రాణా అమృతమాపః ప్రాణానేవ యథాస్థాన ముపహ్వయతే॥

శ్రీ మహాగణాధిపతి ప్రాణప్రతిష్ఠాపన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥ స్థిరోభవ । వరదోభవ । మమ ఇష్టకామ్యార్థ ఫలసిద్ధితో భవ । స్థిరాసనం కురు ॥ పిమ్మటగణపతిపై పుష్పాక్షతలుఉంచవలెను.

షోడశోపచారాః

క్రింది ౧౬ ఉపచారములు షోడశోపచారములుఅనబడును.

శ్లో॥ ఆవాహనాసనే పాద్యే అర్ఘ్యమాచమనీయకమ్ ।
స్నానం వస్త్రోపవీతఞ్చ గన్ధంచైవచపుష్పకమ్ ।
ధూపం దీపఞ్చ నైవేద్యం తామ్బూలఞ్చ ప్రదక్షిణమ్ ।
నమస్కృతోద్వాసనఞ్చ ఉపచారాణి షోడశ ॥

౧) ఆవాహనము ౨) ఆసనము 3) పాద్యము
౪) అర్ఘ్యము ౫) ఆచమనము ౬) స్నానము
౭) వస్త్రము ౮) యజ్ఞోపవీతము ౯) గంధము
౧౦) పుష్పము ౧౧)ధూపము ౧౨)దీపము
౧౩) నైవేద్యము ౧౪)తాంబూలము ౧౫)ప్రదక్షిణము
౧౬) నమస్కారము, ఉద్వాసనము.

క్రిందివాక్యములు పలుకుచూగణపతిని పుష్పాక్షతలచేపూజించవలెను.

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః । ఆవాహయామి । రత్నసింహాసనం సమర్పయామి ॥

క్రిందివాక్య,మంత్రములనుచెప్పుచూ గణపతిపైపుష్పముతో ఉదకము చల్లవలెను.

పాదయోః పాద్యం సమర్పయామి । హస్తయోః అర్ఘ్యం సమర్పయామి। ముఖే ఆచమనీయం సమర్పయామి । స్నపయామి ॥

స్నానమ్

ఓంఆపోహిష్ఠామ యోభువస్తాన ఊర్జేదధాతన । మహేరణాయచ

క్షసే । యోవ శ్శివత మోరస స్తస్య భాజయతే హనః। ఉశతీరివ మాతరః ।
తస్మా అరఙ్గ మామవో యస్యక్షయాయ జిన్వథ । ఆపో జనయ థాచనః ॥

శ్రీ మహాగణాధిపతయేనమః స్నపయామి ।
స్నానానన్తరం ఆచమనీయం సమర్పయామి ॥

వస్త్రమ్

క్రింది మంత్రముచెప్పి గణపతికి వస్త్రములుసమర్పించవలెను.
తరువాత ఆచమనార్థము ఉదకమునుసమర్పించవలెను.

ఓంఅభివస్త్రా సువసనాన్యర్షాఽభి ధేనూస్సుదుఘాఃపూయమానః।
అభిచన్ద్రా భర్తవేనో హిరణ్యా ఽభ్యశ్వాన్ రథినో దేవసోమ ॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః వస్త్రయుగ్మం సమర్పయామి ।
వస్త్రధారణానంతరం ఆచమనీయం సమర్పయామి ॥

యజ్ఞోపవీతమ్

క్రిందిమంత్రముచెప్పి, గణపతికియజ్ఞోపవీతముసమర్పించవలెను.
తరువాత ఆచమనార్థము ఉదకమునుసమర్పించవలెను.

ఓంయజ్ఞోపవీతం పరమంపవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్।
ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముఞ్చ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః యజ్ఞోపవీతం సమర్పయామి ।
యజ్ఞోపవీత ధారణానన్తరం ఆచమనీయం సమర్పయామి ॥

గన్ధమ్

క్రిందిమంత్రముచెప్పి, గణపతికి గంధముసమర్పించవలెను.

ఓంగన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్ ।

ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయేశ్రియమ్ ॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః దివ్యశ్రీచందనం సమర్పయామి॥

పుష్పమ్

క్రిందిమంత్రముచెప్పి గణపతిని పుష్పాక్షత, దూర్వాదులచేపూజించవలెను.

ఓంఆయనేతే పరాయణే దూర్వారోహన్తు పుష్పిణీః ।

హ్రదాశ్చ పుణ్డరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే ॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః దూర్వాక్షతైః పూజయామి ॥

౧) ఓం సుముఖాయనమః । ౨) ఓం ఏకదన్తాయనమః ।
౩) ఓం కపిలాయనమః ౪) ఓం గజకర్ణకాయనమః ।
౫) ఓం లమ్బోదరాయనమః । ౬) ఓం వికటాయనమః ।
౭) ఓం విఘ్నరాజాయ నమః । ౮) ఓం గణాధిపాయనమః ।
౯) ఓం ధూమకేతవేనమః । ౧౦) ఓం గణాధ్యక్షాయనమః ।
౧౧) ఓం ఫాలచన్ద్రాయనమః । ౧౨) ఓం గజాననాయనమః ।
౧౩) ఓం వక్రతుణ్డాయనమః । ౧౪) ఓం శూర్పకర్ణాయనమః ।
౧౫) ఓం హేరమ్బాయనమః । ౧౬) ఓం స్కన్దపూర్వజాయనమః ।

ఓం సర్వసిద్ధి ప్రదాయకాయనమః । శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః నానావిధ పరిమళ పుష్ప, దూర్వాక్షతపూజాం సమర్పయామి॥

ధూపమ్

క్రిందిశ్లోకముచెప్పి, గణపతికి ధూపముసమర్పించవలెను.

శ్లో ॥ వనస్పత్యు ద్భవైర్దివ్యై ర్నానాగన్ధై స్సుసంయుతః ।

ఆఘ్రేయ స్సర్వదేవానాం ధూపోయం ప్రతిగృహ్యతామ్ ॥

శ్రీ మహాగణాధిపతయేనమః ధూపమాఘ్రాపయామి ।

దీపమ్

క్రిందిశ్లోకముచెప్పి, గణపతికి దీపముదర్శింపచేయవలెను.

తరువాతఆచమనార్థము ఉదకమునుసమర్పించవలెను.

శ్లో ॥ సాజ్యం త్రివర్తిసంయుక్తం వహ్నినాయోజితం ప్రియమ్ ।

గృహాణ మఙ్గళందీపం త్రైలోక్య తిమిరాపహమ్ ॥

భక్త్యాదీపం ప్రయచ్ఛామి దేవాయ పరమాత్మనే ।

త్రాహిమాం నరకాద్ఘోరా ద్దివ్యజ్యోతి ర్నమోస్తుతే ॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః దీపందర్శయామి ।

ధూప దీపానన్తరం ఆచమనీయం సమర్పయామి ॥

నైవేద్యమ్

క్రిందిమంత్రములుచెప్పుచూ గణపతికి నివేదనచేయు పదార్థములపై ఉదకముచల్లవలెను.

ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి నివేదనచేయు పదార్థములచుట్టూ ఉదకము త్రిప్పవలెను. (పగటివేళ నివేదనచేయునపుడు "సత్యంత్వర్తేన"అనియూ, సాయం

త్ర, రాత్రులందు నివేదనచేయునపుడు"ఋతంత్వా సత్యేన "అనియూ చెప్పవలెను.)

సత్యంత్వ ర్తేన/ ఋతంత్వాసత్యేన పరిషిఞ్చామి॥

క్రిందిమంత్రముచెప్పిగణపతికి ఉదకమునుసమర్పించవలెను.

అమృతమస్తు । అమృతోపస్తరణమసి ॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః గుడోపహార నైవేద్యంసమర్పయామి॥

క్రిందిమంత్రములు చెప్పచూ పుష్పమునుచేతితో పట్టుకొని నివేదనచేయు పదార్థములను గణపతికి ఆరగింపుచేయవలెను.

ఓం ప్రాణాయస్వాహా । ఓం అపానాయస్వాహా । ఓం వ్యానాయ స్వాహా । ఓం ఉదానాయస్వాహా । ఓం సమానాయస్వాహా ॥

తరువాత క్రిందివాక్యములుచెప్పుచూ గణపతికి ఉదకమునుసమర్పించవలెను.

మధ్యేమధ్యే పానీయం సమర్పయామి ।

అమృతాపిధానమసి । ఉత్తరాపోశనం సమర్పయామి ।

హస్తౌ ప్రక్షాళయామి । పాదౌ ప్రక్షాళయామి ॥

ఆచమనీయం సమర్పయామి ॥

తామ్బూలమ్

క్రిందిశ్లోకముచెప్పి, గణపతికి ఫలదక్షిణ తాంబూలములనుసమర్పించవలెను.

శ్లో॥ పూగీఫలై స్సకర్పూరై ర్నాగవల్లీ దళైర్యుతమ్ ।

ముక్తాచూర్ణేన సంయుక్తం తామ్బూలం ప్రతిగృహ్యతామ్ ॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః తామ్బూలం సమర్పయామి ।

నీరాజనమ్

క్రిందిమంత్రముచెప్పి, గణపతికి నీరాజనముదర్శింపచేసి, తరువాత ఉదకమును సమర్పించవలెను.

ఓంసమ్రాజఞ్చ విరాజఞ్చాఽభి శ్రీర్యాచనో గృహే ।

లక్ష్మీరాష్ట్రస్యయా ముఖేతయామా సగ్ంసృజామసి ॥ సన్తతఃశ్రీరస్తు। సమస్త మఙ్గళాని భవన్తు। నిత్యశ్రీరస్తు। నిత్యమఙ్గళాని భవన్తు ॥ శ్రీమహా గణాధిపతయేనమః కర్పూరనీరాజనం దర్శయామి । నీరాజనానన్తరం ఆచమనీయం సమర్పయామి॥

మన్త్రపుష్పమ్

యజమానులు పుష్పాక్షత దక్షిణలు చేతపట్టి క్రిందిమంత్ర, శ్లోకములను చెప్పి గణపతికి మంత్రపుష్పము సమర్పించవలెను.

ఓంగ్గణానాంత్వా గణపతిగ్ం హవామహే కవింకవీనా ముపమశ్రవస్తమమ్।
జ్యేష్ఠరాజంబ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత ఆనశ్శృణ్వన్నూతిభిస్సీదసాదనమ్॥

శ్లో॥ సుముఖశ్చైక దన్తశ్చ కపిలో గజకర్ణకః ।

లమ్బోదరశ్చ వికటో విఘ్నరాజో గణాధిపః ।

ధూమకేతు ర్గణాధ్యక్షః ఫాలచన్ద్రో గజాననః ।

వక్రతుణ్డ శ్శూర్పకర్ణో హేరమ్బ స్స్కన్దపూర్వజః ।

షోడశైతాని నామాని యఃపఠే చ్ఛృణుయాదపి ।

విద్యారమ్భే వివాహేచ ప్రవేశే నిర్గమే తథా ।

సంగ్రామే సర్వకార్యేషు విఘ్నస్తస్య నజాయతే॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః సువర్ణమన్త్రపుష్పం సమర్పయామి॥

ప్రదక్షిణమ్

క్రింది శ్లోకములనుచెప్పుచూ గణపతికి ప్రదక్షిణనమస్కారములు చేయవలెను.

శ్లో॥ యానికానిచ పాపాని జన్మాంతర కృతానిచ ।
తాని తాని ప్రణశ్యంతి ప్రదక్షిణ పదేపదే ॥
పాపోహం పాపకర్మాహం పాపాత్మా పాపసంభవః ।
త్రాహిమాం కృపయాదేవ శరణాగతవత్సల ॥
అన్యధా శరణంనాస్తి త్వమేవ శరణం మమ ।
తస్మాత్ కారుణ్యభావేన రక్షరక్ష గణాధిప॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః ఆత్మప్రదక్షిణ నమస్కారం సమర్పయామి॥

ప్రార్థన

క్రిందిశ్లోకములనుచెప్పుచూ గణపతినిప్రార్థించవలెను.

శ్లో॥ ఆయుర్దేహి యశోదేహి శ్రియందేహిచ సౌఖ్యకమ్ ।
పుత్రాన్ పౌత్రాన్ ప్రపౌత్రాంశ్చ దేహిమే గణనాయక ॥

శ్లో॥ వినాయక నమస్తుభ్యం సతతం మోదకప్రియ ।
నిర్విఘ్నం కురుమే దేవ సర్వకార్యేషు సర్వదా ॥

శ్రీమహాగణాధిపతయేనమః ప్రార్థన నమస్కారంసమర్పయామి ।

క్రింది శ్లోక,వాక్యములనుచెప్పి అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

శ్లో॥ మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం గణాధిప ।

యత్పూజితం మయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే ॥

అనయాధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజయాచ భగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీమహాగణాధిపతి స్సుప్రీతస్సుప్రసన్నో వరదోభవతు । ఉత్తరే శుభకర్మణ్యవిఘ్నమస్త్వితి భవన్తోబ్రువన్తు । ఉత్తరే శుభకర్మణ్యవిఘ్నమస్తు ॥

క్రిందిమంత్రముచెప్పి, గణపతినిపూజించిన పుష్పాక్షతలుశిరమున ధరించవలెను.

ఓంసహస్ర పరమాదేవీ శతమూలా శతాఙ్కురా ।
సర్వగ్ం హరతుమే పాపం దూర్వాదుస్వప్న నాశనీ ॥
శ్రీమహాగణాధిపతి ప్రసాదం శిరసాగృహ్ణామి ।

క్రిందిమంత్రముచెప్పి గణపతిని ఉద్వాసనచేయవలెను.

ఓంయజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్త దేవాస్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ ।
తేహనాకం మహిమానస్సచన్తే యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః ॥
శ్రీమహాగణాధిపతిం యథాస్థాన ముద్వాసయామి ॥

శోభనార్థే పునరాగమనాయచ ॥

విఘ్నేశ్వరపూజ సమాప్తమ్.

ప్రాణాయామ లక్షణమ్

శ్లో॥ ప్రాణాయామస్త్రయః ప్రోక్తా రేచపూరక కుమ్భకాః ।
వామనాసా పుటేచైవ పూరయేత్పూరకః స్మృతః ॥

ప్రాణాయామము రేచకము, పూరకము, కుమ్భకమని మూడు విధములు. ఎడమముక్కు రంధ్రమునుండి గాలినిపూరించుట **పూరకము.**

కుమ్భకో నిశ్చలా శ్వాస స్తావత్కాలం సమన్త్రకమ్ ।
దక్షనాసా పుటేనైవ రేచయే ద్రేచకః స్మృతః ॥

మంత్రమును ఉచ్చరించుచున్నంత కాలము గాలినిబంధించుట **కుంభకము.** కుడిముక్కు రంధ్రమునుండి శ్వాసనువిడుచుట **రేచకము.**

సవ్యాహృతీం సప్రణవాం గాయత్రీం శిరసాసహ।
త్రిఃపఠేదాయత ప్రాణః ప్రాణాయామ స్సఉచ్యతే ॥

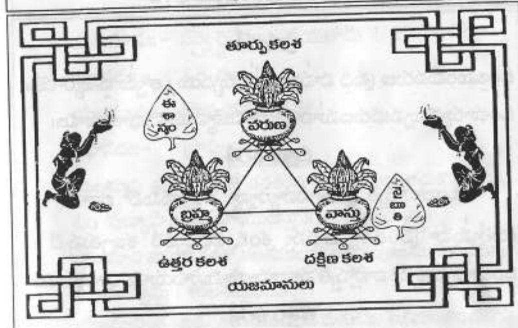
ప్రాణాయామము చేయునపుడు ఓంకార వ్యాహృతి గాయత్రీ శిరోమంత్ర సహితముగా జపించునంతకాలము ప్రాణవాయువును బంధించిఉంచిన ఎడల **ప్రాణాయామము** అనబడును.

పఞ్చాఙ్గులీభిర్నాసాగ్ర పీడనం ప్రణవాభిధా ।
ముద్రేయం సర్వపాపఘ్నీ వానప్రస్థ గృహస్థయోః ॥

ఐదు వ్రేళ్ళచేతను ముక్కుకొనను బంధించుట **ప్రణవముద్ర**అనబడును. ఈముద్ర గృహస్థులకు, వానప్రస్థులకు విహితమైనది.

కనిష్ఠానామి కాఙ్గుష్ఠై ర్నాసాగ్రస్యచ పీడనమ్ ।
ఓంకారముద్రా సాప్రోక్తా యతేశ్చ బ్రహ్మచారిణః ॥

బ్రొటనవ్రేలు, చిటికెనవ్రేలు, ఉంగరపువ్రేళ్ళతో ముక్కునుపట్టుకొని బ్రహ్మచారులును, యతులును ప్రాణాయామము చేయవలెను. ఇది **ఓంకారముద్ర** అనబడును.

ప్రతీకర్మయందూ శుద్ధి, వృద్ధి, అభ్యుదయములకైచేయు ప్రక్రియయే

పుణ్యాహవాచనమ్

శ్లో॥ ప్రాక్కుంభ ఆదౌవరుణఞ్చ యామ్య కుమ్భేతథావాస్తు పుమాంస ముత్తరే।
బ్రహ్మాణ మావాహ్య తథార్చయిత్వా తతస్తు పుణ్యాహ ముపాచరే ద్బుధః॥

ధాన్యరాశియందు పైపటమునందుచూపిన విధముగా తూర్పుదిశయందు ఒకకలశ, దక్షిణ, ఉత్తరములయందు ఉదకముతోకూడిన రెండుకలశలనుఉంచి క్రిందిమంత్రములు చెప్పుచూ తూర్పుకలశయందు వరుణుని, దక్షిణ కలశయందు వాస్తుపురుషుని, ఉత్తర కలశయందు బ్రహ్మను ఆవాహనచేసి పుణ్యాహవాచనము చేయవలెను.

సూ॥ ధాన్యరాశౌ ప్రాగ్దక్షిణోత్తరదిక్షు స్వలంకృతం జలసహితం కలశ త్రయం ప్రతిష్ఠాప్య ॥

ప్రాక్కలశే

ఓంఇమంమేవరుణ శ్రుధీ హవమద్యాచ మృడయ । త్వామ వస్యురాచకే॥

ఓంభూర్భువస్సువఃవరుణమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి॥

దక్షిణ కలశే

ఓంవాస్తోష్పతే ప్రతిజానీహ్యస్మాన్త్స్వావేశోఅనమీవో భవానః

యత్త్వేమహే ప్రతితన్నో జుషస్వ శంన ఏధిద్విపదే శఞ్చతుష్పదే ॥

ఓంభూర్భువస్సువః వాస్తోష్పతి మావాహయామిస్థాపయామి పూజయామి॥

ఉత్తర కలశే

ఓంబ్రహ్మాజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాద్విసీమత స్సురుచోవేనఆవః

సబుధ్నియా ఉపమా అస్యవిష్ఠాస్సతశ్చయోనిమసతశ్చవివః ॥

ఓం భూర్భువస్సువః । బ్రహ్మాణమావాహయామి స్థాపయామి పూజ యామి ॥ ఇత్యావాహ్య ॥

పైవిధముగా ఆవాహనచేసిన పిమ్మట మూడుకలశలనూ సర్వోపచారము లచే పూజించవలెను.

వరుణ వాస్తోష్పతి బ్రహ్మణేభ్యోనమః సర్వోపచారై స్సంపూజ్య ॥

ఉపచారపూజాదికమైన తరువాత క్రిందివాక్యములను యజమాని సభను ఉద్దేశించి పలుకవలెను. సభాసదులు ప్రతివాక్యములను పలుకవలెను.

యజమానః - సర్వేషాం మహాజనానాం శ్రీ మహావిష్ణు స్వరూపా ణాం బ్రాహ్మణానాం సర్వత్ర ఇమాన్యాసనాని !

సభాసదః - సుఖాసనాని !!

యజమానః - సర్వైర్దైవేక్షణః క్రియతామ్ !

సభాసదః - ఓం తథా !!

యజమానః - ప్రాప్నువన్తు భవన్తః !

సభాసదః - ప్రాప్నువామ !!

యజమాని తనకుడిచేతితో తనశిరస్సును అభిమంత్రించుకొనవలెను.

ఓం పుణ్యాహం దీర్ఘమాయురస్తు ॥ (శిరస్యభిమన్త్ర్య)

యజమాని తనకుడిచేతితో కలశములను అభిమంత్రణముచేయవలెను.

శివాఆపస్సన్తు । (కలశేష్వభిమన్త్ర్య)

యజమాని తనకుడిచేతితో తనహృదయమును అభిమంత్రించుకొని ఉదకమును ముట్టుకొనవలెను.

సౌమనస్యమస్తు । (హృదయేభిమన్త్ర్య) అపఉపస్పృశ్య ॥

అక్షతఞ్చారిష్టంచాస్తు ॥

యజమాని క్రిందిమూడుమంత్రములనుచెప్పి గంధపుష్పాక్షతలను కలశల యందు వేయవలెను.

ఓంఅర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత ।

అర్చన్తు పుత్రకా ఉతపురంన ధృష్ణ్వర్చత । అర్చత ప్రార్చత ॥

ఓంగన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్ ।

ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయేశ్రియమ్ ॥

ఓంఆయనేతే పరాయణే దూర్వారోహన్తు పుష్పిణీః ।

హ్రదాశ్చ పుణ్డరీకాణి సముద్రస్య గృహాఇమే ॥

గన్ధాఃపాన్తు । పుష్పాణిపాన్తు । సౌమఙ్గల్యఞ్చాస్తు । స్వశ్రేయసమస్తు । ప్రజాపతిఃప్రీయతాం శాన్తిరస్తు । యజ్కృత్వా సర్వవేద యజ్ఞక్రియాకరణకర్మారమ్భా శ్శుభాశ్శోభనాః ప్రవర్తన్తే తమహమోఙ్కారమాదిం కృత్వా॥

యజమాని క్రిందివాక్యముపలికి అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

యజమానః : భవద్భిరనుజ్ఞాతః పుణ్యం పుణ్యాహంవాచయిష్యే॥

బ్రాహ్మణులు క్రిందివాక్యముపలికి పుణ్యాహమంత్రములు పఠించవలెను.

బ్రాహ్మణాః - వాచ్యతామ్ ॥

పుణ్యాహ మన్త్రాః

ఓం భద్రంకర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః । భద్రంపశ్యే మాక్షభిర్యజత్రాః। స్థిరైరఙ్గై స్తుష్టువాగ్ంసస్తనూభిః । వ్యశేమ దేవహితంయదాయుః॥

ద్రవిణోదా ద్రవిణసస్తురస్య ద్రవిణోదాస్సనరస్య ప్రయంసత్ ।
ద్రవిణోదా వీరవతీ మిషన్నోద్రవిణోదా రాసతేదీర్ఘమాయుః ॥

సవితాపశ్చాతా త్సవితాపురస్తా త్సవితోత్తరాత్తా త్సవితాధరాత్తాత్।
సవితానస్సువతు సర్వతాతింసవితానో రాసతాందీర్ఘమాయుః॥

నవోనవో భవతి జాయమానోహ్నాం కేతురుషసా మేత్యగ్రే ।
భాగందేవేభ్యో విదధాత్యాయన్ప్ర చన్ద్రమాస్తిరతి దీర్ఘ మాయుః ॥

అపేతయక్ష్మస్తు జీవసే దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే ।
యస్త్వా హృదా కీరిణా మన్యమానో మర్త్యం మర్త్యోజోహవీమి ॥

జాతవేదోయశో అస్మాసుధేహి ప్రజాభిరగ్నే అమృతత్వ మస్యామ్ ।
యస్మైత్వగ్ం సుకృతే జాతవేద ఉలోకమగ్నే కృణవస్యోనమ్।
అశ్వినగ్ం సపుత్రిణం వీరవన్తం గోమన్తగ్ం రయింనశతేస్వస్తి ॥
సన్యాసిఞ్చామి యజుషా ప్రజామాయుర్ధనఞ్చ॥

యజమాని తనకుడిచేతితో దక్షిణకలశను ఎత్తి, ఆకలశక్రింద తనఎడమ చేతినిఉంచి, క్రిందివాక్యములుపలుకుచూ ఆవాక్యములుమొత్తము పూర్తిఅగునంత వరకు కొంచెము, కొంచెముగా తూర్పుకలశయందు ఉదకమును విడుచుచుండ వలెను.

దక్షిణ కలశమాదాయ ప్రాక్కలశే కిఞ్చిత్కిఞ్చి దుదకం నినయతి।
దీర్ఘమాయురస్తు ॥

యజమాని, సభాసదులు క్రిందివాక్యోపవాక్యములు పలుకవలెను.

యజమానః - మనస్సమాధీయతామ్ !
సభాసదః - సమాహితమనసస్మః !!
యజమానః - ప్రసీదన్తు భవన్తః !
సభాసదః - ప్రసన్నాస్మః !!

ఉదక నినయనమ్

శాన్తిరస్తు । పుష్టిరస్తు । తుష్టిరస్తు । వృద్ధిరస్తు । అవిఘ్నమస్తు। ఆయుష్యమస్తు । ఆరోగ్యమస్తు । స్వస్త్యస్తు । శివంకర్మాస్తు । కర్మసమృద్ధిరస్తు । పుత్రసమృద్ధిరస్తు । వేద సమృద్ధిరస్తు । శాస్త్రసమృద్ధిరస్తు । ధనధాన్యసమృద్ధిరస్తు ॥

క్రిందిరెండువాక్యములనుచెప్పి దక్షిణకలశలోని ఉదకమును ఈశాన్య

భాగమందు రెండుమార్లువిడువవలెను.

ఈశాన్యాం బహిర్దేశే (ఉదకం సిఞ్చేత్)

అరిష్ట నిరసనమస్తు । యత్పాపం తత్ప్రతిహతమస్తు ॥

మరల తూర్పుకలశయందు వెనుకటివలెనే ఉదకమును విడుచుచుండవలెను.

పునః ప్రాక్కలశే ఉదకంసిఞ్చేత్ ।

యచ్ఛ్రేయస్తదస్తు । శుక్రాఙ్గారక బుధ బృహస్పతి శనైశ్చర రాహు కేతు సోమసహిత ఆదిత్య పురోగాః సర్వేగ్రహాః ప్రియన్తామ్। తిథికరణ ముహూర్త జన్మనక్షత్ర దిగ్దేవతాః ప్రియన్తామ్ ॥

నైర్ఋతి దేశే అపస్సిఞ్చేత్ ।

క్రిందిమూడువాక్యములు చెప్పుచూ దక్షిణకలశలోని ఉదకమును నిర్ఋతి దిశయందు మూడుమార్లు విడువవలెను.

శామ్యన్తు ఘోరాణి । శామ్యన్తు పాపాని । శామ్యన్తు ఈతయః ।

పునఃప్రథమ కలశే ఉదకం సిఞ్చేత్ ॥

మరల తూర్పుకలశలో పూర్వమువలెనే ఉదకమును విడుచుచుండవలెను.

శుభానివర్ధన్తామ్। శివాఋతవస్సన్తు। శివాఓషధయస్సన్తు। శివా వనస్పతయస్సన్తు। అహోరాత్రే శివేస్యాతామ్ । ఉత్తరే శుభకర్మణ్యవిఘ్న మస్తు । ఉత్తరోత్తర మహరహరభివృద్ధిరస్తు । ఉత్తరోత్తరాశ్శుభాః క్రియా స్సమ్పద్యన్తామ్। అగ్నిపురోగా విశ్వేదేవాః ప్రియన్తామ్। మాహేశ్వరీ పురోగా మాతరఃప్రియన్తామ్। ఇన్ద్ర పురోగామరుద్గణాః ప్రియన్తామ్। వశిష్ఠ పురోగా ఋషిగణాః ప్రియన్తామ్। శ్రీవిష్ణుపురోగా స్సర్వేదేవాః ప్రియన్తామ్। ఆదిత్య పురోగాస్సర్వే గ్రహాః ప్రియన్తామ్। ఋషయశ్ఛన్దాగ్ స్యాచార్యా వేదాయజ్ఞా

దక్షిణాశ్చ ప్రియన్తామ్ । బ్రహ్మచబ్రాహ్మణాశ్చ ప్రియన్తామ్। బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరాశ్చ ప్రియన్తామ్। శ్రద్ధామేధే ప్రియేతామ్ । ప్రియతాం భగవా న్నారాయణః । ప్రియతాం భగవాన్స్వామి మహాసేనః । ప్రియతాం భగవా న్పితామహః ॥

ఓంసత్యాఏతా ఆశిషస్సన్తు । పుణ్యాహకాలా వాచ్యన్తామ్ ॥

దక్షిణ కలశను యథాస్థానమున ఉంచవలెను.

కలశం యథాస్థానం సంస్థాప్య ॥

ఓం ఉద్గాతేవ శకునే సామ గాయసి బ్రహ్మపుత్ర ఇవ సవనేషు శంససి । వృషేవ వాజీ శిశుమతీరపీత్యా సర్వతో నశ్శకునే భద్రమా వద విశ్వతోనశ్శకునే పుణ్యమా వద ॥

యాజ్యయా యజతి ప్రత్తిర్వైయాజ్యా పుణ్యేవలక్ష్మీః పుణ్యా మేవ తల్లక్ష్మీం సమ్భావయతి । పుణ్యాం లక్ష్మీం సంస్కురుతే ॥

ఓంయత్పుణ్యం నక్షత్రమ్ । తద్బట్కుర్వీతోపవ్యుషమ్ । యదావై సూర్య ఉదేతి । అథ నక్షత్రంనైతి । యావతి తత్ర సూర్యో గచ్ఛేత్। యత్ర జఘన్యం పశ్యేత్। తావతి కుర్వీత యత్కారీస్యాత్। పుణ్యాహ ఏవకురుతే॥

ఓంతానివా ఏతాని యమనక్షత్రాణి । యాన్యేవదేవ నక్షత్రాణి । తేషుకుర్వీత యత్కారీస్యాత్ । పుణ్యాహ ఏవకురుతే ॥

యజమాని, సభాసదులు క్రిందివాక్యోపవాక్యములు పలుకవలెను.

యజమానః– ఓం పుణ్యాహం భవన్తో బ్రువన్తు ॥

బ్రాహ్మణాః - ఓం పుణ్యాహమ్ ॥

స్వస్తి వాచనమ్

ఓంస్వస్తయేవాయు ముపబ్రవామహై సోమంస్వస్తి భువనస్య య
స్పతిః । బృహస్పతిం సర్వగణంస్వస్తయే స్వస్తయ ఆదిత్యాసో భవన్తునః॥

ఆదిత్య ఉదయనీయః పథ్యైవేతః స్వస్త్యాప్రయన్తిపథ్యాం స్వస్తిమభ్యు
ద్యన్తి స్వస్త్యైవేతః ప్రయన్తి స్వస్త్యుద్యన్తి స్వస్త్యుద్యన్తి ॥

ఓంస్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః । స్వస్తినఃపూషావిశ్వవేదాః । స్వస్తిన
స్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః । స్వస్తినో బృహస్పతిర్దధాతు ॥

అష్టౌదేవా వసవస్సోమ్యాసః । చతస్రోదేవీ రజరాశ్శ్రవిష్ఠాః । తేయజ్ఞం
పాన్తు రజసఃపరస్తాత్ । సంవథ్సరీణ మమృతగ్గ్ స్వస్తి ॥

యజమాని క్రిందివాక్యములుచెప్పి సభాసదులపైఅక్షతలు చల్లవలెను.

మహ్యాం, సహకుటుమ్బాయ, శుద్ధి, వృద్ధి, అభ్యుదయ, కర్మణే,
మహాజనాన్, నమస్కుర్వాణాయ, ఆశీర్వచన మపేక్ష మాణాయ, ఆయుష్మతే
స్వస్తి భవన్తో బ్రువన్తు॥

బ్రాహ్మణులు క్రిందివాక్యముచెప్పి యజమానులపై అక్షతలు వేయవలెను.

బ్రాహ్మణాః - ఆయుష్మతేస్వస్తి ॥

ఇట్లుమూడుసార్లు చేసినపిమ్మట క్రిందివాక్యోపవాక్యములను యజమాని,
సభాసదులు పలికి, యజమానిబ్రాహ్మణుల ఆశీస్సులనుపొందవలెను.

యజమానః - ఓగ్ స్వస్తి భవన్తోబ్రువన్తు !

బ్రాహ్మణాః - ఓగ్ స్వస్తి !! ఏవం త్రిః ॥

ఋద్ధివాచనమ్

ఓం ఋధ్యామ స్తోమం సనుయామ వాజమానో మన్త్రం సరథేహోప యాతమ్।
యశోనపక్వం మధుగోష్వన్తరా భూతాంశో అశ్వినోఃకామమప్రాః ॥

సర్వామృద్ధి మృధ్నుయామితి తంవై తేజసైవ పురస్తాత్పర్య భవ
చ్ఛన్దోభి ర్మధ్యతోక్షరై రుపరిష్టాద్గాయత్ర్యా సర్వతో ద్వాదశాహం పరిభూయ
సర్వామృద్ధి మార్ఘ్నోత్సర్వామృద్ధి మృధ్నోతి య ఏవంవేద ॥

ఓంఋధ్యాస్మ హవ్యైర్నమసోపసద్య । మిత్రందేవం మిత్రధేయన్నో
అస్తు। అనూరాధాన్ హవిషావర్ధయన్తః। శతంజీవేమ శరదస్సవీరాః॥

త్రీణి త్రీణివై దేవానామృద్ధాని । త్రీణిఛన్దాగ్ంసి । త్రీణి సవనాని ।
త్రయ ఇమేలోకాః । ఋధ్యా మేవతద్వీర్య ఏషు లోకేషు ప్రతితిష్ఠతి ॥

క్రింది వాక్యోపవాక్యములను యజమాని, సభాసదులు పలుకవలెను.

యజమానః - ఓం ఋద్ధిం భవన్తో బ్రువన్తు ।

బ్రాహ్మణాః- ఓంఋధ్యతామృద్ధిస్సమృద్ధిః ॥

ప్రాక్కలశే ఉదక నినయనమ్

తరువాత యజమాని ఎడమచేతితో దక్షిణకలశను దానిమీదనుండి కుడి
చేతితో ఉత్తర కలశను వ్యత్యస్తముగాపట్టుకొని, సమముగామార్చి, ముఖమువరకు
సమానముగాఎత్తి అచ్చటనుండి క్రిందివాక్యములుచెప్పుచూ రెండుధారలూ ఒక్కటి
గా తూర్పు కలశయందు పడునట్లు ఉదకమును విడుచుచుండవలెను.

వామదక్షిణహస్తాభ్యాం దక్షిణోత్తరకలశౌ యుగపద్గృహీత్వా। ముఖ
సమముద్ధృత్య । తాభ్యాం సన్తతం ధారాద్వయం ప్రాక్కలశే నిషిఞ్చతి॥

స్వస్తి పుణ్యాహ సమృద్ధిరస్తు । వర్షశత సమ్పూర్ణమస్తు । గోత్రాభి

వృద్ధిరస్తు । శాన్తిః పుష్టిశ్చాస్తు । శుభగ్ం శుభమస్తు ।పునరపి గోబ్రాహ్మ
ణేభ్యశ్శుభం భవతు । సర్వసమ్పదస్తు ॥

పిమ్మట ఆకలశలను పూర్వమువలెనే యథాస్థానమందు ఉంచవలెను.

కలశౌ యథాస్థానే సంస్థాప్య॥

శుద్ధి మన్త్రాః

క్రిందిమంత్రములు చెప్పుచూకలశలను అభిమంత్రణముచేయవలెను.

ఓంశుచీవోహవ్యా మరుతశ్శుచీనాగ్ం శుచిగ్ంహినో మ్యధ్వరగ్ం
శుచిభ్యః ఋతేనసత్యమృతసాప ఆయఇచ్ఛుచిజన్మాన శ్శుచయఃపావకాః॥
అగ్నిశ్శుచి వ్రతతమ శ్శుచిర్విప్ర శ్శుచిఃకవిః । శుచీరోచత ఆహుతః ।
ఉదగ్నే శుచయస్తవ శుక్రాభ్రాజన్త ఈరతే । తవజ్యోతీగ్‌ష్యర్చయః ॥

ఏతోన్విన్ద్రగ్ంస్తవామ శుద్ధంశుద్ధేనసామ్నా । శుద్ధైరుక్థైర్వా వృధ్వాంసం
శుద్ధ ఆశీర్వాన్‌మమత్తు । ఇన్ద్రశుద్ధోనఆగహి శుద్ధశ్శుద్ధాభిరూతిభిః శుద్ధో
రయింనిధారయ శుద్ధోమమద్ధిసోమ్యః ॥ ఇన్ద్ర శుద్ధోహినోరయిం శుద్ధోరత్నా
ని దాశుషే । శుద్ధో వృతాణి జిఘ్నసే శుద్ధోవాజం సిషాససి ॥

బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ం హితమ్ ॥

మార్జనమ్

బ్రహ్మగారు క్రిందిమంత్రములుచెప్పుచూ మామిడిచిగుళ్ళచే తూర్పుకలశ
యందలి ఉదకమును యజమానదంపతులపైచల్లవలెను.

ఓంయేనదేవాః పవిత్రేణ । ఆత్మానం పునతేసదా । తేనసహస్ర

ధారేణ । పావమాన్యః పునన్తుమా । ప్రాజాపత్యం పవిత్రమ్ । శతోద్యామగ్ం
హిరణ్మయమ్ । తేనబ్రహ్మ విదోవయమ్ । పూతం బ్రహ్మపునీమహే ।
ఇన్ద్రస్సునీతీ సహమాపునాతు । సోమస్స్వస్త్యా వరుణస్సమీచ్యా । యమోరాజా
ప్రమృణాభిః పునాతుమా । జాతవేదా మోర్జయన్త్యాపునాతు ॥

దిఙ్మార్జనమ్

పిమ్మట తూర్పుకలశయందలి ఉదకమును క్రిందిమంత్రములు చెప్పుచూ
తూర్పుమొదలుకొని ఐదుదిక్కులకూ మామిడిచిగుళ్ళచేచల్లవలెను.

ఓంప్రాచ్యాం దిశిదేవా ఋత్విజోమార్జయన్తామ్ ।
దక్షిణాయాం దిశిమాసాః పితరోమార్జయన్తామ్ ।
ప్రతీచ్యాం దిశిగృహాః పశవో మార్జయన్తామ్ ।
ఉదీచ్యాం దిశ్యాప ఓషధయో వనస్పతయో మార్జయన్తామ్ ।
ఊర్ధ్వాయాందిశి యజ్ఞస్సంవత్సరో యజ్ఞపతి ర్మార్జయన్తామ్ ॥

యజమాని క్రిందివాక్యముచెప్పి సభాసదులకు దక్షిణఈయవలెను.

ఏతేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యో నానాగోత్రేభ్యో నానానామభ్యః శ్రీలక్ష్మీనారా
యణ ఉమామహేశ్వర ఆదిత్యాదినవగ్రహస్వరూపేభ్యః స్వస్తిపుణ్యాహవాచ
న మన్త్రజపదక్షిణాం మనసోత్సాహ పరిమితహిరణ్యం సంప్రదదేనమమ॥

యజమాని క్రిందిమంత్రములు పూర్తిఅగునంతవరకు తూర్పుకలశను
అభిమంత్రించవలెను.

ఓంవాస్తోష్పతే ప్రతిజానీ హ్యస్మాన్త్స్వావేశో అనమీవో భవానః

యత్వేమహే ప్రతితన్నో జుషస్వ శంనఏధిద్విపదే శంచతుష్పదే ॥

వాస్తోష్పతే శగ్మయా సగ్ంసదాతే సక్షీమహి రణ్వయా గాతుమత్యా।

అవఃక్షేమ ఉతయోగే వరన్నో యూయంపాత స్వస్తి భిస్సదానః॥

వాస్తోష్పతే ప్రతరణోన ఏధి గోభిరశ్వేభిరిన్దో।

అజరాసస్తే సఖ్యే స్యామ పితేవ పుత్రాన్ప్రతినో జుషస్వ ॥

అమీవహా వాస్తోష్పతే విశ్వా రూపాణ్యా విశన్న్।

సఖా సుశేవ ఏధినః ॥ శుభగ్ం శుభమ్ ॥

స్వస్త్యయనన్తార్క్ష్య మరిష్టనేమిం మహద్భూతం వాయసందేవతా

నామ్। అసురఘ్న మిన్ద్రసఖం సమత్సు బృహద్యశోనావ మివారుహేమ ॥

అంహోముచమాఙ్గిర సజ్ఞయఋచ్ఛస్వస్త్యాత్రేయం మనసాచతార్క్ష్యమ్ ।

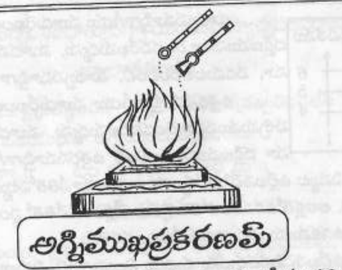
ప్రయతపాణి శ్శరణం ప్రపద్యే స్వస్తి సమ్బాధేష్వ భయంనో అస్తు ॥ శుభగ్ం

శుభమ్ ॥

శ్లో॥ అరిష్ట నిరసనేశాన్యే శామ్యాని త్రీణినైర్ఋతౌ ।
అన్యదేశే జలం దద్యాత్పుత్రదారా ధనక్షయమ్ ॥

అరిష్టనిరసనమస్తు। యత్పాపం తత్ప్రతిహతమస్తు। అను రెండు వాక్యములచే ఈశాన్యమునను, శామ్యన్తు ఘోరాణి। శామ్యన్తు పాపాని। శామ్యన్తు ఈతయః అనుమూడు వాక్యములచే నిర్ఋతి దిక్కుననూ ఉదకమును విడవవలెను. లేనిచో యజమానియొక్క పుత్ర,భార్య,ధనాదులు నశించును.

పుణ్యాహవాచనం సమాప్తమ్.

అగ్నిముఖప్రకరణమ్

ప్రతిహోమమునకూ ముందు,వెనుకలయందు చేయుప్రక్రియయే

అగ్నిముఖమ్

అగ్నిముఖములో ముఖ్యవిషయముల వివరణ, అగ్నిముఖ కారికలు, పాత్రాసాదనపటములకు పరిశిష్టములో *379*పేజినుండి చూడుడు.

సూ ॥ అథకర్మాణ్యాచారాద్యాని గృహ్యన్తే ॥

ఆచమ్య...ప్రాణానాయమ్య శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం (**అముకం**) కర్మకరిష్యే॥

(అముకం) = ఏకర్మకొరకై సంకల్పించుచున్నారో ఆకర్మపేరు చెప్పవలెను

స్థణ్డిలకరణమ్

అగ్నిస్థాపనచేయుచోట బియ్యపుపిండితో ప్రాదేశమాత్రముగా సమచతురస్రముగా స్థండిలముచేయవలెను.

ప్రాదేశముఅనగా బ్రొటనవ్రేలు, చూపుడువ్రేళ్ళయొక్క మధ్యకొలత.

సూ॥ యత్రాగ్నిస్థాప్యతేతత్ర శ్వేతతన్డులచూర్ణేన ప్రాదేశమాత్రం చతురస్రమం స్థణ్డిలం కల్పయిత్వా ॥

ఉల్లేఖనమ్

పైవిధముగాచేసిన స్థండిలముపై రెండుదర్భలతో (ఆరు) రేఖలుగీయవలెను.

ఉల్లేఖనపఠము

6 5 4

3 2 1

తూర్పుసమాప్తిగాగీయు మూడురేఖలలో మొదటి రేఖ దక్షిణముననూ,రెండవరేఖమధ్యను, మూడవరేఖఉత్తరముననూ, పడమటఆరంభించి, తూర్పుసమాప్తిగా గీయవలెను.

ఉత్తరసమాప్తిగాగీయు మూడురేఖలలో మొదటిరేఖ పశ్చిమముననూ,రెండవరేఖమధ్యను, మూడవరేఖతూర్పుననూ దక్షిణమునఆరంభించి ఉత్తరసమాప్తిగాగీయవలెను.

పిమ్మట ఉల్లేఖనచేసినదర్భలను, అక్షతలనూచేతితోపట్టుకొని, ఉదకము వేసుకొని, ఆఅక్షతోదకములలోకొంచెము బోర్లించినచేతితో స్థండిలముపైచల్లి, మిగిలినఉదకమును వేరుగాఒకచోటఉంచవలెను.

ఉల్లేఖనచేసినదర్భలను మధ్యకు నిలువుగచీల్చి నిరుఋతిదిక్కునపార వేసిఉదకమును ముట్టుకొనుటఆచారము.

సూ ॥ ద్వాభ్యాం దర్భాభ్యాముల్లిఖ్య। ప్రాచీః పూర్వముదక్సంస్థం దక్షిణా రమ్భమాలిఖేత్। అథోదీచీః పురస్సంస్థంపశ్చిమారమ్భ మాలిఖేత్। అవా క్కరోభ్యుక్ష్య ॥

అగ్ని నిధానమ్

అగ్నినితెచ్చునపుడు ఒకపాత్రయందు అగ్నినిఉంచి దానిపైమరియొక పాత్రనుబోర్లించితెచ్చి స్థండిలసమీపమునఉంచవలెను. అట్లుతెచ్చినఅగ్నిపై ఉంచినమూతనుతిరుగదీసి, పిమ్మటఅగ్నిని తనకుఅభిముఖముగా స్థండిలము పై ప్రతిష్ఠించి, అగ్నినితీసుకువచ్చిన పాత్రలపై ఇదివరలో స్థండిలముపై చల్లగా మిగిలినఉదకమును చేతులుపైకిఉండునట్లుగాపైకి ఎగజిమ్మిపాత్రలుచల్లారు నట్లుచేయవలెను.

సూ ॥ నిధాయవహ్నిమ్ । ఉత్సిచ్యతేవోక్షణ తోయశేషమ్ ॥

ఉదకపాత్ర నినయనమ్

పరిస్తరణలకువెలుపల ఒకఉదకపాత్రను తూర్పుదిక్కున లేదా ఉత్తర దిక్కునఉంచవలెను. దీనినే ప్రాక్తోయము అందురు.

సూ॥ప్రాక్తోయమన్యంనిదధాత్యుదగ్వా యథాబహిస్స్యాచ్చపరిస్తరాణామ్॥

జ్వాలాకరణమ్

స్థండిలముపైప్రతిష్ఠించిన అగ్నినిసమిధలచేప్రజ్వలింపజేసి క్రింది మంత్రముచెప్పి ఒకసమిధను అగ్నియందువేయవలెను.

సూ॥ అగ్నిమిధ్వా ॥ ఓం భూర్భువస్సువరోమ్ ॥

అగ్ని ప్రార్థన

క్రిందిమంత్ర, శ్లోకములనుచెప్పుచూ అగ్నిని ప్రార్థించవలెను.

ఓంచత్వారిశృఙ్గాత్రయో అస్యపాదా ద్వేశీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య త్రిధాబద్ధో వృషభోరోరవీతి మహోదేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ॥

శ్లో ॥ సప్తహస్త శ్చతుశ్శృఙ్గ స్సప్తజిహ్వా ద్విశీర్షకః ।
త్రిపాత్ప్రసన్నవదనః సుఖాసీన శ్శుచిస్మితః ॥
స్వాహాన్తు దక్షిణేపార్శ్వే దేవీంవామే స్వధాం తథా ।
బిభ్రద్దక్షిణ హస్తైస్తు శక్తిమన్నం స్రుచం స్రువమ్ ॥
తోమరం వ్యజనం వామై ర్ఘృతపాత్రన్తు ధారయన్ ।
మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహౌజసమ్ ॥
ధూమధ్వజం లోహితాక్షం సప్తార్చి స్సర్వకామదమ్ ।
ఆత్మాభిముఖ మాసీనం ఏవం ధ్యాయేద్ధుతాశనమ్ ॥

అక్షతోదక నినయనమ్

అక్షతోదకములనుపట్టుకొని క్రిందిమంత్రముచదివి అగ్నికితూర్పువైపు న విడువవలెను.

ఓంఏషహి దేవఃప్రదిశోఽనుసర్వాఃపూర్వోహి జాతస్సఉగర్భే అన్తః

సవిజాయమానస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః ॥

పిమ్మట క్రిందివాక్యములుచెప్పుచూ తూర్పుముఖముగాఉన్న అగ్నిని తనవైపుకుతిరుగమని తనరెండుచేతులతోనూచూపవలెను.

వా ॥ ప్రాఙ్ముఖాగ్నే మమ అభిముఖోభవ । సుముఖోభవ ।
సుప్రసన్నోభవ । వరదోభవ ॥

సూ॥ యథోక్త జిహ్వయా హవిర్గృహాణ ॥

పరి సమూహనమ్

క్రిందిమంత్రముచెప్పి అగ్నికిఈశాన్యమునుండి ఈశాన్యమునసమాప్తి అగునట్లుఅక్షతోదకములను ప్రదక్షిణముగాచల్లవలెను.

ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి।
ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

చేతియందు ఉదకమునుఉంచుకొని అగ్నిచుట్టూప్రదక్షిణముగా అలుకవలెను.

సూ॥ సోదకేనపాణినా ప్రదక్షిణమగ్నిం పరిసమూహ్య ॥

క్రింది నామమంత్రములుచెప్పుచూ అగ్నికితూర్పునుండి ఈశాన్యము వరకూ ఎనిమిదిదిక్కులయందూ అక్షతలతోఅలంకరించవలెను.

అలఙ్కృత్య॥౧. అగ్నయేనమః । ౨. హుతవహాయనమః ।
3. హుతాశినేనమః । ౪. కృష్ణవర్త్మనేనమః ।
౫. దేవముఖాయనమః । ౬. సప్తజిహ్వాయనమః ।
౭. వైశ్వానరాయనమః । ౮. జాతవేదసేనమః ॥

పరిస్తరణ విధిః

తూర్పుకొసలైనదర్భలను అగ్నిచుట్టూపరుచవలెను. అగ్నికిదక్షిణోత్తర

దిక్కులయందు పదహారేసిదర్భలను తూర్పుకొసలుగాపరుచవలెను. అగ్నికి తూర్పు, పడమరదిక్కులయందుదర్భలను ఉత్తరకొసలుగాపరుచవలెను. దక్షిణ పరిస్తరణలను తూర్పు పశ్చిమ పరిస్తరణలకు మీదుగాను, ఉత్తరపరిస్తరణలను తూర్పు పశ్చిమ పరిస్తరణలకు క్రిందుగాను శుభకర్మలయందు పరుచవలెను.

సూ॥ ప్రాగగ్రైర్ద ర్భైరగ్నిం పరిస్తృ ణాతి । ప్రాగుదగగ్రైర్వా । దక్షిణానుత్త రాన్కరోతి । ఉత్తరానధరాన్ ॥

పాత్రాసాదనమ్

అగ్నిపరిస్తరణలకుఉత్తరమున తూర్పునకుకొసలుఉండునట్లు పన్నెండు దర్భలను పాత్రాసాదన కొరకై పరుచవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణాగ్నిం ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్సగ్ స్తీర్య ॥

ఆదర్భలపైరెండేసి బోర్లించినపాత్రలను ఆసాదనచేయవలెను. దేవతా హవిర్ధానమందు ఉపయోగించెడు స్రుక్కు మొదలగునవిమాత్రమే రెండేసిగా ఆసాదన చేయవలెను.

సూ॥ ద్వన్ద్వన్యఞ్చిపాత్రాణిప్రయునక్తి । దేవసంయుక్తాని ॥

దేవపాత్రలకు ఉత్తరముగాకొన్నిదర్భలనుపరచి,వాటిపై ఆయాకర్మలలో చెప్పబడిన మనుష్యపాత్ర(మేఖలము,అజినము,దండమువగైరా)లను మొత్తము ఒక్కసారుగా ఆసాదనచేయవలెను.

సకృదేవ మనుష్య సంయుక్తాని ॥

ముందుగా స్రుక్కును, ఆజ్యపాత్రను, వీటికి తూర్పున ప్రోక్షణపాత్రను పూర్ణపాత్రను, వాటికి తూర్పున ఇధ్మమును స్రువమును, ఆసాదనచేయవలెను. (ఈపాత్రలను ఆసాదనచేసిన తరువాత వీటికి ఉత్తరముగా మనుష్యపాత్రలను ఆసాదనచేయవలెను.)

సూ॥ దర్వ్యాజ్యస్థాల్యౌ । ప్రోక్షణపూర్ణపాత్రే । ఇధ్మస్రువావితి ॥

పవిత్రకరణమ్

కొసలుకలవియు, బ్రద్దలుకాని, పొట్టలుకలరెండుదర్భలను ప్రాదేశ మాత్రముగాఉండునట్లు రెండుపవిత్రములు కట్టవలెను.

రెండునూ కలిపి ఒకటిగా కట్టుట ఆచారము.

సూ॥అప్రచ్ఛిన్నాగ్రా వనన్తరగర్భౌదర్భౌ। ప్రాదేశమాత్రౌ పవిత్రే కురుతే॥

ఆ పవిత్రమును, దర్భగాని, సమిధగాని చేతిలోఅడ్డము ఉంచుకొని, ప్రాదేశమాత్రముగా ఉండునట్లు తృంచవలెను. గోళ్ళతోతృంచరాదు. (కనుక చెంబుఅంచున తృంచుచున్నారు.) పిదపఉదకమును ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ తృణంకాష్ఠంవా అన్తర్ధాయ। ఛినత్తి। ననఖేన। అపఉపస్పృశ్య॥

ప్రోక్షణీ సంస్కారః

పవిత్రమును ఉదకములోముంచి, ప్రోక్షణీ పాత్రపై పవిత్రోదకమును చల్లి ఆప్రోక్షణీపాత్రను తిరుగదీసి దానియందు ఉత్తరాగ్రముగా పవిత్రమును ఉంచి ప్రోక్షణీ సంస్కారమును (పూర్వము ఆసాదన చేసిన చోటనే) చేయవలెను.

సూ॥ అద్భిరనుమృజ్య। ప్రోక్షణ్యామవదాయ। ప్రోక్ష్య ॥

ప్రోక్షణపాత్రయందు అక్షతోదకములనుఉంచి, రెండుచేతులను తిరుగ వేసి వాటిఉంగరపువ్రేళ్ళు, మధ్యవ్రేళ్ళు మరియూ బొటనవ్రేళ్ళతోను ఉత్తరాగ్ర ముగాఉన్న పవిత్రమును పట్టుకొని పడమటనుండి తూర్పునకు ప్రోక్షణీఉదకము ను మూడుమార్లు గెంటి, అమంత్రకముగా ప్రోక్షణపాత్రపై చేయివేయవలెను.

సూ ॥ తస్యామక్షతా నపఆనీయ। హస్తయో రఙ్గుష్ఠోప కనిష్ఠికాభ్యాం ఉత్తానాభ్యాం ఉదగగ్రేగృహీత్వా। ప్రాచీస్త్రిరుత్పూయ। అభిమన్త్ర్య ॥

ఆపవిత్రమును చేతితోపట్టుకొని, ఆచేతితో మిగిలినఐదుపాత్రలనూ ముట్టుకొని ఆపాత్రలనుఉత్తరమునకు బిలముకనబడునట్లుతిరుగలీసి పిమ్మట ఇధ్మమునకుకట్టిన త్రాడుముడినివిప్పవలెను.

సూ ॥ సపవిత్రేణపాణినాపాత్రాణిసంమృశ్య। పాత్రాణ్యుద క్ప్రవణముత్తా

నానికృత్వా। ఇధ్మఞ్చ విస్రస్య ॥

తూర్పుగాకొసలుండునట్లు పవిత్రము కుడిచేతితోపట్టుకొని ప్రోక్షణీ పాత్ర యందలిఉదకమును మిగిలినఐదుపాత్రలపై మూడుమార్లుచల్లవలెను. మిగిలిన ఉదకమునుపారబోసి మరలఉదకమునునింపి, ప్రోక్షణీపాత్రను పరిస్తరణ దర్భల కు వెలుపల అగ్నికిదక్షిణముగా ఉంచవలెను.

సూ॥ (పవిత్రేణ పాణినా) త్రిః ప్రోక్షతి। శేషముత్సిచ్య। పునః పూరయిత్వా। ప్రోక్షణీం దక్షిణతోనిధాయ ॥

పూర్ణపాత్ర సంస్కారః

పూర్ణపాత్రయందు పవిత్రమును ఉత్తరమునకు కొసలుఉండునట్లుగా ఉంచి, పూర్ణపాత్రను అగ్నికిపడమటకు తీసుకొనివచ్చి పరిస్తరణలకు వెలుపల పెట్టుకొని దానియందు అక్షతోదకములను ఉంచి, ఉత్తరాగ్రమైన పవిత్రముచేత (ప్రోక్షణీ పాత్రవలెనే) మూడుమార్లుగెంటి పవిత్రముతోసహితము పూర్ణపాత్రను తనముఖమువరకుఎత్తి అగ్నికిఉత్తరమున పాత్రాసాదనదర్భలకు దక్షిణమున పన్నెండుదర్భలనుపరచి వాటిపైపూర్ణపాత్రనుఉంచి, ఎనిమిదిదర్భలచే పూర్ణపాత్ర ను కప్పవలెను.

సూ॥ పూర్ణపాత్ర మాదాయాపరేణాగ్నిం పవిత్రాన్తర్హితే పాత్రేఅప ఆనీయ। ఉదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం త్రిరుత్పూయ। ముఖసమముద్ధృత్య। సమం ప్రాణైర్భూత్వోత్త రేణాగ్నిందర్భేషు సాదయిత్వా। దర్భైఃప్రచ్ఛాద్య ॥

బ్రహ్మాసన విధిః

బ్రహ్మగారిని అగ్నికిదక్షిణమున మూడుదర్భలపై కూర్చుండచేయవలెను. (అస్మిన్ అనుచోట కర్మపేరు చెప్పవలెను.) బ్రహ్మగారు **సుఖాసనమ్** అని ప్రతి వచనము పలుకవలెను.

సూ॥ బ్రాహ్మణం దక్షిణతోదర్భేషునిషాద్య। (అస్మిన్)కర్మణి త్వంబ్రహ్మా భవ। బ్రహ్మణః ఇదమాసనమ్ ॥ సుఖాసనమ్ ॥ ఇతి ప్రతివచనమ్ ॥

ఆజ్యపాత్ర సంస్కారః

పిమ్మటపవిత్రమును ఆజ్యపాత్రయందుఉంచి, పవిత్రముతోసహా ఆజ్య పాత్రను అగ్నికిపడమటగాఉంచి, కరిగించినఆజ్యమును ఆపాత్రలో పోయ వలెను. ఆజ్యపాత్రకుఉత్తరమున అగ్నికణములనుఉంచి వాటి పైఆజ్యపాత్రను ఉంచవలెను. ఒకదర్భనుమండించి, ఆమంటనుఆజ్యమునందు ప్రకాశించు నట్లుచేయవలెను. పిదపఉదకముముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ అపరేణాగ్నిం పవిత్రాన్తర్హితాయా మాజ్యస్థాల్యా మాజ్యం నిరూప్య। ఆజ్యంవిలాప్య । ఉదీచోఙ్గారాన్నిరూహ్య । తేష్వధిశ్రిత్య । జ్వలతా తృణే నాథోగామిన్యాదీప్య । ఆజ్యే ప్రతిఫలీకృత్య। అపఉపస్పృశ్య ॥

అరంగుళముపొడవుఉండునట్లు రెండుదర్భకొనలనుఒక్కమారుగా తృంచి, ఉదకముచేతడిపి, దులిపి, ఉదకముముట్టుకొని ఆదర్భకొనలను ఆజ్య మునందుఉంచవలెను. ఒకదర్భనుకాల్చి, మండుచున్నఆదర్భను (హోమము చేయుహవిస్సు/పేలాలువగైరాద్రవ్యములతోసహా) ఆజ్యపాత్రచుట్టూమూడు మార్లు త్రిప్పవలెను. పిమ్మటఉదకముముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ ద్వేదర్భాగ్రే తృణమన్తర్ధాయ । సృకృత్రృచ్ఛిద్య । ప్రక్షాళ్య। ప్రత్యస్య। అపఉపస్పృశ్య । ఆజ్యేప్రాశ్య । (చరుణా/లాజైః సహ) త్రిః పర్యగ్ని కృత్వా ॥ అపఉపస్పృశ్య ॥

ఆజ్యపాత్రనుఉత్తరదిక్కునకుదింపి, అచ్చటిఅగ్నికణములనుమరలఅగ్ని యందువేయవలెను.

సూ॥ ఉదగుద్వాస్య । అఙ్గారాన్ప్రత్యూహ్య ॥

ఉత్తరాగ్రములైనపవిత్రదర్భలచేత ఆజ్యమునుమూడుమార్లుప్రవహింప చేయవలెను. (తూర్పునఆరంభించి పడమటకురానిచ్చి మరలతూర్పునసమాప్తి యగునట్లుచేయవలెను.) పవిత్రముముడినివిప్పి, ఆదర్భలనుతడిపి, దులిపి,

తూర్పుకొసలుగా, ముందుకొసలు, తరువాతపొట్టలు, తరువాతమొదళ్ళు క్రమ ముగామండునట్లు అగ్నిలోవేయవలెను.

సూ॥ ఉదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం పునరాహారమాజ్యం త్రిరుత్పూయ। (ప్రాగారభ్య పశ్చాన్నీత్వా పునఃప్రాగేవ సమాప్తిః) పవిత్రగ్రన్థిం విస్రస్య। ప్రక్షాళ్య । ప్రత్యస్య । ప్రాగగ్రమగ్నౌ పవిత్రే అనుప్రహరతి ॥

స్రుక్స్రువ సంస్కారః

హోమముచేయుపాత్రలను (స్రుక్కు, స్రువము) అగ్నియందుకాచి మూడుదర్భకొసలచేతుడిచి మరలకాచి దర్భలతోవాటి పైఉదకముచల్లి స్రుక్కు నకుఉత్తరముగా స్రువమునుఉంచవలెను. ఈదర్భలనుఉదకముతోతడిపి, తుడి చి అగ్నిలోవేయవలెను.

సూ॥ యేనజుహోతితద(స్రుక్స్రువావ)గ్నౌ ప్రతితప్య । త్రిభిర్దర్భాగ్రై స్సంమృజ్య । పునఃప్రతితప్య । ప్రోక్ష్య । స్రువముత్తరతోనిధాయ । దర్భా నద్భిస్సగ్గ్ స్పృశ్యాగ్నౌప్రహరతి ॥

ఇధ్మ సంస్కారః

ఇధ్మమును ఎడమచేతియందుఉంచుకొని పరిధులను, ఆఘార సమిధ లను అగ్నికినాలుగుదిక్కులయందు దిగువచెప్పినవిధముగాఉంచవలెను.

సూ॥ ఇధ్మమాదాయ పరిధీన్ పరిదధాతి ॥

లావుగాఉండుసమిధ పడమటను, సన్నముగా పొడవుగలసమిధ దక్షిణ మున, కొంచెము సన్నము, పొట్టిగాయున్నసమిధ ఉత్తరమున, పడమట ఉంచు సమిధ ఉత్తరాగ్రముగాను, దక్షిణోత్తరములలోఉంచు సమిధలు తూర్పు కొసలుగా ఉండునట్లును, దక్షిణోత్తర పరిధులను పడమట పరిధికి తగులునట్లుగా పరుండు నట్లుగా ఉంచవలెను.

సూ॥ స్థవిష్ఠోమధ్యమః । అణీయాన్ద్రాఘీయాన్దక్షిణార్ధ్యః। అణిష్ఠో హ్రసిష్ఠ

ఉత్తరార్ధ్యః । ఉదగగ్రం మధ్యమమ్ । ప్రాగగ్రావితరౌ మధ్యమపరిధి

ముపస్పృశ్య ॥

తూర్పువైపున రెండు ఆఘారసమిధలను నిలచియుండునట్లు ఉంచవలెను.

సూ॥ పూరస్తాదూర్ధ్వే ఆఘార సమిధావా దధాతి ॥

పూర్వ పరిషేచనమ్

హోమముచేయువారు వారికుడిచేతియందు ఉదకముఉంచుకొని అగ్ని చుట్టూ ఉదకముపడునట్లు క్రిందివిధముగా పరిషేచనచేయవలెను.

సూ॥ అగ్నిం పరిషిఞ్చతి ॥

క్రిందివాక్యముచెప్పి అగ్నికిదక్షిణమున పడమటదిక్కునఆరంభించి తూర్పుసమాప్తిగాపడునట్లు ఉదకముచల్లవలెను.

అదితేఽనుమన్యస్వ (ఇతి దక్షిణతః ప్రాచీనమ్)

క్రిందివాక్యముచెప్పి అగ్నికిపడమటదిక్కున దక్షిణమునుంచిఉత్తరము వరకుపడునట్లు ఉదకముచల్లవలెను.

అనుమతేఽనుమన్యస్వ (ఇతి పశ్చాదుదీచీనమ్)

క్రిందివాక్యముచెప్పి అగ్నికిఉత్తరదిక్కున పడమటనుండితూర్పువరకు పడునట్లు ఉదకముచల్లవలెను.

సరస్వతేఽనుమన్యస్వ (ఇత్యుత్తరతః ప్రాచీనమ్)

క్రిందివాక్యముచెప్పి అగ్నికిఈశాన్యముమొదలు ఈశాన్యమువరకు ప్రదక్షిణముగాపడునట్లు ఉదకముత్రిప్పవలెను.

దేవసవితః ప్రసువ (ఇతి సమన్తమ్) పరిషిచ్య ॥

ఇధ్మాధానమ్

స్రువముచేఆజ్యమునుతీసుకొని, ఇధ్మముపైఅభిఘరించి, ఇధ్మముపై

అక్షతలువేసి, తానుశిరమునఅక్షతలుధరించి తనభార్యకుధరింపజేసి, బ్రహ్మ గారిశిరస్సుపై అక్షతలువేయవలెను.

సూ॥ స్రువేణేధ్మమభిఘార్య । ఇధ్మమలఙ్కృత్య । స్వయమలఙ్కృత్య । బ్రహ్మాణమలఙ్కృత్య ॥

క్రిందిమంత్రము, వాక్యములనుచెప్పి, (అముకఅనుచోట ఏకర్మచేయు చున్నారో ఆకర్మపేరుచెప్పి) **ఆధత్స్వ**అనిఅగ్నియందు ఇధ్మమునువేయవలెను. (ఇధ్మాధానముఅమంత్రకముగాచేయమని సూత్రమందుచెప్పబడినను) క్రింది విధముగాచేయుట (అభిఘారణాలంకారములు) ఆచారముగాఉన్నది.

ఓంచత్వారిశృఙ్గాత్రయో అస్యపాదా ద్వేశీర్షే సప్త హస్తాసో అస్య । త్రిధాబద్ధో వృషభోరోరవీతి మహోదేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ ॥

అస్మిన్ **(అముక)** హోమే బ్రహ్మన్ ఇధ్మమాధాస్యే । ఆధత్స్వ ॥

ఇధ్మమునకుకట్టినత్రాడును పూర్ణపాత్రయందుఉంచి, తదుపరి బ్రహ్మ గారు యజమానులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెను.

సూ॥ ఇధ్మరజ్జుం పూర్ణపాత్రే నిధాయ ॥

ఇధ్మాధానముహూర్తస్సుముహూర్తో ఽస్తు ॥

ఆఘారములుఅను రెండుహోమములు దర్శపూర్ణ మాసములలోవలెనే అమంత్రకముగా చేయవలెను.

సూ॥ ఆఘారావాఘారయతి దర్శపూర్ణ మాసవత్తూష్ణీమ్ ॥

ఆఘార హోమమ్

స్రువముతోఆజ్యమును ఒకమారుస్రుక్కుయందుంచి మరలస్రువము తోఆజ్యమునుతీసుకొని ముందుగాస్రువమునందలిఆజ్యమును తరువాత స్రుక్కు యందలిఆజ్యమును దిగువచెప్పబడురీతిన హోమముచేయవలెను.

సూ॥స్రువేణాజ్యమాదాయస్రుచంపూరయిత్వాపునస్స్రువేణాజ్యమాదాయ॥

పశ్చిమ, ఉత్తరపరిధులమధ్యనుంచి (వాయవ్యమునుండి) ఆగ్నేయ మూలకు స్రువమునందలిఆజ్యము ఎడతెగనిధారగాహెూమముచేసి దిగువ త్యాగముమనస్సున పలుకవలెను.

సూ॥ ఉత్తరపరిధి సన్ధిమన్వవహృత్య దక్షిణతః ప్రాఞ్చమృజుగ్ం సన్తత మాఘారయతి ప్రాగవసానమ్ ॥ (వాయవ్యాది ఆగ్నేయాన్తమ్) ॥

త్యా :- **ప్రజాపతయఇదంనమమ** ॥

పశ్చిమ, దక్షిణ పరిధిమధ్యనుంచి (నైర్‌ఋతినుండి) తూర్పు, ఉత్తర మధ్యభాగము (ఈశాన్యము) వరకు స్రుక్కుయందలి ఆజ్యమును ఎడతెగని ధారగా హెూమము చేయవలెను. (సకృద్గృహీతమే ఆచారముగా ఉన్నది) పిదప త్యాగమును పలుకవలెను.

సూ॥ ఇతర పరిధిసన్ధి మన్వవహృత్యోత్తరతః ప్రాఞ్చమృజుగ్ం సన్తత మాఘారయతి ॥ (నైర్‌ఋత్యాదీశానాన్తమ్) ॥

త్యా॥ **ఇన్ద్రాయేదంనమమ** ॥ (ఆజ్యభాగౌ చక్షుషీవా)

<u>చక్షుషీ హోమాః</u>

క్రిందిరెండు హెూమములు స్రుక్కుయందుస్రువముతో నాలుగు (పంచా ఋషేయులు ఐదు)మార్లు ఆజ్యముగ్రహించి స్రుక్కుతోహెూమము చేయవలెను.)

అథాజ్యభాగౌ జుహెూతి ॥ ఏకమ్ । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పఞ్చ) ॥

క్రింది హెూమమును అగ్నిలోఈశాన్యభాగమున వృత్తాకారముగా త్రిప్పు చూచేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

ఓంఅగ్నయే స్వాహా ॥ **ఉత్తరార్ధపూర్వార్ధేఅగ్నయఇదంనమమ**॥

ఏకమ్ । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పఞ్చ) ॥

క్రింది హెూమమును అగ్నిలో ఆగ్నేయభాగమున వృత్తాకారముగా త్రిప్పు చూ వెనుకటిదానికి సమముగాఉండునట్లుచేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

ఓం సోమాయస్వాహా ॥ **దక్షిణార్ధపూర్వార్ధేసోమాయేదంనమమ**॥

<u>పై హెూమములతరువాత ఏకర్మచేయుచున్నారో ఆకర్మకుసంబంధించి న హెూమములు అచ్చటచెప్పబడిన రీతిలోచేయవలెను. ఆజ్యహోమమైనచో పైవిధముగానేఆజ్యమును నాలుగు(ఐదు)మార్లుగ్రహించి, హోమముచేయ వలెను. చరువుమొదలగు ద్రవ్యహోమములైనచో క్రిందివిధముగాఅవదానము చేసి, పిమ్మటహోమముచేయవలెను.</u>

సూ॥ సమం పూర్వేణయథోపదేశం ప్రధానాజ్యాహుతీర్ హుత్వా॥

స్రుక్కుయందుస్రువముతో ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, హోమముచేయు ద్రవ్యములను రెండు(పంచాఋషేయులు మూడు)మార్లు స్రుక్కుయందు ఉంచి, మరలఅభిఘరించి, మంత్రమునుఉచ్చరించి, స్వాహాంతమునందు ఆద్రవ్యముల ను అగ్నిలోహోమముచేసి, పిమ్మటత్యాగముచెప్పవలెను.

సూ ॥ దర్వ్యాముపస్తీర్య । చరుమధ్యా ద్విరవదాయ । అభిఘార్య॥

అగ్నయే స్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

వెనుకటివలెనేస్రుక్కుయందు స్రువముతోఆజ్యమును అభిఘరించి, హోమముచేయు ద్రవ్యములను రెండు(పంచాఋషేయులుమూడు)మార్లు స్రుక్కు యందుఉంచి, మరలఅభిఘరించి, మంత్రమునుఉచ్చరించి, స్వాహాంతము నందు ఆద్రవ్యములను అగ్నిలోహోమముచేసి, పిమ్మటత్యాగముచెప్పవలెను.

<u>ఇట్లే ప్రధానమైన అన్నిహోమములూ చేయవలెను.</u>

దర్వ్యాముపస్తీర్య । చరుమధ్యాద్విరవదాయ । అభిఘార్య ॥

ఓంగణానాంత్వా .....సాదనగ్గ్స్వాహా ॥**గణపతయఇదంనమమ**॥

<u>చేయదలచిన అన్ని హోమములూ పూర్తి అయిన పిదప</u> స్రుక్కుయందు స్రువముతో ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, హోమముచేయుద్రవ్యములను ఎక్కువగా ఒక్కమారు స్రుక్కుయందుఉంచి, మరలరెండుమార్లుఅభిఘరించి, క్రిందిమంత్ర మునుఉచ్చరించి, స్వాహాంతమునందుఆద్రవ్యములను అగ్నిలోహోమముచేసి, పిమ్మటత్యాగముచెప్పవలెను.

సూ ॥ దర్వ్యాముపస్తీర్య ఉత్తరార్ధాథ్సకృథ్స్విష్టకృదేవదాయ। ద్విరభిఘార్య।

హవ్యవాహ మభిమాతి షాహమ్ । రక్షోహణం పృతనాసు జిష్ణుమ్।
జ్యోతిష్మన్తం దీద్యతం పురన్ధిమ్ । అగ్నిగ్గ్స్విష్ట కృత మాహువేమ । స్విష్టమగ్నే అభితత్పృణాహి । విశ్వాదేవ పృతనా అభిష్య । ఉరున్నఃపన్థాం ప్రదిశన్విభాహి। జ్యోతిష్మద్ధే హ్యజరన్న ఆయుస్స్వాహా ॥ అగ్నయేస్విష్టకృతఇదంనమమ॥

చేయవలసినహోమములు అన్నియూపూర్తిఅయిన తరువాత (హవిస్సు మొదలగుద్రవ్యహోమమైనచో స్విష్టకృత్తునుచేసి), పిదపఇధ్మమునకుకట్టిన త్రాడు ను ఉదకమునందుతడిపి, దులిపి, అగ్నియందుఉంచి, త్యాగమునుచెప్పి, ఉదక మును ముట్టుకొని, పిమ్మట జయాదులు, రాష్ట్రభృతులు, ప్రజాపతి హోమము విరళముగా వ్యాహృతి హోమములు స్విష్టకృద్ధోమము స్రువముతోచేయవలెను.

సూ॥ (స్రువేణ) జయాభ్యాతానాన్ రాష్ట్రభృతః ప్రాజాపత్యామ్ । వ్యాహృ తీర్వ్యహృతా స్సావిష్టకృత మిత్యుపజుహోతి ॥ ఇధ్మ సన్నహనా న్యధ్భిస్సగ్గ్ స్పృశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి ॥రుద్రాయతన్తిచరాయేదంనమమ ॥ అపఉపస్స్పృశ్య॥

క్రిందివాక్యమునుపలికి, ఉదకమునుముట్టుకొని, జయాదిహోమము లు స్రువముతోచేయవలెను.

కర్మసమృద్ధ్యర్థం వృద్ధికామః స్రువేణజయాది హోమం కరిష్యే॥

జయాదయః

<u>ఆదౌ జయాః</u>

౧) ఓం చిత్తఞ్చ స్వాహా ॥ చిత్తాయేదంనమమ ॥

౨) చిత్తిశ్చ స్వాహా ॥ చిత్త్యాఇదంనమమ ॥

౩) ఆకూతఞ్చ స్వాహా ॥ ఆకూతాయేదంనమమ ॥

౪) ఆకూతిశ్చ స్వాహా ॥ ఆకూత్యాఇదంనమమ ॥

౫) విజ్ఞాతఞ్చ స్వాహా ॥ విజ్ఞాతాయేదంనమమ ॥

౬) విజ్ఞానఞ్చ స్వాహా ॥ విజ్ఞానాయేదంనమమ ॥

౭) మనశ్చ స్వాహా ॥ మనసఇదంనమమ ॥

౮) శక్వరీశ్చ స్వాహా ॥ శక్వరీభ్యఇదంనమమ ॥

౯) దర్శశ్చ స్వాహా ॥ దర్శాయేదంనమమ ॥

౧౧) పూర్ణమాసశ్చ స్వాహా ॥ పూర్ణమాసాయేదంనమమ ॥

౧౨) బృహచ్చ స్వాహా ॥ బృహతఇదంనమమ ॥

౧౩) రథన్తరఞ్చ స్వాహా ॥ రథన్తరాయేదంనమమ ॥

౧౪) ప్రజాపతిర్జయానిన్ద్రాయ వృష్ణే ప్రాయచ్ఛదుగ్రః పృతనాజ్యేషు తస్మై విశస్సమనమన్త సర్వాస్సఉగ్ర స్సహిహవ్యో బభూవస్వాహా ॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

అభ్యాతానాః

సుక్కుయందు

౧. అగ్నిర్భూతానా మధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

భూతానామధిపతయేఅగ్నయఇదంనమమ ॥

౨. ఇన్ద్రో జ్యేష్ఠానా మధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

జ్యేష్ఠానామధిపతయేఇన్ద్రాయేదంనమమ ॥

౩. యమః పృథివ్యా అధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

పృథివ్యాఅధిపతయేయమాయేదంనమమ ॥

౪. వాయురన్తరిక్షస్యాఽధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

అన్తరిక్షస్యాధిపతయేవాయవఇదంనమమ ॥

౫. సూర్యో దివోఽధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

దివోఽధిపతయేసూర్యాయేదంనమమ ॥

౬. చన్ద్రమా నక్షత్రాణామధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

నక్షత్రాణామధిపతయేచన్ద్రమసఇదంనమమ ॥

౭. బృహస్పతిర్బ్రహ్మణోఽధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

బ్రహ్మణోఽధిపతయేబృహస్పతఇదంనమమ ॥

౮. మిత్రస్సత్యానా మధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

సత్యానామధిపతయేమిత్రాయేదంనమమ ॥

౯. వరుణోఽపామధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యామాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

అపామధిపతయేవరుణాయేదంనమమ ॥

౧౦. సముద్రస్స్రోత్యానా మధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

స్రోత్యానామధిపతయేసముద్రాయేదంనమమ ॥

౧౧. అన్నగ్ం సామ్రాజ్యానా మధిపతి తన్మావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాం పురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్

స్వాహా ॥ సామ్రాజ్యానామధిపతినేఽన్నాయేదం న మమ

౧౨. సోమ ఓషధీనామధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా

మాశిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

ఓషధీనామధిపతయేసోమాయేదంనమమ ॥

౧౩. సవితాప్రసవానా మధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా

మాశిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

ప్రసవానామధిపతయేసవిత్రఇదంనమమ ॥

౧౪. రుద్రః పశూనా మధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా

మాశిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

పశూనామధిపతయేరుద్రాయేదంనమమ ॥

(ఉదకమును ముట్టుకొనవలెను) అపఉపస్పృశ్య ।

౧౫. త్వష్టారూపాణామధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా

మాశిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

రూపాణామధిపతయేత్వష్ట్రఇదంనమమ ॥

౧౬. విష్ణుః పర్వతానా మధిపతి స్సమావ త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా

మాశిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

పర్వతానామధిపతయేవిష్ణవఇదంనమమ ॥

౧౭. మరుతో గణానామధిపతయ స్తేమావన్త్వస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా

మాశిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

గణానామధిపతిభ్యోమరుద్భ్య ఇదంనమమ ॥

(యజమాని తండ్రిజీవించిలేనిచో క్రిందిహోమముచేయవలెను.)

౧౮. పితరః పితామహాః పరేవరేతతాస్తతామహా ఇహమావత । అస్మిన్

బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం

దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥ పిత్రాదిభ్యోదేవతాభ్యఇదంనమమ ॥

(యజమాని తండ్రిజీవించియున్నచో క్రిందిహోమముచేయవలెను.)

జీవపితృకశ్చేత్ ॥

౧౯. పితామహా అపరే తతామహా ఇహమావత । అస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్

క్షత్రేస్యా మాశిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్

స్వాహా॥ పితామహేభ్యోపరేభ్య స్తతామహేభ్యఇదంనమమ ॥

(యజమాని తండ్రిచనిపోయి తాతజీవించియున్నచోక్రింది హోమమును

చేయవలెను.) జీవపితామహశ్చేత్ ॥

౨౦. పితరః పరేతతా ఇహమావత । అస్మిన్ బ్రహ్మన్నస్మిన్ క్షత్రేస్యా మా

శిష్యస్యాంపురోధాయామస్మిన్ కర్మన్నస్యాం దేవహూత్యాగ్ స్వాహా॥

పితృభ్యఃపరేభ్యస్తతేభ్యఇదంనమమ ॥

(ఉదకమును ముట్టుకొనవలెను) అపఉపస్పృశ్య ॥

రాష్ట్ర భృతయః

౧. ఋతాషాడృతధామాగ్నిర్గన్ధర్వ స్తస్యౌషధయోఽప్సరస ఊర్జో నామ
సఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తాఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాన్తు తస్మైస్వాహా॥
అగ్నయేగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౨. తాభ్యస్స్వాహా ॥ ఓషధీభ్యో ఽప్సరోభ్యఊర్గ్భ్య ఇదంనమమ ॥

౩. సగ్ంహితో విశ్వసామా సూర్యో గన్ధర్వస్తస్య మరీచయోఽ ప్సరస
ఆయువో నామసఇదం బ్రహ్మ క్షత్రం పాతు తాఇదంబ్రహ్మ క్షత్రం
పాన్తు తస్మై స్వాహా ॥ సూర్యాయగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౪. తాభ్యస్స్వాహా॥ మరీచిభ్యో ఽప్సరోభ్యఆయుభ్యఇదంనమమ ॥

౫. సుషుమ్న సూర్యరశ్మి శ్చన్ద్రమా గన్ధర్వస్తస్య నక్షత్రాణ్యప్సరసో
బేకురయోనామ సఇదం బ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తా ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రం
పాన్తుతస్మై స్వాహా॥ చన్ద్రమసేగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౬. తాభ్యస్స్వాహా ॥ నక్షత్రేభ్యోప్సరోభ్యోబేకురుభ్యఇదంనమమ ॥

౭. భుజ్యు స్సుపర్ణో యజ్ఞో గన్ధర్వస్తస్య దక్షిణా అప్సరసస్తవానామ స
ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రం పాతు తా ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రం పాన్తు తస్మై
స్వాహా ॥ యజ్ఞాయగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౮. తాభ్యస్స్వాహా ॥ దక్షిణాభ్యో ఽప్సరోభ్యస్తవాభ్యఇదంనమమ॥

౯. ప్రజాపతి ర్విశ్వకర్మా మనోగన్ధర్వస్తస్యర్క్సామాన్యప్సరసో వహ్నయో

నామ సఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తా ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రం పాన్తు
తస్మై స్వాహా ॥ మనసేగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౧౦. తాభ్యస్స్వాహా ॥ ఋక్సామేభ్యో ఽప్సరోభ్యోవహ్నిభ్యఇదంనమమ॥

౧౧. ఇషిరో విశ్వవ్యచావాతో గన్ధర్వ స్తస్యాపోఽ ప్సరసోముదా నామస
ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తా ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాన్తుతస్మై స్వాహా॥
వాతాయగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౧౨. తాభ్యస్స్వాహా ॥ అద్భ్యోఽప్సరోభ్యోముదాభ్యఇదంనమమ ॥

౧౩. భువనస్య పతే యస్యత ఉపరి గృహా ఇహచ। సనో రాస్వా జ్యానిగ్ం
రాయస్పోషగ్ం సువీర్యగ్ం సంవథ్సరీణాగ్ స్వస్తిగ్గ్ స్వాహా ॥
భువనస్యపతయఇదంనమమ ॥

౧౪. పరమేష్ఠధిపతి మృత్యు ర్గన్ధర్వస్తస్య విశ్వమప్సరసో భువోనామ స
ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తా ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాన్తుతస్మై స్వాహా॥
మృత్యవేగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౧౫. తాభ్యస్స్వాహా॥ విశ్వస్మాఽప్సరోభ్యోభూభ్యఇదంనమమ ॥

౧౬. సుక్షితి స్సుభూతిర్భద్రకృథ్సువర్వాన్ పర్జన్యో గన్ధర్వ స్తస్య విద్యుతో
ప్సరసో రుచోనామసఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తా ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రం
పాన్తు తస్మై స్వాహా॥ పర్జన్యాయగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౧౭. తాభ్యస్స్వాహా॥ విద్యుద్భ్యోఽప్సరోభ్యోరుగ్భ్యఇదంనమమ ॥

౧౮. దూరేహేతిరమృడయో మృత్యుర్గన్ధర్వస్తస్య ప్రజా అప్సరసో భీరువో నామసఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తా ఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాన్తు తస్మై స్వాహా ॥

మృత్యవేగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౧౯. తాభ్యస్స్వాహా ॥ ప్రజాభ్యో ఽప్సరోభ్యోభీరుభ్యఇదంనమమ ॥

౨౦. చారుః కృపణకాశీ కామోగన్ధర్వస్తస్యాధయో ప్సరసశ్శోచయన్తీ ర్నామ సఇదంబ్రహ్మ క్షత్రంపాతు తాఇదంబ్రహ్మ క్షత్రం పాన్తు తస్మై స్వాహా॥

కామాయగన్ధర్వాయేదంనమమ ॥

౨౧. తాభ్యస్స్వాహా ॥ ఆధిభ్యో ఽప్సరోభ్యశ్శోచయన్తీభ్యఇదంనమమ॥

౨౨. సనోభువనస్యపతే యస్యతఉపరి గృహాఇహచ । ఉరుబ్రహ్మణే ఽస్మై క్షత్రాయమహిశర్మ యచ్ఛస్వాహా ॥ భువనస్యపతయేబ్రహ్మణఇదంనమమ ॥

ప్రాజాపత్య ఋక్

క్రిందిమంత్రము మనసునఉచ్చరించి స్వాహాకారముమాత్రము పైకిచెప్పి హోమముచేసితరువాత మనసునత్యాగముచెప్పవలెను.

ప్రజాపతే నత్వదేతాన్యన్యో విశ్వా జాతాని పరితా బభూవ ।
యత్కామాస్తే జుహుమస్తన్నోఅస్తు వయగ్గ్‌స్యామపతయో రయీణాగ్‌స్వాహా॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

వ్యాహృతయః

౧. ఓం భూస్స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౨. ఓం భువస్స్వాహా ॥ వాయవఇదంనమమ ॥

౩. ఓం సువస్స్వాహా ॥ సూర్యాయేదంనమమ ॥

స్విష్టకృత్

యదస్య కర్మణో త్యరీరిచం యద్వాన్యూన మిహాకరమ్ ।
అగ్నిష్టత్స్విష్ట కృద్విద్వాన్త్సర్వగ్గ్ స్విష్టగ్ం సుహుతం కరోతు స్వాహా॥

అగ్నయేస్విష్టకృతఇదంనమమ ॥

పిమ్మట పరిధులను, ఆఘారసమిధలనూ అగ్నియందువేసి, క్రింది వాక్య మునుపలికి, కరిష్యే అనునపుడు ఉదకమును ముట్టుకొనవలెను.

శమ్యఆపోహ్యబహిః పరిధయఃఆఘార సమిధౌప్రహరతి ॥

అనాజ్ఞాతాదయః

అస్మిన్(అముక)హోమాఖ్యేకర్మణి అవిజ్ఞాతాది ప్రాయశ్చిత్తానికరిష్యే॥

జ్ఞాతాజ్ఞాతాది సకలదోష నిర్హరణార్థ మనాజ్ఞాత త్రయం, కర్మాన్తరిత కర్మలోప కర్మవిపర్యాసప్రాయశ్చిత్తార్థం త్వన్నోఅగ్నే సత్వన్నోఅగ్నఇతి, స్వరాక్షర పదవృత్త వర్ణలోపప్రాయశ్చిత్తార్థ మాభిర్గీర్భిరితి, వాఙ్నియమలోప ప్రాయశ్చిత్తార్థ మిదంవిష్ణు స్త్రియంబకమితి, ఋత్విఙ్మౌఢ్య ప్రాయశ్చిత్తార్థం యద్విద్వాగ్ంస ఇతి, అగ్న్యుపఘాత ప్రాయశ్చిత్తార్థం పునస్త్వాదిత్యా ఇతి, సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థం భూర్భువస్సువరితేతైర్మంత్రై రాజ్యాహుతీర్హోష్యామి॥

౧. అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు । అగ్నే తదస్య కల్పయత్వగ్ంహివేత్థ యథాతథగ్గ్ స్వాహా ॥అగ్నయఇదంనమమ॥

౨. పురుషసమ్మితో యజ్ఞోయజ్ఞః పురుష సమ్మితః । అగ్నేతదస్య కల్పయా
త్వగ్ంహివేత్థ యథా తథగ్గ్ స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౩. యత్పాకత్రా మనసా దీనదక్షాన యజ్ఞస్య మన్వతే మర్తాసః
అగ్నిష్టద్ధోతా క్రతువిద్విజానన్ యజిష్ఠోదేవాగ్ం ఋతుశోయజాతి
స్వాహా॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౪. త్వన్నోఅగ్నే వరుణస్య విద్వాన్ దేవస్య హేడోఽవయాసిసీష్ఠాః।యజిష్ఠో
వహ్నితమ శోశుచానోవిశ్వా ద్వేషాగ్ంసి ప్రముముగ్ధ్యస్మత్స్వాహా॥
అగ్నీవరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౫. సత్వన్నో అగ్నే ఽవమోభవోతీ నేదిష్ఠోఅస్యాఉషసో వ్యుష్టౌ। అవయక్ష్వ
నో వరుణగ్ంరరాణో వీహి మృడీకగ్ం సుహవోనఏధి స్వాహా॥
అగ్నీవరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౬. ఆభిర్గీర్భిర్యదతోన ఊనమాప్యాయయ హరివోవర్ధమానః। యదా
స్తోతృభ్యో మహిగోత్రారుజాసి భూయిష్ఠభాజో అధతేస్యామ స్వాహా॥
ఇన్ద్రాయహరివతఇదంనమమ ॥

౭. ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే త్రేధానిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాగ్ం
సురే స్వాహా ॥ శ్రీమహావిష్ణవఇదంనమమ ॥

౮. త్ర్యంబకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్। ఉర్వారుకమివ
బన్ధనాన్మృత్యోర్ముక్షీ యమామృతాత్స్వాహా॥త్ర్యంబకాయేదంనమమ॥

౯. యద్విద్వాగ్ంసో యదవిద్వాగ్ంసో ముగ్ధాః కుర్వన్త్యృత్విజః। అగ్నిర్మా
తస్మా దేనసశ్రద్ధా దేవీచ ముఞ్చతాగ్గ్ స్వాహా ॥
అగ్నిశ్రద్ధాభ్యామిదంనమమ ॥

౧౦. పునస్త్వా దిత్యారుద్రా వసవ స్సమిన్ధతాం పునర్బ్రహ్మాణో వసునీథ
యజ్ఞైః। ఘృతేనత్వం తనువో వర్ధయస్వ సత్యాస్సన్తు యజమానస్య
కామా స్వాహా ॥ అగ్నయేవసునీథాయేదంనమమ ॥

౧౧. ఓం భూ స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౧౨. ఓం భువ స్వాహా ॥ వాయవఇదంనమమ ॥

౧౩. ఓం సువ స్వాహా ॥ సూర్యాయేదంనమమ ॥

౧౪. ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

చేయికడుగుకొని, కుడిచేతితోముక్కుపట్టుకొని, ఊపిరిబిగబట్టి విష్ణునామ స్మరణచేసి, కరిష్యేఅనునపుడు ఉదకముముట్టుకొనవలెను.

హస్తం ప్రక్షాళ్య । ఆతమితౌ ప్రాణాయామస్య ॥ విష్ణు ర్విష్ణు ర్విష్ణుః । ఏతావత్పర్యన్తం నానాప్రకారేణసంభావిత సకలదోష నిరహరణార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ॥

తరువాత క్రిందిమంత్రముచెప్పి స్రువముతోఒక్కమారుహోమము చేయవలెను.

ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

పూర్ణాహుతిః

(శాంతి, యాగాదులలో చేయుటకొరకు పూర్ణాహుతి హోమమును క్రింద ఇచ్చుచున్నాము. అన్నికర్మలయందూ పూర్ణాహుతిహోమము అవసరము ఉండదు.)

(ఒకపళ్లెములో స్రుక్కునుఉంచి దానియందుపూర్ణాహుతి ద్రవ్యములు అనగా కొబ్బరికురిడీ, పట్టుబట్ట, గంధంచెక్క, యాలుకలు, లవంగములు, జాజి కాయలు, జాపత్రి, పచ్చకర్పూరము, వట్టివేళ్లు, వగైరా ద్రవ్యములుఉంచి)

స్రుక్కుయందు పన్నెండుమార్లుఆజ్యమును స్రువముచేతగ్రహించి, లేచినిలచి ఈక్రిందిమంత్రముచెప్పి, స్వాహాంతమందు హోమముచేసి, పిమ్మట కూర్చొని త్యాగముచెప్పవలెను.

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । పంచ । షట్ । సప్త । అష్టౌ । నవ । దశ । ఏకాదశ । ద్వాదశ ॥

ఓం సప్తతే అగ్నే సమిధ సప్తజిహ్వా సప్తఋషయ సప్తధామప్రియాణి। సప్తహోత్రా సప్తధాత్వా యజన్తి సప్తయోనీ రాపృణస్వా ఘృతేన స్వాహా॥

అగ్నయేసప్తవతఇదంనమమ ॥

మరల లేచినిలబడి, హోమముచేయగా మిగిలినఆజ్యమును క్రింది మంత్ర ములుచెప్పుచూ స్రుక్కునుండిఅగ్నియందు ఏకధారగాపడునట్లు వసోర్ధారహోమము చేయవలెను.

ఓం పూర్ణాహుతి ముత్తమాఞ్జుహోతి । సర్వంవై పూర్ణాహుతిః । సర్వ మేవాప్నోతి । అథో ఇయంవై పూర్ణాహుతిః । అస్యామేవ ప్రతితిష్ఠతి॥

ఓంవసోర్ధారాం జుహోతి వసోర్మేధారాఽసదితివా ఏషాహూయతే ఘృతస్యవా ఏనమేషాధారాఽముష్మి న్లోకేపిన్వమానోపతిష్ఠత ఆజ్యేనజుహోతి తేజోవా ఆజ్యం తేజో వసోర్ధారా తేజసైవాస్మై తేజోఽవరున్ధేఽథో కామావై వసోర్ధారా కామానేవా వరున్ధే యఙ్కామయేత ప్రాణానస్యాన్నాద్యమ్ ॥

గమనిక : విశేషహోమములు జరిపినపుడు యజమాని సర్వార్థములు సిద్ధించుటకు చమకము ౧౧ అనువాకములు ఇచ్చట చెప్పవలెను.

ఓంఅగ్నావిష్ణూ .... భువనశ్చా ఽధిపతిశ్చ ॥

పూర్ణాహుతిహోమమైన తరువాత యజమానికూర్చున్నపిమ్మట, బ్రాహ్మణు లు క్రిందివాక్యముపలికి యజమానులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెను.

పూర్ణాహుతి ముహూర్తస్సుముహూర్తోస్తు ॥

ఉత్తర పరిషేచనమ్

క్రింది వాక్యములను పలుకుచూ పూర్వ పరిషేచనమువలెనే ఉత్తరపరిషేచ నముచేయవలెను.

అదితేఽన్వమగ్గ్‌స్థాః । అనుమతేఽన్వమగ్గ్‌స్థాః । సరస్వతేఽన్వ మగ్గ్‌స్థాః । దేవసవితః ప్రాసావీః ॥

పూర్ణపాత్రనుతీసుకొని సదసి అనుమంత్రముచెప్పుచూ ప్రాక్తోయమును మరియు ప్రోక్షణీఉదకమును పూర్ణపాత్రయందుఉంచుకొని, **యేనదేవాః** అను మంత్రముచెప్పుచూ మార్జనముచేసుకొనవలెను.

ప్రణీతా స్వపఆనీయ । సదసీతి పునః పూరయిత్వా ॥

ఓం సదసి సన్మేభూయాస్సర్వమసి సర్వంమేభూయాః పూర్ణమసి పూర్ణంమే భూయా అక్షితమసి మామేక్షేష్ఠాః ॥

మార్జనమ్

యేనదేవాః పవిత్రేణ । ఆత్మానం పునతే సదా । తేన సహస్ర ధారేణ । పావమాన్యః పునన్తుమా । ప్రాజాపత్యం పవిత్రమ్ । శతోద్యామగ్ం

హిరణ్మయమ్ । తేనబ్రహ్మ విదోవయమ్ । పూతంబ్రహ్మ పునీమహే । ఇన్ద్ర స్సునీతీ సహమాపునాతు । సోమస్స్వస్త్యా వరుణస్సమీచ్యా । యమోరాజా ప్రమృణాభిః పునాతుమా । జాతవేదా మోర్జయన్త్యా పునాతు ॥

దిఙ్మార్జనమ్

క్రిందిమంత్రములనుపలుకుచూ తూర్పుదిక్కుమొదలుకొని, ఐదుదిక్కుల యందు దర్భాగ్రములతోపూర్ణపాత్రయందలి ఉదకమునుచల్లవలెను.

ప్రాచ్యాం దిశిదేవా ఋత్విజో మార్జయన్తామ్ ॥ అని తూర్పు దిక్కునకునూ

దక్షిణాయాందిశిమాసాః పితరోమార్జయన్తామ్॥ అని దక్షిణ దిక్కునకునూ

ప్రతీచ్యాం దిశిగృహాః పశవో మార్జయన్తామ్ ॥ అని పడమట దిక్కునకునూ

ఉదీచ్యాందిశ్యాప ఓషధయోవనస్పతయో మార్జయన్తామ్॥ అని ఉత్తరమునకునూ

ఊర్ధ్వాయాం దిశియజ్ఞస్సంవథ్సరో యజ్ఞపతిర్మార్జయన్తామ్ ॥ అని ఆకాశము వైపునకునూ ఉదకముచల్లవలెను.

అఞ్జలౌ పూర్ణపాత్రోదక నినయనమ్

యజమాని క్రిందిమంత్రములుచెప్పి పూర్ణపాత్రయందలిఉదకమును తన భార్యదోసిలియందుఉంచవలెను. ఆమెఅక్షతలుమాత్రము తనచేతియందుఉంచు కొని ఉదకమునునేలపైవిడువవలెను. పిమ్మటనేలపైపడినఉదకమును దర్భాగ్రము లచే యజమానులుతమశిరస్సులపై మార్జనముచేసుకొనవలెను.

సముద్రంవః ప్రహిణోమి స్వాంయోనిమపిగచ్ఛత । అచ్ఛిద్రః ప్రజయా భూయాసం మాపరాసే చిమత్పయః । అఞ్జలౌ పూర్ణ పాత్రమా నయతి ।

రేత ఏవాస్యాం ప్రజాం దధాతి । ప్రజయాహి మనుష్యః పూర్ణః । ముఖం విమృష్టే । అవభృథస్యైవ రూపం కృత్వోత్తిష్ఠతి ॥

యజమాని తనభార్యచేతియందుఉన్న అక్షతలనుతీసుకొని, తానుశిరస్సున ధరించి, తనభార్యకుధరింపచేయవలెను.

పిమ్మటయజమాని బ్రహ్మగారినిపూజించి కర్మసంపూర్ణతకొరకువారికి ఒక ఆవునుదానము ఈయవలెను. బ్రహ్మగారుదానిని స్వీకరించవలెను.

అక్షతాశ్శిరసి ధారయేత్ । బ్రహ్మాణం పూజయామి । బ్రహ్మన్ వరం తే దదామి । ప్రతిగృహ్ణామి ॥

పరిస్తరణ విమోకః

అగ్నికిచుట్టూఉన్న పరిస్తరణలనుతీసి అగ్నికిఉత్తరముగావేయవలెను.

అగ్నే స్తృణాన్యపచినోతి । తేజస్వీ యశస్వీ బ్రహ్మవర్చస్వీ భవతీతి విజ్ఞాయతే ప్రాగాదిపరిస్తరణ ముత్తరేవిసృజేత్ ॥

అగ్న్యలంకరణమ్

అగ్నికి ఎనిమిదిక్కులయందునూ అక్షతలుఅలంకరించి నమస్కరించవలెను.

అగ్నిమలఙ్కృత్య । నమస్కారం కుర్యాత్ ॥ ౧. అగ్నయేనమః । ౨. హుత వహాయనమః । ౩. హుతాశినేనమః । ౪. కృష్ణవర్త్మనే నమః । ౫. దేవముఖా యనమః । ౬. సప్తజిహ్వాయనమః । ౭. వైశ్వానరాయనమః । ౮. జాత వేదసేనమః ॥

అగ్ని ప్రదక్షిణమ్

యజమానులు ఫలదక్షిణతాంబూలములను చేతపట్టుకొని క్రిందిమంత్ర ములుపఠించుచూ మూడుమార్లుఅగ్నికిప్రదక్షిణముచేసి తమచేతనున్న ఫలదక్షిణ తాంబూలములు బ్రహ్మగారికిఈయవలెను.

అగ్నేనయేత్యాది ప్రదక్షిణ నమస్కారంకుర్యాత్ ॥

ఓంఅగ్నేనయ సుపథారాయేఅస్మాన్ విశ్వానిదేవ వయునాని విద్వాన్। యుయోధ్యస్మ జ్జుహురాణమేనో భూయిష్ఠాన్తే నమఉక్తింవిధేమ। ప్రవశ్శుక్రాయ భానవే భరధ్వగ్ం హవ్యంమతిం చాగ్నయే సుపూతమ్।యో దైవ్యాని మానుషాజనూగ్ ష్యన్తర్విశ్వాని విద్మనాజిగాతి। అచ్ఛాగిరో మతయో దేవయన్తీ రగ్నింయన్తి ద్రవిణం భిక్షమాణాః।సుసన్దృశగ్ం సుప్రతీ కగ్గ్ స్వఞ్చగ్ం హవ్యవాహ మరతింమానుషాణామ్। అగ్నేత్వమస్మ ద్యుయోధ్య మీవా అనగ్నిత్రా అభ్యమన్త కృష్టీః। పునరస్మభ్యగ్ం సువితాయ దేవక్షాం విశ్వేభిరజరేభిర్య జత్ర। అగ్నేత్వంపారయా నవ్యో అస్మాన్థ్స్వస్తి భిరతి దుర్గాణి విశ్వా। పూశ్చపృథ్వీబహులానఉర్వీ భవాతోకాయ తనయాయశంయోః। ప్రకారవో మననా వచ్యమానా దేవద్రీచీం నయథ దేవయన్తః। దక్షిణావా డ్వాజినీ ప్రాచ్యేతి హవిర్భరన్త్యగ్నయే ఘృతాచీ ॥

యాః ఫలినీర్యా అఫలా అపుష్పాయాశ్చ పుష్పిణీః।
బృహస్పతి ప్రసూతా స్తానోముఞ్చన్త్వగ్ం హసః ॥

శ్లో॥ ఫలం మనోరథఫలం పుత్ర పౌత్ర ప్రవర్ధనమ్।
యస్మాత్తస్మా చ్ఛివమ్మేస్యాదతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే ॥
ఫలదాన కల్పోక్త సంపూర్ణ సకల ఫలావాప్తిరస్తు ॥

అగ్నిప్రార్థనా

యజమానులు క్రిందిమంత్ర, శ్లోకములనుచెప్పుచూ అగ్నికినమస్కరించవలెను.

సకృత్తే అగ్నేనమః। ద్విస్తేనమః। త్రిస్తేనమః। చతుస్తేనమః।

పఞ్చకృత్వస్తే నమః। దశ కృత్వస్తే నమః। శతకృత్వస్తే నమః। ఆసహస్ర కృత్వస్తే నమః। అపరిమితకృత్వస్తే నమః। నమస్తేఅస్తు మామాహిగ్ంసీః।

శ్లో॥ నమస్తే గార్హపత్యాయ నమస్తే దక్షిణాగ్నయే।
నమ ఆహవనీయాయ మహావేద్యై నమోనమః ॥

శ్లో॥ కాణ్డద్వయోమ పాద్యాయ కర్మబ్రహ్మ స్వరూపిణే।
స్వర్గాప వర్గరూపాయ యజ్ఞేశాయ నమోనమః ॥

శ్లో॥ యజ్ఞేశాచ్యుత గోవింద మాధవానంత కేశవ।
కృష్ణ విష్ణో హృషీకేశ వాసుదేవ నమోఽస్తుతే ॥

అహం పరస్తా దహమవస్తా దహంజ్యోతిషా వితమోవవార।యదన్త రిక్షం తదుమేపితాభూదహగ్ం సూర్యముభయతో దదర్శాహం భూయాస ముత్తమ స్సమానానామ్। యస్యకుర్మో హవిర్గృహే తమగ్నేవర్ధయాత్వమ్। తస్మైదేవా అధిబ్రువన్నయఞ్చ బ్రహ్మణస్పతిః ॥

శ్లో॥ మత్కర్మ కుర్వతాం పుంసాం కర్మలోపో భవేద్యది।
తత్కర్మ సఫలంకుర్యుః తిస్రః కోట్యో మహర్షయః ॥

శ్లో॥ అపరాధ సహస్రాణి క్రియన్తే ఽహర్నిశం మయా।
దాసోయమితిమాం మత్వా క్షమస్వ శ్రీహుతాశన ॥

యజమాని అక్షతోదకములను చేతపట్టి, క్రిందివాక్యములనుపలికి పిమ్మట ఆఅక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

అనేన **అముక** హోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః। సర్వం శ్రీయజ్ఞేశ్వర స్సుప్రీణాతు। సర్వం శ్రీయజ్ఞే శ్వరార్పణమస్తు ॥

యజమాని క్రిందిశ్లోకములనుపలికి, అగ్నినిప్రార్థించి, ఎడమచేతితో కుడి

చెవిని, కుడిచేతితోఎడమచెవిని, వ్యత్యస్తముగాపట్టుకొని, తనఋషి, గోత్ర, సూత్ర, వేదశాఖ, నామములుచెప్పి అభివాదముచేసి, పిమ్మటఆచమనముచేసి, కర్మసమాప్తి గావించవలెను.

స్వస్తి ॥ శ్లో ॥ శ్రద్ధాంమేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాంబుద్ధిం శ్రియంబలమ్।
ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన ॥
శ్రియం దేహిమే హవ్యవాహన ఓం నమ ఇతి ॥

శ్లో ॥ యస్యస్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపో హోమ క్రియాదిషు ।
న్యూనం సమ్పూర్ణతాం యాతి సద్యో వన్దే తమచ్యుతమ్ ॥

శ్లో ॥ మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన ।
యద్ధుతన్తు మయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే ॥

చతుస్సాగరపర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభంభవతు । (కాశ్యపా వత్సార నైధ్రువ త్రయా) ఋషేయప్రవరాన్విత(కాశ్యపస)గోత్రః । అపస్తంబసూత్రః । కృష్ణయజుశ్శాఖాధ్యాయీ । (నారాయణ) శర్మ అహంభోఅభివాదయే॥

ఆచమ్య । ఓం కేశవాయస్వాహా । .... శ్రీకృష్ణాయనమః ॥

అగ్నిముఖప్రకరణం సమాప్తమ్.

ఔపాసనాగ్నిని పునరుద్ధరించుటకు చేయు కర్మయే

పునస్సన్ధానము

యజమాని పత్నీసహితముగా ఫలదక్షిణ తాంబూలములను చేతపుచ్చు కొని,మమాగ్నే అనువాకమును పఠించినపిమ్మట ఆసనములపైకూర్చొనగా,సభా సదులు యజమానులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెను.

పిమ్మట యజమానులు తమచేతనున్న ఫల, దక్షిణ, తాంబూలములను బ్రహ్మగారికిఇచ్చి, ఆచమనముచేసి, పునస్సంధానమునకు సంకల్పించి, విఘ్నే శ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనములు చేయవలెను.

ఆచమ్య...యశ్శివోనామరూపాభ్యాం...ప్రాణానాయమ్య...శ్రీ పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ॥ అనుగతస్యాగ్నేః పునస్సంధానాఖ్యంకర్మ కరిష్య మాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థంశాంత్యర్థ మభ్యుదయార్థఙ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే । ఆదౌనిర్విఘ్న పరిసమా ప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

యజమాని క్రిందివిధముగా పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తముకొరకు సంకల్పించి అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమౌపాసనాన్తరిత దినాదారభ్య ఏతత్క్షణపర్యన్తం ఔపాసనాతిక్రమణ దోషనివృత్యర్థం ఔపాస నానన్తరితే పునరౌపాసనాధికార సిద్ధ్యర్థమ్ । వైశ్వదేవాన్తరితే పునర్వైశ్వ దేవాధికారసిద్ధ్యర్థమ్ । ప్రతిపద్ధోమాన్తరితే పునఃప్రతిపద్ధోమాధికార సిద్ధ్యర్థమ్ । యథాశక్తి సమ్భవత్పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ॥

సభాదక్షిణనుతాంబూలముతో పళ్ళెములోఉంచుకొని క్రిందిశ్లోకముల నుచెప్పుచూ సభకు(సభకుబదులుఆత్మప్రదక్షిణముచేయుటఆచారముగాఉన్నది) మూడుమార్లు ప్రదక్షిణములుచేయవలెను.

పరిషద్దక్షిణాంగృహీత్వా । ఆత్మప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా ॥

శ్లో॥ సమస్త సమ్పత్సమవాప్తి .... ఇవస్వీకృత్య ॥

ఈ శ్లోకములను 95వ పేజీలో చూడుడు.

యజమానిక్రిందివాక్యములను పలికినపిమ్మట అక్షతోదకములను హరి వేణమునందు విడువవలెను.

మమౌపాసనాన్తరిత, దినాదార్యభ్య ఏతత్క్షణ పర్యన్తమ్ । ఔపాస నాతిక్రమణ దోషనివృత్యర్థమ్ । ఔపాసనాన్తరితే పునరౌపాసనాధికార సిద్ధ్యర్థమ్ । వైశ్వ దేవాన్తరితే పునర్వైశ్వదేవాధికారసిద్ధ్యర్థమ్ । ప్రతిపద్ధోమా న్తరితే పునఃప్రతిపద్ధోమాధికార సిద్ధ్యర్థమ్ । పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తముపదిశ్యా ను గృహ్ణాతు । మమౌపాసనాధికార సిద్ధిరస్త్వితి భవన్తోబ్రువన్తు। తవ ఔపాసనాధికార సిద్ధిరస్తు ॥

యజమాని కృచ్ఛ్రత్రయమునకుసంకల్పించి, కృచ్ఛ్రత్రయముఆచరించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం శరీరశుద్ధ్యర్థం స్వర్ణా జ్య ధాన్య కృచ్ఛ్రాణ్యాచరిష్యే । కృచ్ఛ్రత్రయంకృత్వా ॥ శరీరశుద్ధిరస్తు ॥

కృచ్ఛ్రత్రయము పేజీనెం 96 లో చూడుడు ॥

చతుష్పాత్ర ప్రయోగః

యజమాని పునస్సంధానముకొరకుసంకల్పించి అగ్నిప్రతిష్ఠాపనగావిం చి, చతుష్పాత్రవిధానముగా అగ్నిముఖమునుచేసి, పునస్సంధాన హోమములు చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అనుగతస్యాగ్నేః పునస్సన్ధాస్యే ॥

*యజమాని క్రిందివాక్యముపలికి అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను. **స్థండిలకల్పన** మొదలు **ఆజ్యసంస్కారాంతము** చేయునది.*

చతుష్పాత్రప్రయోగముకొరకు పేజీనెం98లో చూడుడు.

ప్రయోగక్రియావివరణకొరకు అగ్నిముఖము పేజీ నెం33నుండిచూడుడు.

తదఙ్గ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే॥

సూ॥ శ్వేతతన్దులచూర్ణేన.....దేవసవితః ప్రసువ ॥

శ్లో॥ నాఘారౌ నాజ్యభాగౌచ నచేధ్మం నజయాదయః ।

చతుష్పాత్ర ప్రయోగేతు నిశ్చిత్యోక్తం కపర్దినా ॥

చతుష్పాత్రప్రయోగమందు ఆఘారములున్ను, ఆజ్యభాగములును జయాదులు (పూర్ణ పాత్రయు) ఇధ్మమున్ను లేవని కపర్దిచే నిశ్చయింపబడినది.

పూర్వపరిషేచనము చేసి, స్రువముచేత స్రుక్కునందు నాలుగు (పంచా ఋషేయులు ఐదు) మార్లు ఆజ్యమును గ్రహించి హెూమములు చేయవలెను.

స్రువేణ చతుర్గృహీతమాజ్యం గృహీత్వా ॥

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పఞ్చ) ॥

హోమాః

౧. అయాశ్చాగ్నేస్య నభిశస్తీశ్చ సత్యమిత్వమయా అసి । అయసా మనసాధృతోయసా హవ్యమూహిషే యానోధేహిభేషజగ్గ్స్వాహా॥ **అయసేగ్నయఇదంనమమ** ॥ పునస్స్రువేణాజ్యమాదాయ ॥

క్రిందిహోమమువూత్రముస్రువముతో ఒక్కమారుఆజ్యముగ్రహించి చేయవలెను. మిగిలినహోమములునాలుగుమార్లుగ్రహించుచూచేయవలెను.

౨. ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ **ప్రజాపతయఇదంనమమ** ॥

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పఞ్చ) ॥

౩. మహాహవిర్హోతా । సత్యహవిరధ్వర్యుః । అచ్యుతపాజా అగ్నీత్। అచ్యుతమనా ఉపవక్తా। అనాధృష్యశ్చా ప్రతిధృష్యశ్చ యజ్ఞస్యా భిగరౌ। అయాస్య ఉద్గాతా । వాచస్పతే హృద్విధేనామన్ । విధే మతే నామ। విధేస్య మస్మాకంనామ । వాచస్పతి స్సోమమపాత్। మాదైవ్య స్తన్తుశ్ఛేది మా మనుష్యః । నమోదివే । నమః పృథివ్యై స్వాహా ॥ **వాచస్పతయేబ్రహ్మాణఇదంనమమ** ॥

౪. మనోజ్యోతి ర్జుషతా మాజ్యం విచ్ఛిన్నం యజ్ఞగ్ం సమిమం దధాతు । యా ఇష్టా ఉషసో నిమ్రుచశ్చతా స్సన్దధామి హవిషా ఘృతేన స్వాహా ॥ **ఉషోనిమ్రుగ్భ్యఇదంనమమ** ॥

౫. యదస్మిన్ యజ్ఞే ఒన్తరగామ మన్త్రతః కర్మతోవా । అనయా హుత్యా తచ్ఛమయామి సర్వంతృప్యన్తు దేవా అవృధన్తాం ఘృతేన స్వాహా ॥ **దేవేభ్యఇదంనమమ** ॥

౬. త్రయస్త్రిగ్ం శత్తన్తవో యేవితత్నిరే యఇమం యజ్ఞగ్గ్ స్వధయా దదన్తే తేషాం ఛిన్నం ప్రత్యేతద్దధామి స్వాహాఘర్మో దేవాగ్ం అప్యేతు స్వాహా ॥ **దేవేభ్యఇదంనమమ** ॥

౭. తన్తుంతన్వన్ రజసో భానుమన్విహి జ్యోతిష్మతః పథోరక్ష ధియా కృతాన్ । అనుల్బణంవయత జోగువామపో మనుర్భవ జనయా దైవ్యం జనగ్గ్స్వాహా ॥ **అగ్నయేతన్తుమతఇదంనమమ** ॥

౮. ఉద్బుధ్యస్వాగ్నే ప్రతిజాగృహ్యేన మిష్టాపూర్తే సగ్ంసృజేథా మయఞ్చ । పునఃకృణ్వగ్గ్స్త్వా పితరం యువాన మన్వాతాగ్ంసీ త్వయి తన్తుమేతగ్గ్ స్వాహా ॥ **అగ్నయేతన్తుమతఇదంనమమ**॥

౯. ఉదుత్తమం వరుణపాశ మస్మదవాధమం విమధ్యమగ్గ్శ్రథా య। అథావయ మాదిత్య వ్రతేతవానాగసో అదితయే స్యామ స్వాహా ॥ **వరుణాయాదిత్యాయేదంనమమ** ॥

౧౦. ఉద్వయం తమసస్పరి పశ్యన్తో జ్యోతిరుత్తరమ్ । దేవందేవత్రా సూర్యమగన్మ జ్యోతిరుత్తమగ్గ్ స్వాహా ॥ **సూర్యాయేదంనమమ**॥

౧౧. ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవం వహన్తి కేతవః। దృశే విశ్వాయ సూర్యగ్గ్ స్వాహా ॥ **సూర్యాయేదంనమమ** ॥

౧౨. చిత్రందేవానా ముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః। ఆప్రా ద్యావాపృథివీ అన్తరిక్షగ్ం సూర్యఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చస్వాహా॥
సూర్యాయేదంనమమ ॥

౧౩. అగ్నేభ్యా వర్తిన్నభిన ఆవర్తస్వాయుషా వర్చసా సన్యా మేధయా ప్రజయాధనేన స్వాహా ॥ అగ్నయేభ్యావర్తినఇదంనమమ ॥

౧౪. అగ్నే అఙ్గిరశ్శతన్తే సన్త్వావృత స్సహస్రన్త ఉపావృతః। తాసాం పోషస్య పోషేణ పునర్నో నష్టమాకృధి పునర్నో రయిమాకృధి స్వాహా ॥
అగ్నయేఙ్గిరసఇదంనమమ ॥

౧౫. పునరూర్జాని వర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా। పునర్నః పాహి విశ్వత స్వాహా ॥
అగ్నయఇదంనమమ ॥

౧౬. సహరయ్యా నివర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వధారయా। విశ్వప్స్నియా విశ్వ తస్పరి స్వాహా ॥
అగ్నయఇదంనమమ ॥

క్రిందిహోమముమాత్రము సృవముతోఆజ్యమును ఒక్కమారుగ్రహించి చేయవలెను. సృవేణాజ్యమాదాయ ॥

౧౭. ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥
ఏకం। ద్వే। త్రీణి। చత్వారి। (పఞ్చ) ॥

౧౮. సప్తతేఅగ్నే సమిధస్సప్తజిహ్వా స్సప్తఋషయ స్సప్తధామప్రియాణి। సప్తహోత్రా స్సప్తధాత్వా యజన్తి సప్తయోనీ రాపృణస్వా ఘృతేన స్వాహా॥
అగ్నయేసప్తవతఇదంనమమ ॥

అదితేఽన్వమగ్గ్స్థాః। అనుమతేఽన్వమగ్గ్స్థాః।
సరస్వతేఽన్వమగ్గ్స్థాః। దేవసవితః ప్రాసావీః ॥

అనేన పునస్సన్ధానహోమేన భగవాన్సర్వాత్మకః సర్వంశ్రీ యజ్ఞేశ్వరస్సుప్రీణాతు। సర్వం శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ॥

హోమద్రవ్యదానమ్

యజమాని మరలప్రాణాయామముచేసి, హోమద్రవ్యదానమునకు సంకల్పించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమఅనేకౌపాసనాన్తరిత లోపప్రాయశ్చిత్తార్థం అన్తరితహోమద్రవ్యదానం కరిష్యే ॥

బ్రాహ్మణపూజకు సంకల్పించి, బ్రాహ్మణపూజచేసి, హోమద్రవ్యము (బియ్యము,ఆజ్యము)ను దానముచేసి, తగుదక్షిణనుకూడా ఈయవలెను.

తదఙ్గబ్రాహ్మణపూజాంకరిష్యే ॥ శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపిణంబ్రాహ్మణముపకల్పయామి। ఉపకల్పితోస్మి। ఉభాభ్యామిదంవాం పాద్యమ్॥ నమోస్త్వనన్తాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షి శిరోరు బాహవే। సహస్రనామ్నే పురుషాయశాశ్వతే సహస్రకోటి యుగధారిణేనమః ॥

భాగశఃఅమీవోగన్ధాః। అలంకారార్థాఇమేఅక్షతాః। సన్త్వక్షతాః। సకలారాధనైశ్శోభనమస్తు। అస్మైబ్రాహ్మణాయ యజుశ్శాఖాధ్యాయినే, ...గోత్రాయ,....శర్మణే। ప్రతిగ్రహీత్రే। శ్రీమతః....గోత్రస్య ....నామధేయస్య, ధర్మపత్నీసమేతస్య। అన్తరిత హోమద్రవ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ। ఏతద్దానసాద్గుణ్యార్థం యథాశక్తిహిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥

యజమాని మరలసంకల్పించి, క్రిందిహోమములను చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అనేకౌపాసనాన్తరిత లోపప్రాయశ్చిత్తార్థం పునరౌపాసనాధికారసిద్ధ్యర్థం సప్తహోతారం హోష్యామి॥

పూర్వపరిషేచనంకృత్వా । చతుర్గృహీతమాజ్యంగృహీత్వా॥

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పఞ్చ) ॥

మహా హవిర్హోతా । సత్యహవిరధ్వర్యుః । అచ్యుత పాజాఅగ్నీత్। అచ్యుతమనా ఉపవక్తా । అనాధృష్యశ్చా ప్రతిధృష్యశ్చ యజ్ఞస్యాభిగరౌ। అయాస్య ఉద్గాతా । వాచస్పతే హృద్విధేనామన్న్ । విధేమతే నామ। విధేస్త్వ మస్మాకంనామ । వాచస్పతి స్సోమ మపాత్ । మాదైవ్య స్తన్తుశ్ఛేది మా మనుష్యః । నమోదివే । నమః పృథివ్యై స్వాహా ॥

వాచస్పతయేబ్రహ్మణఇదంనమమ ॥

నానాప్రకారేణ సంభావిత సకలదోష నిర్హరణార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే॥

క్రిందిహోమముమాత్రము స్రువముతోఒకమారు ఆజ్యమును గ్రహించి చేయవలెను.

ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ **ప్రజాపతయ ఇదంనమమ** ॥

పిమ్మట ఉత్తరపరిషేచనముచేసి, అభివాదనాంతముచేసి ఆచమనము చేయవలెను.

ఉత్తరపరిషేచనా ద్యభివాదనాన్తం కృత్వా ॥

అదితేన్వమగ్గ్‌స్థాః....అహంభోఅభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

తన్తుమతీ స్థాలీపాకమ్

యజమాని మరలసంకల్పించి, అగ్నిదారుధ్యముకొరకు తన్తుమతీ స్థాలీపాకముచేసి ప్రాతరౌపాసనముచేయవలెను.

క్రియావివరణకొరకు స్థాలీపాకము పేజీనెం *341*చూడుడు.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం పునస్సన్ధానాజ్ఞత్వే నాగ్నిదార్ఢ్యార్థం తన్తుమతీస్థాలీపాకంకరిష్యే॥ పత్న్యవహన్తి చరుగ్గ్‌శ్రపయిత్వా। ప్రాచీనముదీచీనం వోద్వాస్య । ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్య । అగ్నేరుపసమాధానాద్యాజ్యభాగాన్తే । దర్వ్యాముపస్తీర్య। చరుమధ్యాద్ద్విరవదాయ। అభిఘార్య । హవిః ప్రత్యభిఘాయతి ॥

౧. ఓం అగ్నయే స్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

పునర్దర్వ్యాముపస్తీర్య చరుమధ్యాద్ద్విరవదాయాఽభిఘార్య ।

హవిః ప్రత్యభిఘారయతి ॥

౨. అగ్నయే తన్తుమతే స్వాహా ॥ **అగ్నయేతన్తుమతఇదంనమమ** ॥

పునరుపస్తీర్య । ఉత్తరార్ధాత్స్విష్ట కృతేవదాయ ।

ద్విరభిఘార్య । నహవిః ప్రత్యభిఘారయతి ॥

3. అగ్నయే స్విష్టకృతేస్వాహా ॥ **అగ్నయేస్విష్టకృతఇదంనమమ** ॥

పైహోమములుచేసిన తరువాత మిగతాక్రియఅంతయూ స్థాలీపాకములో వలెనేచేయవలెను. **జయాదులు లేవు.**

ఇధ్మసన్నహనం జయాదిప్రతిపద్యతే బర్హిస్సమఞ్జనంకృత్వా ।

శమ్యుఆపోహ్య । అస్మిన్ప్రకృతే కర్మణి......అభివాదయే ॥

ఔపాసనమ్

యజమాని ఔపాసనమునకు సంకల్పించి, ప్రాతరౌపాసనము క్రింది విధముగా చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతరౌపాసనం తండులైర్హోష్యామి ॥

భూర్భువస్సువరోం నుండి **జాతవేదసేనమః** అనువరకుచేసి పూర్వపరిషేచనము చేయవలెను.

ఓంభూర్భువస్సువరోం....జాతవేదసేనమః ॥

పూర్వపరిషేచనం కృత్వా ॥ అదితేనుమన్యస్వ .... దేవసవితఃప్రసువ ॥

కుడిచేతితో కడుగుడుబియ్యమునుతీసి, ఎడమచేతియందువేసుకొని ఆజ్యమును అభిఘరించి, ఆబియ్యమును రెండుచేతులు వ్రేళ్ళమీద రెండుభాగములు చేసి అందుమొదటిమంత్రముచే కుడిచేతియందున్న బియ్యమును అగ్నిలోమధ్యనూ, పిమ్మట ఎడమచేతియందున్న బియ్యమును కుడిచేతిలోకి తీసుకొని రెండవ మంత్రముచే అగ్నిలోఈశాన్యముననూ హోమముచేయవలెను.

హస్తేతండులానాదాయ । అభిఘార్య । ద్వేధావిభజ్య ॥

హోమః

౧. సూర్యాయ స్వాహా ॥ **సూర్యాయేదంనమమ** ॥

౨. అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా ॥ **అగ్నయేస్విష్టకృతఇదంనమమ** ॥

క్రిందివాక్యమునుచెప్పి ఉదకమునుముట్టుకొని, ఒకసమిధనుఆజ్యముతో తడిపి క్రిందిమంత్రముచెప్పిఅగ్నిలోవేసి, దిగువత్యాగముచెప్పవలెను.

(సమిద్హోమమునకు స్వాహాకారము ఉండదు.)

ఆహుతి సంసర్గలోపప్రాయశ్చిత్తార్థం వనస్పతిహోమం కరిష్యే॥

యత్రవేత్థ వనస్పతే దేవానాంగుహ్యా నామాని । తత్రహవ్యాని గామయ॥

వనస్పతఇదంనమమ ॥

పూర్వపరిషేచనమువలెనే ఉత్తరపరిషేచనముచేసి ఉపస్థానమంత్రములు చెప్పుచూ అగ్నినిప్రార్థించవలెను.

ఉత్తరపరిషేచనంకృత్వా ॥ అదితేన్వ ....ప్రాసావీః ॥

ఉపస్థానమ్

అగ్నేత్వంనో అన్తమః। ఉతత్రాతా శివోభవవరూథ్యః। తంత్వాశోచిష్ఠ దీదివః । సుమ్నాయనూనమీమహే సఖిభ్యః । వసురగ్ని ర్వసుశ్రవాః । అచ్ఛానక్షి ద్యుమత్త మోరయిందాః । సనోబోధి శ్రుధీహవ మురుష్యాణో అఘాయత స్సమస్మాత్ ॥

క్రిందివాక్యముపలికి, అనాజ్ఞాతాదిమంత్రములను జపించవలెను.

హోమసాద్గుణ్యార్థం అనాజ్ఞాతత్రయమన్త్ర జపంకరిష్యే ॥

౧. ఓం అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు ।
అగ్నే తదస్య కల్పయత్వగ్ంహివేత్థ యథా తథమ్ ॥

౨. పురుషసమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః పురుష సమ్మితః ।
అగ్నే తదస్య కల్పయ త్వగ్ంహివేత్థ యథా తథమ్ ॥

౩. యత్పాకత్రా మనసా దీనదక్షాన యజ్ఞస్య మన్వతే మర్తాసః
అగ్నిష్టద్ధోతా క్రతువిద్విజానన్ యజిష్ఠోదేవాగ్ం ఋతుశోయజాతి॥

యజమానిక్రిందివాక్యముపలికి, అక్షతోదకములనుహరివేణమునందు విడిచి, అభివాదనాంతముచేసి, పిమ్మటఆచమనముచేయవలెను.

అనేన ప్రాతరౌపాసనహోమేన భగవాన్సర్వాత్మకః సర్వంశ్రీ యజ్ఞేశ్వరస్సుప్రీణాతు సర్వంశ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ॥

స్వస్తిశ్రద్ధామిత్యాదభివాదనాన్తం కుర్యాత్ ॥

స్వస్తి శ్రద్ధాం .... అభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

తదుపరి నూతనవస్త్రప్రదానము, ఆశీర్వచనము, ఫలప్రదానములు, మంగళహారతి జరిపించవలెను.

చిట్టః అయాశ్చ భూర్భువస్సువ ర్మహాహవిర్హోతా మనోజ్యోతి ర్యదస్మిన్ త్రయస్త్రిగ్ంశ త్తన్తుంతన్వ న్నుద్బుధ్య స్వోదుత్తమ ముద్వయ ముదుత్యం చిత్రందేవానా మగ్నేభ్యా వర్తిన్నగ్నే అఙ్గిరః పునరూర్జా సహ రయ్యా భూర్భువస్సువ స్స్వతే అగ్నే ఇత్యష్టాదశ ॥

శ్లో॥ మాసత్రయేత్ కృఛ్రంస్యాత్ షణ్మాసే ద్విగుణం భవేత్ ।
త్రిగుణంసవమాసేతు పఞ్చకృఛ్రాణివత్సరే ॥

మూడుమాసములు ఔపాసనము విడిచినచో ఒకటి, ఆరుమాసములకు రెండు, తొమ్మిదిమాసములకు మూడు, సంవత్సరమునకు ఐదుకృఛ్రములు చేయవలెను.

శ్లో॥ షష్ఠప్రస్థమితంధాన్యం ప్రస్థత్రికమితంఘృతమ్ ।
ఔపాసనార్థమాఖ్యాతం వత్సరస్యమనీషిభిః ॥

అ॥ ఒకసంవత్సరము ఔపాసనమువిడచినచో ఆరుకుంచములధాన్యమున్ను మూడుకుంచములఆజ్యమునూ హోమద్రవ్యముగా దానముచేయవలెను.

పునస్సన్ధానం సమాప్తమ్.

గర్భాధానము

యజమాని పత్నీసహితముగా ఫలదక్షిణ తాంబూలములను చేతపుచ్చుకొని, మమాగ్నేఅనువాకమును పఠించినపిమ్మట ఆసనములపైకూర్చొనగా, సభాసదులు యజమానులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెను.

పిమ్మట యజమానులు తమచేతనున్న ఫల, దక్షిణ, తాంబూలములను బ్రహ్మగారికిఇచ్చి, ఆచమనముచేసి, గర్భాధానమునకు సంకల్పముచేసి, విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనములు చేయవలెను.

ఆచమ్య।కేశవాయస్వాహా ....యశ్శివోనామరూపాభ్యాం.. ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థంమద్ధర్మపత్న్యాం ఋతుస్నాతాయాం భార్యాయాం గర్భాధానాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాస్త్రర్థ మభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తి పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే। ఆదౌ నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యే॥

గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

నూతన వస్త్రప్రదానము

పిమ్మట వధూవరులకు నూతనవస్త్రములు వారివారి అత్తవారు ఈయవలెను.

అర్చత ప్రార్చత । యువం వస్త్రాణిపీవసావసా థేయువో రచ్ఛిద్రా
మన్తవో హసర్గాః। అవాతిరత మన్నృతాని విశ్వర్తేనమిత్రా వరుణా సచేథే॥

వేదమూర్తులైనబ్రహ్మశ్రీ / మహారాజశ్రీ ......గారు తమకుమార్తె గర్భాధాన మహోత్సవసమయమందు అల్లునిఆశీర్వదించి, నూతనవస్త్రములను సమర్పించడమైనది.

సుమఙ్గలీరియం వధూరిమాగ్ం సమేతపశ్యత ।
సౌభాగ్యమస్యైదత్వా యాథాస్తం విపరేతన॥

వేదమూర్తులైనబ్రహ్మశ్రీ / మహారాజశ్రీ......గారు తమకుమారుని గర్భాధానమహోత్సవ సమయమందు కోడలునిఆశీర్వదించి, నూతనవస్త్రములను సమర్పించడమైనది.

బ్రహ్మగ్రన్థిః

వధూవరులిద్దరూ ఆ నూతనవస్త్రములను కట్టుకొని ఆచమనముచేసి సభావందనము చేయవలెను.

పిమ్మట క్రిందిఅనువాకమునుచెప్పుచూ తాంబూలమునందు ఎండుఖర్జూరపుకాయ, దక్షిణఉంచి, వాటిని ముందువరునికందువాచివర, అట్లే వధువుచీర చెంగున ముడివేసికట్టి ఆరెండుచెంగులనుకలిపి బ్రహ్మగారు ముడివేయవలెను.

ధృత్వా । ఆచమ్య । సభాయైనమః ॥

యోగక్షేమస్య క్లప్త్యై। యుక్తంక్రియాతా ఆశీఃకామే యుజ్యాతాఇతి।

ఆశిషస్సమృద్ధ్యై। గ్రన్థింగ్రథ్నాతి। ఆశిషఏవాస్యాం పరిగృహ్ణాతి। పుమాన్వై గ్రన్థిః। స్త్రీపత్నీ। తన్మిథునమ్। మిథునమేవాస్య తద్యజ్ఞే కరోతి ప్రజననాయ। ప్రజాయతే ప్రజయాపశుభి ర్యజమానః। అథోఅర్ధోవా ఏషఆత్మనః। యత్పత్నీ। యజ్ఞస్యధృత్యా అశిథిలం భావాయ। సుప్రజసస్త్వా వయగ్ం సుపత్నీరుపసేదిమేత్యాహ । యజ్ఞమేవ తన్మిథునీ కరోతి । ఊనేఽతిరిక్తం ధీయాతా ఇతిప్రజాత్యై। మహీనాంపయోస్యోష ధీనాగ్ం రసఇత్యాహ। రూపమేవాస్యై తన్మహిమానం వ్యాచష్టే। తస్యతే ఽక్షీయమాణస్య నిర్వపామిదేవ యజ్యాయా ఇత్యాహ। ఆశిష మేవైతామాశాస్తే ॥

యోవైతాం బ్రహ్మణోవేద అమృతేనా వృతాంపురీమ్ ।
తస్మైబ్రహ్మాచ బ్రహ్మాచఆయుః కీర్తింప్రజాందదుః ॥

బ్రహ్మగ్రన్థి ముహూర్త స్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

గర్భాధాన ఖండలు

వరుడుసంకల్పించిన పిమ్మట వధువునుతనకుకుడిప్రక్కన కూర్చుండజేసి, ఒకపళ్లెమునందురెండురవికెలబట్టలను, రెండుతాంబూలములను, వాటియందు రెండుకొబ్బరిబొండములను, ఒకఅరటిపండ్లఅత్తలమును, దక్షిణనుఉంచి, వధువుభుజముపైనుండి వరుడుచేయివేసి, వధూవరులుఇరువురూ వారిఇరువురిరెండుచేతులతోనూ ఆపళ్లెమునుపట్టుకొనియుండగా క్రిందిఅనువాకములను పఠించవలెను.

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాం ఋతుస్నాతాయాం భార్యాయాం ప్రథమగర్భ సంస్కారద్వారా సర్వగర్భశుద్ధ్యర్థం గర్భాధానాఖ్యం కర్మకరిష్యే। ఉత్తరోవరః ॥

ఆరోహోరు ముపబర్హస్వ బాహుం పరిష్వజస్వ జాయాగ్ం సుమనస్య మానః । తస్యాం పుష్యతంమిథునౌసయోనీ బహ్వీంప్రజాఞ్జన యన్తౌసరేతసా । ఆర్ద్రయాఽరణ్యా యత్రామన్థత్పురుషం పురుషేణ శక్రః। తదేతామిథునౌ సయోనీప్రజయా ఽమృతేనేహగచ్ఛతమ్ । అహం గర్భమదధా మోషధీష్వహం విశ్వేషు భువనేష్వన్తః । అహం ప్రజాఅజన యం పితౄణామహం జనిభ్యో అపరీషు పుత్రాన్ । పుత్రిణేమా కుమారిణా విశ్వమాయు ర్వ్యశ్నుతమ్ । ఉభాహిరణ్య పేశసావీతిహోత్రా కృతద్వసూ। దశస్యంత్వా ఽమృతా యకగ్ంశమూథో రోమశగ్ంహథో దేవేషు కృణుతోదువః ॥౧॥

విష్ణుర్యోనిం కల్పయతు త్వష్టారూపాణి పిగ్ంశతు । ఆసిఞ్చతు ప్రజాపతిర్ధాతా గర్భందధాతుతే । గర్భంధేహి సినీవాలి గర్భంధేహి సరస్వతి । గర్భన్తేఅశ్వినౌ దేవావాధత్తాం (అశ్వినావుభా వాధత్తాం)పుష్కర స్రజా । హిరణ్యయీఅరణీ యంనిర్మన్థతోఅశ్వినా । తన్తేగర్భగ్ం హవామహే దశమే మాసిసూతవే । యథేయంపృథివీ మహీతిష్ఠన్తీగర్భ మాదధే। ఏవన్త్వం గర్భమాధత్స్వ దశమే మాసిసూతవే ॥ యథాపృథి వ్యగ్నిగర్భా ద్యౌర్యథేన్ద్రేణ గర్భిణీ । వాయుర్యథాదిశాంగర్భ ఏవంగర్భందధామితే। విష్ణోశ్రేష్ఠేన రూపేణాస్యాం నార్యాఙ్గవీన్యామ్ । పుమాగ్ంసం గర్భమాధేహి

దశమేమాసి సూతవే । నేజమేష పరాపత సపుత్రః పునరాపత । అస్యైమే పుత్రకామాయై గర్భమాధేహి యఃపుమాన్ । వ్యస్యయోనిం ప్రతిరేతో గృహాణ పుమాన్పుత్రోధీయతాం గర్భోఅన్తః । తంమాతా దశమాసోబిభర్తు సజాయతాం వీరతమస్స్వానామ్। ఆతేగర్భో యోనిమేతు పుమాన్‌బాణ ఇవేషుధిమ్ । ఆవీరోజాయతాం పుత్రస్తేదశమాస్యః ॥౨॥

కరోమితే ప్రాజాపత్య మాగర్భో యోనిమేతుతే । అనూనః పూర్ణో జాయతామశ్లోణో ఽపిశాచధీతః । పుమాగ్ంస్తే పుత్రోనారితం పుమానను జాయతామ్ । తాని భద్రాణి బీజాన్యృషభా జనయన్తునౌ। యాని భద్రాణి బీజాన్యృషభా జనయన్తినః। తై స్త్వం పుత్రాన్ విన్దస్వ సాప్రసూ ర్ధేనుకా భవ । కామస్సమృధ్యతాం మహ్య మపరాజితమేవమే । యంకామం కామయేదేవ తంమేవాయో సమర్ధయ ॥౩॥

పైఅనువాకములుచెప్పినతరువాత వధువులేచి, వరునకు ఎడమప్రక్కన కూర్చుండవలెను. పిదపసభాసదులు క్రిందివాక్యము పలికి దంపతులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెను.

దక్షిణోవరః॥ గర్భాధానముహూర్త స్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

పిమ్మటదంపతులు పళ్ళెములోఉన్న ఫలదక్షిణతాంబూలములు బ్రహ్మగారికి ఈయవలెను.

యాఃఫలినీర్యా అఫలా అపుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః ।

బృహస్పతి ప్రసూతాస్తానో ముఞ్చన్త్వగ్ంహసః ॥

శ్లో ॥ ఫలం మనోరథ ఫలం పుత్రపౌత్ర ప్రవర్ధనమ్ ।

యస్మా త్తస్మా చ్ఛివం మేస్యాదత శ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే ॥

ఫలదాన కల్పోక్త సంపూర్ణ సకలఫలావాప్తిరస్తు ॥

పిమ్మట ఆభ్యుదయక, కర్మణః పుణ్యాహవాచనములు చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం గర్భాధానాఙ్గభూత మాభ్యుదయకం కర్మకరిష్యే ॥ ఆభ్యుదయక .... సంప్రదదేనమమ॥

తదఙ్గ కర్మణఃపుణ్యాహం వాచయిష్యే ॥

సోదకంకలశం ..... పత్నీమార్జనాన్తం కుర్యాత్ ॥

ఆభ్యుదయక, కర్మణః పుణ్యాహము నామకరణములో పేజీ నెం. 119 చూడుడు.

పిమ్మట గౌరీపూజచేయవలెను. ఇదిఆచారము. తరువాత ఆశీర్వచనము, తరువాత ముత్తయిదువులు వధూవరులచే క్షీరాన్నము భుజింపచేసి, వధూవరులు ఇరువురనూ పాన్పుపై కూర్చుండచేసి, దంపతీ తాంబూలములు ఇప్పించెదరు. వధువుచెంగున వరునిచే బంగారువస్తువుకట్టింతురు.

గర్భాధానం సమాప్తమ్.

గర్భవతియైన స్త్రీకి పురుష సంతతి కలుగుటకు చేయు కర్మయే

పుగ్ం సువనమ్

భార్యగర్భవతియనిస్పష్టముకాగా పుష్యమీనక్షత్రమున పుంసువనము చేయదలిచినభర్త తూర్పుగాకాని, ఉత్తరముగాకానిప్రసరించిన రెండుజంట పండ్లుగల మఱ్ఱిచిగురును తేవలెను.

సూ॥ పుగ్ంసువనం వ్యక్తేగర్భేతిష్యేణ న్యగ్రోధస్యయా ప్రాచ్యుదీచీవా శాఖా తతస్సవృషణాగ్ం శుఙ్గామాహృత్య ॥

నిత్యకృత్యమగు ప్రాతరౌపాసనచేయవలెను.

ప్రాతరౌపాసనం కృత్వా ॥

పిమ్మట యజమానిపత్నీసహితముగా ఫలదక్షిణ తాంబూలములను చేత పుచ్చుకొని, మమాగ్నేఅనువాకమును పఠించినపిమ్మట ఆసనములపై కూర్చొనగా, సభాసదులు యజమానులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెన్ను.

తదుపరి యజమానులు తమచేతనున్న ఫల, దక్షిణ, తాంబూలములను

బ్రహ్మగారికిఇచ్చి, ఆచమనముచేసి, పుంసవనమునకుసంకల్పముచేసి, విఘ్నేశ్వర పూజ, పుణ్యాహవాచనములు చేయవలెను.

సంకల్పః

ఆచమ్య .... ప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాం ఉత్పత్స్యమానగర్భస్య గార్భిక బైజికదోష పరిహారద్వారా జ్ఞానోదయ ప్రతిరోధి పరిహారద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం పుగ్ంసువనాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాన్త్యర్థ మభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తి పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే। ఆదౌ నిర్విఘ్న పరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

యజమాని పుంసవనమునకు సంకల్పించి, అక్షతోదకములను హరివేణ మునందువిడచి, పిమ్మట రక్షాసూత్రపూజకుసంకల్పించి, పూజించవలెను.

రక్షాబన్ధనము

ప్రాణానాయమ్య.....ప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాం ఉత్పత్స్యమాన గర్భస్య గార్భిక బైజికదోషపరిహారద్వారా జ్ఞానోదయప్రతిరోధిపరిహారద్వారా శ్రీ పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం పుగ్ంసువనాఖ్యం కర్మకరిష్యే॥తదంగ ఆవయోఃరక్షార్థం రక్షాబన్ధనం కరిష్యే॥ రక్షాసూత్రపూజాం కృత్వా॥ ఆవయోఃరక్షాం బధ్వా॥

పిమ్మట యజమానికుడిచేతికి **విశ్వేత్తాతే** అనుమంత్రముచెప్పి బ్రహ్మగారు రక్షాబంధనముచేయవలెను. తరువాత యజమానిబృ**హత్సామ** అనుమంత్రము చెప్పి తనభార్యఎడమచేతికి రక్షాబంధనము చేయవలెను.

పిమ్మట బ్రహ్మగారు ఇరువురి శిరస్సులపైన అక్షతలువేయవలెను.

విశ్వేత్తాతే సవనేషు ప్రవాచ్యా యాచ్చ కర్థమఘవన్నిన్ద్ర సున్వతే।
పారావతం యత్పురుసం భృతం వస్వపావృణో శ్శరభాయ ఋషి బన్ధవే॥

బృహత్సామక్షత్ర భృద్వృద్ధ వృష్ణియం త్రిష్టుభౌజశ్శుభిత ముగ్ర వీరమ్। ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష॥

రక్షాబంధన ముహూర్తస్సుముహూర్తో ఽస్తు॥

పుంసవన హోమః

యజమాని పుంసవనహోమమునకు సంకల్పించి, అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

పిమ్మట తనభార్యను తనకుదక్షిణము వైపున కూర్చుండచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాం ఉత్పత్స్య మాన గర్భస్య గార్భిక,బైజికదోషపరిహారద్వారాజ్ఞానోదయ ప్రతిరోధిపరిహార ద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం పుగ్ంసువన హోమాఖ్యంకర్మకరిష్యే ॥

ఉత్తరతో యజమానః॥

ఔపాసనాగ్నియందు **భూర్భువస్సువరోం**మొదలు షట్పాత్రాసాదన విధాన ముగా దేవపాత్రాసాదన **ఇధ్మమితరదర్వీం** వరకుచేసి, వాటికిఉత్తరమున దర్భ లను పరచి, వాటిపైక్రిందిమనుష్యపాత్రలనుకూడా ఒక్కమారుగాఆసాదన చేయ వలెను. భూర్భువస్సువరోమ్ ..... ఇధ్మమితర దర్వీమ్ ॥

శ్లో॥ ఫలద్వయేన సంయుతం వటాఙ్కురం దృషత్సుతౌ ॥
సుపాయనాయ వస్త్రకం క్షిపేత్సహైవపుంసువే ॥

పుంసవనమందు మనుష్యపాత్రలైన జంట పండ్లతోకూడినమఱ్ఱిచిగురు, కల్వము, పాత్రము, వడపోతకు వస్త్రమున్నూ, ఒక్కమారుగ ఉంచవలెను.

పవిత్రము కట్టుట మొదలు **సోమాయస్వాహా** వరకుచేసి **ధాతాదధాతు** మొదలుగాగల యెనిమిది హోమములు చేయవలెను. 151పేజీలోచూడుడు.)

సూ॥ అప్రచ్ఛిన్నాగ్రావనంతరగర్భౌ దర్భౌ ... **సోమాయేదంనమమ** ॥

ధాతాదధాతున ఇత్యష్టాజ్యాహుతీర్హుత్వా ॥

సూ॥ ఇధ్మసంనహనం జయాదిసౌవిష్టకృతగ్ం హుత్వా । ఇధ్మసన్నహనా న్యద్భిస్సగ్గ్స్పృశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి ॥ **రుద్రాయతంతిచరాయేదంనమమ॥**

తదుపరి జయాదిహోమములు, యదస్యకర్మణో అనుమంత్రమును హోమముచేసి, పిమ్మటపరిధులను అగ్నియందుఉంచి, స్రుక్కుయందుస్రువముతో ఆజ్యమునుఒక్కమారుగ్రహించి, స్రుక్కుబిలమునందు స్రువమునుబోర్లించి, ఏకధారగా సంస్రావహోమమునుచేసి, పిమ్మట అనాజ్ఞాతాదిహోమములు, అభివాదనాంతము చేయవలెను.

యదస్య కర్మణో..... **అగ్నయేస్విష్టకృత ఇదంనమమ** ॥ శమ్య ఆపోహ్య తతః పరిధయః ఆఘార సమిధౌప్రహరతి దర్వ్యా మితర దర్వ్యగ్రమవదాయ సగ్గ్రావేణాభిజుహోతి । **వసుభ్యోరుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యస్సగ్గ్రావభాగేభ్యఇదం నమమ**...అస్మిన్‌పుంసవన హోమాఖ్యేకర్మణి అనాజ్ఞాతాది ప్రాయశ్చిత్త హోమాని కరిష్యే॥ అనాజ్ఞాతం .... అహంభోఅభివాదయే ॥

అనంతరము రజస్వలకాని కన్యచే కల్వమందు పాత్రముతో పాత్రాసాదనయందుంచిన జంటపండ్లమఱ్ఱికొనను నూరించి, నూతనవస్త్రముచే వడపోయించి, అగ్నికి పడమటగా యజమాని తన భార్యను (గర్భవతిని) తూర్పుశిరస్సుగా ముఖము పైకి ఉండునట్లు పరుండజేసి క్రిందియజస్సుచెప్పి, తన కుడిచేతి బ్రొటనవ్రేలితో ఆమెకుడిముక్కురంధ్రములో గర్భమునకుదిగునట్లు ఒక్కమారుగ ఆమఱ్ఱిపండ్లరసమును పిండవలెను. (ఆరసమును ఆమెఉమ్మరాదు.)

సూ॥ అనవస్నాతయాకుమార్యా దృషత్పుత్రే దృషత్పుత్రేణ ప్రేషయిత్వా। పరిప్లావ్య। అపరేణాగ్నిం ప్రాచీముత్తానాంనిపాత్య ఉత్తరేణ యజుషాఙ్గుష్ఠేన దక్షిణే నాసికాచ్ఛిద్రే పినయతి ॥

పుగ్ం సువనమసి । ఆభిష్ట్వాఽహందశభిరభిమృశామి దశమాస్యాయసూతవే । యథైవసోమః పవతే యథాసముద్ర ఏజతి । ఏవన్తే గర్భ

ఏజతు సహజరాయుణా నిష్క్రమ్య ప్రతితిష్ఠ త్వాయుషి బ్రహ్మవర్చసి యశసివీర్యేఽన్నాద్యే । దశమాసాఞ్ఛ శయానో ధాత్రాహి తథాకృతమ్। ఐతుగర్భో అక్షతో జీవో జీవన్త్యాః। ఆయమనీర్య మయత గర్భమాపో దేవీ స్సరస్వతీః। ఐతుగర్భో అక్షతో జీవో జీవన్త్యాః । తిలదేఽవ పద్యస్వ నమాగ్ం సమసి నోదలమ్ । స్థవిత్ర్యవ పద్యస్వ నమాగ్ంసేషు నస్నావసు నబద్ధమసి మజ్జసు । నిరైతుపృశ్ని శేవలగ్ం శునే జరాయ్వత్తవే ॥3॥

(అన్తేసకృత్) దంపతులు యథాప్రకారముగా కూర్చొన్న అనంతరము ఆశీర్వచనము, ఫలప్రదానములు, మంగళ హారతి జరిపించవలెను.

శ్లో॥ అన్వారభ్య వధూం పూర్వం హోమస్సీమన్త వద్భవేత్ ।
ప్రహారోపిచ సంస్రావో విశేష ఇతి సంస్మృతః ॥

వధువుకు సంబంధించిన కర్మగనుక, దక్షిణ వధువుగా సీమంతములో వలెనే హోమము చేయవలెను. కాని పరిధి ప్రహారము, సంస్రావ హోమము పుంసవనములో అధికములు.

శ్లో॥ సీమన్తోన్నయనం కర్మ యస్మిన్నేక దినే భవేత్ ।
తత్ర పుంసువనంచేత్తు పూర్వా పుంసువనక్రియా ॥

పుంసువన సీమంతములు రెండుఒక్కనాడు చేయవలనివచ్చినచో ముందు పుంసువనము చేసి తరువాత సీమంతము చేయవలెను.

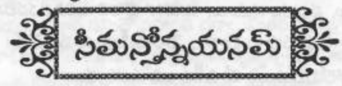
శ్లో॥ ద్వితీయేచ తృతీయేచ మాసి పుంసువనం భవేత్ ।
వ్యక్తిగర్భే భవేత్కార్యం సీమన్తేన సహోథవా ॥

గర్భము స్థిరపడిన రెండుమూడు మాసములలోగాని సీమంతదివసమునగానీ పుంసువనము చేయవలెను.

<u>పుగ్ంసువనం సమాప్తమ్.</u>

గర్భవతియైన స్త్రీకి పాపిటను ఎగదువ్వుటకై చేయు కర్మయే

సీమంతోన్నయనముఅనుకర్మ తొలిచూలుననాలుగవనెలలో జరుపవలెను. ముందుగా ప్రాతరౌపాసనము చేయవలెను.

సూ॥ సీమన్తోన్నయనంప్రథమేగర్భేచతుర్థేమాసి । ప్రాతరౌపాసనంకృత్వా

పిమ్మట యజమానిపత్నీసహితముగా ఫలదక్షిణ తాంబూలములను చేత పుచ్చుకొని,**మమాగ్నే**అనువాకమును పఠించినపిమ్మట ఆసనములపై కూర్చొనగా, సభాసదులు యజమానులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెను.

పిమ్మట యజమానులు తమచేతనున్న ఫల, దక్షిణ, తాంబూలాదులను బ్రహ్మగారికిఇచ్చి, ఆచమనముచేసి, సీమంతమునకు సంకల్పముచేసి, విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనములు చేయవలెను.

<u>సంకల్పః</u>

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాం సీమన్తోన్నయనాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాన్త్యర్థమభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహస్వస్తి పుణ్యాహవాచనంకరిష్యే। ఆదౌ నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతి పూజాం కరిష్యే ॥ గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

యజమాని సీమంతమునకు సంకల్పించి, రక్షాసూత్రములను పూజించి, పుంసవనములో వలెనే రక్షాసూత్రములను ఇరువురూ ధరించి, ఆభ్యుదయక కర్మణఃపుణ్యాహవాచనములనుచేసి సీమంతహోమములకు సంకల్పించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థంమద్ధర్మపత్న్యాం సీమన్తోన్నయనాఖ్యం కర్మకరిష్యే ॥ తదఙ్గత్వేనోభయోః రక్షార్థం రక్షాబన్ధనం కరిష్యే । పూజాంకృత్వా । ఆవయోః రక్షాంబధ్వా ॥

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సీమన్తోన్నయనాఙ్గత్వేన ఆభ్యుదయకం కర్మకరిష్యే ॥ ఆభ్యుదయక...సంప్రదదే నమమ॥

ఆభ్యుదయక కర్మణఃపుణ్యాహము పేజీ నెం. 119 చూడుడు.

తదఙ్గ కర్మణఃపుణ్యాహం వాచయిష్యే ॥

సోదకం కలశం....పత్నీ మార్జనాంతం కుర్యాత్ ॥

<u>సీమన్తోన్నయన హోమః</u>

పిమ్మట యజమానితనభార్యను తనకు కుడివైపున కూర్చుండచేసి, ఔపాసనాగ్నియందు **భూర్భువస్సువరోం**నుండి **ఇతరదర్వీం**వరకు షట్పాత్రాసాదన చేయవలెను. పిమ్మట దేవపాత్రలకుఉత్తరమున దర్భలనుపరచి, వాటిపై క్రింది మనుష్యపాత్రలను ఒక్కమారుగా ఆసాదన చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాంప్రథమే గర్భేకర్తవ్య సీమన్తోన్నయనహోమాఖ్యం కర్మకరిష్యే ॥

ఉత్తరతో యజమానః॥

ఓం భూర్భువస్సువరోమ్..... ఇధ్మమితర దర్వీమ్ ॥

శ్లో॥ యవాన్విరూఢాన్ శలలీసపుంజాన్ గ్లప్సోయవానామపి బన్ధనఞ్చ।
ఏతాని సీమన్త విధౌప్రయుంజా త్పాత్రాణి సాకం ఖలు మానుషాణి ॥

సీమంతకర్మయందు మనుష్యపాత్రలైన మొలచిన ధాన్యమును, ఏదుపంది ముల్లును, మూడుబర్హిస్సు కట్టలును, మేడికాయలగుత్తియు, యవలనుదండగా గుచ్చుటకుదారమును ఒక్కమారుగా ఆసాదనచేయవలెను.

పవిత్రముకట్టుట మొదలు **సోమాయస్వాహా** వరకుచేసి **ధాతాదధాతు** మొదలుగాగల యెనిమిది హోమములు చేయవలెను. (151 పేజీలో చూడుడు.)

సూ॥ పవిత్రకరణాద్యాజ్య భాగాన్తేన్వారబ్ధాయా ముత్తర ఆహుతీర్హుత్వా।

సూ॥ అప్రచ్ఛిన్నాగ్రావనంతరగర్భౌ దర్భౌ ... **సోమాయేదంనమమ** ॥

ధాతాదధాతున ఇత్యష్టాజ్యాహుతీ ర్హుత్వా ॥

పిమ్మట ఇధ్మమునకుకట్టిన దర్భత్రాటినివిప్పి, జయాదిహోమములుచేసి, అభివాదనాంతము వరకు చేయవలెను.

జయాదిహోమములకు పేజీనెం 47లో చూడుడు.

సూ॥ ఇధ్మసంనహనం జయాది ప్రతిపద్యతే అభివాదనాన్తంకృత్వా।

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి.....అహంభోఅభివాదయే ॥

సుముహూర్తము

తరువాత యజమాని సుముహూర్తమందు అగ్నికి పడమట తన భార్యను తూర్పు ముఖముగా కూర్చుండబెట్టి, మూడుతెల్లమచ్చలుగల ఏదుపందిముల్లు తోను, మూడుబరిహస్సుకట్టలతోను, బ్రహ్మమేడిపండ్లగుత్తితోను, అనగా ఇవి అన్నియూ కలిపికట్టిన కట్టకొనతో వధువునాభిప్రదేశము మొదలుకొని శిరస్సు యొక్క జుట్టునడుమనున్న పాపిడిపొడవునాతుడిచి ఆ కట్టను పడమట పారవైచి ఉదకమును ముట్టుకొనవలెను. పైక్రియ చేయునపుడు మూడువ్యాహృతులు

న్నూ క్రిందిరెండుమంత్రములునూ చెప్పవలెను.

తతస్సుముహూర్తే :సూ॥అపరేణాఽగ్నిం ప్రాచీముపవేశ్యత్రీణ్యా శలల్యా దర్భ పుఞ్జీలైశ్శలాలుగ్లప్సేనేతి ఊర్ధ్వం సీమన్తమున్నయతి ॥ తైరేవనాభి ప్రదేశమారభ్యోర్ధ్వం శిరః కేశమధ్యస్థ సీమన్త రేఖాన్తమున్న యత్పుఞ్జం ప్రతీచీనంనిరస్యాఽపఉపస్పృశ్య॥ వ్యాహృతీభి రుత్తరాభ్యాఞ్చ ॥

భూః । భువః । సువః । రాకా మహగ్ం సుహవాగ్ం సుష్టుతీ హువే శృణోతున స్సుభగా బోధతుత్మనా । సీవ్యత్వప స్సూచ్యాచ్ఛిద్య మానయా దదాతు వీరగ్ం శతదాయ ముక్థ్యమ్॥

యాస్తేరాకేసుమతయ స్సుపేశసో యాభిర్దదాసి దాసుషేవసూని।
తాభిర్నో అద్యసుమనా ఉపాగహిసహస్రపోషగ్ం సుభగేరరాణా ॥

క్రిందివాక్యముపలికి సభాసదులు, యజమానదంపతుల శిరస్సులపై అక్షతలు వేయవలెను.

సీమన్తోన్నయన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

దిగువమంత్రములలోని చరిత్రనుపాడుదు అనివైణికులకు ఆజ్ఞాపించవలెను.

సూ॥ గాయన్తం ఇతివీణాగాధినౌ సగ్ంశాస్తి । ఉత్తరయోః పూర్వ సాల్వానామ్ । బ్రాహ్మణానా మితరా ॥

౧. యౌగన్ధరి రేవనోరాజేతి సాల్వీరవాదిషుః ।
వివృత్తచక్రాఆసీనాస్తీ రేణ (గౌతమి) తవ ॥

౨. సోమ ఏవనోరాజేత్యాహుర్బ్రాహ్మణీః ప్రజాః ।
వివృత్త చక్రా ఆసీ నాస్తీరేణ (గౌతమి) తవ ॥

కుండలిలో ఏనదీతీరవాసులు ఆనదీనామమునే చేర్చవలెను.

సూ॥ నదీ నిర్దేశశ్చ యస్యాం వసన్తి ॥

మొలకెత్తిన యవధాన్యమును దారముతో దండగాగుచ్చి, పత్నియొక్క కొప్పునకు కట్టవలెను. తదుపరి దంపతులకు ఆశీర్వచనము చేసి, మంగళహారతి ఈయవలెను.

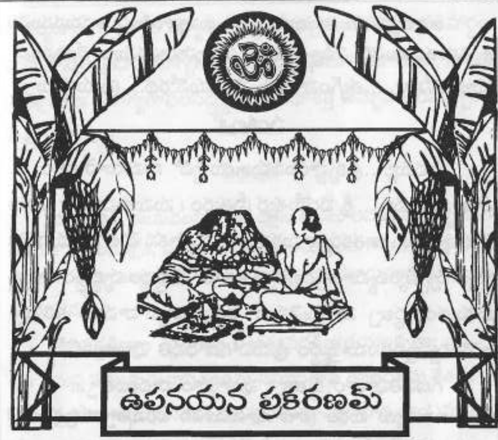
సూ॥ యవాన్విరూఢానా బధ్యాఙ్కురితాన్ సుప్రగ్రథితాన్వధ్వాశ్శిరస్యా బధ్నాతి॥

దంపతులిరువురూ నక్షత్రదర్శనమువరకు మౌనముగాఉండి, నక్షత్రదర్శన మైనతరువాత తూర్పునకుగాని, ఉత్తరమునకుగాని ఇద్దరూనడచి ఆవుదూడను ముట్టుకుని భూః । భువః । సువః । అనిజపించి మౌనమువిడువవలెను.

సూ॥ వాచం యచ్ఛత్యానక్షత్రేభ్యః । ఉదితేషు నక్షత్రేషు ప్రాచీ ముదీచీంవా, దిశముపనిష్క్రమ్య । వత్సమన్వారభ్య వ్యాహృతీశ్చ జపిత్వా । వాచంవిసృజేత్॥

సీమన్తోన్నయనం సమాప్తమ్.

బాలునకు ఉపనయనార్హతకై చేయు ప్రాయశ్చిత్త కర్మయే

అనుపనీత ప్రాయశ్చిత్తమ్

ఫలదక్షిణ తాంబూలములు చేతబట్టి క్రింది అనువాక, మంత్రములను చెప్పిన తరువాత, కుడివైపు కుమారుడు, ఎడమవైపున భార్యయు ఉండునట్లు ఆచార్యుడు (యజమాని) కూర్చుండవలెను. కూర్చున్న తరువాత సభాసదులు వారిపై అక్షతలు వేయవలెను.

మమాగ్నే........మేదినన్వా॥ దేవీంవాచ....సుష్టుతైతు ॥ అయం ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

ఆచార్యుడు ఫల, తాంబూలములను బ్రహ్మగారికిఇచ్చి ఆచమనముచేసి క్రిందిసంకల్పముచెప్పి విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనములు చేయవలెను. యాఃఫలినీర్యా.....త్వగ్ంహసః ॥ ఫలంమనోరథ....ప్రయచ్ఛమే ॥

సంకల్పః

ఆచమ్య....శ్రీకృష్ణాయనమః॥యశ్శివో నామరూపాభ్యాం..... ప్రాణానాయమ్య....శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం । మమకుమారస్య ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం । జాతకర్మ నామకరణా ఽ న్నప్రాశన చౌలోపనయనాఖ్యైః కర్మభి స్సగ్గ్స్కరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాస్త్రార్థ మభ్యుదయార్థఇచ్ఛ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే॥ ఆదౌనిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతి పూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాం కృత్వా । పుణ్యాహం వాచయిత్వా ॥

ఆచార్యుడు మరల ప్రాణాయామముచేసి పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తమునకై సంకల్పించి, అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం। మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం మమకుమారస్య జన్మాభ్యాసాజ్జన్మ ప్రభృతి చౌలోపనయనపర్యన్తం, మధ్యేసమ్భావితానాంపాపానాం, మాతృస్తన్యపాన, తిష్ఠన్మూత్ర, పర్యుషితాన్నభోజన, ఉచ్ఛిష్టాన్నభోజన, సహభోజన, కామచార, కామవాదాఽ భక్ష్యభక్షణాఽ భోజ్యభోజన, అలేహ్యలేహన, అపేయపానాఽ స్పృశ్యస్పర్శ, సజాతీయ విజాతీయ సహచర క్రీడా సల్లాప సంస్పర్శనాది, మూత్రపురీషోత్సర్జనాది, తత్తత్కాలశౌచాభావ ప్రభృతీనాం, స్వగృహ్యోక్త, ముఖ్యకాలాతీత జాతకర్మ నామకరణాన్న ప్రాశనా

ది కర్మణాం, తత్తత్కాల కర్మాతీతాత్యో దోషస్సమజనితద్దోష పరిహార్థం, మమసావిత్రీ ప్రదానయోగ్యతా ఫలసిద్ధ్యర్థం, మమ కుమారస్యచ, సావిత్రీ ప్రతిగ్రహణ యోగ్యతాఫలసిద్ధ్యర్థఇచ్ఛ యథాశక్తి సమ్భవత్పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే॥

పరిషత్

సభవారికి ఈయవలసిన ఫల,దక్షిణ,తాంబూలములను పళ్ళెములో ఉంచుకొని క్రింది శ్లోక, మంత్రములను పఠించుచుండగా ఆచార్యుడు సభకు (సభకుబదులుగా ఆత్మప్రదక్షిణచేయుట ఆచారము.) మూడుమార్లు ప్రదక్షిణము చేయవలెను.

పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా । ఆత్మప్రదక్షిణత్రయంకృత్వా ॥

శ్లో॥ సమస్త సమ్పత్సమవాప్తి హేతవః సముద్ధితాప త్కులధూమ కేతవః ।
అపారసంసార సముద్రసేతవః పునన్తుమాంబ్రాహ్మణపాద పాంసవః ॥౧॥

శ్లో॥ ఆపద్ఘనధ్వాన్త సహస్రభానవస్సమీహితార్థార్పణ కామధేనవః
సమస్తతీర్థామ్బు పవిత్రమూర్తయో రక్షన్తుమాంబ్రాహ్మణ పాదపాంసవః ॥౨॥

శ్లో॥ ఆధివ్యాధిహరన్నృణాం మృత్యుదారిద్ర్యనాశనమ్ ।
శ్రీపుష్టి కీర్తిదం వన్దే విప్రశ్రీపాద పఙ్కజమ్ ॥౩॥

శ్లో॥ విప్రౌఘ దర్శనాత్సద్యః క్షీయన్తే పాపరాశయః ।
వన్దనాన్మఙ్గళావాప్తి రర్చనా దచ్యుతం పదమ్॥౪॥

యావతీర్వై దేవతా స్తాస్సర్వా వేదవిది బ్రాహ్మణే వసన్తి తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్భ్యో దివేదివే నమస్కుర్యాన్నాశ్లీలం కీర్తయే దేతా ఏవదేవతాః ప్రీణాతి॥

ఆచార్యుడు క్రిందివాక్యములుచెప్పిన తరువాత దక్షిణతాంబూలముల ను సభనుఉద్దేశించిఈయవలెను. స్వీకృత్యఅని సభాపతితీసుకొనవలెను.

అశేషే హేపరిషత్, మదీయాం, విజ్ఞాపనాం, అవధార్య, మయా సమర్పితాం, ఇమాం, పరిషద్దక్షిణాం, యథోక్త, దక్షిణామివ ॥ స్వీకృత్య॥

ఆచార్యుడు క్రిందివాక్యములను సభనుఉద్దేశించిపలుకవలెను.

మమ కుమారస్య జన్మాభ్యాసాజ్జన్మ ప్రభృతి చౌలోపనయనపర్యన్తం, మధ్యే సమ్భావితేభ్యః సర్వేభ్యః పాపేభ్యో విముక్తోభూయా దిత్యేషా సభానుగృహ్ణాతు॥

మమకుమారస్య చౌలోపనయనాధికారసిద్ధిరస్త్వితి భవన్తోబ్రువన్తు ॥

సభాసదులు క్రిందివాక్యమునుపలుకవలెను.

సభాసదః : తవ కుమారస్య చౌలోపనయనాధికార సిద్ధిరస్తు ॥

కృచ్ఛత్రయాణి

తరువాత ఆచార్యుడు మరలసంకల్పించి కృచ్ఛత్రయమును చేయవలెను. స్వర్ణ, ఆజ్య, ధాన్యములు అనెడు కృచ్ఛత్రయమునిమిత్తము దిగువశ్లోకములుచెప్పి దక్షిణలుబ్రాహ్మణులకు ఈయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం, మమకుమారస్య శరీరశుద్ధ్యర్థం స్వర్ణాజ్య ధాన్య కృచ్ఛ్రాణ్యాచరిష్యే॥

శ్లో॥ స్వర్ణం పవిత్రమమలం స్వర్ణం పాపప్రణాశనమ్ ।

స్వర్ణంహి శంకరం యస్మాదతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే ॥౧॥ స్వర్ణ కృచ్ఛప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తిహిరణ్యం తుభ్యమహంసంప్రదదేనమమ॥

శ్లో॥ కామధేనోస్సముద్భూతం సర్వక్రతుషు సంస్థితమ్ ।

దేవానామాజ్యమాహార మతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే ॥౨॥ ఆజ్యకృచ్ఛ ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥

శ్లో॥ ధన్యం కరోషి దాతార మిహలోకే పరత్రచ ।

యస్మాత్తస్మాచ్ఛివం మేస్యాదతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే॥౩॥ ధాన్యకృచ్ఛ ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥

శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపాయ బ్రాహ్మణాయ మమకుమారస్య శరీర శుద్ధిం కామయమానః కృచ్ఛత్రయ ప్రత్నామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ॥

ఆచార్యుడు దేశకాలములను ఉచ్చరించి క్రిందివాక్యములనుపలికి అక్షతోదకములు హరివేణమునందు విడువవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం । మయాకృతైరేభిః స్వర్ణాజ్యధాన్య కృచ్ఛైః భగవాన్సర్వాత్మకః శ్రీ మహావిష్ణుః సుప్రీణాతు॥

మమకుమారస్య శరీరశుద్ధిరస్త్వితి భవన్తోబ్రువన్తు ॥

సభాసదః : తవకుమారస్య శరీరశుద్ధిరస్తు ॥

ఆచార్యుడుమరలసంకల్పించి దేశకాలాదులనుఉచ్చరించి పాహిత్రయోదశ హోమమునకుసంకల్పించిఅక్షతోదకములనుహరివేణమునందువిడువవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశనచౌలాని, తత్తత్కాలేషు నవిహితాని, తేషాంతత్తత్కాల కర్మాతీతాత్యేదోషస్సమజని, తద్దోష పరిహారార్థమ్। తైఃకర్మభిఃమమకుమారస్య పురస్తాత్సంస్కారం కర్తుమస్మా

కమాచార్యత్వ యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం పాహిత్రయోదశహోమం కరిష్యే॥

తదఙ్గ అగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే॥

చతుష్పాత్ర ప్రయోగము

స్థండిలకల్పన మొదలు ఆజ్యసంస్కారాంతము క్రింది సూత్రమునుఅనుసరించి చేయవలెను. క్రియకొరకు అగ్నిముఖములో పేజి నెం33లోచూడుదు.

శ్లో॥ నాఘారౌ నాజ్యభాగౌచ నచేధ్మం నజయాదయః।
చతుష్పాత్ర ప్రయోగేతు నిశ్చిత్యోక్తం కపర్దినా॥

చతుష్పాత్ర ప్రయోగమందు ఆఘారములున్ను, ఆజ్యభాగములును జయాదులు (పూర్ణ పాత్రయు) ఇధ్మమున్ను లేవని కపర్దిచే నిశ్చయింపబడినది.

యత్రాగ్నిస్థాప్యతే తత్ర శ్వేతతన్దులచూర్ణేన ప్రాదేశమాత్రం చతురస్రమం స్థణ్డిలంకల్పయిత్వా। ద్వాభ్యాందర్భాభ్యాముల్లిఖ్య।ప్రాచీఃపూర్వముదక్సంస్థం దక్షిణారమ్భమాలిఖేత్। అథోదీచీః పురస్సంస్థం పశ్చిమారమ్భమాలిఖేత్। అవాక్కరోభ్యుక్ష్య। నిధాయ వహ్నిమ్। ఉద్ధిచ్య తేవోక్షణతోయశేషమ్ । ప్రాక్తోయమన్యన్ని దధాత్యుదగ్వా యథాబహిస్స్యాచ్చ పరిస్తరాణామ్ ॥

అగ్నిమిధ్వా। ఓం భూర్భువస్సువరోమ్॥

ఓంచత్వారిశృఙ్గాత్రయో అస్యపాదా ద్వేశీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య
త్రిధాబద్ధో వృషభోరోరవీతి మహోదేవో మర్త్యాగ్ం ఆవివేశ॥

శ్లో॥ సప్తహస్త శ్చతుశ్శృఙ్గ స్సప్తజిహ్వో ద్విశీర్షకః। త్రిపా త్ప్రసన్నవదనః సుఖాసీన శ్శుచిస్మితః॥ స్వాహాన్తు దక్షిణేపార్శ్వే దేవీంవామే స్వధాంతథా। బిభ్రద్దక్షిణ హస్తైస్తు శక్తిమన్నం స్రుచంస్రువమ్॥తోమ

రం వ్యజనం వామైర్ఘృతపాత్రన్తు ధారయన్న్। మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహౌజసమ్॥ ధూమధ్వజం లోహితాక్షం సప్తార్చి స్సర్వకామదమ్।ఆత్మాభిముఖ మాసీనం ఏవంధ్యాయే ద్ధుతాశనమ్॥

ఏషహి దేవఃప్రదిశోఽనుసర్వాఃపూర్వోహి జాతస్సఉగర్భే అన్తః। సవిజాయమానస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః॥

ప్రాఙ్ముఖాగ్నే మమ అభిముఖోభవ। సుముఖోభవ। సుప్రసన్నోభవ। వరదోభవ॥ యథోక్త జిహ్వయా హవిర్గృహాణ॥ ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్॥

సోదకేనపాణినా ప్రదక్షిణమగ్నిం పరిసమూహ్య। అలఙ్కృత్య। అగ్నయేనమః। హుతవహాయనమః। హుతాశినేనమః। కృష్ణవర్త్మనేనమః। దేవముఖాయనమః। సప్తజిహ్వాయనమః। వైశ్వానరాయనమః। జాతవేదసేనమః। ప్రాగగ్రైర్దర్భైరగ్నిం పరిస్తృణాతి। ప్రాగుదగగ్రైర్వా దక్షిణానుత్తరాన్కరోతి। ఉత్తరానధరాన్। ఉత్తరేణాగ్నిం ప్రాగగ్రాన్దర్భాన్సగ్గ్‌స్తీర్య। ద్వంద్వంన్యఞ్చి పాత్రాణిప్రయునక్తి। దేవసంయుక్తాని। దర్వ్యాజ్యస్థాల్యౌ। ప్రోక్షణస్రువావితి। అప్రచ్ఛిన్నాగ్రావనన్తర గర్భౌదర్భౌ ప్రాదేశమాత్రౌ పవిత్రేకురుతే। తృణంకాష్ఠంవా అన్తర్ధాయ। ఛినత్తి। న నఖేన। అపఉపస్పృశ్య। అద్భిరనుమృజ్య। ప్రోక్షణ్యామవదాయ। ప్రోక్ష్య। తస్యామక్షతానప ఆనీయ। హస్తయోరఙ్గుష్ఠోప కనిష్ఠికాభ్యాముత్తానాభ్యా ముదగగ్రే గృహీత్వా। ప్రాచీ స్త్రిరుత్పూయ। అభిమన్త్ర్య సపవిత్రేణపాణినా పాత్రాణిసంమృశ్య। పాత్రాణ్యుదక్ప్లవణ ముత్తానానికృత్వా।(పవిత్రేణపాణినా) త్రిఃప్రోక్షతి। శేషముద్ధిచ్య। పునఃపూర

యిత్వా। ప్రోక్షణీందక్షిణతోనిధాయ। బ్రాహ్మణం దక్షిణతోదర్భేషు నిషాద్య బ్రహ్మణః ఇదమాసనమ్। అపరేణాగ్నిం పవిత్రాన్తర్హితాయా మాజ్యస్థాల్యా మాజ్యంనిరూప్య। ఆజ్యంవిలాప్యో దీచోఙ్గారాన్నిరూహ్య। తేష్వధిశ్రిత్య। జ్వలతాతృణే నాథో గామిన్యాదీప్య। ఆజ్యే ప్రతిఫలీ కృత్య। ద్వేదర్భాగ్రే తృణమన్తర్ధాయ సకృత్ప్రచ్ఛిద్య, ప్రక్షాళ్య, ప్రత్యస్య। అపఉపస్పృశ్య। ఆజ్యేప్రాశ్య। త్రిఃపరియగ్నికృత్వా। ఉదగుద్వాస్య। అఙ్గారాన్ప్రత్యూహ్య। ఉదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం పునరాహారమాజ్యం త్రిరుత్పూయ। ప్రాగారభ్య పశ్చాన్నీత్వా పునఃప్రాగేవసమాప్తిః। పవిత్ర గ్రన్థింవిస్రస్య। ప్రక్షాళ్య। ప్రత్యస్య। ప్రాగగ్రమగ్నౌ పవిత్రే అనుప్రహరతి। యేనజుహోతి తదగ్నౌ ప్రతితప్య। త్రిభిర్దర్భాగ్రై స్సంమృజ్య। పునః ప్రతితప్య। ప్రోక్ష్య। స్రువముత్తరతో నిధాయ। దర్భానద్భిస్సగ్గ్స్పృశ్యాగ్నౌ ప్రహరతి ॥

అదితేఽను మన్యస్వ। అనుమతేఽను మన్యస్వ। సరస్వతేఽను మన్యస్వ। దేవ సవితః ప్రసువ॥

పాహిత్రయోదశ హోమాః

శ్లో॥ పునరూర్జాసహాద్యన్తే మహావ్యాహృతయస్తథా।
పాహీతి పఞ్చకం మధ్యే ఏషాపాహి త్రయోదశ ॥

స్రువముచేత స్రుక్కుయందు నాలుగు (పంచార్షేయులు ఐదు)మార్లు ఆజ్యమును గ్రహించి, క్రింది హోమములు చేయవలెను.

స్రువేణ చతుర్గృహీత మాజ్యం గృహీత్వా ॥
ఏకం। ద్వే। త్రీణి। చత్వారి। (పఞ్చ) ॥

౧. పునరూర్జాని వర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా। పునర్నః పాహి విశ్వత స్స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౨. సహరయ్యా నివర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వధారయా। విశ్వప్స్నియా విశ్వత స్పరి స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౩. భూరగ్నయేచ పృథివ్యైచ మహతేచ స్వాహా ॥
అగ్నయేపృథివ్యైమహతఇదంనమమ ॥

౪. భువోవాయవేచాన్తరిక్షాయచ మహతేచస్వాహా ॥
వాయవేన్తరిక్షాయమహతఇదంనమమ ॥

౫. సువరాదిత్యాయచ దివేచ మహతేచ స్వాహా ॥
ఆదిత్యాయదివేమహతఇదంనమమ ॥

౬. భూర్భువస్సువశ్చన్ద్రమసేచ నక్షత్రేభ్యశ్చదిగ్భ్యశ్చ మహతేచస్వాహా॥
చన్ద్రమసేనక్షత్రేభ్యోదిగ్భ్యోమహతఇదంనమమ ॥

౭. పాహినో అగ్న ఏనసే స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౮. పాహినోవిశ్వవేదసేస్వాహా ॥ విశ్వవేదసఇదంనమమ ॥

౯. యజ్ఞంపాహి విభావసోస్వాహా ॥ విభావసవఇదంనమమ ॥

౧౦. సర్వంపాహి శతక్రతోస్వాహా ॥ శతక్రతవఇదంనమమ ॥

౧౧. పాహినో అగ్నఏకయా। పాహ్యుతద్వితీయయా। పాహ్యూర్జం తృతీయయా।పాహిగీర్భిశ్చతసృభిర్వసో స్వాహా॥
వసవఇదంనమమ ॥

౧౨. పునరూర్జాని వర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా। పునర్నః పాహి విశ్వత స్స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౧౩. సహర్రయ్యా నివర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వధారయా । విశ్వఫ్నియా విశ్వత స్పరి స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

నానాప్రకారేణ సమ్భావిత సకలదోష నిర్హరణార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే॥

క్రింది హెూమము స్రువముతో ఒక్కమారు చేయవలెను.

(స్రువేణ) ఓంభూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ప్రజాపతయ ఇదంనమమ॥

ఉత్తర పరిషేచనం కృత్వా ॥

అదితేఽన్వ మగ్గ్స్థాః । అనుమతేఽన్వమగ్గ్స్థాః ।

సరస్వతేఽన్వమగ్గ్స్థాః । దేవసవితః ప్రాసావీః ॥

అనేనపాహిత్రయోదశహెూమేన భగవాన్సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీ యజ్ఞేశ్వరస్సుప్రీణాతు । సర్వం శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ॥

క్రిందివాక్య,శ్లోకములుచెప్పి, అగ్నికి ప్రార్థన, అభివాదములు చేయవలెను.

సూ॥ స్వస్తిశ్రద్ధామితి నమస్కారం కుర్యాత్ ॥

స్వస్తిశ్రద్ధాం ..... అహంభోఅభివాదయే ॥ఆచమ్య॥

(చిట్ట)పునరూర్జా, సహరయ్యా, భూరగ్నయే, భువోవాయవే, సువరాదిత్యాయ, భూర్భువస్సువః, పాహినోఅగ్నే, పాహినోవిశ్వవేదసే, యజ్ఞం పాహి, సర్వంపాహి, పాహినో అగ్నఏకయా, పునరూర్జా, సహరయ్యేతి, త్రయోదశ ॥

శిశువు పుట్టగనే చేయు మొదటికర్మయే

జాతకర్మ

శ్లో॥ పుత్రేజాతే పితుస్స్నానం సచేలస్తు విధీయతే ।
యావన్నచ్ఛిద్యతే నాళం తావన్నాప్నోతి సూతకమ్ ।
ఛిన్నేనాళే తతఃపశ్చాత్ సూతకస్తు విధీయతే ॥

పుత్రజననముకాగానే తండ్రికట్టుబట్టలతో స్నానముచేయవలెను. బొడ్డు కోసిన తరువాతగాని జాతాశౌచముకలుగదు. కావున బొడ్డుకోయుటకు పూర్వమే జాతకర్మను చేయవలెను.

(శ్లో॥ ప్రాఙ్నాభివర్ధనాత్పుంసో జాతకర్మ విధీయతే ॥మ॥స్మృ॥౨అ-౨౯)

సంకల్పః

ఆచార్యుడు ఆచమనముచేసి ప్రాణాయామపూర్వకముగా దేశకాలము

లనుఉచ్చరించి **రోహిణీనక్షత్రే** అనుచోట శిశువు ఏనక్షత్రమునజన్మించెనో ఆ నక్షత్రనామమునుఉచ్చరించి జాతకర్మకైసంకల్పించి, అక్షతోదకములు హరివేణమునందు విడువవలెను.

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మద్ధర్మపత్న్యాం **రోహిణీనక్షత్రే** జాతస్య కుమారస్య ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం జాతకర్మ కరిష్యే॥

వత్సమహర్షిచే ఉదహరించబడిన **"దివస్పరి"** అను అనువాకముచెప్పిన తరువాతచివర ఆచార్యుడుఒకమారు కుమారునిముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ జాతంవాత్సప్రేణాఽభిమృశ్య ॥

దివస్పరి ప్రథమంజజ్ఞే అగ్ని రస్మ ద్వితీయం పరిజాతవేదాః తృతీయమప్సు నృమణాఅజస్ర మిన్ధానఏనం జరతేస్వాధీః।విద్మాతేఅగ్నే త్రేధా త్రయాణి విద్మాతేసద్మ విభృతంపురుత్రా । విద్మాతేనామ పరమం గుహాయద్విద్మా తముత్సం యతఆజగన్థ । సముద్రేత్వా నృమణా అప్స్వన్తర్నృచక్షాఈధే దివోఅగ్నఊధన్న్ । తృతీయేత్వా రజసి తస్థివాగ్ం సమృతస్యయోనౌమహిషా అహిన్వన్న్। అక్రన్ద దగ్ని స్తన యన్నివద్యోః క్షామారేరిహద్వీరుధ స్సమఞ్జన్న్ । సద్యోజజ్ఞానో విహీమిద్ధో అఖ్య దారోదసీ భానునాభా త్యన్తః । ఉశిక్పావకో అరతిస్సుమేధా మర్త్తే ష్వగ్ని రమృతో నిధాయి। ఇయర్తిధూమ మరుషం భరిభ్రదు చ్ఛుక్రేణ శోచిషాద్యామినక్షత్ । విశ్వస్యకేతుర్భువనస్య గర్భఆరోదసీ అపృణాజ్జాయమానః । వీడుఞ్చిదద్రి మభినత్పరాయఞ్జనాయ దగ్నిమయజన్త పఞ్చ । శ్రీణాముదారో ధరుణోరయీణాం మనీషాణాం ప్రార్పణస్సోమగోపాః । వసోస్సూను స్సహసో అప్సు

రాజా విభాత్యగ్ర ఉషసామిధానః । యస్తేఅద్య కృణవద్భద్రశోచే పూపందేవఘృతవన్తమగ్నే। ప్రతంనయ ప్రతరాంవస్యో అచ్ఛాభి ద్యుమ్నందేవ భక్తంయవిష్ఠ । ఆతంభజ సౌశ్రవ సేష్వగ్న ఉక్థఉక్థ ఆభజ శస్యమానే । ప్రియస్సూర్యే ప్రియోఅగ్నా భవాత్యు జ్జాతేనభిన దదుజ్జనిత్వైః । త్వామగ్నేయజమానా అనుద్యూన్ విశ్వావసూని దధిరే వార్యాణి । త్వయాసహద్రవిణమిచ్ఛమానా వ్రజంగోమన్త ముశిజోవివవ్రుః । దృశానోరుక్మ ఉర్వ్యావ్యద్యౌ ద్దుర్మర్షమాయు శ్శ్రియేరుచానః । అగ్నిరమృతో అభవ ద్వయోభిర్యదేనం ద్యౌరజనయ త్సురేతాః ॥ అన్తే సకృదభిమృశతి ॥

ఆచార్యుడు క్రింది మంత్రముచెప్పి శిశువునుతనఒడిలో ఉంచుకొనవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణ యజుషోపస్థ ఆధాయ ॥

అస్మిన్నహగ్ం సహస్రం పుష్యామ్యేధమానాస్స్వేవశే ॥

క్రిందిరెండుమంత్రములుచెప్పి ఆచార్యుడు కుమారునిహృదయమందు అభిమంత్రించవలెను.

మంత్రాంతమందు **రౌహిణ** అనుచోట శిశువునక్షత్రనామమును చెప్పవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభ్యామభిమన్త్రణమ్ ॥

అఙ్గాదఙ్గాథ్సంభవసి హృదయా దధిజాయసే । ఆత్మావైపుత్రనామాసిసజీవ శరద శ్శతమ్ ॥ అశ్మాభవ పరశుర్భవహిరణ్య మస్తృతంభవ । పశూనాం త్వాహిం కారేణాభి జిఘ్రామి (రౌహిణ) ॥

ఆచార్యుడు క్రింది రెండుమంత్రములను చెప్పిశిశువుయొక్క శిరస్సునుతాకి, వాసనచూడవలెను.

సూ॥ తాభ్యామేవ మూర్ధన్యవఘ్రాణమ్ ॥

అఙ్గాదఙ్గాథ్సంభవసి హృదయా దధిజాయసే । ఆత్మావైపుత్రనామాసి సజీవ శరదశ్శతమ్ ॥అశ్మాభవ పరశుర్భవహిరణ్య మస్తృతంభవ । పశూనాంత్వాహిం కారేణాభి జిఘ్రామి (రౌహిణ) ॥

ఆచార్యుడు మరల క్రిందిరెండుమంత్రములను శిశువు కుడిచెవిలో చెప్పవలెను.

తాభ్యామేవ దక్షిణేకర్ణే జాపః ॥

అఙ్గాదఙ్గాథ్సంభవసి హృదయా దధిజాయసే । ఆత్మావైపుత్రనామాసి సజీవ శరదశ్శతమ్॥ అశ్మాభవపరశుర్భవ హిరణ్యమస్తృతంభవ । పశూనాంత్వాహిం కారేణాభి జిఘ్రామి (రౌహిణ) ॥

రహస్యమైన నక్షత్రనామములను సూత్రకారుడుచెప్పుచున్నాడు.

సూ॥ నక్షత్రనామచనిర్దిశతి, తద్రహస్యంభవతి ॥

శ్లో॥ రో, రే, మ, మృ, జ్యే, చి, షు, వృద్ధిరాదౌ ష్ఠాత్పేచవాన్త్య శ్శ్రవణాఽఽ ఽఽ శ్వయుక్షు । శేషేషునామ్నోః క, ప, రస్స్వరోన్త్యః, స్వాప్యోరదీర్ఘస్స విసర్గఇష్టః॥

సూ॥ సర్వేషాం నక్షత్రనామ్నాం ప్రథమయా నిర్దేశ, స్సూక్తవాకే జాతకర్మణి పునస్సంబుధ్యా దశమీకృత సూక్తవాకాఽ న్నప్రాశనాఽ భివాదనాదిషు నిత్యం రహస్యమేవ భవతి ॥

సమస్తనక్షత్రములకూ ప్రథమావిభక్తి చూపబడినది. జాతకర్మ నామకరణ ములలోని సూక్తవాకములకుమాత్రము సంభోధనచేతనేఉపయోగము. సూక్త వాకములయందును, కర్మాంగమైననమస్కారములయందును, తననక్షత్ర నామ మును రహస్యముగా ఉంచవలెను. ఇటుల పెద్దలఆచారమూ కలదు.

జాతకర్మయందు నక్షత్రనామముల పట్టిక

౧) అశ్వని=ఆశ్వయుక్, ఆశ్వయుజః
౨) భరణి=అపభరణః, ఆపభరణః
౩) కృత్తిక = కృత్తికః
౪) రోహిణి = రౌహిణః
౫) మృగశిర = మార్గశీర్షః
౬) ఆర్ద్ర = ఆర్ద్రకః
౭) పునర్వసు = పునర్వసుః
౮) పుష్యమి=తిష్యః (పుష్యమిః)
౯) ఆశ్లేష = ఆశ్రేషః
౧౦) మఖ = మాఘః
౧౧) పుబ్బ = పూర్వఫల్గునః
౧౨) ఉత్తర = ఉత్తరఫల్గునః
౧౩) హస్త = హస్తః
౧౪) చిత్త = చైత్రః
౧౫) స్వాతి = స్వాతిః
౧౬) విశాఖ = విశాఖః
౧౭) అనూరాధ = అనూరాధః
౧౮) జ్యేష్ఠ = జ్యేష్ఠః
౧౯) మూల = మూలకః
౨౦) పూర్వాషాఢ = పూర్వాషాఢః
౨౧) ఉత్తరాషాఢ = ఉత్తరాషాఢః
౨౨) శ్రవణం = శ్రవణః, శ్రావణః
౨౩) ధనిష్ఠ = శ్రవిష్ఠః(ధనిష్ఠః)
౨౪) శతభిషం=శతభిషక్, శాతభిషజః
౨౫) పూర్వాభాద్ర=పూర్వప్రోష్ఠపదః
౨౬) ఉత్తరాభాద్ర=ఉత్తరప్రోష్ఠపదః
౨౭) రేవతి = రైవతః ॥

పైప్రకారము విద్యార్థులసౌలభ్యముకొరకు నక్షత్రనామములను అశ్వని మొదలు రేవతివరకును పట్టికగాఇచ్చినాము. పైశ్లోకమునకు భావముఇదియే.

తేనె, ఆజ్యమును కంచుపాత్రలోకలిపి బంగారుఉంగరమును బర్హిస్సుచేత వేలుముడివేసిపట్టుకొని కంచుపాత్రలోనిపదార్థమును క్రిందిమంత్రములనుచెప్పి చివరనఒక్కమారుగా శిశువుచేతప్రాశనచేయించవలెను.

సూ॥ మధుఘృతమితిసగ్ంసృజ్య తస్మిన్దర్భేణ హిరణ్యం నిష్టర్క్యం

గ్రన్థిం బధ్వాఽఽ వదాయోత్తరైర్మన్త్రైః కుమారం ప్రాశయిత్వా ॥

మేధాన్తే దేవస్సవితా మేధాం దేవీ సరస్వతీ । మేధాన్తే అశ్వినౌదేవా వాధత్తాం పుష్కర స్రజా ॥ త్వయిమేధాం త్వయి ప్రజాం త్వయ్యగ్నిస్తేజో దధాతు ॥ త్వయిమేధాం త్వయిప్రజాంత్వయీన్ద్ర ఇన్ద్రియం దధాతు॥ త్వయిమేధాం త్వయిప్రజాం త్వయిసూర్యో భ్రాజో దధాతు ॥

పైనాలుగుమంత్రములూచెప్పి, ఆఖరునఒక్కమారే ప్రాశనచేయించవలెను.

సూ॥ ప్రాశనం చతుర్ణామన్తే సకృదేవ ॥

ఆచార్యుడు క్రిందిఐదుమంత్రములూచెప్పిన తరువాతశిశువుకు లఘువుగా స్నాన(మార్జన)ము చేయించవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభిః పఞ్చభిస్స్నపయిత్వా ॥

క్షేత్రియైత్వానిర్ ఋత్యైత్వాద్రుహోముఞ్చామి వరుణస్య పాశాత్। అనాగసం బ్రహ్మణేత్వాకరోమి శివేతేద్యావాపృథివీ ఉభేఇమే । శన్తేఅగ్ని స్సహాద్భిరస్తు శంద్యావాపృథివీ సహౌషధీభిః । శమన్తరిక్షగ్ం సహవాతే నతే శన్తేచతస్రః ప్రదిశోభవన్తు । యాదైవీశ్చతస్రః ప్రదిశోవాత పత్నీరభి సూర్యోవిచష్టే।తాసాన్త్వాఽఽజరస ఆదధామి ప్రయక్ష్మఏతు నిర్ఋతిం పరాచైః । అమోచియక్ష్మా ద్దురితాదవర్త్యై ద్రుహఃపాశాన్నిర్ ఋత్యైచోద మోచి ।అహాఅవర్తిమవిదత్స్యోన మప్యభూద్భద్రే సుకృతస్యలోకే । సూర్య మృతం తమసోగ్రాహ్యా యద్దేవా అముఞ్చన్నసృ జన్వ్యేనసః ఏవమహ మిమం క్షేత్రియాజ్జామి శగ్ంసాద్ద్రుహోముఞ్చామి వరుణస్యపాశాత్॥

ఐదుమంత్రములూచెప్పి, చివరఒక్కమారుస్నాన(మార్జన)ము చేయవలెను.

సూ॥ స్నానం పఞ్చానామన్తే సకృదేవ ॥

ఆజ్యము, పెరుగు కంచుపాత్రలో వేసి ఓంకారమునూ, వ్యాహృతులనూ చెప్పి ఆపాత్రతోనే ఆచార్యుడు శిశువుకు ఒక్కమారు ప్రాశనచేయించవలెను.

సూ॥ దధిఘృతమితి సగ్ంసృజ్య కాగ్ంస్యేన పృషదాజ్యం వ్యాహృతిభి రోఙ్కార చతుర్థాభిః కుమారం ప్రాశయిత్వా ॥

భూస్స్వాహా । భువస్స్వాహా । సువస్స్వాహా । ఓగ్‌స్వాహా॥

పాత్రలో మిగిలినదానిలో నీరు కలిపి గోశాలయందుగాని మరియొకచోట గాని ఉంచవలెను.

సూ॥ అద్భిశ్శేషగ్ం సగ్ంసృజ్య గోష్ఠేనినయే దన్వోవానినయేత్ ॥

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి శిశువును తల్లిఒడిలో ఉంచవలెను.

సూ॥ ఉత్తరయా మాతురుపస్థ ఆధాయ ॥

మాతే కుమారగ్ం రక్షోవధీన్మాధేను రత్యాసారిణీ ।

ప్రియా ధనస్య భూయా ఏధమానా స్వేగృహే ॥

ఆచార్యుడుక్రిందిమంత్రమునుచెప్పి శిశువుకు తల్లికుడిచన్నును త్రాగించవలెను.

సూ॥ ఉత్తరయా దక్షిణగ్ం స్తనం ప్రతిధాప్య ॥

అయం కుమారో జరాన్ధయతు దీర్ఘమాయుః ।

యస్మైత్వగ్ స్తన ప్రప్యాయాయుర్వర్చో యశోబలమ్ ॥

ఆచార్యుడు క్రిందిరెండు మంత్రములుచెప్పి భూమిని ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభ్యాం పృథివీ మభిమృశ్య ॥

యద్భూమేర్ హృదయం దివిచన్ద్రమసి శ్రితమ్ ।

తదుర్విపశ్యంమాఽహం పౌత్ర మఘగ్ం రుదమ్ ॥

యత్తేసుశీమే హృదయం వేదాహం తత్ప్రజాపతౌ ।

వేదామతస్య తేవయం మాఽహంపౌత్ర మఘగ్ం రుదమ్ ॥

తరువాత శిశువును తల్లి భూమిపై పరుండబెట్టవలెను. పిమ్మట ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, భూమిపైపరుండిన కుమారుని ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణ యజుషా సంవిష్టం కుమారమభిమృశ్య ॥

నామయతి నరుదతి యత్రవయం వదామసి యత్రచాభిమృశామసి॥

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి శిశువుశిరస్సుకు సమీపమున ఉద కుంభమును ఉంచవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణయజుషా శిరస్త ఉదకుమ్భంనిధాయ ॥

ఆపస్సుప్తేషు జాగ్రత రక్షాగ్ంసి నిరితో నుదధ్వమ్ ॥

జాతాగ్ని ప్రతిష్ఠాపన విధిః

ఫలీకరణ హోమః

ఆచార్యుడుప్రాణాయమమునుచేసి, దేశకాలములనుఉచ్చరించి, ఫలీకరణ హెూమమునకు సంకల్పముచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థమ్।అనయోర్బాలసూతకయోః చన్డాలాదిపిశాచేభ్యో రక్షణార్థం ఫలీకరణహెూమం కరిష్యే॥

సంకల్పించినపిదప శ్రోత్రియగృహమునుండి తెచ్చినఅగ్నిని ప్రతిష్ఠించి సమిధలచేమండించి **భూర్భువస్సువరోం**నుండి **జాతవేదసేనమః**వరకు అగ్ని

ముఖమందుచెప్పబడిన ప్రకారముచేసి ఒకపళ్ళెమందుతవుడు, ఆవాలనుకలిపి దోసిలిలోపోసుకొని **అయంకలిం**మొదలుగాకలిగిన ఎనిమిదిమంత్రములు ప్రతి మంత్రముకూ మూడుస్వాహాకారములుచొప్పున దోసిలిలోనిద్రవ్యమును (మొత్తం ఇరువదినాలుగుమార్లు) బ్రొటనవ్రేళ్ళతో అగ్నియందుపడునట్లుగెంట (హెూమ ముచేయ) వలెను.

తదఙ్గ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే॥

సూ॥ శ్రోత్రియాగారాదగ్నిమాహృత్య।అగ్నిముపసమాధాయ । అలఙ్కృత్య॥

ఓంభూర్భువస్సువరోం.....జాతవేదసేనమః ॥

గమనిక : ఈఫలీకరణహోమములకు పరిస్తరణలుకాని, పాత్రాసాదనలుకాని, జయాదిహోమములుకాని పూర్వ, ఉత్తర పరిషేచనలుకాని ఉండవు.

సూ॥ సర్షపాన్ ఫలీకరణ మిశ్రాన్ అఞ్జలినోత్తరైస్త్రి స్త్రిః ప్రతిస్వాహాకారగ్ంహుత్వా । సగ్ంశాస్తి ॥

౧. అయంకలిం పతయన్తగ్గ్ శ్వాన మివోద్వృద్ధమ్ । అజాం వాశితా మివ మరుతః పర్యాధ్వగ్గ్ స్వాహా ॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ ॥

స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ॥ స్వాహా ॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ॥

౨. శణ్డో రథశ్శణ్డికేర ఉలూఖలః । చ్యవనో నశ్యతాదిత స్వాహా ॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ ॥

స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ॥ స్వాహా ॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ॥

3. అయశ్శణ్డో మర్కఉపవీర ఉలూఖలః । చ్యవనో నశ్యతాదితస్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ ॥

స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ॥ స్వాహా ॥ మరుద్భ్య ఇదంనమమ॥

౪. కేశినీశ్శ్వలోమినీఃఖజాపో౽జోపకాశినీః అపేతనశ్యతాదితస్స్వాహా॥
మరుద్భ్యఇదంనమమ ॥
స్వాహా॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥ స్వాహా ॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥

౫. మిశ్ర వాససః కౌబేరకా రక్షో రాజేన ప్రేషితాః । గ్రామగ్గ్ం సజానయో
గచ్ఛన్తీచ్ఛన్తో౽పరిదాకృతాన్స్వాహా ॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ ॥
స్వాహా॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥ స్వాహా ॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥

౬. ఏతాన్ఘ్నతైతాన్గృహ్ణీతేత్యయంబ్రహ్మణస్పుత్రః । తానగ్నిః పర్యసరత్తా
నిన్ద్రస్తాన్బృహస్పతిః । తానహంవేద బ్రాహ్మణః ప్రమృశతః కూట
దన్తాన్వి కేశాన్లమ్బన స్తనాన్స్వాహా ॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ ॥
స్వాహా॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥ స్వాహా ॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥

౭. నక్తంచారిణ ఉరస్పేశాన్ఛూల హస్తాన్కపాలపాన్ । పూర్వఏషాంపితే
త్యుచ్చైః శ్రావ్య కర్ణకః । మాతా జఘన్యా సర్పతి గ్రామే విధుర
మిచ్ఛన్తీ స్వాహా ॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ ॥
స్వాహా॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥ స్వాహా ॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥

౮. నిశీథ చారిణీ స్వసాసన్ధినా ప్రేక్షతేకులమ్ । యాస్స్వపన్తం బోధయతి
యస్త్యైవిజాతాయాంమనః। తాసాన్త్వం కృష్ణవర్త్మనే క్లోమానగ్గ్ం హృద
యం యకృత్ । అగ్నేఅక్షీణి నిర్దహస్వాహా॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ ॥
స్వాహా॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥ స్వాహా ॥ మరుద్భ్యఇదంనమమ॥

పదిరోజులపర్యంతము ప్రతీరోజూ మంత్రము లేకుండగా పై విధముగా మీరు హోమముచేయుడని ఆచార్యుదు సూతికా గృహపాలకులకు చెప్పవలెను.

సూ॥ ప్రవిష్టేప్రవిష్ట ఏవంతూష్ణీ మగ్నావావపతేతి । సర్షపాన్ ఫలీ కరణమిశ్రాన్ అఞ్జలినేవాస్మిన్నేవాగ్నౌ వాగ్యతాఆవపతేతి ఏవమహరహ రనిర్దిశతాయాః । ఏవమహరహః ॥

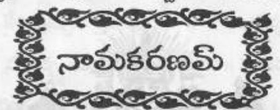
చిట్ట :- అయంకలిం, శణ్డేరథ, అయశ్శండః, కేశినీ, మిశ్రవాసస, ఏతాన్ఘ్న తైతాన్, నక్తం చారిణో, నిశీథచారిణీత్యష్టౌ ॥

<u>జాతకర్మ సమాప్తమ్.</u>

పుట్టిన శిశువుకు పేరుపెట్టుటకు చేయుకర్మయే

శిశువు జన్మించినదిమొదలు పదిరోజులుఅయినతరువాత పదకొండవ రోజుఉదయమే శిశుసహితముగా మాతాపితరులు స్నానాదులుపూర్తిచేసుకొని శిశువునకు పేరుపెట్టవలెను.

సూ॥ దశమ్యా ముత్థితాయాగ్ స్నాతాయాం పుత్రస్య నామదదాతి ॥

ప్రత్యేకముగా నామకరణముమాత్రమే చేయుచున్నపుడు ముందుగా విఘ్నేశ్వరపూజ, ఆజ్యావేక్షణ, పుణ్యాహవాచనము చేసి, క్రింది విధముగా నామకరణము చేయవలెను.

ఆచార్యుడుఆచమనముచేసి, ప్రాణాయామము,దేశకాలోచ్చారణము అయినతరువాత శిశువుఏనక్షత్రమునజన్మించెనో "రోహిణీ"అనుచోట ఆనక్షత్రనామమునుఉచ్చరించి అక్షతోదకములను తనభార్యచేతియందువిడువవలెను. ఆమె ఆఅక్షతోదకములను హరివేణమునందువిడువవలెను. అట్లుసంకల్పించిన తరువాతశిశుసహితముగా భార్యనుతనకుడిచేతివైపున కూర్చుండచేయవలెను.

ఆచమ్య....ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థమ్ । మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థమ్ । మద్ధర్మపత్న్యాం "రోహిణీ" నక్షత్ర జాతస్యకుమారస్య సకలసత్పురుషమధ్యేసద్వ్యవహారార్థం నామధాస్యావహే । ఇతి మాతాపితరౌ సంకల్ప్య। (ఉత్తరతోయజమానః) ॥

పళ్లెమునందు నామకరణమువ్రాయువిధము

౧. మాసనామము ॥
౨. నక్షత్రనామము ॥
3. పెట్టబోవుపేరు ॥

విశాలమైన పళ్ళెమునిండాబియ్యముపోసి ఆపల్లెమును తనకుడితొడమీద పెట్టుకొని బంగారముతో దక్షిణమునుండి ఉత్తరముగా రెండుగీతలు గీయవలెను. మొదటిగడిలో శిశువుపుట్టిన మాసముపేరును, రెండవగడియందు శిశువు జన్మించిననక్షత్రనామమును మూడవగడిలోశిశువుకు తానుపెట్టదలచిన పేరును వ్రాయవలెను. విద్యార్థుల సౌకర్యముకొరకు మాసనామములపట్టిక క్రింద ఇచ్చుచున్నాము. నక్షత్రనామములపట్టికకొరకు పేజీ నెం107లో చూడుడు.

తన్దుల పూర్ణపాత్రే మాసనామ నక్షత్రనామ వ్యావహారిక నామానిచ లిఖిత్వా॥

<u>పురుషమాసనామములను చైత్రాదిగా లెఖ్ఖచూడవలెను.</u>

శ్లో॥ కృష్ణోఽనన్తోఽచ్యుతశ్చక్రీ వైకుంఠోఽథ జనార్దనః ।
ఉపేన్ద్రో యజ్ఞ పురుషో వాసుదేవ స్తథాహరిః ॥
యోగీశః పున్డరీకాక్షో మాసనామాన్యనుక్రమాత్ ॥

<u>స్త్రీమాసనామములను మార్గశిరాదిగా లెఖ్ఖచూడవలెను.</u>

శ్లో॥ మార్గశీర్షేచ వాగ్దేవీ పుష్యే పద్మావతీ తథా ।
శ్రీదేవీ చాపి సావిత్రీ భూమిః కల్యాణికీ తథా ।
సత్యభామా పుణ్యవతీ రూపవతీన్దుమత్యపి ।
చన్ద్రావతీచ లక్ష్మీచ స్త్రీ నామకరణేషుచ॥

స్త్రీ, పురుష మాసనామముల పట్టిక

		పురుష నామం	స్త్రీ నామం
౧.	చైత్రము	- కృష్ణః	- భూమిః
౨.	వైశాఖము	- అనంతః	- కళ్యాణీ
౩.	జ్యేష్ఠము	- అచ్యుతః	- సత్యభామా
౪.	ఆషాఢము	- చక్రీ	- పుణ్యవతీ
౫.	శ్రావణము	- వైకుంఠః	- రూపవతీ
౬.	భాద్రపదము	- జనార్దనః	- ఇన్దుమతీ
౭.	ఆశ్వయుజము	- ఉపేన్ద్రః	- చన్ద్రావతీ
౮.	కార్తీకము	- యజ్ఞపురుషః	- లక్ష్మీ
౯.	మార్గశిరము	- వాసుదేవః	- వాగ్దేవీ
౧౦.	పుష్యము	- హరిః	- పద్మావతీ
౧౧.	మాఘము	- యోగీశః	- శ్రీదేవీ
౧౨.	ఫాల్గుణము	- పుణ్డరీకాక్షః	- సావిత్రీ

లేఖనాదిః

పైపట్టికలో వ్రాయబడినప్రకారము మాసనామముమొదటిగడిలో వ్రాసి, తరువాత రెండవగడిలో జాతకర్మయందువ్రాయబడినప్రకారము నక్షత్రనామము వ్రాసి, పిమ్మట మూడవగడిలో క్రిందివిధముగా శిశువుకు పెట్టబోవు పేరును వ్రాయవలెను.

౧. మాసనామ్నా శ్రీ (**కృష్ణ=మాసనామము**) నామాసిశ్రీ ॥

౨. నక్షత్రనామ్నా శ్రీ (**రౌహిణ=నక్షత్రనామము**) నామాసిశ్రీ ॥

౩. వ్యావహారికనామ్నా శ్రీ (**శ్రీనివాస=పెట్టబోవు పేరు**)నామాసిశ్రీ ॥

పైప్రకారముగా ఆద్యంతములందు శ్రీకారము ఉండునట్లు వ్రాయవలెను. పళ్ళెమునందు మూడుగడులలో మూడుతమలపాకులనుఉంచి వాటియందు నామత్రయదేవతలను ఆవాహనచేయవలెను.

౧. శ్రీ(**కృష్ణ=మాసనామము**)మావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి.

౨. (**రౌహిణీ=నక్షత్రనామము**) నక్షత్రమావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి.

౩. (శ్రీనివాస=పెట్టిన పేరు)మావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి.

నామత్రయాధిష్ఠాన దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోప చారైరభ్యర్చ్య ॥

షోడశోపచార పూజనుచేసి, నివేదన సమయమందు క్షీరములు నివేదన చేయవలెను.

తరువాత మొదటిగడిలో మాసనామమును పూజించిన అక్షతలను తల్లి దండ్రులు, బ్రహ్మగారు తీసుకొని **దీర్ఘాయుష్మాన్భవ** । అని తండ్రియు, **శతాయుష్మాన్భవ** అనితల్లియు, **వర్ధస్వ**అనిబ్రహ్మగారున్నూ ఆఅక్షతలనుశిశువు శిరస్సుపై వేసి, ఆశీర్వదించవలెను.

౧. మాసనామ్నా శ్రీ(**కృష్ణ=మాసనామము**)నామధృత్వా దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ ! శతాయుష్మాన్భవ ! వర్ధస్వ !!

రెండవగడిలో నక్షత్రమును పూజించిన అక్షతలను తీసుకొని తల్లి దండ్రులు బ్రహ్మగారు పైవిధముగా ఆశీర్వదించవలెను.

౨. నక్షత్రనామ్నా (**రౌహిణీ=నక్షత్రనామము**) నామధృత్వా దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ ! శతాయుష్మాన్భవ ! వర్ధస్వ !!

మూడవగడిలో వ్యావహారిక నామదేవతను పూజించిన అక్షతలను తీసికొని

పైవిధముగా ఆశీర్వదించవలెను.

3. వ్యావహారికనామ్నా (శ్రీనివాస=పెట్టిన పేరు) నామధృత్వా దీర్ఘా యుష్మాన్భవ! శతాయుష్మాన్భవ ! వర్ధస్వ !!

పిమ్మట ఆచార్యుడు తనభార్యను తన ఎడమచేతివైపున కూర్చుండునట్లు చేయవలెను. తరువాతసభాసదులందరూ క్రిందివాక్యమునుపలికి అక్షతలను శిశువుశిరస్సుపై వేయవలెను. మంత్రాంతమందుశ్రీనివాసశర్మబదులు శిశువుకు ఏపేరు పెట్టిరో ఆపేరుచెప్పవలెను.

పత్నీంయథాస్థానముపవిశ్య॥నామకరణముహూర్త స్సుముహూర్తో ఽ స్తు ॥

అభిమంత్రణమ్

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రములుచెప్పి కుమారుని హృదయమును అభిమంత్రించవలెను.

సూ॥ ప్రవాసాదేత్య పుత్రస్యోత్తరాభ్యామభి మన్త్రిణమ్ ॥

అఙ్గాదఙ్గాథ్సమ్భవసి హృదయాదధి జాయసే ।
వేదోవైపుత్ర నామాసి సజీవ శరదశ్శతమ్ ॥
అశ్మాభవ పరశుర్భవ హిరణ్య మస్తృతం భవ ।
పశూనాం త్వాహింకారేణాభిజిఘ్రామి (శ్రీనివాస) శర్మన్ ॥

మరలక్రింది రెండుమంత్రములుచెప్పుచూ శిశువుశిరస్సును ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ తాభ్యామేవ మూర్ధన్యవఘ్రాణమ్ ॥

అఙ్గాదఙ్గాథ్సమ్భవసి హృదయాదధి జాయసే ।
వేదోవైపుత్ర నామాసి సజీవ శరదశ్శతమ్ ॥
అశ్మాభవ పరశుర్భవ హిరణ్య మస్తృతం భవ ।

పశూనాం త్వాహింకారేణాభిజిఘ్రామి (శ్రీనివాస) శర్మన్ ॥

పిమ్మట ఆచార్యుడు శిశువుకుడిచెవిలో క్రిందిమంత్రములు జపించవలెను.

సూ॥ దక్షిణే కర్ణ ఉత్తరాన్మన్త్రాన్ జపేత్ ॥

౧. అగ్నిరాయుష్మాన్థ్స వనస్పతిభిరాయుష్మాన్తేన త్వాయుషా యుష్మన్త ఙ్కరోమి ॥
౨. సోమ ఆయుష్మాన్థ్స ఓషధీభిరాయు ష్మాన్తేన త్వాయుషా యుష్మన్తఙ్కరోమి॥
3. యజ్ఞ ఆయుష్మాన్థ్స దక్షిణాభి రాయుష్మాన్తేన త్వాయుషా యుష్మన్తఙ్కరోమి॥
౪. బ్రహ్మాయుష్మత్త బ్రాహ్మణైరాయుష్మత్తేనత్వాయుషాయుష్మన్తఙ్కరోమి ॥
౫. దేవా ఆయుష్మన్తస్తేఽ మృతే నాయుష్మన్తస్తే నత్వాయుషా యుష్మన్తఙ్కరోమి ॥

క్రింది మంత్రముచెప్పి నివేదనచేసిన క్షీరములను బంగారముతో శిశువునకు పానముచేయించుట ఆచారముగాఉన్నది.

ఘృతంనిష్పిబత్యాయుర్వై ఘృత మమృతగ్ం హిరణ్య మమృతాద్దేవాయుర్ని ష్పిబతి ॥ శతమానం భవతి శతాయుః పురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి ॥

ఆభ్యుదయకమ్

ఆచార్యుడుమరలప్రాణాయామముచేసి, ఆభ్యుదయకమునకుసంకల్పించి, ఆభ్యుదయకమునిమిత్తము బ్రాహ్మణునకు దక్షిణఈయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థంనామకరణాఙ్గత్వేన ఆభ్యుదయకం కరిష్యే। అభ్యుదయక బ్రాహ్మణ భోజన ఆసనాచ్ఛాదనప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥

కర్మణః పుణ్యాహవాచనమ్

పిమ్మటఆచార్యుడు కర్మణఃపుణ్యాహవాచనమునకు సంకల్పించి, ఒక పళ్ళె మునందునిండుగా బియ్యముపోసి, అందుదక్షిణ తాంబూలములను ఉంచి, ఉదకము, మామిడిచిగుళ్ళతోకూడిన కలశమునుకూడా పళ్ళెమునందు ఉంచి, బ్రాహ్మణులను ప్రార్థించవలెను.

తదఙ్గ కర్మణఃపుణ్యాహం వాచయిష్యే॥ సోదకంకలశం తన్డుల దక్షిణతామ్బూలయుక్త పాత్రేణాపిధాయౌషధీషు ప్రతిష్ఠాప్య బ్రాహ్మణాన్ ప్రార్థయేత్ ॥

ఆచార్యుడు, సభాసదులు క్రిందివాక్యోపవాక్యములను మూడుమార్లు పలికి, క్రిందిమంత్రములనుపఠించవలెను.

యజమానః : ఓం కర్మణః పుణ్యాహం భవన్తో బ్రువన్తు ।

సభాసదః : ఓం పుణ్యాహం కర్మణేఽ స్తు ॥ (ఏవంత్రిః)

యత్పుణ్యం నక్షత్రమ్ । తద్బట్కుర్వీతోపవ్యుషమ్ । యదావై సూర్య ఉదేతి । అథ నక్షత్రంనైతి । యావతి తత్ర సూర్యో గచ్ఛేత్। యత్ర జఘన్యం పశ్యేత్ । తావతి కుర్వీత యత్కారీస్యాత్। పుణ్యాహ ఏవకురుతే ॥

ఓంతానివా ఏతాని యమనక్షత్రాణి । యాన్యేవదేవ నక్షత్రాణి । తేషుకుర్వీత యత్కారీస్యాత్ । పుణ్యాహ ఏవకురుతే ॥

క్రిందివాక్యోపవాక్యములను ఆచార్యుడు, సభాసదులు మూడుమార్లుపలికి, పిమ్మటక్రిందిమంత్రమునుపఠించవలెను.

శ్రీనివాసశర్మణే అనుచోట శిశువుపేరును ఉచ్చరించవలెను.

యజమానః : ఓం కర్మణే (శ్రీనివాస) శర్మణే స్వస్తి భవన్తోబ్రువన్తు ॥

సభాసదః : ఓం స్వస్తి (శ్రీనివాస) శర్మణేఽ స్తు ॥ (ఏవంత్రిః)

స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః । స్వస్తినఃపూషావిశ్వవేదాః ।

స్వస్తిన స్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః । స్వస్తినో బృహస్పతిర్దధాతు॥

ఆచార్యుడు, సభాసదులు క్రిందివాక్యోపవాక్యములను మూడుమార్లుపలికి క్రిందిమంత్రములనుపఠించవలెను.

యజమానః : ఓం కర్మణ ఋద్ధిం భవన్తో బ్రువన్తు ॥

సభాసదః : ఓం కర్మ ఋధ్యతామ్ । ఏవంత్రిః ॥

ఋధ్యాస్మ హవ్యైర్నమసోపసద్య । మిత్రందేవం మిత్రధేయన్నో అస్తు। అనూరాధాన్ హవిషావర్ధయన్తః। శతంజీవేమ శరదస్సవీరాః॥

త్రీణి త్రీణివై దేవానామృద్ధాని । త్రీణిఛన్దాగ్ంసి । త్రీణిసవనాని । త్రయఇమేలోకాః । ఋధ్యా మేవతద్వీర్య ఏషులోకేషు ప్రతితిష్ఠతి ॥

ఆచార్యుడు, సభాసదులు క్రిందివాక్యోపవాక్యములను ఒకమారుపలికి, ఆచార్యుడుకలశమును ముఖమువరకుఎత్తి, క్రిందివాక్యములనుచెప్పుచు ప్రతి వాక్యమునకు చివరకొంచెము, కొంచెముగాఉదకము తూర్పుయందున్న హరి వేణమునందువిడువవలెను.

యజమానః : ఋద్ధిం భవన్తో బ్రువన్తు ॥

సభాసదః : ఋధ్యతామృద్ధి స్సమృద్ధిః ।

ముఖసమం కలశముద్ధరేత్ ॥

ఓం కర్మణఃపుణ్యాహసమృద్ధిరస్తు । వర్షశత సమ్పూర్ణమస్తు। గోత్రా భివృద్ధిరస్తు । శాన్తిఃపుష్టిశ్చాస్తు। శుభగ్ంశుభమస్తు। పునరపి గోబ్రాహ్మ ణేభ్య శ్శుభంభవతు । సర్వసమ్పదస్తు ॥

పిమ్మట ఆచార్యుడుకలశమును యథాస్థానమునఉంచి, క్రింది మంత్ర ములను ఉచ్చరించుచూ మామిడిచిగుళ్లతో కలశములోని ఉదకమును తమ శిరస్సులపై చల్లుకొనవలెను.

ఆపోహిష్ఠామ ..... జనయ థాచనః ॥

యేనదేవాః పవిత్రేణ ।...... జాతవేదా మోర్జయన్త్వాపునాతు ॥

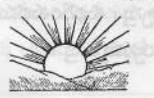
ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రములనుఉచ్చరించుచూ తూర్పుమొదలుగాఐదు దిక్కులందునూ ఉదకమునుచల్లవలెను.

ప్రాచ్యాం దిశిదేవా ఋత్విజో మార్జయన్తామ్ । దక్షిణాయాం దిశిమాసాః పితరో మార్జయన్తామ్ । ప్రతీచ్యాం దిశి గృహాః పశవో మార్జయ న్తామ్ । ఉదీచ్యాం దిశ్యాప ఓషధయో వనస్పతయో మార్జయన్తామ్ । ఊర్ధ్వా యాందిశి యజ్ఞస్సంవత్సరో యజ్ఞపతి ర్మార్జయన్తామ్ ॥

ఆచార్యుడు క్రిందివాక్యమునుచెప్పి దక్షిణాసహితముగా అక్షతోదకము లను సభాసదులకుఈయవలెను.

ఏతేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్యో నానాగోత్రేభ్యో నానా నామభ్యః శ్రీలక్ష్మీనారా యణ ఉమామహేశ్వర ఆదిత్యాదినవగ్రహస్వరూపేభ్యః కర్మణః పుణ్యా హవాచన మన్త్రజపదక్షిణాం మనసోత్సాహపరిమితహిరణ్యం తుభ్య మహం సంప్రదదేనమమ ॥ శుభగ్ంం శుభమ్ ॥

<u>నామకరణం సమాప్తమ్.</u>

స్త్రీశిశువుకు పేరుపెట్టుటకు చేయుకర్మయే

స్త్రీ నామకరణమ్

యజమాన దంపతులు కుమారీసహితముగా ఫల,దక్షిణ తామ్బూలము లు చేతపుచ్చుకొని కూర్చుండవలెను.

ప్రత్యేకముగా నామకరణముమాత్రమే చేయుచున్నపుడు ముందుగా విఘ్నే శ్వరపూజ, ఆజ్యావేక్షణ, పుణ్యాహవాచనము చేసి, క్రింది విధముగా నామకరణ ము చేయవలెను.

సభాసదులు శిశువుతోసహాదంపతుల శిరస్సులపై అక్షతలువేసినపిమ్మట ఫలదక్షిణతాంబూలములనుబ్రహ్మగారికిఇచ్చి, దంపతులుఆచమనముచేసి,నామ కరణముకైసంకల్పించి, యజమానిఅక్షతోదకములనుభార్యచేతియందు విడువ వలెను. ఆమె ఆఅక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను. పిమ్మట యజమాని శిశువుతోసహాభార్యను, తన కుడిచేతివైపున కూర్చుండచేయవలెను.

అయం ముహూర్త స్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమార్యాః ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం రౌహిణీనక్షత్రజాతాయాః కుమార్యాః సద్వ్యవహారార్థంనామధాస్యావహే॥ఇతిమాతాపితరౌసంకల్ప్య॥ఉత్తరతోయజమానః॥

తూర్పుదిశ

లేఖనాదిః

పళ్లెమునందు నామకరణమువ్రాయువిధము

౧. మాసనామము ॥

౨. నక్షత్రనామము ॥

3. పెట్టబోవుపేరు ॥

స్త్రీలకు **బేసి అక్షరములతో** నామకరణము చేయవలెను.

విశాలమైన పళ్ళెమునిండాబియ్యముపోసి ఆపళ్లెమును తనకుడితొడ మీదపెట్టుకొని బంగారముతో దక్షిణమునుండి ఉత్తరముగా రెండుగీతలు గీయవలెను. మొదటిగడిలో శిశువుపుట్టినమాసము పేరును, రెండవగడియందు శిశువుజన్మించిన నక్షత్రనామమును మూడవగడిలో శిశువుకు తానుపెట్టదలచిన పేరునువ్రాయవలెను. మాసనామములపట్టిక పేజీనెం *116*లోనూ, నక్షత్రనామముల పట్టిక పేజీ నెం*107*లోనూ చూడుడు.

విషమాక్షరం కుమార్యాః ॥ తన్డులపూర్ణపాత్రే మాసనామ, నక్షత్రనామ, వ్యావహారిక నామానిచలిఖిత్వా ॥

శ్రీ మాసనామ్నా (**కళ్యాణీ = మాసనామము**) నామ్న్యసి శ్రీ ॥

శ్రీ నక్షత్రనామ్నా (**రౌహిణీ = నక్షత్రనామము**) నామ్న్యసి శ్రీ ॥

శ్రీ వ్యావహారిక నామ్నా (**భారతీ = పెట్టబోయేపేరు**) నామ్న్యసి శ్రీ ॥

ఇతిలిఖిత్వా ॥

పై ప్రకారముగా ఆద్యంతములందు శ్రీకారముండునట్లు వ్రాయవలెను.

పళ్ళెమునందు మూడుగడులలో మూడుతమలపాకులుఉంచి వాటియందు నామత్రయదేవతలను ఆవాహనచేసి, షోడశోపచారపూజచేసి, నివేదనకాలమందు క్షీరములు నివేదనచేయవలెను.

౧.(**కళ్యాణీ = మాసనామము**) మావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి.

౨.(**రౌహిణీ = నక్షత్రనామము**) మావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి.

3.(**భారతీ = పెట్టినపేరు**) మావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి.

నామత్రయాధిష్ఠాన దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

పిమ్మటక్రిందివాక్యములుచెప్పుచూ పూజచేసినఅక్షతలు శిశువుతల్లిదండ్రులు, బ్రహ్మగారూతీసికొని **దీర్ఘాయుష్మతీభవ**అనితండ్రియు, **శతాయుష్మతీభవ** అనితల్లియు, **వర్ధస్వ**అనిబ్రహ్మగారున్నూ అక్షతలుశిశువు శిరస్సుపైవేయవలెను.

౧. మాసనామ్నా (**కళ్యాణీ = మాసనామము**) నామధృత్వా దీర్ఘాయుష్మతీభవ ! శతాయుష్మతీభవ ! వర్ధస్వ !!

౨. నక్షత్రనామ్నా (**రౌహిణీ = నక్షత్రనామము**) నామధృత్వా దీర్ఘాయుష్మతీభవ ! శతాయుష్మతీభవ ! వర్ధస్వ !!

3. వ్యావహారికనామ్నా (**భారతీ = పెట్టినపేరు**) నామధృత్వా దీర్ఘాయుష్మతీభవ! శతాయుష్మతీభవ ! వర్ధస్వ !!

తండ్రిక్రింది మంత్రముచెప్పి కుమార్తెను అభిమంత్రణచేయవలెను.

సూ॥ కుమారీం ఉత్తరేణ యజుషాఽభిమన్త్రయతే ॥

సర్వస్మాదాత్మనస్సంభూతాఽసి సాజీవ శరదశ్శతమ్ ॥

తరువాత యజమాని తనభార్యను తనఎడమచేతివైపున కూర్చుండచేసిన పిమ్మట సభాసదులందరూ అక్షతలువేయవలెను.

పత్నీం యథాస్థాన ముపవిశ్య ॥

నామకరణముహూర్త స్సుముహూర్తో ఽ స్తు ॥

నివేదనచేసినపాలను బంగారముతో **ఘృతంనిష్పిబత్యాయుర్వై** అను మంత్రము చెప్పుచూ యజమానులు శిశువుకు పానముచేయించుట ఆచారము.

ఘృతంనిష్పిబత్యాయుర్వై ఘృతమమృతగ్ం హిరణ్యమమృతా దేవా యుర్నిష్పిబతి ॥ శతమానం భవతి శతాయుః పురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యే వేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి ॥

తరువాత అభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహవాచనములను చేయవలెను.

అభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహవాచనములు పేజీనెం119లో చూడుడు.

నామకరణాఙ్గత్వేన అభ్యుదయకం కర్మకరిష్యే ॥

అభ్యుదయక బ్రాహ్మణ భోజన ఆసన ... సంప్రదదే నమమ ॥

తదఙ్గకర్మణః పుణ్యాహంవాచయిష్యే॥

సోదకంకలశం తండుల దక్షిణ ..... పత్నీమార్జనాన్తం కుర్యాత్॥

శ్లో॥ నామాది నాన్దీకరణం పుణ్యాహం ద్విజభోజనమ్ ॥

రక్షాబన్ధన మన్నాది చౌలాద్యఙ్కుర మేవచ ॥

నామకరణము మొదలుగా అభ్యుదయకము, పుణ్యాహవాచన, బ్రాహ్మణ భోజన సంతర్పణము చేయవలెను. అన్నప్రాశనము మొదలుకొని రక్షాబన్ధన మున్ను చౌలము మొదలుకొని అఙ్కురార్పణము పుట్టబడినవి.

శ్లో॥ పుణ్యాహవాచనే నామ్ని మధ్యమే స్వస్తివాచనే ।

సూక్తాబాలకనామాస్తై స్వస్తీత్యన్యథ్భమం భవేత్ ॥

నామకరణములో కర్మణః పుణ్యాహమందు వచ్చు మధ్యదైన స్వస్తివాచన మందుమాత్రము బాలునిపేరును పూర్తిగాచెప్పవలెను. మిగిలిన అన్నప్రాశనాది

కర్మలలో బాలునిపేరు చెప్పనక్కరలేదు.

సూ॥ ద్వ్యక్షరం చతురక్షరంవా నామపూర్వమాఖ్యాతోత్తరం దీర్ఘాభినిష్ఠా నాన్తం ఘోషవదాద్యన్తరన్తస్థమ్ ॥ అపివా ।

రెండుగాని నాలుగుగాని సరి అక్షరములుండునట్లు వార్దాః గీర్దాః అని గాని, ద్రవిణోదాః వరివోదాః, హిరణ్యదాః । యువతిదాః । అనిగాని ఇట్టి నామములుంచవలెనని భాష్యకారులు చెప్పియున్నారు. అట్లు కానిచో....

సూ॥ యస్మిన్ స్వితృపసర్గస్యాత్తద్ధి ప్రతిష్ఠితమితిహి బ్రాహ్మణమ్ ॥ ఋష్యణూకం దేవతాణూకంవా, యథావైషాం పూర్వపురుషాణాం నామానిస్యుః ॥

సు అక్షరము మొదలుగాగల నామములను అనగా సుదర్శనుడు, సుజాతుడు, లేక దేవతలపేర్లను (శివుడు, విష్ణువు)గాని వశిష్ఠుడు, నారదుడు అను ఋషులనామములను గాని ఉంచవచ్చునని లేక యజ్ఞశర్మ, సోమశర్మ మొదలగు తాత,తండ్రుల పేర్లను ఉంచవచ్చునని బోధాయనులు చెప్పియున్నారు.

సూ॥ అయుజాక్షరం కుమార్యాః । విషమాక్షరం కుమార్యానామ గృహ్ణీతి।

శ్రీః । గౌః । భారతీ । పార్వతీ । కమలేక్షణీ ॥

స్త్రీలకు బేసిఅక్షరములతో నామకరణము చేయవలెను. **శ్రీః, గౌః, భారతీ, పార్వతీ, కమలేక్షణీ,** మొదలుగాకలవి.

<u>స్త్రీనామకరణం సమాప్తమ్.</u>

శిశువునకు మొదటిసారిగా అన్నము పెట్టుటకుచేయుకర్మయే

అన్నప్రాశనము

శిశువు జన్మించినరోజుమొదలుకొని ఆరవమాసమున, శుభదినమున ఆభ్యుదయకము, పుణ్యాహవాచనమూచేసి తరువాత అన్నప్రాశన చేయవలెను.

సూ॥జన్మనోఽధి షష్ఠేమాసి బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వాఽఽ శిషోవాచయిత్వా॥

ప్రత్యేకముగా అన్నప్రాశనమాత్రమే చేయుచున్నపుడు ముందుగా విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనముచేసి, క్రింది విధముగా అన్నప్రాశన చేయవలెను.

యజమానిభార్యాపుత్రులతోకూడిఆచమన, ప్రాణాయామములనుచేసి,దేశ కాలములనుఉచ్చరించిఅన్నప్రాశనకైసంకల్పించి,ఆభ్యుదయకకర్మణపుణ్యాహవాచనములుచేసిరక్షాసూత్రములనుపూజించి,శిశువుకురక్షాబంధనముచేయవలెను.

సంకల్పః

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఇమం(శ్రీనివాస)శర్మాణం కుమారం అన్నప్రాశ

నేన కర్మణాసగ్గ్‌స్కరిష్యే। అన్నప్రాశనాఙ్గత్వేన ఆభ్యుదయకంకర్మకరిష్యే॥

ఆభ్యుదయక బ్రాహ్మణ .... సంప్రదదేనమమ॥

తదఙ్గ కర్మణఃపుణ్యాహం వాచయిష్యే ॥

సోదకంకలశం తండులదక్షిణ ..... పత్నీమార్జనాన్తం కుర్యాత్॥

అభ్యుదయక కర్మణఃపుణ్యాహవాచనములు పేజీనెం119లో చూడుడు.

రక్షాబన్ధనమ్

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం అన్నప్రాశనాఙ్గత్వేన రక్షార్థం రక్షాబన్ధనంకరిష్యే ॥

రక్షా సూత్రాధిష్ఠానదేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

బృహథ్సామక్షత్ర భృద్వృద్ధ వృష్ణియం త్రిష్టుభౌజశ్శుభిత ముగ్ర వీరమ్।

ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష॥

పిమ్మట సభాసదులు, తల్లితండ్రులు శిశువుశిరస్సుపై అక్షతలువేయవలెను.

రక్షాబన్ధన ముహూర్త స్సుముహూర్తో ఽస్తు॥

నవతన్తు ధారణమ్

ఆచార్యుడు మరలనవతంతుధారణకు సంకల్పించి, ఆ నవతంతువును షోడశోపచారములచేపూజించి, సభాసదులందరిచేముట్టించి, శిశువుకు యజ్ఞోపవీతమువలె ధరింపచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం అన్నప్రాశానాఙ్గత్వేన తూష్ణీమాచమనాధికార సిద్ధ్యర్థం నవతన్తుధారణం కరిష్యే ॥ నవతన్త్వధిష్ఠానదేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహ

నాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

నవోనవో భవతి జాయమానోఽహ్నాం కేతు రుషసా మేత్యగ్రే ।

భాగం దేవేభ్యో విదధా త్యాయన్ప్ర చన్ద్రమాస్తిరతి దీర్ఘమాయుః ॥

శిశువుకుఆచమనము చేయించినపిమ్మట ఆచార్యదంపతులు సభాసదులతోసహా శిశువుశిరస్సుపై అక్షతలువేయవలెను.

ఆచమ్య ॥ నవతన్తుధారణ ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

తదుపరి ఒకపాత్రయందు పెరుగు, తేనె, నెయ్యి, అన్న(బియ్య)ములను కలిపి ఆమిశ్రమమును క్రిందిమంత్రములు అన్నియూచెప్పినపిమ్మట చివరన ఒక్కమారు కుమారునిచేప్రాశనచేయించవలెను.

సూ॥ దధి మధుఘృతమోదనమితి సగ్ం సృజ్యాఽపదాయోత్తరై ర్మన్త్రైః కుమారం ప్రాశయిత్వా ॥

౧. భూరపాన్త్వౌషధీనాగ్ం రసం ప్రాశయామి శివాస్త ఆపఓషధయస్సన్త్వనమీవాస్త ఆపఓషధయస్సన్తు (శ్రీనివాస) శర్మన్ ॥

౨. భువోఽపాన్త్వౌషధీనాగ్ం రసం ప్రాశయామి శివాస్త ఆపఓషధయ
స్సన్త్వనమీవాస్త ఆపఓషధయస్సన్తు (శ్రీనివాస) శర్మన్ ॥

౩. సువరపాన్త్వౌషధీనాగ్ం రసం ప్రాశయామి శివాస్త ఆపఓషధయ
స్సన్త్వనమీవాస్త ఆపఓషధయస్సన్తు (శ్రీనివాస) శర్మన్ ॥

౪. భూర్భువస్సువరపాన్త్వౌషధీనాగ్ం రసం ప్రాశయామి శివాస్త ఆప
ఓషధయ స్సన్త్వనమీవాస్త ఆపఓషధయస్సన్తు(శ్రీనివాస)శర్మన్॥

సూ॥ సకృదేవ కుమారం ప్రాశయేత్ ॥

ప్రాశనముమాత్రము చివరఒక్కమారే చేయించవలెను.

శ్రీనివాస అనుచోట కుమారునిపేరు చెప్పవలెను.

క్రిందివాక్యముపలికి అందరూశిశువు శిరస్సుపైఅక్షతలువేయవలెను.

అన్నప్రాశన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

శ్లో॥ సీమన్తోన్నయనే కర్మ ణ్యన్నప్రాశన చౌలయోః।
ఉపానయేచగోదానే చాదావేవ విశేషతః ॥

సీమన్త, అన్నప్రాశన, చౌల, ఉపనయన, గోదాన కర్మలయందు ముందుగనే ఆభ్యుదయక, కర్మణః పుణ్యాహవాచనములు చేయవలెను.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేదన్తే వాచయే దాశిషస్తథా।
బ్రాహ్మణాన్భో జయిత్వేతి యత్రయత్ర విశిష్యతే ॥
తత్రతత్రా భ్యుదశ్రాద్ధ మిత్యేవ మవగమ్యతే ।
ఆశిషో వాచయిత్వేతి పుణ్యాహం కర్మణస్స్మృతమ్ ॥

ముందు అభ్యుదయకము తరువాత కర్మణః పుణ్యాహము వచ్చుచుండును. బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా అని వచ్చినపుడు అభ్యుదయకమనిన్ని, ఆశిషోవాచయిత్వా అని వచ్చినపుడు కర్మణః పుణ్యాహమనిన్ని తెలుసుకొనవలెను.

శ్లో॥ వటోస్తుదక్షిణే హస్తే బృహథ్సామేతి మన్త్రతః ।
బధ్నీయాత్స్నాతకే చౌలే ప్రాశనే చోపనాయనే ॥

స్నాతక, చౌల, అన్నప్రాశన, ఉపనయనములందు బృహథ్సామ అను మంత్రముచెప్పి వటువు కుడిచేతికి కంకణము కట్టవలెను.

<u>అన్నప్రాశనం సమాప్తమ్.</u>

శిశువుకు పుట్టుజుత్తు తీయుటయే

చౌలకర్మ

వపనకర్మపర్యంతము చౌలకర్మయే.

పుట్టినదిమొదలు మూడవసంవత్సరమున పునర్వసూనక్షత్రమందు చౌల కర్మను చేయవలెను.

సూ॥ జన్మనోధి తృతీయే వర్షే చౌలం పునర్వస్వోః ॥

ప్రత్యేకముగా చౌలకర్మమాత్రమే చేయుచున్నపుడు ముందుగా విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనము, ఆభ్యుదయకము, రక్షాబన్ధనము, అంకురారోపణ, నాన్దీదేవతాహ్వానము, చౌలహోమములను చేసి, చౌలకర్మ చేయవలెను.

ఆచార్యుడు పత్నీపుత్రసహితుడై కూర్చుండి ఆచమనము, ప్రాణాయామముచేసి, దేశకాలములనుఉచ్చరించి, చౌలకర్మకు సంకల్పించవలెను. తరువాత ఆభ్యుదయక కర్మణఃపుణ్యాహములను చేయవలెను.

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఇమం(శ్రీనివాస)శర్మాణం కుమారం చౌలేన

కర్మణా సగ్స్కరిష్యే॥

చౌలకర్మాఙ్గత్వేన ఆభ్యుదయకం కర్మకరిష్యే॥

ఆభ్యుదయక బ్రాహ్మణ ... సంప్రదదేనమమ ॥

తదఙ్గకర్మణః పుణ్యాహంవాచయిష్యే॥

సోదకంకలశం ..... పత్నీమార్జనాన్తం కుర్యాత్॥

ఆభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహవాచనములు పేజీనెం 119లో చూడుడు.

రక్షాబన్ధనమ్

ఆచార్యుడుమరల సంకల్పముచేసి రక్షాసూత్రములకు షోడశోపచారపూజ గావించి, క్రిందిమంత్రముచెప్పి కుమారునకు రక్షాబంధనచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం చౌలకర్మాఙ్గత్వేన రక్షార్థం రక్షాబన్ధనంకరిష్యే॥ రక్షాసూత్రాధిష్ఠాన దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥ వటోః కంకణంబధ్వా॥

బృహత్సామక్షత్ర భృద్వృద్ధ వృష్ణియం త్రిష్టుభౌజశ్శుభిత ముగ్ర వీరమ్।

ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష॥

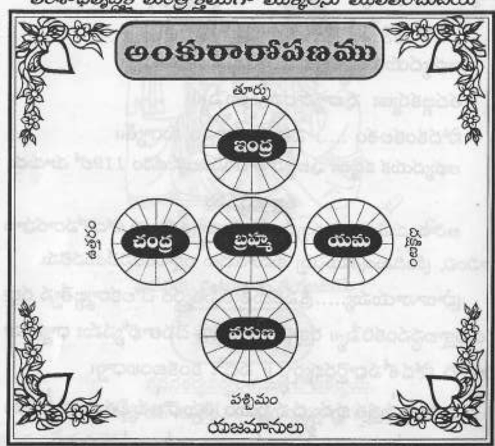
పిమ్మటక్రిందివాక్యముపలికిఅందరూ కుమారునిశిరస్సుపై అక్షతలువేయవలెను.

రక్షాబన్ధన ముహూర్త స్సుముహూర్తోఽస్తు॥

రక్షాసూత్రములను, యజ్ఞోపవీతమును ధరింపచేయునపుడు కుమారునిచే పూజచేయించి, ఆచార్యుడు ధరింపచేయవలెను.

వంశాభివృద్ధికై మంత్రోక్తముగా మొక్కలను మొలిపించుటయే

ఉపనయనమునందు ఆచార్యుడు / (వివాహమునందు కన్యాదాత) ఆచమనము,ప్రాణాయామముచేసి క్రిందివిధముగా అంకురారోపణకైసంకల్పించవలెను.

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం మమకుమారస్య చౌలోపనయనాఙ్గత్వేన / మమ కుమార్యాః ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం కన్యావివాహాంఙ్గత్వేన అఙ్కురారోపణాఖ్యం కర్మకరిష్యే॥

అంకురారోపణచేయుప్రదేశమును ఆవుపేడతోఅలికి, గంధ, పుష్ప, అక్షతలుచల్లవలెను. పాలికలు బంగారముతోగాని, వెండితోగాని, రాగితోగాని మట్టితోగానితయారుచేసి, ఐదుపాలికలనూ పైపటమందుచూపిన ప్రకారము ఏర్పరుచవలెను.

సూ॥ అథాతోఙ్కురార్పణం విధింవ్యాఖ్యాస్యామః ॥ శుచౌదేశే గోచర్మ మాత్రం గోమయేనాఽనులుప్య । గన్ధపుష్పాక్షతై స్సంకీర్య । పఞ్చ పాలికాః సౌవర్ణ రజత తామ్ర మృణ్మైర్వా ॥

మధ్యభాగమున బ్రహ్మాపాలికయు, తూర్పువైపున ఇంద్రపాలికయు, దక్షిణమున యమపాలికయు, పశ్చిమమున వరుణపాలికయు, ఉత్తరమున చంద్రపాలికయు అనితెలుసుకొని ఈక్రమముగా పాలికలనుఉంచవలెను.

శ్లో॥ మధ్యే చతుర్ముఖం విన్యా త్పూర్వే వజ్రిణమేవచ ।
దక్షిణేచ యమం విన్యా త్పశ్చిమే వరుణం తథా ।
ఉత్తరే శశినం విన్యా త్పాలికా స్థాపనం క్రమాత్ ॥

గరికపోచలు, రావిఆకు, దిరిశెనఆకు, మారేడుఆకు, ఆపాలికల అడుగున పెట్టి తెల్లని దారముతో ఆపాలికలను చుట్టవలెను. వాటికి బదులుగా మామిడి ఆకును ఉంచిచుట్టుట ఆచారము.

శ్లో॥ దూర్వామశ్వత్థ పర్ణఞ్చ శిరీషం బిల్వపత్రకమ్ ।
తాసాం మూలేతు బధ్నీయా చ్ఛ్వేత సూత్రేణవేష్టయేత్ ॥

శుచియైన ప్రదేశమందు **భూమిర్భూమ్నా** అను అనువాకముతో భూమిని అభిమంత్రణము చేయవలెను.

మామిడికొమ్మతో పుట్టమట్టిని అభిమంత్రణముచేయుట ఆచారముగాఉన్నది.

సూ॥ శుద్ధప్రదేశే భూమిర్భూమ్నేతి భూమి(మృద)మభిమన్త్ర్య ॥

ఓం భూమిర్భూమ్నా ద్యౌర్వరిణా ఽన్తరిక్షంమహిత్వా ।ఉపస్థేతే దేవ్యదితేఽగ్ని మన్నాదమన్నాద్యాయాదధే ।ఆఽయఙ్గౌః పృశ్నిరక్రమీదసనన్మాతరం పునః । పితరఞ్చ ప్రయన్సువః । త్రిగ్ంశద్ధామ విరాజతి

వాక్పతజ్ఞాయ సిశ్రియే । ప్రత్యస్య వహద్యుభిః । అస్య ప్రాణాదపా
నత్యన్త శ్చరతిరోచనా । వ్యఖ్యన్మహిషస్సువః ।యత్వాక్రుద్ధఃపరోవప
మన్యునాయదవర్త్యా । సుకల్పమగ్నే తత్తవపునస్త్వో ద్దీపయామసి। యత్తే
మన్యు పరోప్తస్య పృథివీ మనుదధ్వసే।ఆదిత్యావిశ్వేతద్దేవా వసవశ్చసమా
భరన్న్। మనోజ్యోతిర్జుషతా మాజ్యంవిచ్ఛిన్నంయజ్ఞగ్ం సమిమందధాతు।
బృహస్పతిస్తనుతా మిమంనో విశ్వేదేవాఇహ మాదయన్తామ్। సప్తతేఅగ్నే
సమిధ స్సప్తజిహ్వా స్సప్తఋషయ స్సప్తధామప్రియాణి । సప్తహోత్రా సప్త
ధాత్వాయజన్తి సప్తయోనీ రాపృణస్వా ఘృతేన। పునరూర్జానివర్తస్వ పునరగ్న
ఇషాయుషా । పునర్నఃపాహి విశ్వతః । సహరయ్యా నివర్తస్వాగ్నే పిన్వ
స్వధారయా । విశ్వప్స్నియా విశ్వతస్పరి । లేకస్సలేక స్సులేక స్తేనఆదిత్యా
ఆజ్యంజుషాణా వియన్తు కేతస్సకేత స్సుకేతస్తేన ఆదిత్యాఆజ్యంజుషాణా
వియన్తు వివస్వాగ్ంఅదితిర్దేవ జూతిస్తేనఆదిత్యా ఆజ్యంజుషాణా
వియన్తు ॥

క్రిందిమంత్రముచెప్పి, భూమి(పుట్టమట్టి)ని త్రవ్వి ఉదకమును ముట్టు
కొనవలెను.

సూ॥ మావోరిషత్ఖనితేతి భూమిం ఖనతి ॥

మావోరిషత్ఖనితా యస్మైచాహం ఖనామివః ।
ద్విపచ్చతుష్పదస్మాకగ్ం సర్వమస్త్వనాతురమ్॥అపఉపస్పృశ్య॥

త్రవ్వినమట్టిపై గాయత్రీమంత్రముచెప్పి ఉదకమునుచల్లవలెను.

సూ॥ గాయత్ర్యాద్భిః ప్రోక్ష్య॥ ఓం భూర్భువస్సువః । తత్సవితుర్వరేణ్యం

భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥

త్రవ్వినమట్టిని క్రిందిమంత్రవాక్యముచెప్పి అభిమంత్రణచేయవలెను.

సూ॥ భూమిర్ధేనురితి మృదమభిమన్త్ర్య॥ భూమిర్ధేనుర్ధరణీ లోకధారిణీ॥

త్రవ్వినమట్టిని **ఉద్ధృతాసి** అనుమంత్రముచెప్పి దోసిటితోఎత్తవలెను.

సూ॥ ఉధృతాసీతి మృదముద్ధృత్య ॥

ఉద్ధృతాఽసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా । మృత్తికే హనమే
పాపం యన్మయా దుష్కృతఙ్కృతమ్ । మృత్తికే బ్రహ్మ దత్తాఽసి కాశ్యపే
నాభిమన్త్రితా । మృత్తికే దేహిమేపుష్టిం త్వయిసర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ।మృత్తికే
ప్రతిష్ఠితే సర్వం తన్మేనిర్ణుదమృత్తికే । తయాహతేన పాపేన గచ్ఛామి
పరమాం గతిమ్ ॥

త్రవ్వినమట్టిని ఓంకారమును ఉచ్చరించుచూ మధ్యపాలికమొదలు తూర్పు
పాలికనుండి ప్రదక్షిణక్రమముగా ఐదుపాలికలలోనూఉంచవలెను.

సూ॥ ప్రణవేనమృదం పూరయిత్వా ॥ ఓం ॥

శ్లో॥ వల్మీక మృత్తికాంచైవ గోమయంచ తథైవచ ।
ఏతాని ప్రక్షిపేత్తాసు పాలికాసు యథాక్రమమ్ ॥

పుట్టమట్టితో, ఆవుపేడనుకూడా కలిపి పాలికలను క్రమముగా పూరించవలెను.

పిమ్మట ఐదుపాలికలయందు కొంచెముకొంచెము ఉదకమును చల్లవలెను.

సూ॥ పాలికాసు కిఞ్చిత్కిఞ్చి దుదకం సంప్రోక్ష్య ॥

నువ్వులు, మినుములు, యవలు, వరిధాన్యము, పెసలు, ఆవాలు, శనగ
లు, ఉలవలు, గోధుమలు, కొఱ్ఱలు, చామలు, కందులు, బొబ్బర్లు, అల
సందలుఅను పదునాల్గురకములుకాని, పైవాటిలో రెండురకములు తగ్గించి,

పంద్రెండు రకముల ధాన్యములనుగాని లేదా లభ్యమైనన్ని రకముల ధాన్యములను సంపాదించి, అంకురారోపణయందు ఉపయోగించవలెను.

సూ॥ తిల మాషయవ వ్రీహి ముద్గ సర్షప చణక కుళుత్థ గోధూమ ప్రియఙ్గు శ్యామాకాదితి చతుర్దశ ద్వాదశంవా యథాసంభవం గృహీత్వా ॥

క్రింది అనువాకము చెప్పుచూ కంచుపాత్రయందు పాలుపోసి ఆపాలలో పైధాన్యములను పోసి, అనువాకముపూర్తి అగునంతవరకూ శుభ్రపరచవలెను.

యాజాతాఽఓషధయ ఇత్యనువాకేనకాంస్యపాత్రే ధాన్యానిమిశ్రిత్య క్షీరేణప్రక్షాళ్య।

యాజాతా ఓషధయో దేవేభ్య స్త్రియుగం పురా। మన్దామి బభ్రూణామహగ్ం శతంధామాని సప్తచ। శతంవో అమ్బధామాని సహస్రముతవోరుహః। అథాశతక్రత్వో యూయమిమంమే అగదఙ్కృత। పుష్పావతీః ప్రసూవతీః ఫలినీరఫలాఉత। అశ్వాఇవ సజిత్వరీర్వీరుధః పారయిష్ణవః ఓషధీరితి మాతరస్తద్వో దేవీరుపబ్రువే। రపాగ్ంసి విఘ్నతీ రితరపశ్చాతయమానాః। అశ్వత్థేవో నిషదనంపర్ణేవో వసతిఃకృతా। గోభాజ ఇత్కిలాసథ యత్సనవథ పూరుషమ్। యదహం వాజయన్నిమా ఓషధీర్హస్తఆదధే। ఆత్మాయక్ష్మస్య నశ్యతి పురాజీవ గృభోయథా। యదోషధయస్సంగచ్ఛన్తే రాజానస్సమితావివ। విప్రస్స ఉచ్యతే భిషగ్రక్షోహాఽమీవచాతనః। నిష్కృతిర్నామవోమాతాఽథా యూయగ్ంస్థసంకృతీః। సరాః పతత్రిణీః స్థనయదామయతి నిష్కృత। అన్యావో అన్యామవ త్వన్యాఽన్యస్యా ఉపావత। తాస్సర్వా ఓషధయ స్సంవిదానా ఇదంమే ప్రావతావచః। ఉచ్ఛుష్మా ఓషధీనాం గావోగోష్ఠా దివేరతే। ధనగ్ంసని ష్యన్తీనా

మాత్మానం తవపూరుష। అతివిశ్వాః పరిష్ఠా స్తేనఇవవ్రజమక్రముః ఓషధయఃప్రాచుచ్య వుర్యత్కిఞ్చ తనువాగ్ంరపః। యాస్తఆతస్థు రాత్మానంయాఆవివిశుః పరుఃపరుః। తాస్తేయక్ష్మం విబాధన్తా ముగ్రో మధ్యమశీరివ। సాకంయక్ష్మ ప్రపతశ్యేనేనకికి దీవినా। సాకంవాతస్య ధ్రాజ్యాసాకంనశ్యనిహాకయా। అశ్వావతీగ్ం సోమవతీ మూర్జయన్తీ ముదోజసమ్। ఆవిత్సిసర్వా ఓషధీరస్మా అరిష్టతాతయే। యాఃఫలినీర్యా అఫలా అపుష్పాయాశ్చపుష్పిణీః। బృహస్పతి ప్రసూతాస్తానో ముఞ్చన్త్వగ్ంహసః యా ఓషధయ స్సోమరాజ్ఞీః ప్రవిష్టాః పృథివీమను। తాసాం త్వమస్యుత్తమా ప్రణోజీవాతవేసువ। అవపతన్తీ రవదన్దివ ఓషధయఃపరి। యఞ్జీవమశ్నవామహై నసరిష్యాతి పూరుషః యాశ్చేద ముపశృణ్వన్తి యాశ్చదూరంపరాగతాః। ఇహసఙ్గత్యతాస్సర్వా అస్మైసన్దత్త భేషజమ్। మావోరిషత్ఖనితా యస్మైచాహం ఖనామివః। ద్విపచ్చతు ష్పదస్మాకగ్ం సర్వమస్త్వనాతురమ్। ఓషధయస్సంవదన్తే సోమేనసహ రాజ్ఞా। యస్మైకరోతి బ్రాహ్మణస్తగ్ం రాజన్పారయామసి॥

పిమ్మట క్రిందిరెండుమంత్రములనూ చెప్పి, మధ్యపాలికయందు ధాన్యములను చల్లవలెను.

సూ॥ బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రజాపతేనత్వదేతానితి మధ్యమపాలికాయామ్॥

ఓంబ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాద్విసీమతస్సురుచో వేనఆవః।
సబుధ్నియా ఉపమా అస్య విష్ఠాస్సతశ్చ యోని మసతశ్చ వివః ॥

ఓం ప్రజాపతే నత్వదేతాన్యన్యోవిశ్వా జాతాని పరితా బభూవ ।
యత్కామాస్తే జుహుమస్తన్నో అస్తు వయగ్గ్స్యామ పతయో రయీణామ్ ॥

తదుపరి క్రిందిరెండుమంత్రములనుచెప్పి తూర్పుపాలికయందు ధాన్యములు చల్లవలెను.

సూ॥ యత ఇన్ద్రభయామహే స్వస్తిదా విశస్పతిరితిప్రాచ్యామ్ ॥

ఓం యతఇన్ద్ర భయామహే తతోనో అభయఙ్కృధి ।
మఘవఞ్ఛగ్ధి తవతన్న ఊతయే విద్విషో విమృధోజహి ॥
స్వస్తిదా విశస్పతిర్ వృత్రహా విమృధోవశీ ।
వృషేన్ద్రఃపుర ఏతునస్స్వస్తిదా అభయఙ్కరః ॥

పిమ్మటక్రిందిమంత్రములనుచెప్పిదక్షిణపాలికయందుధాన్యములను చల్లవలెను.

సూ॥ యమాయసోమ మిమంయమేతి దక్షిణస్యామ్ ॥

ఓం యమాయ సోమగ్ంసునుత యమాయ జుహుతాహవిః ।
యమగ్ం హయజ్ఞో గచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరఙ్కృతః ॥
ఓం ఇమంయమ ప్రస్తరమాహి సీదాఙ్గిరోభిః పితృభిస్సంవిదానః ।
ఆత్వామన్త్రాః కవిశస్తా వహన్త్వేనా రాజన్హవిషా మాదయస్వ ॥

తరువాత క్రిందిరెండుమంత్రములుచెప్పి పడమటిపాలికలో ధాన్యములు చల్లవలెను.

సూ॥ ఇమంమేవరుణ తత్త్వాయామీతి ప్రతీచ్యామ్ ॥

ఓం ఇమంమే వరుణశృధీ హవమద్యాచ మృడయ । త్వామవస్యురాచకే॥
ఓం తత్త్వాయామి బ్రహ్మణా వన్దమాన స్తదాశాస్తే యజమానోహవిర్భిః।
అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశగ్ం సమానఆయుః ప్రమోషీః ॥

తదుపరి క్రిందిరెండుమంత్రములుచెప్పి ఉత్తరపాలికలో ధాన్యములు చల్లవలెను.

సూ॥ సోమోధేను మాప్యాయస్వే త్యుదీచ్యామ్ ॥

ఓంసోమోధేనుగ్ం సోమోఅర్వన్త మాసుగ్ం సోమోవీరం కర్మణ్యందదాతు।
సాదన్యంవిదథ్యగ్ం సభేయం పితుశ్రవణం యోదదాశదస్మై॥
ఓంఆప్యాయస్వసమేతుతే విశ్వత స్సోమవృష్ణియమ్ । భవా వాజస్య సఙ్గథే॥

పిమ్మట పరిశుభ్రమైనఇసుకతో ధాన్యములనుకనపడకుండాకప్పి పఞ్చగవ్యములనుగాని ఉదకమునుగాని చల్లవలెను. **పఞ్చగవ్యములనగా ఆవుపాలు, ఆవు పెరుగు, ఆవునెయ్యి, గోమూత్రము, గోమయము.**

సూ॥ శుద్ధాభిస్సికతాభిః ప్రచ్ఛాదయేత్ । పఞ్చగవ్యేన జలేనవా ప్రోక్షయేత్॥

మధ్యపాలికయందు క్రింది నాలుగు నామములచే బ్రహ్మదేవునిఆవాహన చేయవలెను.

మధ్యే ॥ బ్రహ్మాణం ప్రజాపతిగ్ం హిరణ్యగర్భం చతుర్ముఖమ్ ॥

ఓం భూః బ్రహ్మాణమావాహయామి । ఓంభువః ప్రజాపతి మావాహయామి । ఓగ్ం సువః హిరణ్యగర్భ మావాహయామి । ఓం భూర్భువస్సువః చతుర్ముఖమావాహయామి ॥

తూర్పుపాలికయందుక్రిందినాలుగునామములచే ఇంద్రదేవునిఆవాహనచేయవలెను.

ప్రాచ్యామ్ ॥ వజ్రిణ మిన్ద్రగ్ం శతక్రతుగ్ం శచీపతిమ్॥

ఓంభూః వజ్రిణమావాహయామి । ఓంభువః ఇన్ద్రమావాహయామి । ఓగ్ంసువః శతక్రతుమావాహయామి । ఓం భూర్భువస్సువః శచీపతి మావాహయామి ॥

దక్షిణపాలికయందు క్రిందినాలుగునామములచే యమదేవునిఆవాహనచేయవలెను.

దక్షిణస్యామ్ ॥ యమం వైవస్వతం పితృపతిం ధర్మరాజమ్ ॥

ఓం భూః యమమావాహయామి । ఓం భువః వైవస్వతమావాహ

యామి । ఓగ్ం సువః పితృపతిమావాహయామి । ఓంభూర్భువస్సువః ధర్మరాజమావాహయామి ॥

పశ్చిమపాలికయందుక్రిందినాలుగునామములచేవరుణదేవునిఆవాహనచేయవలెను.

ప్రతీచ్యామ్ ॥ వరుణం ప్రచేతస మపాంపతిగ్ం సురూపిణమ్ ॥

ఓం భూః వరుణమావాయామి । ఓం భువః ప్రచేతసమావాహయామి । ఓగ్ంసువః అపాంపతిమావాహయామి । ఓం భూర్భువస్సువః సురూపిణమావాహయామి ॥

ఉత్తరపాలికయందు క్రిందినాలుగునామములచే చంద్రదేవునిఆవాహనచేయవలెను.

ఉదీచ్యామ్ ॥ శశినం నిశాకరం చన్ద్రగ్ం సోమమ్ ॥

ఓం భూః శశినమావాహయామి । ఓం భువః నిశాకరమావాహయామి । ఓగ్ం సువః చన్ద్రమావాహయామి । ఓం భూర్భువస్సువః సోమమావాహయామి ॥

ఆవాహనచేసినతరువాత పాలికలయందు **ఆపోహిష్ఠామ** అనుమూడు మంత్రములచేతను, **హిరణ్యవర్ణా** అనునాలుగు మంత్రములచేతను, **పవమాన స్సువర్జన**అను అనువాకములుచెప్పుచూ ఉదకముచల్లవలెను.

సూ॥ అథైతాస్వద్భిః ఆపోహిష్ఠామయోభువ ఇతితిసృభిః, హిరణ్యవర్ణా ఇతిచతసృభిః, పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకేనచ మార్జయిత్వా॥

ఓంఆపోహిష్ఠామ యోభువస్తాన ఊర్జేదధాతన । మహేరణాయ చక్షసే । యోవశ్శివత మోరసస్తస్య భాజయతేహనఃఉశతీరివమాతరః । తస్మా అరఙ్గ మామవో యస్యక్షయాయ జిన్వథ । ఆపో జనయ థాచనః ॥

హిరణ్యవర్ణా శ్శుచయఃపావకా యాసుజాతః కశ్యపోయాస్విన్ద్రః అగ్నింయాగర్భం దధిరేవిరూపాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనాభవన్తు ॥ యాసాగ్ం

రాజా వరుణోయాతి మధ్యేసత్యానృతే అవపశ్యం జనానామ్। మధు శ్చుత శ్శుచయోయాః పావకాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్స్యోనాభవన్తు ॥ యాసాందేవాదివి కృణ్వన్తి భక్షంయా అన్తరిక్షే బహుధాభవన్తి । యాఃపృథివీం పయసోన్దన్తి శుక్రాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనాభవన్తు ॥ శివేనమాచక్షుషా పశ్యతా పశ్శివయా తనువోపస్పృశత త్వచంమే। సర్వాగ్ం అగ్నీగ్ంరప్సుషదో హువేవోమయి వర్చో బలమోజోనిధత్త॥

పవమానస్సువర్జనః । పవిత్రేణ విచర్షణిః । యఃపోతాస పునాతు మా । పునన్తుమా దేవజనాః । పునన్తు మనవోధియా । పునన్తువిశ్వ ఆయవః । జాతవేదః పవిత్రవత్ । పవిత్రేణ పునాహిమా । శుక్రేణదేవ దీద్యత్ । అగ్నేక్రత్వా క్రతూగ్ంరను ॥ ౧ ॥ యత్తే పవిత్ర మర్చిషి । అగ్నే వితతమన్తరా । బ్రహ్మతేన పునీమహే। ఉభాభ్యాందేవసవితః । పవిత్రేణ సవేనచ । ఇదంబ్రహ్మ పునీమహే । వైశ్వదేవీపునతీ దేవ్యాగాత్। యస్యై బహ్వీస్తనువో వీతపృష్ఠాః । తయామదన్త స్సధమాద్యేషు । వయగ్గ్స్యామపతయో రయీణామ్॥౨॥వైశ్వానరోరశ్మిభిర్మా పునాతు। వాతః ప్రాణే నేషిరో మయోభూః । ద్యావాపృథివీ పయసాపయోభిః। ఋతావరీయజ్ఞియేమా పునీతామ్। బృహద్భిస్సవితస్తృభిః । వర్షిష్ఠై ర్దేవమన్మభిః అగ్నేదక్షైః పునాహిమా। యేనదేవా అపునత। యేనాపో దివ్యంకశః । తేన దివ్యేన బ్రహ్మణా॥౩॥ ఇదంబ్రహ్మ పునీమహే । యఃపావమానీరధ్యేతి । ఋషిభి స్సంభృతగ్ం రసమ్ । సర్వగ్ం సపూతమశ్నాతి । స్వదితం మాతరిశ్వ

నా। పావమానీర్యోఅధ్యేతి । ఋషిభి స్సంభృతగ్ం రసమ్ । తస్మై సర
స్వతీదుహే। క్షీరగ్ం సర్పిర్మధూదకమ్।పావమానీ స్స్వస్త్యయనీః ॥౪॥
సుధుఘాహి పయస్వతీః। ఋషిభి స్సంభృతోరసః। బ్రాహ్మణేష్వమృతగ్ం
హితమ్। పావమానీ ర్దిశన్తునః। ఇమంల్లోక మథోఅముమ్। కామాన్థ్స
మర్ధయన్తునః । దేవీర్దేవై స్సమాభృతాః ।పావమానీ స్స్వస్త్యయనీః ।
సుదుఘాహి ఘృతశ్చుతః । ఋషిభిస్సంభృతోరసః ॥౫॥ బ్రాహ్మణే
ష్వమృతగ్ం హితమ్। యేనదేవాః పవిత్రేణ। ఆత్మానం పునతేసదా। తేన
సహస్రధారేణ । పావమాన్యః పునన్తుమా । ప్రాజాపత్యం పవిత్రమ్। శతో
ద్యామగ్ం హిరణ్మయమ్। తేనబ్రహ్మ విదోవయమ్। పూతం బ్రహ్మపునీమహే।
ఇన్ద్రస్సునీతీ సహమాపునాతు। సోమస్స్వస్త్యా వరుణస్సమీచ్యా । యమో
రాజా ప్రమృణాభిః పునాతుమా । జాతవేదా మోర్జయన్త్యాపునాతు ॥

పై మంత్రములనుచెప్పుచూ మార్జనచేసినపిమ్మట బ్రహ్మాదిపంచదేవతల
కూ షోడశోపచార పూజను చేసి, నైవేద్యము చేయునపుడు వ్యంజనము నివేదన
చేయవలెను. (వ్యంజనమనగా బియ్యము, పెసరపప్పు, దుంపకూర, అప్పడ
ములు, వడియములు)

బ్రహ్మాది పఞ్చపాలికాదిష్ఠాన దేవతాభ్యోనమః । ఆసనాది నమస్కా
రాన్తానుపచారాన్కృత్వా । నైవేద్యకాలే వ్యంజనం నివేదయామి॥

పిదప క్రిందివాక్యమునుపలికి అక్షతోదకములను హరివేణమునందు
విడచి, పూజాక్షతలను శిరస్సునధరించి క్రిందిశ్లోకముచే నమస్కరించవలెను.
బ్రహ్మాదిపఞ్చపాలికాధిష్ఠాన దేవతాస్సుప్రీతాస్సుప్రసన్నా వరదాభవన్తు॥

బ్రహ్మాది పఞ్చపాలికాధిష్ఠానదేవతా ప్రసాదంశిరసాగృహ్ణామి॥

శ్లో॥ దిశాంపతీం నమస్యామి సర్వకామ ఫలప్రదాన్ ।
కుర్వన్తు సఫలంకర్మ కుర్వన్తు సతతంశుభమ్ ॥

పాలికలను దీక్షాంతమువరకు మార్జన,నివేదనాదులు చేయుచు రక్షించ
వలెను. అంకురారోపణకు కారణమైన శుభకార్యము జరుగునపుడు మొలకెత్తిన
మొక్కలను పాలికలతోసహా శుభకార్యవేదికకు నాలుగుమూలలా నాలుగు ఉంచ
వలెను. మిగిలిన ఒకదానిని కులదేవత సన్నిధియందు ఉంచవలెను. పాలికలను
ఎత్తునపుడు వ్యాహృతులను చెప్పుచూఎత్తవలెను.

సూ॥ తాఃపాలికా యావత్కర్మాన్తం సురక్షితంకృత్వా । తత్తచ్ఛుభకర్మ
కాలే సాఙ్కురాఃపాలికాః వేదికా చతుష్కోణేషు సంస్థాపయేత్ । ఏకాం
గృహదేవతాభ్యః । వ్యాహృతిభి రుద్వాసయేత్॥

(శుభకార్యము జరుగుచున్న సమయములోనే అంకురారోపణ చేయుచు
న్నందున శుభకర్మపూర్తి అయిన పదహారవ రోజున ముత్తయిదువలను పిలచి,
దంపతులకు, వటువుకు ఆశీర్వచనముచేసి, మంగళహారతులనుఇచ్చి పాలిక
లనువారిచే ఒకటికులదేవతసన్నిధియందు, మిగిలిన నాలిగింటిని వేదిక నాలు
గు స్తంభములవద్ద మొక్కలనుమాత్రముఉంచి, ఐదుపాలికలనూ ఐదుగురు
ముత్తయిదువలకు దక్షిణ,తాంబూలములతో యిచ్చుటఆచారము.)

సూ॥ ఆసప్తమాత్ప్రజాకామ ఆపఞ్చమాత్పశుకామ ఆత్రిరాత్రాదన్నాద్య
కామ స్సద్యస్కాల ఆయుష్యకామఇత్యాహ భగవాన్బోధాయనః॥

**సంతానముకోరువాడు శుభకార్యమునకు ఏడురోజులు ముందును, పశు
సంపదకోరువాడు ఐదురోజులముందును, అన్నమునుకోరువాడు మూడు
రోజులముందును, ఆయువుకోరువాడు ఆదినమునూ అంకురారోపణ చేయ
వలెనని బోధాయన మహర్షులచే చెప్పబడినది.**

అంకురారోపణము సమాప్తమ్.

ఆచార్యుడు ప్రాణాయామముచేసి దేశకాలములను ఉచ్చరించి క్రింది విధముగా నాందీశ్రాద్ధమునకు సంకల్పించి అక్షతోదకములను హరివేణము నందు విడువవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య/ కుమార్యాః ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం అఙ్కురారోపణాఙ్గత్వేన నాన్దీదేవతా హ్వానంకరిష్యే॥

అత్రదేవతాః। నాన్దీప్రపితామహీ, పితామహీ, మాతరః।గోత్రాః। నామధేయ్యః । నాన్దీముఖాః । సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః । తాసాం ద్వౌద్వౌ బ్రాహ్మణౌ భోజయిష్యే ॥

అత్రదేవతాః। నాన్దీప్రపితామహ, పితామహ, పితరః । గోత్రాః। నామధేయాః । నాన్దీముఖాః । సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః । తేషాం ద్వౌద్వౌ బ్రాహ్మణౌ భోజయిష్యే ॥

అత్రదేవతాః । నాన్దీమాతామహ, మాతుఃపితామహ, మాతుః ప్రపితా మహాస్సదారాః । గోత్రాః । నామధేయాః । నాన్దీముఖాః। సత్య

వస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః । తేషాం ద్వౌద్వౌ బ్రాహ్మణౌ భోజయిష్యే॥

క్రింది చెప్పబోవు వాక్యముల చివర ప్రియన్తామ్ అనునపుడు పళ్ళెములో పాలను దేవతీర్థముగా అర్ఘ్యముగా వదలవలెను.

నాన్దీ ప్రపితామహ్యః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ । నాన్దీ పితామహ్యః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ । నాన్దీమాతరః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్। సత్య వస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ ॥

నాన్దీ ప్రపితామహాః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ । నాన్దీపితామహాః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ । నాన్దీ పితరః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ । సత్య వస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ ॥

నాన్దీ మాతామహాస్సదారాః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ । నాన్దీమాతుః పితామహా స్సదారాః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ । నాన్దీమాతుః ప్రపితా మహాస్సదారాః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ । సత్యవస్వాఖ్యా విశ్వేదేవాః ప్రియన్తాం ప్రియన్తామ్ ॥

క్రిందివిధముగా చతుర్థీవిభక్తులుచెప్పి ప్రతివాక్యముచివర అక్షతోదకము లు విడువవలెను.

నాన్దీ ప్రపితామహీభ్యః పితామహీభ్యో మాతృభ్యః । సత్యవస్వాఖ్యే భ్యో విశ్వేభ్యోదేవేభ్యో నాన్దీముఖాభ్యః॥ నాన్దీప్రపితామహేభ్య పితామహే భ్యః పితృభ్యః । సత్యవస్వాఖ్యేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో నాన్దీముఖేభ్యః। నాన్దీమాతామహేభ్యో, మాతుఃపితామహేభ్యో, మాతుఃప్రపితామహే భ్య స్సదారేభ్యః । సత్యవస్వాఖ్యేభ్యోవిశ్వేభ్యోదేవేభ్యో నాన్దీముఖేభ్యః ॥ (తాసాం తేషాం ఏష సాంకల్పికోవిధిః)

పిమ్మట అభ్యుదయకనిమిత్తము బ్రాహ్మణులకు దక్షిణలను ఈయవలెను.

అభ్యుదయక బ్రాహ్మణ భోజనాసనాచ్ఛాదన ప్రత్యామ్నాయ యథా శక్తి హిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ ॥

ఇడావాచనమ్

క్రిందివాక్యమును పలికి, అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడిచి, పిమ్మట క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి **ఇడఏహి** అనునపుడుఘంటను ఒకమారు మ్రోగించవలెను.

తదఙ్గ ఇడావాచనం కరిష్యే ॥

ఇడాదేవహూర్మను ర్యజ్ఞనీర్బృహస్పతిరుక్థామదాని శగ్ంసిషద్విశ్వేదేవా స్సూక్తవాచః పృథివిమాతర్మామాహిగ్ంసీ ర్మధుమనిష్యే మధుజనిష్యే మధు వక్ష్యామి మధువదిష్యామి మధుమతీం దేవేభ్యో వాచముద్యాసగ్ం సుశ్రూషే ణ్యాం మనుష్యేభ్యస్తంమా దేవాఅవన్తుశోభాయై పితరోనుమదన్తు॥

ఏతాశ్శోభన దేవతాః మమకుమారస్య ఉపనయనాది త్రిరాత్ర పర్యన్తం మమగృహే వసన్తు మాగ్ం రక్షన్తు। మమకుమారగ్ం రక్షన్తు।

ఇడఏహి ॥

క్రింది మంత్రముచెప్పి **అదితఏహి** అనునపుడుఘంటను మరియొకమారు మ్రోగించవలెను.

ఇడామగ్నే పురుదగ్ం సగ్ంసనిం గోశ్శశ్వత్తమగ్ం హవమానాయ సాధ।స్యాన్నస్సూను స్తనయో విజావాఽగ్నే సా తేసుమతిర్భూత్వస్మే॥ ఏతాశ్శోభన దేవతాః మమకుమారస్య ఉపనయనాది త్రిరాత్ర పర్యన్తం మమగృహే వసన్తు మాగ్ం రక్షన్తు। మమకుమారగ్ం రక్షన్తు ॥

అదిత ఏహి ॥

క్రింది మంత్రముచెప్పి సరస్వత్యేహి అనునపుడు ఘంటను మరియొక మారు మ్రోగించవలెను.

ఈడామహై దేవాగ్ం ఈడేన్యాన్నమస్యామ నమస్యాన్। యజామ యజ్ఞియా నిత్యాహ మనుష్యావా ఈడేన్యాః పితరో నమస్యాదేవా యజ్ఞియా దేవతా ఏవతద్యథాభాగం యజతి ॥

సరస్వత్యేహి ॥

క్రింది వాక్యములనుచెప్పి ప్రతివాక్యమునకూ చివర ఒకమారు ఘంటను మ్రోగించవలెను.

ఇడఏహి   అదిత ఏహి   సరస్వత్యేహి

శ్లో॥ ఆగమార్థంతు దేవానాం గమనార్థంతు రక్షసామ్।
కురుఘంటారవంతత్ర దేవతాహ్వాన లాంఛనమ్ ॥

దేవతలువచ్చుటకును రాక్షసులుపోవుటకున్ను ఘంటను మ్రోగించవలెను.

ఘంటానాదము దేవతలను అహ్వానించుటకు చిహ్నము ॥

నాన్దీముఖమ్ సమాప్తమ్.

చౌల హోమము

ఆచార్యుడు ఆచమనముచేసి చౌలహోమముకై సంకల్పించవలెను.

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమార స్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం చౌలహోమాఖ్యం కర్మకరిష్యే । తదంగ అగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే ॥

ప్రాచీఃపూర్వ ముదక్సంస్థం .... ఇధ్మమితరదర్వీమ్ ॥

షట్పాత్రాసాదనము అగ్నిముఖము పేజీనెం *33* చూదుడు.

అగ్నిస్థాపనముమొదలు ఆరుపాత్రలుఆసాదనచేసి, ఆపాత్రలకు ఉత్తరముగ న మనుష్యపాత్రలకొరకుదర్భలను తూర్పుకొసలుగావేయవలెను.

సూ॥ బ్రాహ్మణానాం భోజన ముపాయనవ దగ్నేరుప సమాధానాది పాత్ర ప్రయోగకాలే । షట్పాత్రాసాదనం కుర్యాత్ । దేవపాత్రాణాముత్త రతః ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ సగ్గ్స్తీర్య ॥

దేవపాత్రలను ఆసాదనచేసినపిమ్మట వేడినీళ్ళపాత్ర, చన్నీళ్ళపాత్ర, ధాన్యమును, దర్భలను, మేడికాయలగుత్తి, మూడుదర్భకట్టలను, ఎద్దుపేడ, ఏదు పందిముల్లు, కత్తి, ఈతొమ్మిదివస్తువులను ఒకపళ్ళెమునందు ఉంచి ఆపళ్ళెమును ఒక్కమారుగా దర్భలపైఉంచి, **అప్రచ్ఛిన్నాగ్రౌ** మొదలు **సోమాయేదం** నమమవరకు చేయవలెను.

శ్లో॥ జలద్వయం కుశాన్యవాన్ శలాలుర్దర్భపుంజిలాన్ ।
శకృచ్ఛలల్యసీన్ క్షిపేత్సహైవ చౌలకర్మణి ॥

అప్రచ్ఛిన్నాగ్రావనన్తర గర్భౌదర్భౌ..... సోమాయేదంనమమ ॥

సంస్కరింపదలచిన కుమారుడు తనను తాకుచుండగా ఆచార్యుడు క్రింది ఎనిమిది మంత్రములచే హోమము చేయవలెను. స్రుక్కులోనికి స్రువముతో ఆజ్యమును నాలుగు(ఐదు)మార్లు గ్రహించి ప్రతిమంత్ర స్వాహాంతమందు హోమము చేయవలెను.

సూ॥ పవిత్రకరణాద్యాజ్య భాగాన్తే । అన్వారబ్ధే కుమారే ధాతాదధాతురనో రయిమితిచతస్రో యస్త్వాహృదాకీరిణేతిచతస్ర ఇత్యష్టాజ్యాహుతీర్హుత్వా। చతుర్గృహీతమాజ్యం గృహీత్వా॥ ఏకం। ద్వే। త్రీణి। చత్వారి।(పఞ్చ)॥

౧. ధాతాదధాతునోరయి మీశానో జగతస్పతిః । సనఃపూర్ణేన వావన త్స్వాహా ॥ ధాత్రఇదంనమమ ॥

౨. ధాతాప్రజాయా ఉతరాయఈశే ధాతేదం విశ్వం భువనం జజాన। ధాతాపుత్రం యజమానాయ దాతాతస్మా ఉహవ్యం ఘృతవద్విధేమ స్వాహా ॥ ధాత్రఇదంనమమ ॥

౩. ధాతాదదాతునో రయింప్రాచీం జీవాతుమక్షితామ్ । వయం దేవస్య ధీమహి సుమతిగ్ం సత్యరాధసస్స్వాహా ॥ ధాత్రఇదంనమమ ॥

౪. ధాతాదదాతు దాశుషేవసూని ప్రజాకామాయ మీఢుషే దురోణే। తస్మైదేవా అమృతాస్సంవ్యయన్తాం విశ్వేదేవాసో అదితిస్సజోషా స్వాహా॥ ధాత్రఇదంనమమ ॥

౫. యస్త్వా హృదా కీరిణామన్యమానోఽమర్త్యం మర్త్యోజోహవీమి । జాత వేదోయశో అస్మాసుధేహి ప్రజాభిరగ్నే అమృతత్వ మశ్యాగ్స్వాహా॥ అగ్నయేజాతవేదసఇదంనమమ ॥

౬. యస్మైత్వగ్ం సుకృతే జాతవేద ఉలోకమగ్నే కృణవస్యోనమ్। అశ్విన గ్ం సపుత్రిణం వీరవన్తం గోమన్తగ్ం రయింనశతే స్వస్తిస్వాహా॥

అగ్నయేజాతవేదసఇదంనమమ ॥

౭. త్వేసుపుత్రశవసోఽవృత్రన్ కామకాతయః। నత్వా మిన్ద్రాతిరిచ్యతే స్వాహా ॥ ఇన్ద్రాయపుత్రిణఇదంనమమ ॥

౮. ఉక్థఉక్థే సోమఇన్ద్రం మమాద నీథేనీథే మఘవానగ్ం సుతాసః। యదీగ్ం సబాధః పితరంన పుత్రా స్సమానదక్షా అవసే హవన్తే స్వాహా॥ ఇన్ద్రాయమఘవతఇదంనమమ ॥

ఇధ్మసన్నహనముమొదలు జయాదిహోమములు(47వ పేజీ)చేసి, పిమ్మట **అభివాద నాంతము** వరకు చేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనం జయాదిప్రతిపద్యతే ....అభివాదనాన్తంకృత్వా॥
ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి .... అహంభోఅభివాదయే ॥

వపన సంస్కారః

అగ్నికిపడమట వటువునుతూర్పుముఖముగాకూర్చుండబెట్టి మూడు తెల్ల మచ్చలుగలయేదుపందిముల్లుతోను, మూడుబర్హిస్సుకట్టలకొసలతోను, మేడి పండ్లగుత్తితోను, అనగాఇవన్నియుకలిపినకట్టతో అమంత్రకముగావటువుజుట్టు రేగగొట్టి ప్రవరలోఋషిసంఖ్యగానిలేక కులాచారముగాగాని శిఖలుఉంచవలెను.

అపరేణాగ్నిం ప్రాఙ్ముఖముపవేశ్య। త్రేణ్యాశలల్యా త్రిభిర్దర్భ పుఞ్జీలైః శ్శలాలు గ్లప్సేనేతి। తూష్ణీం కేశాన్వినీయ। యథర్షి శిఖాని దధాతి। యథావైషాం కులధర్మస్యాత్ ॥

నీళ్ల తొరపుటమొదలు వపనకర్మచివరవరకు క్రిందివిధముగా చేయవలెను.

అపాగ్ం సగ్ంసర్జనాద్యాకేశ నిధానాత్సమానమ్ ॥

అధ్యాయముయొక్క మొదటియజుస్సుచెప్పి క్రింది విధముగా ఉదకమును కలుపవలెను.

సూ॥ అనువాకస్య ప్రథమేన యజుషాపస్సగ్ం సృజ్య ॥

ఉష్ణేనవాయ వుదకేనే హ్యదితిః కేశాన్వపతు ॥

వేడినీళ్లను చన్నీళ్లలోపోసి క్రిందిమంత్రముచెప్పి ఇదివరకుసిద్ధముచేసిన దర్భలువగైరాకట్టినకట్టతో కుమారునిశిరస్సుపైనున్న కేశములను (తూర్పునుండి ప్రదక్షిణముగా ఉదకముతో) తడుపవలెను.

సూ॥ ఉష్ణాశ్శీతాస్వానీయోత్తరయా శిరఉనత్తి ॥ (ప్రాగారభ్య ప్రదక్షిణమ్)

ఆపఉన్దన్తు జీవసే దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే। జ్యోక్చసూర్యందృశే॥

క్రింది నాలుగు మంత్రములతో (తూర్పు మొదలు ప్రదక్షిణముగా) నాలుగు దిక్కులయందునూ మూడేసి మూడేసి దర్భలను అడ్డముఉంచుకొని కుమారుని కేశములను ఆచార్యుడు ఖండించవలెను.

సూ॥ త్రీగ్స్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయోత్తరాభిశ్చత సృభిః ప్రతిమన్త్రం ప్రదక్షిణం ప్రతిదిశం ప్రవపతి ॥

శ్రీనివాసఅనుచోట వటువు పేరుచెప్పవలెను.

యేనావపత్సవితా క్షురేణ సోమస్యరాజ్ఞో వరుణస్య విద్వాన్। తేన బ్రహ్మణో వపతేద మస్యాయుష్మాఞ్జర దష్టిర్యథాఽసదయం (శ్రీనివాస) శర్మా ॥

వటువు తల్లిగాని బ్రహ్మచారిగాని ఆచార్యునకు దక్షిణమునఉండి ముందు చెప్పబోవు మంత్రములచే ఆచార్యుని అభిమంత్రించవలెను. ఎద్దు పేడతో చేసిన

ప్రమిదలో యవధాన్యమునుఉంచి దానిలో తృంచినకేశములను, దర్భాగ్రసహిత ముగాఉంచి ఉదకముముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ వపన్త ముత్తరయాను మన్త్రయతే దక్షిణతో మాతా బ్రహ్మచారీవా। అనడుహేశకృత్పిండే యవాన్నిధాయ । తస్మిన్కేశానుపయమ్యాప ఉప స్పృశ్య ॥

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి వటువు శిరస్సుపై తూర్పున నుదురుకు పైభాగమునగల కేశములను మూడు దర్భాగ్రములతో సహా ఖండించి, తృంచిన కేశములను, దర్భకొసలనుపేడ ప్రమిదలోఉంచి ఉదకము ముట్టుకొనవలెను.

యత్క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసావప్తా వపసి కేశాన్ । శున్ధిశిరో మాఽస్యాయుః ప్రమోషీః ॥ ఇతిప్రాచ్యామ్ ॥

ఆచార్యుడుక్రిందిమంత్రముచెప్పి వటువుశిరస్సుపైదక్షిణమున, కుడిచెవికి పైభాగమునగల కేశములను మూడుదర్భాగ్రములతోసహా ఖండించి, తృంచిన కేశములను, దర్భకొసలనుపేడ ప్రమిదలోఉంచి ఉదకము ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ పునస్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయ ॥

యేనపూషా బృహస్పతే రగ్నేరిన్ద్రస్య చాయుషేఽవపత్ ।

తేనాస్యాయుషే వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే ॥ ఇతిదక్షిణతః ॥

తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాప ఉపస్పృశ్య ॥

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి వటువు శిరస్సుపైపశ్చిమమున, శిఖకు క్రిందిభాగమునగలకేశములను మూడుదర్భాగ్రములతోసహా ఖండించి, తృంచినకేశములను, దర్భకొసలనుపేడ ప్రమిదలోఉంచి ఉదకము ముట్టుకొనవలెను.

సూ ॥ పునస్త్రీన్దర్భానన్తర్ధాయ॥

యేనభూయశ్చరాత్యయం జ్యోక్చపశ్యాతి సూర్యమ్ ।

తేనాస్యాయుషే వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే ॥

ఇతిపశ్చాద్దిశంప్రవపతి ॥ తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాపఉపస్పృశ్య॥

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి వటువుశిరస్సుపైఉత్తరమున, ఎడమచెవికి పైభాగమునగలకేశములను మూడుదర్భాగ్రములతోసహా ఖండించి, తృంచిన కేశములను, దర్భకొసలనుపేడ ప్రమిదలోఉంచి ఉదకముముట్టుకొనవలెను.

క్రిందిమంత్రములో **శ్రీనివాస** అనుచోట వటువు పేరు ఉచ్చరించవలెను.

సూ ॥ పునస్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయ॥

యేనపూషా బృహస్పతే రగ్నేరిన్ద్రస్య చాయుషేవపత్ । తేనతే వపామి(శ్రీనివాస)శర్మన్నాయుషా వర్చసాయథాజ్యో క్సుమనాఅసాః॥

ఇత్యుత్తరతః ॥ తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాప ఉపస్పృశ్య ॥

పిదప ఆపేడప్రమిదను క్రిందిమంత్రముచెప్పి మేడిచెట్టుమొదటగాని దర్భదుబ్బు మొదటగాని ఉంచవలెను.

సూ ॥ ఉత్తరయోదుమ్బర మూలే దర్భస్తంభేవా నిదధాతి ॥

ఉప్త్వాయ కేశాన్ వరుణస్య రాజ్ఞో బృహస్పతి స్సవితా సోమో అగ్నిః । తేభ్యోనిధానం బహుధాఽన్వ విన్దన్నన్తరా ద్యావాపృథివీ అపస్సువః ॥

ఈ ప్రకారము చౌలకర్మ సమాప్తిచేసి, కత్తినికడిగి, ఆకత్తిని మూడురోజులు దీక్షలో ఉంచవలెను.

సూ॥ ఇత్యన్తంకృత్వా। క్షురంప్రక్షాళ్యనిదధాతి। తేనత్ర్యహంకర్మనివృత్తిః॥

ఇచ్చట వటువుతండ్రి ఆవునుబ్రహ్మగారికి ఈయవలయును. సంస్కర్త అన్యుడైనచో వటుడుఆవును ఆచార్యునకుఈయవలెను.

సూ॥ వరందదాతి । దక్షిణత ఆశీనాయ బ్రాహ్మణాయ పితాగాందదాతి।

యద్యన్య శ్చౌలకర్తా తథాతస్మై దదాతి ॥

శ్లో॥ వస్త్రైక్షురం సమాధాయ దీక్షామధ్యే నిధాయచ ।
చతుర్థ దివసాదూర్ధ్వం నాపితాయ ప్రయచ్ఛతి ॥

వపనమైనవెంటనే కత్తినికడిగి,మడిచి దీక్షలోఉంచి నాలుగురోజులుదాటిన తరువాత మంగలికి ఈయవలయును.

పైనచేసినది అంతయు ఆచార్యుడుదర్భలతో మంత్రసంస్కారరూపముగ చేయు వపనమేగాని క్రియారూపమగు వపనముకాదు. తరువాత నాపితుడు (మంగలి) క్రియారూప క్షౌరముచేయుట ఆచారముగానున్నది.

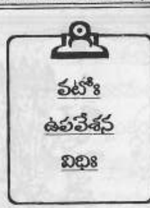
అదిఎట్లనగా, ఒకనూతనవస్త్రము సగభాగమునునేలపైపరచిఆవస్త్రముపై ఒకకుంచెడుధాన్యముపోసి, సమముగాపరచి, దానిపైమరల ఆవస్త్రమునే అనగా మిగిలిన సగభాగమునుకప్పి దానిపైనవటువును తూర్పుముఖముగా కూర్చుండ చేయవలెను.

పిమ్మట మంగలి వటువుముందర ఒకఉదకపాత్రనుఉంచవలెను. తదుపరి పెద్దలందరిచేతను దక్షిణాసహితముగాఅక్షతలు వటువుశిరస్సుపై మూడుమార్లు త్రిప్పించి, అక్షతలుమాత్రము వటువుశిరస్సుపైవేయించి, దక్షిణను వటువు ముందర ఉన్న ఉదకపాత్రయందు వేయించవలెను. వపనముపూర్తి అయిన పిమ్మట నూతనవస్త్రములను, దక్షిణను మంగలికిఈయవలెను.

మంగలి వటువునకు పంచశిఖలుమాత్రముఉంచి, మిగిలిన కేశము లన్నియూ వపనముచేయవలెను. తరువాత కత్తినికడిగి దీక్షలో ఉంచవలెను.

చౌలకర్మ సమాప్తమ్.

వటోః ఉపవేశన విధిః

వటువు కూర్చుండు విధానము

తదుక్తం గృహ్యరత్నే ॥

శ్లో॥ జాతాది కర్మస్వపి వాచనేచ సంకల్ప ఆశీర్వచనేచ నామ్ని ।
ఆ బ్రహ్మమన్త్రాదపి దక్షిణస్యాం వటోస్థితం స్వామిమతేన సిద్ధమ్॥
ఉపాయనాగ్నౌ కృతశౌచబాలం కౌపీన వస్త్రేణ సుబద్ధ కచ్ఛమ్ ।
ఆచార్య ఆచాన్త ఉపస్థితాన్తం వామేతరస్థం కృపయాచ శిష్యమ్ ।
అన్వీక్ష్యచాగూః కరణఇచ్ఛకృత్వా స్వసూత్ర సమ్మత్యనుసారమార్గే ॥

జాతకర్మ, పుణ్యాహవాచనము, సంకల్పము, ఆశీర్వచనము, నామకరణము, బ్రహ్మోపదేశము, జరుగునపుడు ఆచార్యునకు కుడిచేతివైపు వటువును కూర్చుండబెట్టవలెను.

ద్విజత్వ సిద్ధికొరకు చేయు కర్మయే

ఉపనయనము

ఉపనయన కాలము

ఉపనయనకర్మను వివరించుచున్నాము. తల్లిగర్భములో శిశువు ప్రవేశించినది మొదలు ఎనిమిది సంవత్సరములు నిండులోపున బ్రాహ్మణునకును, పదకొండు సంవత్సరములు నిండులోపున క్షత్రియునకును, పన్నెండు సంవత్సరములు నిండులోపున వైశ్యునకును ఉపనయనము చేయవలెను. వర్ణానుక్రమముగా బ్రాహ్మణునకు వసంతఋతువున్ను, క్షత్రియునకు గ్రీష్మఋతువున్ను, వైశ్యునకు శరదృతువున్ను, ఉపనయనమునకు యుక్తకాలము.

సూ॥ఉపనయనం వ్యాఖ్యాస్యామో గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణముపనయీత। గర్భైకాదశేషు రాజన్యమ్ । గర్భద్వాదశేషు వైశ్యమ్ । వసన్తోగ్రీష్మ శరదిత్యృతవో వర్ణానుపూర్వ్యేణ ॥

కుమారునకు ఉపనయనముచేయదలచిన ఆచార్యుడు పత్నీ,పుత్ర సహితముగా ఫలదక్షిణతాంబూలములనుచేతపట్టి, కుమారుడు తనకుడివైపున, భార్య తన ఎడమవైపునఉండునట్లు తూర్పుముఖముగా కూర్చుండి, ఆచమనము, గణ

పతిపూజ, పుణ్యాహవాచనములనుచేసి, ఉపనయనమునకు సంకల్పించవలెను.

ఉపనయన సంకల్పః

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థంమమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఉపనయనాఖ్యంకర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాంత్యర్థ మభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే। ఆదౌ నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతి పూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఇమం(శ్రీనివాస)శర్మాణం కుమారముపనేష్యే॥

పిమ్మటఆచార్యుడు మరలసంకల్పించి అభ్యుదయకకర్మణఃపుణ్యాహ వాచనములను చేయవలెను.

బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా ఉ ఉ శిషో వాచయిత్వా ॥

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఉపనయనాఙ్గత్వేన అభ్యుదయకం కర్మకరిష్యే॥

అభ్యుదయక బ్రాహ్మణ భోజనాసనాచ్ఛాదన ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తి హిరణ్యంతుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ॥ పేజీనెం119లో చూడుడు.

తదఙ్గ కర్మణః పుణ్యాహం వాచయిష్యే ॥

సోదకం కలశం .... పత్నీ మార్జనాన్తం కుర్యాత్ ॥

రక్షాబన్ధనమ్

ఆచార్యుడు క్రిందివిధముగాసంకల్పించి రక్షాసూత్రమును షోడశోపచార విధానముగా వటువుచేపూజింపచేసి, బృహత్సామ అనుమంత్రముచెప్పి వటువు

కుడిచేతికి రక్షాబంధనముచేసి, వటువుశిరస్సుపై అక్షతలువేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం మమకుమారస్యోపనయనాఙ్గత్వేన రక్షార్థం రక్షాబన్ధనం కరిష్యే ॥ రక్షాసూత్రాధిష్ఠాన దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

బృహత్సామక్షత్ర భృద్వృద్ధ వృష్ణియం త్రిష్టుభౌజశ్శుభిత ముగ్రవీరమ్।
ఇన్ద్రస్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదంవాతేన సగరేణరక్ష ॥

రక్షాబన్ధన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

వాసన్తికాగ్నిప్రతిష్ఠాపనమ్

ఆచార్యుడుమరల ప్రాణాయామముచేసి, అగ్నిప్రతిష్ఠాపనకై సంకల్పించి, స్థండిలోల్లేఖనమొదలు పరిస్తరణాంతమువరకు చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం మమకుమారస్యోపనయనాఙ్గత్వేన వాసన్తికాగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే ॥

స్థండిలోల్లేఖనాది పరిస్తరణాన్తం కృత్వా ॥

ప్రాచీఃపూర్వముదక్సంస్థం........ఉత్తరానధరాన్ ॥ పేజీ 33నుండి

యజ్ఞోపవీతధారణమ్

తరువాతఆచార్యుడు మరలప్రాణాయామముచేసి, యజ్ఞోపవీతధారణకు సంకల్పించి, వటువుచే యజ్ఞోపవీతమును షోడశోపచారములచే పూజింపచేసి, ఆ యజ్ఞోపవీతమును పెద్దలచే స్పృశింపచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయు

ష్యాభివృద్ధ్యర్థం మమకుమారస్యోపనయనాఙ్గత్వేన ద్విజత్వసిద్ధ్యర్థం యజ్ఞోపవీతధారణంకరిష్యే । యజ్ఞోపవీతాధిష్ఠాన దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

ఆచార్యుడు వటువుచేఆచమనముచేయించి ముందుగాఆచార్యుడు యజ్ఞోపవీతమంత్రముచెప్పి ఆయజ్ఞోపవీతమును వటువుమెడలోవేసినపిదప వటువుచే యజ్ఞోపవీతమంత్రముచెప్పించి, మరలవటువుచే ఆచమనము చేయించి, పిదప వటువుశిరస్సుపై అందరూఅక్షతలువేయవలెను.

ఆచమ్య ॥

ఓంయజ్ఞోపవీతం పరమంపవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్।
ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముఞ్చ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః ॥

యజ్ఞోపవీతం ప్రక్షిప్య । వాచయేత్ ॥

యజ్ఞోపవీతమ్ । పరమమ్ । పవిత్రమ్ । ప్రజాపతేః । యత్సహజమ్। పురస్తాత్ । ఆయుష్యమ్ । అగ్ర్యమ్ । ప్రతిముఞ్చ । శుభ్రమ్ । యజ్ఞోపవీతమ్ । బలమస్తు । తేజః ॥

ఆచమ్య ॥ యజ్ఞోపవీతధారణ ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

నాన్దీ బ్రాహ్మణ సమారాధనమ్

ఆచార్యుడు మరల ప్రాణాయామముచేసి, నాందీ బ్రాహ్మణ సమారాధనకు సంకల్పించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం మమకుమార స్యోపనయనాఙ్గత్వేన నాన్దీదేవతా బ్రాహ్మణ సమారాధనం కరిష్యే ॥

క్రింది మంత్రముపలికి నాందీదేవతలను ఉద్దేశించి బ్రాహ్మణులవద్దకువెళ్ళి వారిని గంధ, అక్షతలతో పూజించవలెను.

స్వస్త్యయనన్తార్క్ష్య మరిష్టనేమిం మహద్భూతం వాయసం దేవతానామ్। అసురఘ్న మిన్ద్రసఖం సమత్సు బృహద్యశోనావ మివారుహేమ ॥ అంహో ముచమాఙ్గిర సజ్గయఞ్చ స్వస్త్యాత్రేయం మనసా చతార్క్ష్యమ్। ప్రయతపాణి శ్శరణంప్రపద్యే స్వస్తిసమ్బాధే ష్వభయంనోఅస్తు ॥ భాగశఃఅమీవోగన్ధాః। (సుగన్ధాః।) అలంకారార్థాఇమే అక్షతాః । (సన్త్వక్షతాః।) సకలారాధనై శ్శోభనమస్తు ॥

తరువాత వస్త్ర దక్షిణ తాంబూలములను బ్రాహ్మణులకు ఈయవలెను. (ఈసమారాధనము బ్రహ్మచారులకుచేసి పసుపుబట్టలను ఇచ్చుట ఆచారము.)

సదక్షిణా తామ్బూల వస్త్రాదికం దద్యాత్॥

బ్రహ్మచారులు పరిషించినపిమ్మట ఆచార్యుడుక్రిందివాక్యముచెప్పి బ్రాహ్మణుల హస్తమందుఉదకము వేయవలెను.

నాన్దీశోభన దేవతాస్స్వరూపా బ్రాహ్మణాః అమృతమస్తు॥

ఆచార్యుడు క్రిందివాక్యముచెప్పి అక్షతోదకములు పాత్రయందువిడువవలెను.

నాన్దీశోభనదేవతా స్సుప్రీతాస్సుప్రసన్నా వరదాభవన్తు ॥

కుమార భోజనమ్

ఆచార్యుడు వటువుభోజనపాత్రకు తానేపరిషేచనముచేసి, వటువుచే రెండు మార్లు ఆచమనముచేయించి, **అమృతమస్తు** అనునపుడు వటువుచేతి యందు ఆజ్యమునువేసి, ఆఆజ్యమును వటువుచేత్రాగించి, ఆచార్యుడు ప్రాణాహుతి మంత్రములను చెప్పుచుండగా వటువు మంత్రముచెప్పకుండా, ప్రాణాహుతులను ఐదుమార్లు పుచ్చుకొనునట్లుచేసి, వటువుచేఉప్పు, కారములులేని పదార్థములు భుజింపచేయవలెను. (వటువు భోజనసమయమందు వటువుసోదరి/తల్లిని కూడాభుజింపచేయవలెను.) వటువు భోజనానంతరము ఉత్తరాపోశనము లేకుండా హస్తప్రక్షాళణ, పాదప్రక్షాళణగావింపచేసి, మరలరెండుమార్లు వటువుచే ఆచమనము చేయించవలెను.

ద్విరాచమ్య । కుమారంభోజయిత్వా । ద్విరాచమ్య ॥

తరువాత వపన సంస్కారమును చౌలములోవలెనే చేయవలెను. వపన సంస్కారమునకు ఉపయోగించు పాత్రలనుమాత్రము హోమమువద్ద ఆసాదనము చేయనక్కరలేదు. క్రియకొరకు చౌలము *153*వ పేజీ చూడుడు.

వపన సంస్కారః

అపాగ్ం సగ్ం సర్జనాద్యాకేశ నిధానాత్సమానమ్ ॥

సూ॥ అనువాకస్య ప్రథమేన యజుషాపస్సగ్ం సృజ్య ॥

ఉష్ణేనవాయ వుదకేనే హ్యదితిః కేశాన్ వపతు ॥

సూ॥ ఉష్ణాశ్శీతాస్వానీయోత్తరయా శిరఉనత్తి ॥ (ప్రాగారభ్య ప్రదక్షిణమ్)

ఆపఉన్దన్తు జీవసే దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే। జ్యోక్చసూర్యందృశే॥

సూ॥ త్రీగ్స్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయోత్తరాభిశ్చత సృభిః ప్రతిమన్త్రం ప్రదక్షిణం ప్రతిదిశం ప్రవపతి ॥

యేనావపథ్సవితా క్షురేణ సోమస్యరాజ్ఞో వరుణస్య విద్వాన్ ।

తేన బ్రహ్మాణో వపతేద మస్యాయుష్మాఞ్జర దష్టిర్యథాఽసదయం (శ్రీనివాస) శర్మా ॥

సూ॥ వపన్త ముత్తరయాను మన్త్రయతే దక్షిణతో మాతా బ్రహ్మచారీవా। అనడుహేశకృత్పిండే యవాన్నిధాయ । తస్మిన్కేశాను పయమ్యాప ఉపస్పృశ్య ॥

యత్క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసావప్త్రా వపసి కేశాన్ ।

శున్ధిశిరో మాఽస్యాయుః ప్రమోషీః ॥ ఇతిప్రాచ్యామ్ ॥

సూ॥ పునస్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయ ॥

యేనపూషా బృహస్పతే రగ్నేరిన్ద్రస్య చాయుషేఽవపత్ ।

తేనాస్యాయుషే వపసౌ శ్లోక్యాయ స్వస్తయే ॥ ఇతిదక్షిణతః ॥

తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాప ఉపస్పృశ్య ॥

సూ ॥ పునస్త్రీన్దర్భానన్తర్ధాయ॥

యేనభూయశ్చరాత్యయం జ్యోక్చపశ్యాతి సూర్యమ్ ।

తేనాస్యాయుషే వపసౌ శ్లోక్యాయ స్వస్తయే ॥

ఇతిపశ్చాద్దిశం ప్రవపతి ॥ తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాప ఉపస్పృశ్య ॥

సూ ॥ పునస్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయ॥

యేనపూషా బృహస్పతే రగ్నేరిన్ద్రస్య చాయుషేవపత్ । తేనతే

వపామి(శ్రీనివాస)శర్మన్నాయుషా వర్చసాయథాజ్యో క్సుమనాఅసాః॥

ఇత్యుత్తరతః ॥ తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాప ఉపస్పృశ్య ॥

సూ ॥ ఉత్తరయోదుమ్బర మూలే దర్భస్తంభేవా నిదధాతి ॥

ఉప్త్వాయ కేశాన్ వరుణస్య రాజ్ఞో బృహస్పతి స్సవితా సోమో అగ్నిః ।

తేభ్యోనిధానం బహుధాఽన్వ విన్దన్నన్తరా ద్యావాపృథివీ అపస్సువః ॥

సూ॥ ఇత్యన్తం కృత్వా । క్షురంప్రక్షాళ్య నిదధాతి ॥

<u>సమిధాధాపనమ్</u>

వపనసంస్కారమైన తరువాత వటువుకుస్నానముచేయించి ఆచార్యునకు

దక్షిణమునకూర్చుండబెట్టి, ఆచార్యుడు అగ్నిమిధ్మామొదలు **ఇధ్మమితరదర్వీం** వరకుషట్పాత్రాసాదనముచేసి, పిదప దేవపాత్రలకుఉత్తరమున మనుష్యపాత్రాసాదనకు తూర్పుకొసలుగా దర్భలను పరచి, వాటిపై ౧ బర్హిస్సు, ౨ ఉదకపాత్ర, ౩కూర్చ, ౪వస్త్రము, ౫గుండురాయి, ౬దండము, ౭కృష్ణాజినము, ౮ మేఖలము, ఈఎనిమిదింటిని ఒక్కమారుగాఆసాదనచేయవలెను.

సూ॥ స్నాతమగ్నేరుపసమాధానాది పాత్రప్రయోగకాలే ॥

దర్వీమాజ్యస్థాలీం ...... ఇధ్మమితర దర్వీమ్ ॥

శ్లో॥ పాత్రప్రయోగేతు కుశామ్బుకూర్చ వస్త్రాశ్మదన్డాజిన మేఖలాశ్చ।

దైవ్యానిపాత్రాణి నియుజ్య పశ్చాద్యుంజీతచామూని సహెూపనేతా॥

పాత్రాసాదన చేసిన పిమ్మట **అప్రచ్ఛిన్నాగ్రౌ** మొదలు **సోమాయేదంనమమ** వరకు అగ్నిముఖప్రక్రియను చేయవలెను.

సూ॥ పవిత్రకరణాద్యాజ్య భాగాన్తే । పాలాసీగ్ం సమిధ ముత్తరయా ఉ ఉ ధాప్య ॥

అప్రచ్ఛిన్నాగ్రావనన్తరగర్భౌ దర్భౌ ..... **సోమాయేదంనమమ** ॥

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రముమాత్రముచెప్పి మంత్రాంతమందు ఒకమోదుగ పుల్లనువటువుచే అగ్నియందువేయించి, **ఆధేహి**అని ఆచార్యుడుపలుకగా, **అగ్నయఇదంనమమ** అనిత్యాగముమాత్రము వటువుచెప్పవలెను.

ఆయుర్దాదేవ జరసం గృణానో ఘృతప్రతీకోఘృత పృష్ఠో అగ్నే ।

ఘృతం పిబన్నమృతం చారుగవ్యం పితేవ పుత్రం జరసేన యేమమ్॥

ఆధేహి । ఇత్యాచార్యః ॥ అగ్నయఇదంనమమ । ఇతికుమారః ॥

సూ॥ కుమారస్యైవహెూమ కర్తృత్వంనతు మన్త్రోచ్చారణమ్ ।

ఆధేహీతి బ్రూయాత్ ॥

శ్లో॥ స్వాహాకారోన చాయుర్దా ఇత్యత్ర సమిధాహుతౌ ।

ఆధేహీత్యేవ మన్త్రాన్తేవటుమాధాపయేద్గురుః ॥

ఆస్థాపనమ్

అతిష్ఠేమం అనుమంత్రమును ఆచార్యుడుచెప్పి అగ్నికిఉత్తరమున ఆసాదన చేసిన గుండురాయిని, వటువు కుడిపాదముతో త్రొక్కించవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన పదాశ్మానమాస్థాపయత్యా తిష్ఠేతి ॥

ఆతిష్ఠేమ మశ్మాన మశ్మేవ త్వగ్గ్ స్థిరోభవ ।
అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనాయతః ॥

వటోర్వస్త్రధారణమ్

పిమ్మట ఆరాతిమీద ఉంచినవస్త్రము వటువుకట్టుకొనవలెను. అట్లే దర్భత్రాడును, జందెమువలెనున్నలేడిచర్మమును రాతిమీదనుండియేధరించవలెను.

శ్లో॥ అశ్మనిస్థాపితో యేన వాసోపి పరిధాయచ ।
మేఖలామజినంచైవ యావదశ్మాన మాచరేత్ ॥

వస్త్రాభిమన్త్రణమ్

ఆచార్యుడు అప్పటికప్పుడు ఉత్తరించినవస్త్రమును క్రిందిరెండు మంత్రములుచెప్పి అభిమంత్రణచేయవలెను.

సూ॥ వాసస్సద్యః కృత్తోత ముత్తరాభ్యా మభిమన్త్ర్య ॥

౧. రేవతీస్త్వా వ్యక్ష్ణన్ కృత్తికాశ్చాకృన్తగ్గ్‌స్త్వా । ధియోఽవయన్నవగ్నా అవృఞ్జన్త్సహస్రమన్తాగ్‌ం అభితోఅయచ్ఛన్ ॥

౨. దేవీర్దేవాయపరిధీ సవిత్రే మహత్తదాసా మభవన్మహిత్వనమ్ ॥

ఆచార్యుడు క్రిందిమూడుమంత్రములనుచెప్పి వటువుమొలకు వస్త్రము కట్టవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభిస్తిసృభిర్వాసః పరిధాప్య ॥

౧. యాఅకృన్తన్నవయన్ యాఅతన్వత యాశ్చ దేవీరన్తానభితోదదన్త। తాస్త్వా దేవీర్జరసే సంవ్యయన్త్వాయుష్మానిదంపరిధత్స్వవాసః ॥

౨. పరిధత్త ధత్తవాససైనగ్‌ం శతాయుషం కృణుతదీర్ఘమాయుః । బృహస్పతిః ప్రాయచ్ఛద్వాస ఏతథ్సోమాయ రాజ్ఞేపరిధాతవా ఉ॥

3. జరాఙ్గచ్ఛాసి పరిధత్స్వ వాసో భవాకృష్టీనామభిశస్తి పావా । శతఞ్చజీవ శరదస్సువర్చా రాయశ్చ పోషముపసంవ్యయస్వ ॥

పిమ్మటఆచార్యుడు వటువుకుఆచమనముచేయించి క్రిందిమంత్రము చెప్పవలెను.

సూ॥ పరిధాప్యాచమ్య । పరిహిత ముత్తరయాఽనుమన్త్రయతే॥

పరీదం వాసో అధిధాస్స్వస్తయేఽభూరా పీనామభిశస్తిపావా। శతఞ్చజీవ శరదః పురూచీర్వసూనిచార్యో విభజాసి జీవన్ ॥

మేఖలా ధారణమ్

ముంజదర్భగడ్డితోపేని మూడుపేటలువేసిన దర్భత్రాడును క్రింది రెండు మంత్రములు ఆచార్యుడుచెప్పి వటువుమొలకు మూడుచుట్లు ప్రదక్షిణముగా చుట్టి ముడివేయవలెను.

సూ॥ మౌంజీంమేఖలాం త్రివృతాం త్రిఃప్రదక్షిణముత్తరాభ్యాం పరివీయ॥

ఇయం దురుక్తా త్పరిబాధమానా శర్మ వరూథం పునతీన ఆగాత్। ప్రాణాపానాభ్యాం బలమాభరన్తీప్రియాదేవానాగ్‌ం సుభగా మేఖలేయమ్॥

ఋతస్యగోప్త్రీ తపసః పరస్పీఘ్నతీ రక్షస్సహమానా అరాతీః । సానస్సమన్తమనుపరీహి భద్రయాభర్తారస్తే మేఖలేమారిషామ॥

ఇక్కడనుండి వటువుచే చెప్పించవలసిన మంత్రములు పదవిభాగముచేసి ప్రత్యేకముగా ఈయబడినవి. చదువరులు గమనించగలరు.

తరువాత వటువుచే మంత్రములు క్రిందివిధముగా చెప్పించవలెను. **వాచయేత్॥**

౧. (పదం) ఇయమ్ । దురుక్తాత్ । పరి । బాధమానా । శర్మ । వరూథమ్ । పునతీనః । ఆగాత్ । ప్రాణాపానాభ్యామ్ । బలమ్ । ఆభరన్తీ । ప్రియా । దేవానామ్ । సుభగా । మేఖలా । ఇయమ్ ॥

౨. ఋతస్య । గోప్త్రీ । తపసః । పరస్పీ । ఘ్నతీరక్షః । సహమానాః । అరాతీః । సానః । సమన్తమ్ । అను । పరీహి । భద్రయా । భర్తారస్తే । మేఖలే । మారిషామ ॥

శ్లో॥ మౌంజ్య జినావస్థాపన ప్రోక్షణోత్థాపనానితు ।
సమన్త్ర మేతాన్యాచార్యః పూర్వం కృత్వాఽథవాచయేత్ ॥

ముంజిదర్భత్రాదును, లేడిచర్మమును ధరింపజేయుట, ఉదకప్రోక్షణయు, కూర్చుండబెట్టుట, లేవదీయుట, మొదలగుక్రియలను మంత్రోక్తముగా ఆచార్యుడుచేసి పిమ్మటఆయామంత్రములను వటువుచేచెప్పించవలెను.

అజిన ధారణమ్

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి జందెమువలెనున్న లేడిచర్మమును యజ్ఞోపవీతమువలె వటువుకుధరింపచేసి, వటువుచేమంత్రము చెప్పించవలెను.

సూ॥ అజినముత్తర ముత్తరయా ॥

మిత్రస్య చక్షుర్ధరుణం బలీయస్తేజో యశస్వి స్థవిరగ్ం సమిద్ధమ్।
అనాహనస్యం వసనంజరిష్ణు పరీదంవాజ్యజినం దధేఽహమ్ ॥

మిత్రస్య । చక్షుః । ధరుణమ్ । బలీయః । తేజః । యశస్వి । స్థవిరమ్ । సమిద్ధమ్ । అనాహనస్యమ్ । వసనమ్ । జరిష్ణు । పరీదమ్ । వాజి । అజినమ్ । దధేఽహమ్ ॥

అవస్థాపనమ్

ఆచార్యుడు అగ్నికిఉత్తరమున దర్భలనుపరచివాటిపై క్రిందిమంత్రము చెప్పి వటువును తనకుఅభిముఖముగాకూర్చుండబెట్టి, వటువుచేమంత్రము చెప్పించవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణాగ్నిం దర్భాన్త్సగ్గ్‌స్తీర్య । తేష్వేన ముత్తర యావస్థాప్య ॥

ఆగన్త్రాసమగన్మహి ప్రసుమృత్యుం యుయోతన ।
అరిష్టాస్సఞ్చరేమహి స్వస్తిచరతాదిహ స్వస్త్యాగృహేభ్యః ॥

ప॥ ఆగన్త్రా । సమగన్మహి । ప్రసుమృత్యుమ్ । యుయోతన । అరిష్టాః సఞ్చరేమహి । స్వస్తి । చరతాత్ । ఇహ । స్వస్తి । ఆగృహేభ్యః ॥

ప్రోక్షణమ్

ఆచార్యుడు తనదోసిలినిండా ఉదకముతీసుకొని, ఆఉదకమును వటువు దోసిలియందువిడిచి, క్రిందిమంత్రమును ఒక్కసారిమాత్రముచెప్పి, పిమ్మట వటువుచే చెప్పించి ఆఉదకమును మూడుమార్లు వటువుశిరస్సుమీద ప్రోక్షించవలెను.

సూ॥ ఉదకాఞ్జలిమస్మా అఞ్జలావానీయోత్తరయా త్రిఃప్రోక్ష్య ॥
సకృన్మన్త్రేణ ద్విస్తూష్ణీమ్ ॥

సముద్రా దూర్మిర్మధుమాగ్ం ఉదారదుపాగ్ంశునా సమమృతత్వమశ్యామ్ ।
ఇమేనుతే రశ్మయ స్సూర్యస్య యేభిస్సపిత్వం పితరోన ఆయన్ ॥

ప॥ సముద్రాత్ । ఊర్మిః । మధుమాన్ । ఉదారత్ । ఉపాగ్ంశునా ।

సమమ్ । అమృతత్వమ్ । అశ్యామ్ । ఇమేనుతే । రశ్మయః ।సూర్యస్య ।
యేభిః । సపిత్వమ్ । పితరోనః । ఆయన్న్ ॥

వటోర్హస్త గ్రహణమ్

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రములు అన్నియూచెప్పి చివరన ఒక్కమారు మాత్రమే తనకుడిచేతితో వటువు కుడిచేతినిపట్టుకొనవలెను.

సూ॥ ఉత్తరైర్దక్షిణే హస్తేగృహీత్వా ॥

అగ్నిష్టే హస్తమగ్రభీత్ । సోమస్తే హస్తమగ్రభీత్ । సవితాతే హస్తమగ్రభీత్ । సరస్వతీతే హస్తమగ్రభీత్ । పూషాతే హస్తమగ్రభీత్ । బృహస్పతిస్తే హస్తమగ్రభీత్ । అర్యమాతే హస్తమగ్రభీత్ । అగ్ంశుస్తే హస్తమగ్రభీత్ । భగస్తే హస్తమగ్రభీత్ । మిత్రస్తే హస్తమగ్రభీత్ । మిత్రస్త్వమసి ధర్మణాఽగ్నిరాచార్యస్తవ ॥

సర్వేషామన్తే సకృద్ధస్తం గృహ్ణీయాత్ ॥

పరీదానమ్

ఆచార్యుడు క్రింది మంత్రములు చెప్పుచూ, ఒక్కొక్కవాక్యమునకు చివర ఆవాక్యమందు చెప్పబడిన దేవతలకు వటువును అప్పగించు నిమిత్తము తన కుడిచేతితో వటువు కుడిచేతిని పట్టుకొని, విడివిడిగా అప్పగించవలెను.

...... ఈగుర్తుకలచోట శర్మన్ కుముందు వటువుపేరును చెప్పవలెను.

సూ॥ ఉత్తరైర్దేవతాభ్యః పరీదాయ ॥

౧. అగ్నయేత్వా పరిదదామి ....శర్మన్ ॥
౨. సోమాయత్వా పరిదదామి.... శర్మన్ ॥
౩. సవిత్రేత్వా పరిదదామి.... శర్మన్ ॥

౪. సరస్వత్యై త్వా పరిదదామి....శర్మన్ ॥
౫. మృత్యవేత్వా పరిదదామి ...శర్మన్ ॥
౬. యమాయత్వా పరిదదామి.... శర్మన్ ॥
౭. గదాయత్వా పరిదదామి.... శర్మన్ ॥
౮. అన్తకాయత్వా పరిదదామి.... శర్మన్ ॥
౯. అద్భ్యస్త్వా పరిదదామి.... శర్మన్ ॥
౧౦. ఓషధీభ్యస్త్వా పరిదదామి.... శర్మన్ ॥
౧౧॥ పృథివ్యైత్వా సవైశ్వానరాయై పరిదదామి...... శర్మన్ ॥

శ్లో॥ అన్తేతు సర్వ మన్త్రాణాం హస్తగ్రహణ మిష్యతే ।
దేవతాభ్యః పరీదానంరక్షణాయ పృథక్ పృథక్ ॥

మొదటి హస్తగ్రహణమందు పదకొండు మంత్రములనుచెప్పి చివరఒక్క మారున్నూ, రెండవదగు దేవతాపరీదానమందు పదకొండుమంత్రములను చెప్పి ప్రతిమంత్రమునకూ చివర మొత్తము పదకొండుమార్లు హస్తగ్రహణము చేయవలెను.

క్రిందియజుస్సుచెప్పి ఆచార్యుడువటువును తనకుదగ్గరగాతీసుకొనవలెను.

శర్మన్ కుముందు వటువుపేరు చేర్చవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణ యజుషోపనీయ ॥

దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవ ఉపనయే ..... శర్మన్ ॥

పిమ్మట సుముహూర్తకాలముకుముందు లగ్నాష్టకములు, చూర్ణిక పఠించి, సుముహూర్తసమయమున ఆచార్యుడు జీలకర్ర, బెల్లము, పసుపు మొదలగు మంగళద్రవ్యములుకలిపి నూరినముద్దను వటువు శిరస్సుపైఉంచి సానోదేవీ, ధ్రువంతే అనుమంత్రములను చెప్పవలెను.

పిమ్మట పెద్దలందరూ వటువుశిరస్సుపై అక్షతలువేయవలెను.

సుముహూర్తమ్

సూ॥ సుముహూర్త కాలే ఆత్మనస్సమీప మానయతి ।

లగ్నాష్టక పఠనం కుర్యాచ్చూర్ణికాన్పఠిత్వా ॥

ఉపనయన నవగ్రహ మంగళాని

శ్లో॥ త్రివేదమూర్తి ర్జగదేకచక్షు ర్విరించి నారాయణ శమ్భురూపః ।
ప్రభాకరశ్శోభన హేతుభూతో వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥౧॥

శ్లో॥ కళానిధిః కైరవవర్గ బన్ధు స్సుధామయాంశు స్సుకృతైకహేతుః।
మహౌషధీనా మధిపోనువేలం వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥౨॥

శ్లో॥ మహీతనూజో మహిమాగభీర స్సతాంహరిష్ఠ స్సతతానురాగః।
హిరణ్యవర్ణః కనకాభిధానో వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥ ౩ ॥

శ్లో॥ శశాఙ్కసూను ర్జగదీడ్యమాన స్సదాతమోహన్త్రు సమీపవర్తీ ।
బుధస్సువిజ్ఞాన విచక్షణోఽసౌ వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥ ౪ ॥

శ్లో॥ సమస్తగీర్వాణ గురుర్మనీషీ సురేన్ద్రపూజ్య స్సుకృతైకగణ్యః ।
బృహస్పతిర్మఙ్గళ స్సుప్రసన్నో వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥ ౫ ॥

శ్లో॥ తేజోనిధి స్తారకఖేచరాణాం శుక్రస్సుదీప్త స్సురశత్రుపూజ్యః ।
యశోఽధికం సౌఖ్యమనోహరంచ వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥౬॥

శ్లో॥సర్వామ్బరాళోఽపరిమార్గగామీ శనైశ్చర స్సన్తతమాదరేణ ।
అస్మిన్విలగ్నేచ సుసఙ్గతస్సన్ వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥౭॥

శ్లో॥ అదృశ్యరూపోఽపి యఇన్దుభాన్వోః ప్రభాపిధానా ద్భుమపైతిదృశ్యమ్।
ససింహికా సూనురనన్తకాలం వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥౮॥

శ్లో॥ సమస్త సంపత్సమవాప్తిహేతుః కేతుఃప్రసన్నోఽస్తు విలగ్నకాలే।
భూయాదజస్రం స్థిరసౌఖ్యయుక్తం వటుంచతుర్వేద పటుఙ్కరోతు ॥ ౯॥

లగ్నాష్టకములు,చూర్ణికలు వివాహములో **పేజీ 307 నుండిచూడుడు.**

సానోదేవీ ...... బ్రహ్మణస్పతిః ॥ ధ్రువంతే రాజా.... ధ్రువమ్ ॥

ఉపనయన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

బ్రహ్మోపదేశము

ఆచార్యుడు సుముహూర్తకాలమందు వటువును దగ్గరకుతీసుకొని, వటువు శిరస్సుపై నూతనవస్త్రముకప్పి, ఆచార్యుడుతానుకూడా ఆవస్త్రములోపల ఉండి, వటువుకుడిచెవియందు క్రిందిమంత్రమునుజపించి, వటువుచేచెప్పించవలెను.

ఇదియే బ్రహ్మోపదేశము.

సూ॥ సుప్రజా ఇతి దక్షిణే కర్ణేజపతి ॥

సుప్రజాః ప్రజయా భూయాస్సువీరో వీరైస్సువర్చా వర్చసా సుపోషః పోషైః ॥

ప॥ సుప్రజాః । ప్రజయా। భూయాః । సువీరః । వీరైః । సువర్చాః । వర్చసా। సుపోషః । పోషైః ॥

ఆచార్యుడు క్రింది మంత్రమును చెప్పి, పిమ్మట వటువుచే చెప్పించవలెను.

సూ॥ బ్రహ్మచర్య మాగామితి కుమార ఆహ ॥

బ్రహ్మచర్య మాగాముప మానయస్వ దేవేన సవిత్రా ప్రసూతః॥

ప॥ బ్రహ్మచర్యమ్ । ఆగామ్ । ఉప । మానయస్వ । దేవేన । సవిత్రా। ప్రసూతః ॥

ప్రశ్న-ప్రతివచనములు

ఈక్రింది ప్రశ్నవాక్యములను ఆచార్యుడునూ, సమాధానములను వటువునూ చెప్పవలెను.

సూ॥ ప్రష్టం పరస్య ప్రతివచనం కుమారస్య ॥

ప్రశ్నవాక్యములు - సమాధానవాక్యములు

కోనామాసి ? ఇత్యాచార్యః ॥

....శర్మానామాస్మి ! ఇతి కుమారః

(......శర్మ అనుటకు ముందు వటువు తనపేరుచేర్చి చెప్పవలెను)

కస్యబ్రహ్మచార్యసి?....శర్మన్ ॥ ఇత్యాచార్యః ॥

ప్రాణస్య బ్రహ్మచార్యస్మి ! ఇతి కుమారః ॥

మిగిలిన క్రిందిమంత్రమును ఆచార్యుడుజపించవలెను.

సూ॥ శేషం పరోజపతి ॥

(శ్రీనివాస) శర్మైషతే దేవసూర్య బ్రహ్మచారీ తంగోపాయ సమామృతైషతే సూర్యపుత్రస్స దీర్ఘాయుస్సమామృతయాగ్ స్వస్తి మగ్నిర్వాయుస్సూర్యశ్చన్ద్రమా ఆపోఽను సఞ్చరన్తి తాగ్స్వస్తి మనుసఞ్చర (శ్రీనివాస) శర్మన్ ॥

క్రిందిఆశీర్వచనమంత్రమును ఆచార్యుడుచెప్పి, వటువుచేచెప్పించవలెను.

సూ॥ ప్రత్యగాశిషం చైనం వాచయతి ॥

అధ్వనా మధ్వపతే శ్రేష్ఠస్యాధ్వనః పారమశీయ ॥

కుమారం వాచయతి ॥

ప॥ అధ్వనామ్ । అధ్వపతే । శ్రేష్ఠస్య । అధ్వనః । పారమ్ । అశీయ॥

ఉపనయన ప్రధాన హోమాః

ఆచార్యుడు ఇదివరకే సోమాయేదంనమమవరకు హోమముచేసిన అగ్నియందు వటువుచే స్రుక్కుయందు స్రువముతో ఆజ్యమును ప్రతిహోమమునకు నాలుగు(ఐదు)మార్లు గ్రహించి, క్రింది ౧౧ హెూమములను చేయించవలెను.

సూ॥ ఉక్తమాజ్యభాగాన్తమన్త్రేనముత్తరాహుతీః కుమారగ్ంహావయిత్వా॥ యోగేయోగ ఇత్యేకాదశా జ్యాహుతీర్హుత్వా ॥ చతుర్గృహీతంగృహీత్వా॥

శ్లో॥ యోగాదీన్వాచయన్నేవ కుమారం హావయేత్థలు ।
ద్వితీయ చతుర్థౌ బ్రూయా దాచార్యో జుహుయాద్వటుః ॥

ఈ చెప్పబోవు మంత్రములన్నియూ ఆచార్యుడుచెప్పి, వటువుచేచెప్పించి హెూమము చేయించవలెను. రెండు,నాలుగు మంత్రములు మాత్రము ఆచార్యుడే చెప్పి వటువుచే చెప్పించకుండా హెూమము చేయించవలెను. <u>వటువుచే చెప్పించవలసినవిమాత్రము పదవిభాగము చేసివ్రాసినాము. గమనించగలరు.</u>

కుమారోజుహెూతి :౧. యోగేయోగే తవస్తరం వాజేవాజే హవామహే। సఖాయ ఇన్ద్రమూతయే స్వాహా ॥

ప॥ యోగేయోగే । తవస్తరమ్ । వాజేవాజే । హవామహే। సఖాయః । ఇన్ద్రమ్ । ఊతయే స్వాహా ॥ ఇన్ద్రాయేదంనమమ ॥

తతః ఆచార్యః ॥ క్రిందిమంత్రము ఆచార్యుడుచెప్పి, హోమము మాత్రము వటువుచే చేయించవలెను.

౨. ఇమమగ్న ఆయుషే వర్చసేకృధి ప్రియగ్ం రేతో వరుణ సోమ రాజన్న్। మాతేవాస్మా అదితే శర్మయచ్ఛ విశ్వేదేవా జరదష్టిర్యథాసథ్స్వాహా ॥ అగ్నీవరుణసోమాదితివిశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంనమమ॥

కుమారః :౩. శతమిన్ను శరదో అన్తిదేవా యత్రానశ్చక్రా జరసం తనూ నామ్ । పుత్రాసోయత్ర పితరో భవన్తి మానోమధ్యా రీరిషతాయు ర్గన్తో స్స్వాహా ॥

ప॥ శతమిన్న్ । శరదః । అన్తి । దేవాః । యత్రానః । చక్రాః । జర సమ్ । తనూనామ్ । పుత్రాసః । యత్ర । పితరః । భవన్తి । మానః । మధ్యా । రీరిషత । ఆయుః । గన్తోస్స్వాహా ॥ **దేవేభ్యఇదంనమమ॥**

తతః ఆచార్యః ॥ క్రిందిమంత్రము ఆచార్యుడుచెప్పి, హోమము మాత్రము వటువుచే చేయించవలెను.

౪॥ అగ్నిష్ట ఆయుః ప్రతరాం దధాత్వగ్నిష్టే పుష్టిం ప్రతరాం కృణోతు । ఇన్ద్రోమరుద్భిర్ ఋతుధా కృణోత్వా దిత్యైస్తే వసుభి రాదధాతు స్వాహా॥ **అగ్నీన్ద్రమరుతాదిత్యవసుభ్యఇదంనమమ ॥**

కుమారః:౫. మేధాంమహ్య మఙ్గిరసో మేధాగ్ం సప్తఋషయోదదుః । మేధాం మహ్యం ప్రజాపతిర్మేధా మగ్నిర్దదాతుమే స్వాహా ॥

ప॥ మేధామ్ । మహ్యమ్ । అఙ్గిరసః । మేధామ్ । సప్తఋషయః । దదుః । మేధామ్ । మహ్యమ్ । ప్రజాపతిః । మేధామ్ । అగ్నిః । దదాతు । మేస్వాహా ॥ **అఙ్గిరస్సప్తఋషిప్రజాపత్యగ్నిభ్యఇదంనమమ॥**

౬. అప్సరాసుచ యామేధా గన్ధర్వేషుచ యద్యశః । దైవీయామానుషీ మేధా సామామా విశతా దిహస్వాహా ॥

ప॥ అప్సరాసుచ । యామేధా । గన్ధర్వేషుచ । యద్యశః । దైవీయా ।

మానుషీ । మేధా । సామామ్ । ఆవిశతాత్ । ఇహ స్వాహా ॥ **మేధాయాఇదంనమమ ॥**

౭. ఇమంమేవరుణ శృధీహవ మద్యాచమృడయ । త్వామవస్యు రాచకేస్వాహా॥

ప॥ఇమంమే । వరుణ । శ్రుధీహవమ్ । అద్యాచ । మృడయ । త్వామ్ । అవస్యుః । ఆచకే స్వాహా ॥ **వరుణాయేదంనమమ ॥**

౮. తత్త్వాయామి బ్రహ్మణా వన్దమాన స్తదాశాస్తే యజమానోహవిర్భిః । అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశగ్ం సమానఆయుః ప్రమోషీ స్వాహా॥

ప॥తత్త్వాయామి । బ్రహ్మణా । వన్దమానః । తదాశాస్తే । యజమానః । హవిర్భిః । అహేడమానః । వరుణేహ । బోధి । ఉరుశగ్ంస । మాన ఆయుః । ప్రమోషీ స్వాహా ॥ **వరుణాయేదంనమమ ॥**

౯. త్వన్నోఅగ్నే వరుణస్య విద్వాన్ దేవస్య హేడోఽవయాసిసీష్ఠాః । యజిష్ఠో వహ్నితమ శ్శోశుచానో విశ్వాద్వేషాగ్ంసి ప్రముముగ్ధ్యస్మత్స్వాహా ॥

ప॥త్వన్నో అగ్నే । వరుణస్య । విద్వాన్ । దేవస్య హేడః । అవయాసి । సీష్ఠాః । యజిష్ఠః । వహ్నితమః । శోశుచానః । విశ్వాద్వేషాంసి । ప్రముముగ్ధి । అస్మత్స్వాహా ॥ **అగ్నివరుణాభ్యామిదంనమమ ॥**

౧౦. సత్వన్నో అగ్నే వమోభవోతీ నేదిష్ఠోఅస్యాఉషసో వ్యుష్టౌ । అవయక్ష్వనో వరుణగ్ం రరాణో వీహి మృడీకగ్ం సుహవోనఏధి స్వాహా ॥

ప॥ సత్వమ్ । నో అగ్నే । అవమః । భవ । ఊతీ । నేదిష్ఠః । అస్య । ఉష సః । వ్యుష్టౌ । అవయక్ష్వనః । వరుణమ్ । రరాణః । వీహి । మృడీకమ్ ।

సుహవోనః । ఏధిస్వాహా ॥ అగ్నీవరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౧౧. త్వమగ్నే అయాస్యయా సన్మనసా హితః । అయాసన్ హవ్య మూహి

షే యానోధేహి భేషజగ్గ్ స్వాహా ॥

ప॥త్వమగ్నే । అయాసి । అయాసన్ । మనసా । హితః । అయాసన్।

హవ్యమ్ । ఊహిషే । అయానః । ధేహి । భేషజగ్గ్ స్వాహా ॥

అయసేగ్నయఇదంనమమ ॥

(చిట్ట) యోగేయోగ ఇమమగ్నే శతమిన్న గ్నిష్టే మేధాంమహ్యా మప్సరా

సు చేమంమేవరుణ తత్వాయామి త్వన్నోఅగ్నే సత్వన్నోఅగ్నే త్వమగ్నే

అయాస్యయా సన్నిత్యేకాదశ ॥ ౧౧ ॥

తరువాత ఆచార్యుడే **ఇధ్మసన్నహనము, జయాదులు, రాష్ట్రభృతులు** హెూమముచేసి, **ఆజ్యస్విష్టకృత్తు**నుచేసి శమ్యలను తీసివేయవలెను.

తత ఆచార్యో జుహెూతి ॥ ఇధ్మసన్నహనం జయాదిప్రతి పద్యతే సౌవిష్టకృతగ్ం హుత్వా ॥

ఇధ్మసన్నహనాన్యధ్భిస్సగ్గ్ ...... **అగ్నయేస్విష్టకృతఇదంనమమ॥**

శమ్యా ఆపోహ్య ॥

పిమ్మటఆచార్యుడు క్రిందివాక్యముపలికి, ఉదకముముట్టుకొని, **యజు ర్త్రేష ప్రాయశ్చిత్తము**నకై క్రిందిహోమముచేయవలెను.

సూ ॥ అస్మిన్నుపనయనకర్మణి యజుర్త్రేషప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ॥

ఓం భువస్స్వాహా ॥ **వాయవఇదంనమమ ॥**

శ్లో॥ యత్కర్మణి బ్రాహ్మణ శబ్దఉక్తో భ్రేషోస్తిచేత్తత్ర తథోపనీతౌ ।

తత్కర్మవహ్నౌ భువ ఆహుతిస్స్యా ద్భువేదనాజ్ఞాత విధిత్రయంవా ॥

ఏకర్మయందు బ్రహ్మోపదేశమై బ్రాహ్మణుడనిపించుకొనునో అట్టిఉపన యనమందు యజుర్త్రేషప్రాయశ్చిత్తమువచ్చినపుడు ఆఅగ్నియందు **భువస్స్వాహా** అనుఆహుతి చేయవలెను. లేనిచో అనాజ్ఞాతమంత్రత్రయము మాత్రమైనా జపము చేయవలెను.

పిమ్మట ఆచార్యుడుక్రిందివాక్యముపలికి, ఉదకముముట్టుకొని, స్రువముతో అనాజ్ఞాతాదిహోమములుచేసి, అభివాదనాంతముపూర్తిచేయవలెను.

అస్మిన్నుపనయన కర్మణి అనాజ్ఞాతాది హెూమంకరిష్యే ॥

అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం ..... అహంభో అభివాదయే ॥

కూర్చలక్షణమ్

శింగాభట్టీయే ॥

శ్లో॥ కూర్చంతు త్రివిధంజ్ఞేయ ముత్తమం మధ్యమాధమే ।

నవభి స్సప్తభిర్దర్భైః పంచభి ర్గ్రంధి సంయుతమ్ ।

తన్మూలం ద్వాదశాఙ్గుళ్యం తదగ్రం చతురఙ్గుళమ్ ॥

కూర్చ మూడువిధములు. తొమ్మిదిదర్భలుగలది ఉత్తమము. ఏడుదర్భలు గలది మధ్యమము. ఐదుదర్భలుగలది అధమము. ఐదుగాని ఏడుగాని తొమ్మిది గాని కొసలుగల దర్భలనుతీసుకొని, కొసలుసమముగా ఉండునట్లుచేసి కొసల వైపు నాలుగు అంగుళములువదలి, ముడివేసి, ఒకదర్భను క్రిందివైపునకువిడదీసి ఆదర్భతో చుట్టూచుట్టుకొనిరాగా పన్నెండుఅంగుళములు పొడవు చుట్టిన తరువాత అదర్భను మొదళ్ళవైపుముడివేసి మిగిలినదర్భమొదళ్ళను కోసివేయవలెను.

కిఞ్చ ॥ శ్లో॥ కూర్చాగ్రేతుగీర్దేవీ కూర్చ మధ్యేతు పార్వతీ ।

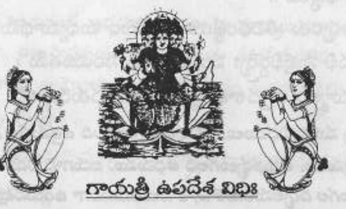
కూర్చమూలే స్థితాగఙ్గా ఏతాః కూర్చాధి దేవతాః ॥

కూర్చ చివరయందు సరస్వతియు, మధ్యభాగమందు పార్వతియు, మొదళ్ళయందు గంగాదేవియు ఉందురు.

కూర్చనువటువు ఆచార్యనకుఈయవలెను. ఆచార్యుడుఆకూర్చకొనలు ఉత్తరమునకుఉండునట్లు అగ్నికిఉత్తరమునవేసుకొని క్రిందిమంత్రముచెప్పి తూర్పుముఖముగా కూర్చుండవలెను.

సూ॥ అపరేణాగ్ని ముదగగ్రం కూర్చం నిధాయ ।
తస్మిన్నుత్తరేణ యజుషోపనేతోప విశతి ॥
రాష్ట్రభృదస్యాచార్యా సన్దీమాత్వ ద్యోషమ్ ॥

శ్లో॥ ఆచార్యాయవటుః కూర్చం దద్యాదగ్ర ముదగ్యథా ।
తథా నిధాయ తత్కూర్చే రాష్ట్రభృద్యజుషా గురుః ॥

గాయత్రీ ఉపదేశ విధిః

ఆచార్యునకుఎదురుగా వటువుపశ్చిమముఖముగాకూర్చుని తనకుడిచేతితో ఆచార్యునికుడిపాదమును ఎడమచేతితోఎడమపాదమును పట్టుకొని **తమరు నాకుసావిత్రీ మంత్రోపదేశముచేయుడు** అని కోరవలెను. అప్పుడు ఆచార్యుడు **తత్సవితుః** అను సావిత్రీమంత్రము ఈక్రిందివిధముగా వటువుకు ఉపదేశించవలెను.

సూ॥ పురస్తాత్ప్రత్యఙ్ఙాసీనః కుమారో దక్షిణేనపాణినా గురోర్దక్షిణంపాద మన్వారభ్యాహ **సావిత్రీంభో అనుబ్రూహీతి** । తస్మా అన్వాహతత్సవితు

రితి పచ్ఛోర్ధర్చశ స్తతస్సర్వాం వ్యాహృతీర్విహృతాః పాదాదిష్వ న్తేషువా తథార్ధర్చయో రుత్తమాం కృత్స్నాయామ్ ॥

ఓం భూః తత్సవితుర్వరేణ్యమ్ ।
ఓం భువః భర్గోదేవస్య ధీమహి ।
ఓగ్ం సువః ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥
ఓం భూః తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ।
ఓం భువః ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥
ఓగ్ం సువః తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ।
ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ॥ **(ఇత్యుపదేశ విధిః)**

వటువువెంటనే తూర్పుముఖముగాతిరిగి క్రిందిమంత్రము చెప్పించుకొని, తనకుడిచేతిలో ఉదకముపోసుకొని, ఆఉదకముతో తనకుడిచెవినుండి ప్రారంభించి పైపెదవి మీదుగా ఎడమచెవివరకు తుడుచుకొని, ఆచమనముచేసి మరల పశ్చిమముఖముగా తిరుగవలెను.

సూ॥ కుమార ఉత్తరమన్త్రేణోత్తర మోష్ఠముపస్పృశతే ॥
అవృధ మసౌ సౌమ్యః ప్రాణస్వంమే గోపాయ ॥
ప॥ అవృధమ్ । అసౌ । సౌమ్యః । ప్రాణ । స్వంమే। గోపాయ ॥
ఆచమ్య । శ్యావాన్త పర్యన్తావోష్ఠా వుపస్పృశ్యాచామేత్ ఇతివచనాత్॥

వటువు క్రిందిమంత్రముచెప్పించుకొని, రెండుచెవులను ఒకమారుముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ కర్ణా ఉత్తరేణ ॥
బ్రహ్మణ ఆణీస్థః ॥ ప॥ బ్రహ్మణః । ఆణీస్థః ॥ (కర్ణౌస్పృశతి)

దణ్డ గ్రహణమ్

బ్రాహ్మణునకు మోదుగదండము, క్షత్రియునకు మఱ్ఱిఊడ, వైశ్యునకు రేగు / మేడి కఱ్ఱగాని దండములుగా స్వీకరించవలెను.

సూ॥ దన్డ ముత్తరేణాదత్తే ॥ పాలాశోదన్డో బ్రాహ్మణస్య ।నైయ్యగ్రోధ స్కంధజో ఽ వాన్యగ్రో రాజన్యస్య । బాదర ఔదుంబరోవా వైశ్యస్య ॥ వార్క్షో దణ్డ ఇత్య వర్ణసంయోగేనైక ఉపదిశన్తి ॥

వటువు క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి, దండమును పట్టుకొనవలెను.

సుశ్రవ స్సుశ్రవసంమాకురు యథాత్వగ్ంసుశ్రవ స్సుశ్రవాఅస్యేవ మహగ్ం సుశ్రవ స్సుశ్రవా భూయాసం యథాత్వగ్ం సుశ్రవ స్సుశ్రవో దేవానాం నిధిగోపో ఽ స్యేవమహం బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మణో నిధిగోపో భూయాసమ్ ॥

ప॥సుశ్రవః । సుశ్రవసమ్ । మాకురు । యథాత్వమ్ । సుశ్రవః। సుశ్రవా అసి । ఏవమహమ్ । సుశ్రవః । సుశ్రవా । భూయాసమ్। యథాత్వమ్। సుశ్రవః । సుశ్రవః । దేవానామ్ । నిధిగోపోఽసి । ఏవమహమ్। బ్రాహ్మణానామ్ । బ్రహ్మణః । నిధిగోపః । భూయాసమ్॥

ఆచార్యుడు **స్మృతఞ్చమే** మొదలు **సర్వవ్రతో భూయాసం** వరకు అన్ని మంత్రములనూ వటువుచే చెప్పించవలెను.

సూ॥ స్మృతఞ్చమ ఇత్యేతద్వాచయిత్వా ॥

స్మృతఞ్చమేఽస్మృతఞ్చమే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ ॥

నిన్దాచమేఽనిన్దాచమే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ ।

శ్రద్ధాచమేఽశ్రద్ధాచమే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ ।

విద్యాచమేఽవిద్యాచమే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ ।

శ్రుతఞ్చమేఽశ్రుతఞ్చమే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ ।

సత్యఞ్చమేఽనృతఞ్చమే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ ।

తపశ్చమేఽతపశ్చమే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్।

వ్రతఞ్చమేఽవ్రతఞ్చమే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ ।

యద్బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మణివ్రతం యదగ్నే స్సేన్ద్రస్య సప్రజాపతి కస్య సదేవస్య సదేవరాజస్య సమనుష్యస్య సమనుష్యరాజస్య సపితృకస్య సపితృ రాజస్య సగన్ధర్వా ప్సరస్కస్య।యన్మ ఆత్మన ఆత్మనివ్రతం తేనా హగ్ం సర్వవ్రతో భూయాసమ్ ॥

ప॥ స్మృతఞ్చమే। అస్మృతఞ్చమే। తన్మే। ఉభయంవ్రతమ్ ।నిన్దాచమే। అనిన్దాచమే । తన్మే । ఉభయంవ్రతమ్ । శ్రద్ధాచమే । అశ్రద్ధాచమే । తన్మే। ఉభయంవ్రతమ్ । విద్యాచమే । అవిద్యాచమే। తన్మే। ఉభయం వ్రతమ్ । శ్రుతఞ్చమే । అశ్రుతఞ్చమే । తన్మే । ఉభయంవ్రతమ్ । సత్యఞ్చమే । అనృతఞ్చమే । తన్మే । ఉభయంవ్రతమ్ । తపశ్చమే । అతపశ్చమే। తన్మే। ఉభయంవ్రతమ్ । వ్రతఞ్చమే । అవ్రతఞ్చమే । తన్మే। ఉభయంవ్రతమ్ । యత్ ।బ్రాహ్మణానామ్ । బ్రహ్మణి। వ్రతమ్। యదగ్నేః । సేన్ద్రస్య । సప్రజాపతికస్య । సదేవస్య । సదేవరాజస్య । సమనుష్యస్య । సమనుష్య రాజస్య। స పితృకస్య । సపితృరాజస్య ।

సగన్ధర్వాః । అప్సరస్యస్య । యన్మఆత్మనః । ఆత్మనివ్రతమ్ । తేనాహమ్ । సర్వవ్రతః । భూయాసమ్ ॥

బ్రహ్మోపదేశ, గాయత్రీ ఉపదేశములు చేసినందుకు ఆచార్యునకు వటువు ఒకఆవును **గురోవరన్తే దదామి** అని (ఆవుకు బదులుగా దర్భను) ఇచ్చి క్రింది మంత్రములనుచెప్పవలెను. ఆచార్యుడు ఆవును తీసుకొనిన పిమ్మట పదిహేడు మార్లు ఓంకారమును జపించవలెను.

సూ॥ గురవేవరన్దత్వా । గురోవరన్తే దదామి । ఇతి దద్యాత్ ॥

ఆచార్యస్సప్త దశకృత్వోపాస్య ॥

దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవే । అశ్వినో ర్బాహుభ్యామ్ । పూష్ణోహస్తాభ్యాం ప్రతిగృహ్ణామి । రాజాత్వా వరుణోనయతు దేవిదక్షిణేరుద్రాయ గామ్ । తేనాఽమృతత్వమశ్యామ్ । వయోదాత్రే । మయోమహ్యమస్తు ప్రతి గ్రహీత్రే । క ఇదం కస్మా అదాత్ । కామః కామాయ । కామోదాతా । కామః ప్రతిగ్రహీతా । కామగ్ం సముద్రమావిశ । కామేనత్వా ప్రతి గృహ్ణామి । కామైతత్తే । ఏషాతే కామదక్షిణా । ఉత్తానస్త్వాఙ్గీరసః ప్రతి గృహ్ణాతు ॥

ఆచార్యుడు **ఉదాయుషా**అనుమంత్రమునుచెప్పి, వటువునులేవదీసి, పిమ్మటఆమంత్రము వటువుచేతచెప్పించవలెను.

సూ॥ ఉదాయుషేత్యుత్థాప్య । వాచయతి ॥

ఉదాయుషా స్వాయుషోదోషధీనాగ్ం రసేనోత్పర్జన్యస్య శుష్మేణో దస్థా మమృతాగ్ం అను ॥

ప॥ఉదాయుషా । స్వాయుషా । ఉదోషధీనామ్ । రసేన । ఉత్పర్జన్యస్య । శుష్మేణ । ఉదస్థామ్ । అమృతాగ్ం అను ॥

ఆదిత్యోపస్థానమ్

ఆచార్యుడు క్రిందిమంత్రములను వటువుచే చెప్పించుచూ సూర్యునకు నమస్కారము చేయించవలెను.

సూ॥ ఉత్తరైరాదిత్యముపతిష్ఠతే ॥

తచ్చక్షుర్దేవ హితంపురస్తా చ్ఛుక్రముచ్చరత్ । పశ్యేమశరదశ్శతం జీవేమశరదశ్శతం నన్దామ శరదశ్శతం మోదామశరదశ్శతం భవామ శరదశ్శతగ్ం శృణవామశరదశ్శతం ప్రబ్రవామశరదశ్శత మజీతాస్స్యామ శరదశ్శతం జ్యోక్చసూర్యందృశే ॥

ప॥ తచ్చక్షుః । దేవహితమ్ । పురస్తాత్ । శుక్రమ్ । ఉచ్చరత్ । పశ్యేమ । శరదశ్శతమ్ । జీవేమ । శరదశ్శతమ్ । నన్దామ । శరదశ్శతమ్ । మోదామ । శరదశ్శతమ్ । భవామ । శరదశ్శతమ్ । శృణవామ । శరదశ్శతమ్ । ప్రబ్రవామ । శరదశ్శతమ్ । అజీతాస్స్యామ । శరదశ్శతమ్ । జ్యోక్చ । సూర్యమ్ । దృశే ॥

కామ్య విధిః

ఇప్పటినుండి స్నాతకవ్రతపర్యంతము ఈవటువు తననువిడువకుండా ఉండవలెనని ఆచార్యుడుకోరినచో ఈక్రింది మంత్రముచెప్పి తన కుడిచేతితో వటువు కుడిచేతిని పట్టుకొనవలెను.

శ్రీనివాస అనుచోట వటువు పూర్తిపేరు చెప్పవలెను.

సూ॥ యంకామయేత నాయమచ్ఛిద్యేతేతి తముత్తరయా దక్షిణేహస్తే

గృహ్ణీయాత్ । అథ కామ్యవిధిమాహ ॥

యస్మిన్ భూతఞ్చ భవ్యఞ్చ సర్వే లోకాస్సమాహితాః । తేన గృహ్ణామిత్వామహం మహ్యాం గృహ్ణామిత్వామహం ప్రజాపతి నాత్వా మహ్యాం గృహ్ణామి (శ్రీనివాస) శర్మన్ ॥

దీక్షా విధిః

ఇప్పటినుండి మూడురోజులునూ అగ్నిని అవిచ్ఛిన్నముగా నిలుపవలెను. వటువు ఆహారమునందు కారము, ఉప్పు విడువవలెను.

సూ॥ త్ర్యహమేత మగ్నిం ధారయన్తి । క్షారలవణవర్జనఞ్చ ॥

అగ్నికార్య విధిః

ఇక్కడనుండి ఆచమనము మొదలు అగ్నికార్యము అంతయూ ప్రతి మంత్రమూ వటువుచే చెప్పించుచూ, ఆచార్యుడు చేయించవలెను. ప్రతినిత్యమూ ఉదయ, సాయంకాలముయందు సంధ్యావందనము చేయించిన పిమ్మట అగ్నికార్యము చేయించవలెను. ఉపనయనములోఅగ్నికార్యముమాత్రము ప్రాతరగ్ని నుండియే ప్రారంభము. సంధ్యావందనము మాత్రము సాయంకాలమునుండి ప్రారంభమగును. అగ్నికార్యసంకల్పమందు ప్రాతఃకాలమైనచో **ప్రాతరగ్ని** అని యు సాయంకాలమైనచో **సాయమగ్ని** అనిచెప్పవలెను.

వటురాచమ్య ॥ ఓంకేశవాయస్వాహా । ఓంనారాయణాయస్వాహా । ఓంమాధవాయస్వాహా । ఓంగోవిందాయనమః । విష్ణో, మధుసూదన, త్రివిక్రమ, వామన, శ్రీధర, హృషీకేశ, పద్మనాభ, దామోదర, సంకర్షణ, వాసుదేవ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ, పురుషోత్తమ, అధోక్షజ, నారసింహ, అచ్యుత, జనార్దన, ఉపేన్ద్ర, హరే, శ్రీకృష్ణాయనమః ॥

ప్రాణానాయమ్య ॥ ఉత్తిష్ఠన్తు భూతపిశాచాః । ఏతేభూమిభారకాః । ఏతేషా మవిరోధేన। బ్రహ్మకర్మ సమారభే ॥

ఓం భూః । ఓం భువః । ఓగ్ం సువః । ఓం మహః । ఓం జనః । ఓం తపః । ఓగ్ం సత్యం । ఓం తత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి। ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ । ఓమాపో జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్ ॥ మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థమ్ ॥

శుభే శోభనే ముహూర్తే శ్రీమహావిష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్యాద్య బ్రహ్మణః । ద్వితీయపరార్ధే, శ్వేతవరాహకల్పే, వైవస్వతమన్వంతరే, కలియుగే, ప్రథమపాదే, జంబూద్వీపే, భరతవర్షే, భరతఖన్డే, అస్మిన్ వర్తమాన వ్యావహారిక చాన్ద్రమానేన శ్రీ.....నామసంవత్సరే దక్షిణా/ఉత్తరాయనే. .....ఋతౌ.....మాసే.....శుక్ల / కృష్ణపక్షే.....తిథౌ.....వాసరే శుభనక్షత్రే శుభ యోగే శుభకరణ ఏవఙ్గుణ విశేషణ విశిష్ఠాయాం శుభతిథౌ శ్రీమాన్ .....గోత్రః .....నామధేయోహం శ్రీమతః.....గోత్రస్య.....నామధేయస్య మమ ఉపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఆయుర్వర్చోయశో బలాభివృద్ధ్యర్థం ప్రాతరగ్ని/సాయమగ్నికార్యం కరిష్యే ॥

వటువును కుడిచేతియందుఉదకమును వేసుకొమ్మనిచెప్పి, క్రింది మంత్రము చెప్పించుచూ, ఆఉదకముతో అగ్నికి ఈశాన్యముమొదలు ఈశాన్యము వరకు ప్రదక్షిణముగా, వటువుచే అలికించవలెను.

సూ॥ పరిత్వేతి పరిమృజ్య ॥

పరిత్వాఽగ్నే పరిమృజామ్యాయుషాచ ధనేనచ । సుప్రజాః ప్రజయా భూయాసగ్ం సువీరో వీరైస్సువర్చా వర్చసా సుపోషః పోషై స్సుగృహా

గృహై స్సుపతిఃపత్యా సుమేధా మేధయా సుబ్రహ్మ బ్రహ్మచారిభిః ॥

ప॥పరిత్వాఽగ్నే । పరిమృజామి । ఆయుషాచ । ధనేనచ ।సుప్రజాః।

ప్రజయా । భూయాసమ్ । సువీరః । వీరైః । సువర్చాః । వర్చసా । సు

పోషః । పోషైః । సుగృహః । గృహైః । సుపతిః । పత్యా । సుమేధా ।

మేధయా । సుబ్రహ్మ । బ్రహ్మచారిభిః ॥

ఆచార్యుడు క్రింది నామమంత్రములను వటువుచే చెప్పించుచూ అగ్నికి ఎనిమిది దిక్కులయందు అక్షతలను అలంకరింపచేయవలెను.

ఉపనయనములో మొదటి సారిగా అగ్నికార్యము చేయునపుడు మాత్రము అరిశెలు, చక్కిలములు మొదలగు ఐదురకముల పిండివంటలను అగ్నిచుట్టును ఎనిమిది దిక్కులయందు అలంకరించుట ఆచారము.

సూ॥ పరిమృజ్యాలఙ్కృత్య ॥ అగ్నయేనమః । హుతవహాయనమః । హుతాశినేనమః । కృష్ణవర్త్మనేనమః । దేవముఖాయనమః । సప్తజిహ్వాయనమః। వైశ్వానరాయనమః । జాతవేదసేనమః ॥

సమిద్ధోమః

ఆచార్యుడు క్రిందిపన్నెండుమంత్రములు వటువుచేచెప్పించుచూ ఒక్కొక్క మంత్రముయొక్క స్వాహాంతమునందు ఒక్కొక్కసమిధనుఅగ్నియందు వటువుచే హోమముచేయించవలెను.

సూ॥ తస్మిన్నుత్తరైస్సమిధ ఆదధ్యాత్ ॥

౧) అగ్నయే సమిధ మాహార్షం బృహతే జాతవేదసే । యథాత్వమగ్నే సమిధా సమిధ్యస ఏవం మామాయుషా వర్చసా సన్యా మేధయా ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మ వర్చసే నాన్నాద్యేన సమేధయ స్వాహా ॥

ప॥ అగ్నయే । సమిధమ్ । ఆహార్షమ్ । బృహతే । జాతవేదసే। యథా । త్వమగ్నే । సమిధా । సమిధ్యసే । ఏవంమామ్ । ఆయుషా। వర్చసా । సన్యా । మేధయా । ప్రజయా । పశుభిః । బ్రహ్మవర్చసేన। అన్నాద్యేన । సమేధయస్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౨) ఏధోఽస్యేధిషీమహి స్వాహా ॥

ప॥ ఏధోఽసి । ఏధిషీమహిస్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౩) సమిదసి సమేధిషీ మహిస్వాహా ॥

ప॥ సమిదసి । సమేధిషీ మహిస్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ॥

౪) తేజోఽసి తేజోమయిధేహి స్వాహా ॥

ప॥తేజోఽసి। తేజోమయి। ధేహిస్వాహా॥ అగ్నయఇదంనమమ॥

౫) అపో అద్యాన్వ చారిషగ్ం రసేన సమసృక్ష్మహి । పయస్వాగ్ం అగ్నఆగమం తంమాసగ్ంసృజ వర్చసాస్వాహా॥

ప॥ అపః । అద్య । అన్వచారిషమ్ । రసేన । సమసృక్ష్మహి । పయస్వాన్ । అగ్నే । ఆగమమ్ । తంమా । సగ్ంసృజ । వర్చసాస్వాహా॥

అగ్నయఇదంనమమ ॥

౬) సంమాఽగ్నే వర్చసాసృజ ప్రజయాచధనేనచ స్వాహా॥

ప॥ సంమాఽగ్నే । వర్చసాసృజ । ప్రజయాచ । ధనేనచ స్వాహా॥

అగ్నయఇదంనమమ ॥

౮) విద్యున్మే అస్యదేవా ఇన్ద్రో విద్యాత్సహ ఋషిభిస్స్వాహా ॥

ప॥ విద్యుత్ । మేఅస్య । దేవా ఇన్ద్రః । విద్యాత్ । సహఋషిభిస్స్వాహా।

ఇన్ద్రాయేదంనమమ ॥

౯) అగ్నయే బృహతే నాకాయ స్వాహా ॥

ప॥ అగ్నయే । బృహతే । నాకాయ స్వాహా ॥

అగ్నయేబృహతేనాకాయేదంనమమ ॥

౯) ద్యావా పృథివీ భ్యాగ్ స్వాహా ॥ ప॥ ద్యావా పృథివీభ్యామ్ । స్వాహా॥

ద్యావాపృథివీభ్యామిదంనమమ ॥

౧౦) ఏషాతే అగ్నే సమిత్తయా వర్ధస్వ చాఽఽప్యాయస్వచతయాఽ

హం వర్ధమానో భూయాస మాప్యాయ మానశ్చస్వాహా ॥

ప॥ ఏషాతే । అగ్నే । సమిత్తయా । వర్ధస్వచ । ఆప్యాయస్వచ ।

తయాఽ హమ్ । వర్ధమానః । భూయాసమ్ । ఆప్యాయ మానశ్చ

స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౧౧) యోమాఽగ్నే భాగినగ్ంసన్తమథా భాగం చికీర్షత్యభాగమగ్నే

తంకురు మామగ్నే భాగినంకురు స్వాహా ॥

ప॥ యోమాఽగ్నే । భాగినగ్ంసన్తమ్ । అథా భాగమ్ ।చికీర్షతి।

అభాగమగ్నే । తంకురు । మామగ్నే ।భాగినమ్ ।కురుస్వాహా ॥

అగ్నయఇదంనమమ ॥

౧౨) సమిధమాధాయాగ్నే సర్వవ్రతోభూయా సగ్గ్ స్వాహా ॥

సమిధమాధాయ । అగ్నే । సర్వవ్రతః । భూయాసగ్గ్ స్వాహా ॥

అగ్నయఇదంనమమ ॥

చిట్ట॥అగ్నయ ఏధోస్యేధిషీమహి సమిదసి తేజోస్యఽపో అద్యసంమా

గ్నే విద్యున్మేగ్నయే ద్యావాపృథివీభ్యా మేషాతే యోమాగ్నే సమిధమాధా

యేతి ద్వాదశ ॥

పైపన్నెండు సమిధాహెూమములుఅయినపిమ్మట సృవముతో ఆజ్యము

గ్రహించి, వ్యాహృతిహోమములునాలుగూ వటువుచేచేయించవలెను.

ఓం భూస్స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

ఓం భువస్స్వాహా ॥ వాయవఇదంనమమ ॥

ఓం సువస్స్వాహా ॥ సూర్యాయేదంనమమ॥

ఓం భూర్భువస్సువ స్స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

అగ్న్యుపస్థానమ్

పిమ్మటవటువు అగ్నికిఅమంత్రకముగా పరిషేచనచేసిలేచినిలబడి, క్రింది

మంత్రములు చెప్పుచూ అగ్నికినమస్కరించవలెను.

సూ॥ అన్తే తూష్ణీం పరిసమూహ్య ॥

౧. యత్తే అగ్నే తేజస్తే నాహంతేజస్వీ భూయాసం యత్తేఅగ్నే వర్చస్తే నాహం వర్చస్వీ భూయాసం యత్తే అగ్నేహర స్తే నాహగ్ం హరస్వీ భూయాసమ్ ॥

౨. మయిమేధాం మయిప్రజాం మయ్యగ్నిస్తేజో దధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియం దధాతు మయిమేధాం మయి ప్రజాం మయిసూర్యో భ్రాజోదధాతు ॥

౩. మానస్తోకే తనయే మానఆయుషి మానోగోషు మానోఅశ్వేషురీరిషః వీరాన్మానో రుద్రభామితో వధీర్ హవిష్మన్తో నమసా విధేమతే॥

౧. ప॥ యత్తే అగ్నే। తేజస్తేన। అహమ్। తేజస్వీ। భూయాసమ్। యత్తే అగ్నే। వర్చస్తేన। అహమ్। వర్చస్వీ। భూయాసమ్।యత్తే అగ్నే। హరస్తేన। అహమ్। హరస్వీ। భూయాసమ్ ॥

౨. మయిమేధామ్। మయి ప్రజామ్। మయ్యగ్నిః। తేజో దధాతు। మయిమేధామ్। మయిప్రజామ్। మయీన్ద్రః। ఇన్ద్రియమ్।దధాతు। మయిమేధామ్।మయిప్రజామ్। మయిసూర్యః భ్రాజోదధాతు॥

౩॥ మానస్తోకే। తనయే। మానఆయుషి। మానోగోషు। మానోఅశ్వేషు। రీరిషః। వీరాన్మానః। రుద్రభామితః। వధీః। హవిష్మన్తః। నమసా। విధేమతే ॥

భస్మ ధారణమ్

త్ర్యాయుషం జమదగ్నేః కశ్యపశ్యత్ర్యాయుషమ్।
యద్దేవానాం త్ర్యాయుషం తన్మే అస్తుత్ర్యాయుషమ్ ॥

ప॥ త్ర్యాయుషమ్। జమదగ్నేః। కశ్యపశ్య। త్ర్యాయుషమ్। యద్దేవానామ్। త్ర్యాయుషమ్। తన్మేఅస్తు। త్ర్యాయుషమ్ ॥

పిమ్మట అగ్నియందలిభస్మము క్రిందివిధముగా వటువుచేధరింపచేయవలెను.

సూ॥ భస్మనా శిరోలలాట వక్షస్కన్ధేషు తిలకాని కుర్యాత్ ॥

శ్లో॥ మేధావీతు లలాటేతు తేజస్వీ దక్షిణేభుజే।
వర్చస్వీ వైవామభుజే హృదయేబ్రహ్మవర్చసీ ॥
ఆయుష్మాన్ కణ్ఠదేశేతు అన్నాదో నాభిదేశతః।
యశస్వీ పృష్ఠదేశేతు మూర్ధ్ని సర్వసమృద్ధకః ॥

మేధావీ భూయాసమ్ ఇతిలలాటే ॥ అని నుదుటనూ,
తేజస్వీ భూయాసమ్ ఇతి దక్షిణభుజే। అని కుడిభుజముపైననూ,
వర్చస్వీ భూయాసమ్ ఇతివామభుజే। అని ఎడమభుజముపైననూ,
బ్రహ్మవర్చస్వీ భూయాసమ్ ఇతిహృదయే। అని హృదయమందునూ,
ఆయుష్మాన్ భూయాసమ్ ఇతికంఠే। అని కంఠమందునూ,
అన్నాదో భూయాసమ్ ఇతినాభౌ। అని బొడ్డుయందునూ,
యశస్వీభూయాసమ్ ఇతిపృష్ఠే। అని వీపుపైననూ,
సర్వసమృద్ధో భూయాసమ్ ఇతిమూర్ధ్ని। ధారయేత్ ॥అనిశిరస్సు యందునూ భస్మమునుధరింపచేసి, క్రిందిమంత్రముచెప్పి స్రువముతోఅగ్ని యందు ఒక్కమారువటువుచే ఆజ్యమునుహోమముచేయించవలెను.

పునస్త్వా దిత్యారుద్రా వసవ స్సమిన్ధతాం పునర్బ్రహ్మాణో వసునీథ యజ్ఞైః। ఘృతేనత్వం తనువో వర్ధయస్వ సత్యాస్సన్తు యజమానస్య కామాః స్వాహా ॥ అగ్నయేవసునీథాయేదంనమమ ॥

పిమ్మటఆచార్యుడు వటువుచేక్రిందిశ్లోకములుచెప్పించి,అగ్నిని ప్రార్థింప చేయవలెను.

స్వస్తి ॥ శ్లో ॥ శ్రద్ధాంమేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాంబుద్ధిం శ్రియంబలమ్।
ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన ॥
శ్రియం దేహిమే హవ్యవాహన ఓం నమ ఇతి ॥
యస్యస్మృత్యాచ నామోక్త్యా తపో హోమ క్రియాదిషు ।
న్యూనం సమ్పూర్ణతాం యాతి సద్యో వన్దే తమచ్యుతమ్ ॥
మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన ।
యద్హుతన్తు మయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే ॥

వటువు క్రిందివాక్యములను పలుకుచూ, ఎడమచేతితో కుడిచెవిని, కుడిచేతితో ఎడమచెవిని పట్టుకొని, ఋషి, గోత్ర, సూత్ర, శాఖా, నామములను పలికి అభివాదనముచేసి, పిమ్మట ఆచమనముచేయవలెను.

చతుస్సాగరపర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభంభవతు । **కాశ్యపావత్సార నైధృవత్రయా** ఋషేయప్రవరాన్విత **కాశ్యపసగోత్రః** । ఆపస్తంబసూత్రః। కృష్ణయజుశ్శాఖాధ్యాయీ **శ్రీనివాస** శర్మ అహంభోఅభివాదయే ॥

ఆచమ్య । ఓం కేశవాయస్వాహా । .... శ్రీకృష్ణాయనమః ॥

సూ॥ ఏవమన్యస్మిన్నపి సదారణ్యాదేధానా హృత్య ॥

ఈప్రకారము దీక్షాంతమునుండి స్నాతకమువరకు ప్రతిరోజూప్రాత స్సాయంకాలములయందు సంధ్యావందనముచేసినపిమ్మట లౌకికాగ్నిలో అగ్ని కార్యముచేయవలెను.

<u>సగ్ం శాసనమ్</u>

క్రిందిమంత్రములచే ఆచార్యుడువటువును ఆజ్ఞాపించవలెను. ప్రతి ఆజ్ఞాపనచివర వటువు " **బాఢం** " అనిపలుకవలెను.

సూ॥ ఉత్తరయాసగ్ం శాస్తి ॥

౧) **ఆచార్యః** - బ్రహ్మచార్యసి? **వటుః** - బాఢం !!
౨) **ఆచార్యః** - అపోఽశానా ? **వటుః** - బాఢం !!
౩) **ఆచార్యః** - కర్మకురు ? **వటుః** - బాఢం !!
౪) **ఆచార్యః** - మాసుషుప్థాః ? **వటుః** - బాఢం !!
౫) **ఆచార్యః** - భిక్షాచర్యంచర ? **వటుః** - బాఢం !!
౬) **ఆచార్యః** - ఆచార్యాధీనోభవ ? **వటుః** - బాఢం !!

శ్లో॥ బ్రహ్మచార్యస్య పోశానే త్యనుశిష్యం వటుం గురుః ।
బాఢమిత్యేవ సర్వత్ర ప్రతిబ్రూయా త్తతో వటుః ॥

బ్రహ్మచార్యసి మొదలగుమంత్రములచే ఆచార్యుడు శాసించవలెను.
వటువు " బాఢం " అను పదముచే అంగీకారమును తెలుపవలెను.

తరువాత వటువుభిక్షను యాచించవలెను. ఆచార్యుడు ఏదైనాఒక వస్తువు తో కూడిన భిక్షాపాత్రను వటువుకుఇచ్చి ముందుతల్లివద్దభిక్షను యాచింపుమని చెప్పవలెను. **తల్లిని ముందుగ యాచింపుమని బోధాయన గృహ్యసూత్రము.** ఆచారముకూడా అట్లేఉన్నది. పిమ్మట ఆచార్యుడుమొదలగు పెద్దలకు నమస్కరించి, ఆమభిక్షను యాచించవలెను.

సూ॥ సగ్ం శాసనాన్తే భిక్షాచరణమ్ । అథాస్మా అరిక్తం పాత్రం ప్రయచ్ఛ న్నాహ మాతరమేవాగ్రేభిక్ష స్వేతి బోధాయన గృహ్యేత్ । తతోగురుం మాతర మన్యాగ్శ్చ వృద్ధాన్నమస్కుర్యాత్ । భిక్షాం యాచయేత్ ॥

శ్లో ॥ ఆది మధ్యావసానేషు భవచ్ఛబ్దోప లక్షితః ।
బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశాం భిక్షాచర్యం యథాక్రమమ్ ॥

బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు భవచ్ఛబ్దమును క్రమముగా, మొదట,

నడుమ, చివరచేర్చి భిక్ష చేయవలెను. వివరణ భిక్షాక్రమములో ఇవ్వబడినది.

సూ॥ భవతి భిక్షాందదాత్వితిస్త్రియం భవాన్ భిక్షాందదాత్వితి పురుషం యాచయేత్ ॥

" భవతి భిక్షాందేహి " అని స్త్రీలను,

" భవాన్ భిక్షాం దదాతు " అని పురుషులను యాచింపవలెను.

భిక్షావిధిః

వటువు క్రిందివాక్యములను పలుకుచూ, ఎడమచేతితో కుడిచెవిని, కుడిచేతితో ఎడమచెవిని పట్టుకొని, ఋషి, గోత్ర, సూత్ర, శాఖా, నామములను పలికి అభివాదనము చేయవలెను.

చతుస్సాగరపర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభంభవతు ।
కాశ్యపా వత్సార నైధృవ త్రయాఋషేయ ప్రవరాన్విత
కాశ్యపస గోత్రః । ఆపస్తంబ సూత్రః । కృష్ణయజుశ్శాఖా
ధ్యాయీ శ్రీనివాస శర్మ అహంభో అభివాదయే॥

తల్లి ఒకపళ్ళెములో బియ్యముపోసుకొని బంగారముతోగాని వెండితో గాని చేయించినగిన్నెను ఆపళ్ళెములోవేసుకొని ఆపళ్లెమును తనచేతులతో పట్టుకొనవలెను. వటువు తననడుముకుకట్టిన వస్త్రము రెండుకొనలను రెండు చేతులతో పట్టుకొనగా... తల్లి పళ్ళెములోని బియ్యమును గిన్నెతో రెండుమార్లు ఉంచి, మూడవమారుగిన్నెతోసహా వటువుపట్టుకొన్నవస్త్రమునందు ఉంచ వలెను. పిమ్మట దక్షిణగావటువుకు ఉంగరముఇచ్చుట ఆచారము.

బ్రాహ్మణులు : భవతి భిక్షాందేహి అని స్త్రీలను,
భవాన్ భిక్షాందదాతు అని పురుషులను,

క్షత్రియులు : భిక్షాంభవతి దేహి అని స్త్రీలను,
భిక్షాంభవాన్ దదాతు అని పురుషులను,

వైశ్యులు : భిక్షాందేహి భవతి అని స్త్రీలను,
భిక్షాందదాతు భవాన్ అని పురుషులను యాచింపవలెను.

శ్లో॥ గాయత్రీం గురుణాదిష్టాం తిష్ఠన్నా సూర్యమభ్యసేత్ ।
సూర్యేస్త శిఖరం ప్రాప్తే సాయం సన్ధ్యాముపక్రమేత్ ।
అగ్నికార్యం తతః కుర్యా త్సన్ధ్యయో రుభయోరపి ।
తతోభివాదయే ద్వృద్ధా నసావహమితిబ్రువన్ ॥

వటువు గురూపదేశమైన గాయత్రీమంత్రమును జపించుచూ, సూర్యుడు పడమటి కొండకు చేరువరకు నిలబడి పిమ్మట సాయంసంధ్యను ప్రారంభించ వలెను. ప్రతినిత్యము సంధ్యావందనముమూడుమార్లు, అగ్నికార్యము ఉదయ, సాయంకాలములయందు రెండుమార్లు మాత్రమే చేయుచుండవలెను. తరువాత తనప్రవరచెప్పి పెద్దలకుఅభివాదముచేయవలెనని వసిష్ఠుడుచెప్పెను.

సూ॥ వాసశ్చతుర్థీ ముత్తరయాఽ ఽ దత్తేన్యత్పరిధాప్య॥

నాలుగురోజుల దీక్షానంతరము వటువు దీక్షావస్త్రములనువిడచి నూతన వస్త్రములను మంత్రయుక్తముగా ధరించవలెను.

ఆచార్యుడు పదిహేడుమార్లు ఓంకారమును జపించి, క్రింది మంత్రముచే వటువు ఇచ్చు వస్త్రములను పుచ్చుకొనవలెను.

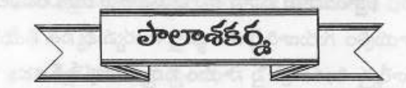
యస్యతే ప్రథమ వాస్యగ్ం హరామ స్తన్త్వా విశ్వేఅవన్తు దేవాః
తన్త్వా భ్రాతరస్సువృధో వర్ధమాన మనుజాయన్తాం బహవస్సుజాతమ్॥

వటువు క్రింది వాక్యము పలికి వస్త్రములను ఆచార్యునకు ఈయవలెను.

సూ॥ గురోవాసస్తే దదామి ॥ ఇతిదద్యాత్ ॥

ఆపస్తంబ మిత్యేత దన్తముపనయనమ్ ॥

వటువు మేధాసిద్ధికొరకు చేయుకర్మయే

మోదుగచెట్టుమొదట చేయుకర్మ

ఉపనయనదీక్ష మూడురోజులు ఆమభిక్షనుచేసి నాలుగవరోజున ఆ భిక్షచే అన్నమువండి, ఆచార్యునితోసహా వటువు గ్రామముయొక్క తూర్పునకుగాని ఉత్తరమునకుగానివెళ్ళి మోదుగచెట్టుమొదట ఈపాలాశకర్మనుచేయవలెను. (అగ్నికి ఉత్తరమున మోదుగకొమ్మపాతి దానివద్దచేయుట ఆచారము)

సూ॥ కేచిత్పాలాశం కర్మకుర్వన్తి త్రీణ్యహని ప్రత్యహ మామభైక్షమాచరేత్। చతుర్థేహన్యన్నసగ్గ్‌స్కారేణ సగ్గ్‌స్కృత్యాచార్యేణ సహప్రాచీముదీచీంవా దిశ ముపనిష్క్రమ్య। పలాశవృక్షముపాగమ్య ॥

సంకల్పః

తరువాత ఆచార్యుడు ఆచమనముచేసి విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనములనుచేసి పాలాశకర్మకు సంకల్పము చేయవలెను.

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థంప్రణవ,శ్రద్ధా,మేధాజననసిద్ధ్యర్థం పాలాశం కర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాంత్యర్థమభ్యుద యార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే। ఆదౌనిర్విఘ్న పరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా। పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యా

యుష్యాభివృద్ధ్యర్థం మమకుమారస్య ప్రణవ శ్రద్ధా మేధాజనన సిద్ధ్యర్థం పాలాశంకర్మకరిష్యే॥

ఆవాహనమ్

మోదుగ(కొమ్మ)చెట్టుక్రింద అలంకరించి, ఉత్తరసమాప్తిగా మూడు మంటపములను ఆసాదనచేసి, వాటిపై ఉత్తరసమాప్తిగా ప్రణవ, శ్రద్ధా, మేధా, దేవతలను క్రిందిమంత్రములచే ఆవాహనచేసి, షోడశోపచారములచే పూజించి నివేదన సమయమందు చప్పిడిబూరెలు మరియూ పెసరపప్పు, బియ్యముకలపి వండిన కుసలాన్నమును నివేదనచేయవలెను.

సూ॥ పలాశమూల మలఙ్కృత్య। తత్రత్రీణ్యుదగప వర్గాణి స్థండిలాని కల్పయిత్వా। తేషుయథాక్రమమావాహ్య ॥

యశ్ఛన్దసామృషభో విశ్వరూపః। ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృతాథ్సం బభూవ। సమేన్ద్రోమేధయా స్పృణోతు। అమృతస్య దేవధారణో భూయాసమ్। శరీరం మేవిచర్షణమ్। జిహ్వామే మధుమత్తమా। కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువమ్। బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయాఽపిహితః। శ్రుతం మే గోపాయ ॥ ప్రణవమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

శ్రద్ధయాఽగ్నిస్సమిధ్యతే। శ్రద్ధయా విన్దతేహవిః। శ్రద్ధాం భగస్య మూర్ధని। వచసా వేదయామసి। ప్రియగ్గ్ శ్రద్ధే దదతః। ప్రియగ్గ్ శ్రద్ధే దిదాసతః। ప్రియం భోజేషు యజ్వసు। ఇదంమ ఉదితం కృధి। యథా దేవాఅసురేషు। శ్రద్ధాముగ్రేషు చక్రిరే।ఏవం భోజేషు యజ్వసు। అస్మాక ముదితంకృధి। శ్రద్ధాందేవా యజమానాః। వాయుగోపా ఉపాసతే।

శ్రద్ధాగ్ం హృదయ్యయాఽఽకూత్యా । శ్రద్ధయా హూయతే హవిః । శ్రద్ధాం ప్రాతర్హవామహే । శ్రద్ధాం మధ్యన్దినంపరి । శ్రద్ధాగ్ం సూర్యస్య నిమ్రుచి । శ్రద్ధే శ్రద్ధాపయేహమా । శ్రద్ధాదేవానధివస్తే । శ్రద్ధా విశ్వమిదం జగత్ । శ్రద్ధాం కామస్య మాతరమ్ । హవిషా వర్ధయామసి॥

శ్రద్ధామావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

మేధాదేవీ జుషమాణాన ఆగాద్విశ్వాచీభద్రా సుమనస్యమానా । త్వయాజుష్టా నుదమానా దురుక్తాన్బృహద్వదేమ విదథేసువీరాః । త్వయా జుష్ట ఋషిర్భవతి దేవిత్వయా బ్రహ్మాగతశ్రీరుతత్వయా । త్వయా జుష్ట శ్చిత్రం విన్దతే వసుసానోజుషస్వ ద్రవిణోన మేధే ॥ మేధాంమ ఇన్ద్రో దదాతు మేధాందేవీ సరస్వతీ । మేధాంమే అశ్వినా వుభావాధత్తాం పుష్కరస్రజా । అప్సరా సుచయామేధా గన్ధర్వేషు చయన్మనః । దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాంమేధా సురభిర్జుషతాగ్ స్వాహా ॥ ఆమాంమేధా సురభిర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణా జగతీ జగమ్యా । ఊర్జస్వతీ పయసా పిన్వమానా సామాంమేధా సుప్రతీకా జుషన్తామ్ ॥ మయిమేధాం మయిప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజోదధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియందధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయిసూర్యో భ్రాజోదధాతు॥

మేధామావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

ప్రణవ శ్రద్ధా మేధా దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥ (నివేదనకాలే) అపూప సహితకుసలాన్నం నివేదయేత్॥ ప్రణవ శ్రద్ధా మేధా దేవతా స్సుప్రీతా స్సుప్రసన్నా వరదాభవన్తు॥

పాలాశ హోమాః

ఆచార్యుడు మరల ప్రాణాయామముచేసి, పాలాశహోమమునకై సంకల్పించి, **భూర్భువస్సువరోం** నుండి **సోమాయేదంనమమ** వరకు షట్పాత్రవిధిగా అగ్నిముఖము చేయవలెను. (అగ్నిముఖప్రకరణములో షట్పాత్రప్రయోగము ఈయబడినది) క్రిందిమంత్రములను వటువుచే చెప్పించి, చతుర్గృహీతముగా స్రుక్కుయందు స్రువముచే ఆజ్యముగ్రహించి, క్రిందిపదకొండు ఆజ్యహోమములను చేయించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్యఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థంప్రణవ,శ్రద్ధా,మేధాజననసిద్ధ్యర్థంపాలాశహోమంకరిష్యే॥

అగ్నీన్ధనాద్యాజ్యభాగాన్తే ॥ యశ్ఛసామిత్యేకదశాజ్యాహుతీః కుమారగ్ం హావయిత్వా ॥

ఓంభూర్భువస్సువరోమ్ ...... **సోమాయేదంనమమ ॥**

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పంచ) ॥

౧) యశ్ఛన్దసా మృషభోవిశ్వరూపః । ఛన్దోభ్యో ఽధ్యమృతాథ్సం బభూవస మేన్ద్రో మేధయాస్పృణోతు । అమృతస్య దేవధారణో భూయాసగ్స్వాహా॥ ప॥యశ్ఛన్దసామ్ । ఋషభః । విశ్వరూపః ఛన్దోభ్యోఽధి । అమృతాత్ । సంబభూవ । సమేన్ద్రః । మేధయా । స్పృణోతు । అమృతస్య దేవధారణః । భూయాసగ్గ్ స్వాహా ॥ **ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥**

౨) శరీరంమే విచర్షణమ్ । జిహ్వామే మధుమత్తమా । కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రువమ్ । బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయాఽపిహితః । శ్రుతంమే గోపాయస్వాహా ॥

ప॥ శరీరంమే । విచర్షణమ్ । జిహ్వామే । మధుమత్తమా । కర్ణా
భ్యామ్ । భూరి । విశ్రువమ్ । బ్రహ్మణః । కోశోఽసి । మేధయా।
అపిహితః । శ్రుతంమే । గోపాయస్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ॥

౩) ఆవహన్తీ వితన్వానా । కుర్వాణా చీరమాత్మనః । వాసాగ్ంసిమమ
గావశ్చ। అన్నపానేచ సర్వదా । తతోమే శ్రియమావహ । లోమశాం
పశుభిస్సహ స్వాహా ॥

ప॥ ఆవహన్తీ। వితన్వానా । కుర్వాణా । చీరమాత్మనః । వాసాగ్ంసి।
మమగావశ్చ। అన్నపానేచ। సర్వదా । తతోమే । శ్రియమ్ । ఆవ
హ । లోమశామ్ । పశుభిః । సహస్వాహా ॥ఛన్దోభ్యఇదంనమమ॥

౪) ఆమాయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా ॥

ప॥ ఆమాయన్తు । బ్రహ్మచారిణః । స్వాహా ॥ఛన్దోభ్యఇదంనమమ॥

౫) యశోజనే ఽసానిస్వాహా ॥

ప॥ యశః । జనే । అసానిస్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

౬) శ్రేయాన్వస్యసోఽసాని స్వాహా ॥

ప॥ శ్రేయాన్ । వస్యసః । అసాని స్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ॥

౭) తంత్వాభగ ప్రవిశాని స్వాహా ॥

ప॥ తంత్వాభగ । ప్రవిశాని । స్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

౮) సమాభగ ప్రవిశ స్వాహా ॥

ప॥ సమాభగ । ప్రవిశ । స్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

౯) తస్మిన్సహస్రశాఖే । నిభగాహం త్వయి మృజేస్వాహా ॥

ప॥ తస్మిన్ । సహస్రశాఖే । నిభగాహమ్ । త్వయి । మృజేస్వాహా॥
ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

౧౦) యథాఽఽపః ప్రవతాయన్తి । యథామాసా అహర్జరమ్।ఏవం
మాం బ్రహ్మచారిణః । ధాతరాయన్తు సర్వతస్స్వాహా ॥

ప॥యథాపః । ప్రవతాయన్తి । యథామాసాః । అహర్జరమ్ ।
ఏవంమామ్ । బ్రహ్మచారిణః । ధాతః । ఆయన్తు । సర్వతః ।
స్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

౧౧) ప్రతివేశోఽసి ప్రమాభాహి ప్రమాపద్యస్వస్వాహా ॥

ప॥ ప్రతివేశః । అసి । ప్రమాభాహి । ప్రమా । పద్యస్వ స్వాహా ॥
ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

తరువాత ఆచార్యుడు ఇధ్మసన్నహనము మొదలు అభివాదనాన్తము వరకు చేసి, ఆచమనము చేయవలెను.

తత ఆచార్యోజుహుయాత్ ॥

ఇధ్మసన్నహనం జయాదిప్రతిపద్యతే అభివాదనాన్తంకృత్వా ॥

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి .... అహంభోఅభివాదయే ॥ఆచమ్య॥

శ్లో॥ సంత్యజ్యమేఖలాదీని బ్రహ్మసూత్రం వినావటుః ।
సర్వం పలాశేనిక్షిప్య నవాన్యన్యాని ధారయేత్ ॥

వటువు తానుధరించినదండాదులను యజ్ఞోపవీతముతప్ప మిగిలిన వాటిని మోదుగచెట్టుమొదటఉంచి క్రొత్తవాటినిధరించవలెను.

సూ॥ తతః పలాశమూలే దండం విసృజ్య ।

సుశ్రవ ఇతి మన్త్రేణాన్యదన్డ మాదాయ ॥

వటువు తనుధరించిన దండమును మోదుగచెట్టుమొదట విడిచిపెట్టి, సుశ్రవ అనుమంత్రముచెప్పి, క్రొత్తదండమును ధరించవలెను.

రేవతీస్త్వేతి ద్వాభ్యాం వాసోభిమభిమన్త్ర్య ।

యాఅకృన్తన్నవ యన్నితి తిసృభిర్వాసః పరిధాప్య ॥

రేవతీస్త్వా అనుమంత్రములుచెప్పి నూతనవస్త్రములను అభిమంత్రించి, యాఅకృన్తన్ అనుమంత్రములుచెప్పి ధరించవలెను.

పరీదమితి పరిహితం కుమారమభిమన్త్రయతే ।

ఇయన్దురుక్తేతి ద్వాభ్యాం మేఖలాం ధారయిత్వా ॥

ఆచార్యుడు పరీదంఅనుమంత్రముచెప్పివటువును అభిమంత్రించవలెను. ఇయందురుక్తాఅనుమంత్రములుచెప్పివటువు నూతనమేఖలనుధరించవలెను.

త్రిమధురేణ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా ।

ప్రకృత మనుసరామః । ఉపనీతస్యధర్మా ఉపదిష్టాః ॥

త్రిమధురము (పెరుగు, తెనె, పంచదార) లతో కూడిన భోజనమును బ్రాహ్మణులకు పెట్టవలెను.

ఆభ్యుదయకం, కర్మణః పుణ్యాహం వాచయిత్వా ।
సహాచార్యో గృహ మాగచ్ఛేదితి ॥

తరువాత ఆభ్యుదయక కర్మణఃపుణ్యాహములనుచేసి వటువు ఆచార్యునితోసహా గృహమున ప్రవేశించవలెను.

ఉపనయన ప్రకరణంసమాప్తమ్.

వేదాధ్యయనముచేయు వటువు గురువుతోకలసి చేయుకర్మయే

ఉపాకర్మ

శ్రావణపౌర్ణమినాడు ఈ ఉపాకర్మను చేయవలెను.

సూ॥ శ్రావణ పౌర్ణమాస్యాం అనేన ప్రకారేణ కుర్యాత్ ॥

ఉపాకర్మనుచేయదలచిన గురువుశిష్యులతోసహా నదియందుస్నానము చేసి, ఆనదీతీరముననే శుద్ధప్రదేశమునందు గోమయముతోఅలికి, పంచవన్నెలతో అష్ట దళపద్మముఏర్పరచి, దానిపై ఒకనూతనవస్త్రముపరచి దానిపైయథా శక్తిగా బియ్యము ను పోసి, సమముగాపరచి, దానిపై మరల అష్టదళపద్మము లిఖించవలెను. పిమ్మట గురుశిష్యులందరూ దర్భాసనములపై కూర్చొని పవిత్రములనుధరించి, ఆచమ నము, ప్రాణాయామముచేసి, ఉపాకర్మకు సంకల్పించవలెను.

సూ॥ ఆచార్యః శిష్యైస్సహ నద్యాంస్నాత్వా ।

దర్భాసనాసీనాః దర్భాన్ధారయమాణాః ॥

ఉపాకర్మ సంకల్పః

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అధ్యేష్య మాణానాంఛన్దసాం సవీర్యత్వాయ శిష్యైస్సహాధ్యాయోపాకర్మకరిష్యే॥

నవఋషి ఆవాహనమ్

పిమ్మట గురుశిష్యులు అందరూ జందెమునుదండ(నివీతి)గా వేసుకొని, ఆసాదనచేసినమంటపముపై ఉత్తరసమాప్తిగా ప్రజాపతిమొదలుగాగల తొమ్మిది

మందిఋషులనూ క్రిందిమంత్రములు చెప్పుచూ ఆవాహనము చేయవలెను.

సూ॥ స్వలఙ్కృతేపీఠే ప్రణవవ్యాహృతి త్రయసహితైః తత్తన్నామమన్త్రై ప్రజాపత్యాది నవఋషీనావాహయేత్ ॥ **నివీతి** ॥

౧) ఓంభూర్భువస్సువః ప్రజాపతయేకాణ్డఋషయేనమః । ప్రజాపతిం
కాణ్డఋషిమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

౨) ఓంభూర్భువస్సువః సోమాయకాణ్డఋషయేనమః । **సోమంకాణ్డ
ఋషిమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౩) ఓంభూర్భువస్సువఃఅగ్నయేకాణ్డఋషయేనమః । **అగ్నింకాణ్డఋషి
మావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౪) ఓంభూర్భువస్సువఃవిశ్వేభ్యో దేవేభ్యఃకాణ్డఋషిభ్యోనమః । **విశ్వాన్
దేవాన్కాణ్డఋషీనావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి**॥

౫) ఓంభూర్భువస్సువఃసాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః
సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషద ఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి॥

౬) ఓం భూర్భువస్సువః యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః ।
యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి॥

౭) ఓం భూర్భువస్సువః వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః ।
వారుణీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

౮) ఓం భూర్భువస్సువః బ్రహ్మణే స్వయమ్భువే నమః । **బ్రహ్మాణం
స్వయంభువమావాహయామిస్థాపయామి పూజయామి** ॥

౯) ఓం భూర్భువస్సువః సదసస్పతయే నమః । **సదసస్పతిమావాహయా**

మిస్థాపయామిపూజయామి ॥ **ఉపవీతి** ॥

పిమ్మట అందరూ జందెమును సవ్యముచేసుకొని, **ఉపవీతి**గా తొమ్మిది మంది ఋషులనూ షోడశోపచారములచే పూజించవలెను.

ఆవాహితేభ్యస్సర్వేభ్యో దేవఋషిభ్యోనమః । ధ్యానావాహనాది షోడ శోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

నవఋషి తర్పణములు

మరల ఋషితర్పణమునకు సంకల్పించి, అందరూ జందెములను **నివీతి** చేసుకొని, నవఋషులకు **ఋషితీర్థముగా** అక్షతోదకములను తర్పణముచేసి పూర్తిఅయిన పిమ్మట అందరూజందెమును **ఉపవీతి** చేసుకొనవలెను.

అథనవ ఋషీన్ తర్పయతి ॥ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ప్రాజాపత్యాది నవ ఋషితర్పణం కరిష్యే॥ **నివీతి** ॥

౧) ప్రజాపతింకాణ్డఋషింతర్పయామి తర్పయామి ॥
౨) సోమంకాణ్డఋషింతర్పయామి తర్పయామి ॥
౩) అగ్నింకాణ్డఋషింతర్పయామి తర్పయామి ॥
౪) విశ్వాన్దేవాన్కాణ్డఋషీన్తర్పయామి తర్పయామి ॥
౫) సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥
౬) యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥
౭) వారుణీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥
౮) బ్రహ్మాణంస్వయమ్భువంతర్పయామి తర్పయామి ॥
౯) సదసస్పతింతర్పయామి తర్పయామి ॥ఇతితర్పయిత్వా ॥**ఉపవీతి**॥

పిమ్మటగురువు ఋషిహోమమునకుసంకల్పించి అగ్నిముఖమునందు చెప్పబడినప్రకారము **స్థండిలోల్లేఖనము** మొదలు **సోమాయేదం నమమ** వరకు షట్పాత్రవిధానముగా చేయవలెను.

పిమ్మట గురుశిష్యులు ఒకరినొకరు తాకుచుండగా గురువు స్రువముతో ఒక్కమారు ఆజ్యమునుగ్రహించి, **ముఖాహుతిని** చేయవలెను.

నవఋషిహోమః

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాజాపత్యాది కాణ్డ ఋషి హోమంకరిష్యే॥

సూ॥ స్థండిలో ల్లేఖనాద్యాజ్య భాగాన్తే । ముఖాహుతిగ్ం హుత్వా॥

ప్రాచీఃపూర్వముదక్సంస్థం ..... **సోమాయేదంనమమ** ॥

సకృద్గృహీతే నాజ్యేన- ఓం అగ్నయేస్వాహా । **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

క్రిందఈయబడిన నవఋషిహోమములను గురుశిష్యులుఅందరూ **నివీతి**గాఉండి శిష్యులు అందరూ గురువును తాకుచుండగా గురువుస్రువముతో స్రుక్కుయందు నాలుగుమార్లు ఆజ్యమునుగ్రహించి, క్రిందితొమ్మిది హోమములనూ స్వాహాంతమందుహోమముచేసి, పిమ్మటత్యాగముచెప్పవలెను.

హోమములు పూర్తిఅయినపిమ్మట జందెమును **ఉపవీతి** చేసుకొనవలెను.

అన్వారబ్ధేఽ ష్వన్తేవాసిషు నవాజ్యాహుతీర్జుహోతి॥ **సర్వేనివీతినః**॥

చతుర్గృహీతమాదాయ ॥ ఏకమ్ । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి ॥ (పంచ) ॥

౧) ఓం ప్రజాపతయేకాణ్డ ఋషయేస్వాహా ॥

ప్రజాపతయేకాణ్డఋషయఇదంనమమ ॥

౨) ఓం సోమాయకాణ్డ ఋషయేస్వాహా ॥

సోమాయకాణ్డఋషయఇదంనమమ ॥

౩) ఓం అగ్నయేకాణ్డ ఋషయేస్వాహా ॥

అగ్నయేకాణ్డఋషయఇదంనమమ ॥

౪) ఓం విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః కాణ్డ ఋషిభ్య స్స్వాహా ॥

విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఃకాణ్డఋషిభ్యఇదంనమమ ॥

౫) ఓం సాగ్ంహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్స్వాహా ॥

సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౬) ఓం యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్స్వాహా ॥

యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౭) ఓం వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్స్వాహా ॥

వారుణీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౮) ఓం బ్రహ్మణే స్వయంభువే స్వాహా ॥

బ్రహ్మణేస్వయంభువఇదంనమమ ॥

౯) ఓం సదసస్పతి మద్భుతం ప్రియమిన్ద్రస్య కామ్యమ్ ।సనిం మేధా మయాసిషగ్గ్ స్వాహా ॥ **సదసస్పతయఇదంనమమ** ॥ **ఉపవీతి** ॥

యజ్ఞోపవీతదానమ్

పిమ్మటక్రిందివిధముగాసంకల్పించి యజ్ఞోపవీతమును, మేఖలను బ్రాహ్మణునకుదానముచేసి గురువుతోసహాశిష్యులందరూ నూతనయజ్ఞోపవీతములను నూతనమేఖలలను ధరించి, ఆచమనము చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అధ్యయ నోపాకర్మాఙ్గత్వేన యజ్ఞోపవీతదానంకరిష్యే ॥ యజ్ఞోపవీతం బ్రాహ్మణాయ ప్రయచ్ఛేత్ ॥ నూతనయజ్ఞోపవీతం మేఖలాంచధృత్వా । ఆచమ్య॥ శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థంఉపాకర్మాఙ్గత్వేన నూతనయజ్ఞోపవీత ధారణం కరిష్యే॥ ధారయిత్వా ॥ ఆచమ్య ॥

కొత్త జందెములనుమేఖలలను ధరించినతరువాత గురువుతోసహా శిష్య

లందరూదర్భాసనములపై అగ్నివద్దనేకూర్చొని పవిత్రములనుధరించినవారై యజుర్వేదములోమొదటి నాలుగుఅధ్యాయములను గురువు చెప్పుచుండగా శిష్యులు అధ్యయనము చేయవలెను.

అధ్యయనమ్

సూ॥ తత ఆచార్య ప్రముఖాః దర్భేష్వాసీనాః దర్భాన్ ధారయమాణాః వేదస్యాదితశ్చతురో ఽ వరార్ధ్యా ననువాకానధీయీరన్ ॥

౧)ఓం ఇషేత్వోర్జేత్వా వాయవస్థో పాయవస్థ దేవోవస్సవితా ప్రార్పయ తు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయధ్వ మఘ్నియా దేవభాగ మూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీ రనమీవా అయక్ష్మా మావస్తేన ఈశతమాఽఘశగ్ంసో రుద్రస్యహేతిః పరివోవృణక్తు ధ్రువాఅస్మిన్ గోపతౌస్యాత బహ్వీర్యజమానస్య పశూన్పాహి ॥

౨) యజ్ఞస్య ఘోషదసి ప్రత్యుష్టగ్ం రక్షః ప్రత్యుష్టాఅరాతయఃప్రేయమగాద్ధిషణా బర్హిరచ్ఛమనునాకృతా స్వధయావితష్టాత ఆవహన్తి కవయః పురస్తాద్దేవేభ్యోజుష్ట మిహబర్హిరాసదే దేవానాం పరిషూతమసి వర్షవృద్ధమసి దేవబర్ హిర్మాత్వాన్వఙ్మా తిర్యక్పర్వతే రాధ్యా సమాచ్ఛేత్తాతే మారిషం దేవబర్హి శ్శతవల్శంవిరోహ సహస్రవల్శాః ॥ ౨ ॥ వివయగ్ం రుహేమపృథివ్యా స్సంపృచఃపాహి సుసంభృతాత్వా సంభరా మ్యదిత్యై రాస్నాఽ సీన్ద్రాణ్యై సంనహనం పూషాతే గ్రన్థింగ్రథ్నాతు సతేమాస్థాదిన్ద్రస్యత్వా బాహుభ్యాముద్యచ్ఛే బృహస్పతే ర్మూర్ధ్నా హరామ్యుర్వన్తరిక్షమన్విహి దేవంగమమసి ॥3॥

3) శున్ధధ్వం దైవ్యాయ కర్మణే దేవయజ్యాయై మాతరిశ్వనో ఘర్మోఽసి ద్యౌరసిపృథివ్యసి విశ్వధాయాఅసి పరమేణధామ్నాదృగ్ం హస్వ మాహ్వార్వసూనాం పవిత్రమసి శతధారంవసూనాం పవిత్రమసి సహస్రధారగ్ం హుతస్తోకో హుతోద్రప్సోఽగ్నయే బృహతేనాకాయస్వాహా ద్యావాపృథివీభ్యాగ్ంసా విశ్వాయుస్సా విశ్వవ్యచాస్సా విశ్వకర్మా సంపృచ్య ధ్వమృతావరీ రూర్మిణీ ర్మధుమత్తమా మన్ద్రాధనస్యసాతయే సోమేనత్వా ఽఽ తనచ్మీన్ద్రాయ దధివిష్ణో హవ్యగ్ంరక్షస్వ ॥౪॥

౪) కర్మణేవాం దేవేభ్యశ్శకేయం వేషాయత్వా ప్రత్యుష్టగ్ం రక్షఃప్రత్యుష్టా అరాతయోధూరసి ధూర్వధూర్వన్తం ధూర్వతంయోఽస్మాన్ధూర్వతి తం ధూర్వయంవయం ధూర్వామస్త్వం దేవానామసి సస్నితమం పప్రితమం జుష్టతమం వహ్నితమం దేవహూతమ మహ్రుతమసి హవిర్ధానందృగ్ంహస్వ మాహ్వార్మిత్రస్యత్వా చక్షుషాప్రేక్షే మాభేర్మా సంవిక్థామాత్వా ॥౫॥ హిగ్ంసిష మురువాతాయ దేవస్యత్వాసవితుః ప్రసవేఽశ్వినోర్బాహుభ్యాం పూష్ణోహస్తాభ్యా మగ్నయేజుష్టం నిర్వపామ్యగ్నీషో మాభ్యా మిదం దేవానామిదమునస్సహ స్ఫాత్యైత్వానారాత్యై సువరభి విఖ్యేషం వైశ్వానరం జ్యోతిర్ద్యగ్ంహన్తాం దుర్యాద్యావాపృథివ్యో రుర్వన్తరిక్ష మన్విహ్యదిత్యాస్త్వోపస్థే సాదయామ్యగ్నే హవ్యగ్ంరక్షస్వ ॥౬॥

హరిఃఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు॥

చతుర్వేదహోమాః

పిమ్మటమరల నాలుగు వేదముల మొదటి అనువాకములకు అనువాకాంతమందు స్వాహాకారముచెప్పి క్రిందివిధముగా హోమములుచేయవలెను.

సూ॥ వేదాదీనపి జుహుయాత్ ॥

౧) ఓంఅగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్ । హోతారం రత్న ధాతమం స్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

౨) ఓం ఇషేత్వోర్జేత్వా వాయవస్థో పాయవస్థ దేవోవస్సవితా ప్రార్పయతు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయధ్వమఘ్నియా దేవభాగ మూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీ రనమీవా అయక్ష్మా మావస్తేన ఈశతమాఽఘశగ్ంసో రుద్రస్యహేతిః పరివోవృణక్తు ధ్రువా అస్మిన్‌గోపతౌస్యాత బహ్వీర్యజ మానస్య పశూన్పాహిస్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

3) ఓం అగ్న ఆయాహివీతయే గృణానో హవ్యదాతయే । నిహోతా సథ్సిబర్హిషిస్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

౪) ఓంశంనోదేవీ రభిష్టయ ఆపోభవన్తు పీతయే । శంయోరభి స్రవన్తున స్స్వాహా ॥ ఛన్దోభ్యఇదంనమమ ॥

యజ్ఞోపవీత హోమమ్

పిమ్మట మరల యజ్ఞోపవీత హోమమునకు సంకల్పించి, యజ్ఞోపవీతపు ముడినివిప్పి, ఆజ్యమునందు తడిపి స్రుక్కుయందుఉంచి ఆ యజ్ఞోపవీతమును అగ్నియందు హోమముచేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం యజ్ఞోపవీతహోమం కరిష్యే ॥ యజ్ఞోపవీత గ్రన్థిం విస్రస్య ॥ ఆజ్యేనఅక్త్వా సృచినిధాయ॥

ఓంయజ్ఞోపవీతం పరమంపవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్। ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముఞ్చ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజస్స్వాహా॥ అగ్నయేపరమాత్మనఇదంనమమ ॥

తదుపరి గురువు క్రిందివిధముగా జయాదిహోమములు, యదస్య కర్మణోఅనుమంత్రమునుహోమముచేసి, పిమ్మటపరిధులనుఅగ్నియందుఉంచి, స్రుక్కుయందుస్రువముతో ఆజ్యమునుఒక్కమారుగ్రహించి, స్రుక్కుబిలమునందు స్రువమునుబోర్లించి, ఏకధారగాసంస్రావహోమమునుచేసి, పిమ్మట అనాజ్ఞాతాది హోమములు, అభివాదనాంతము చేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి సగ్గ్‌స్పృశ్యాగ్నౌప్రహరతి....యదస్య కర్మణో ..... **అగ్నయేస్విష్టకృత ఇదంనమమ** ॥ శమ్యఆపోహ్య తతఃపరిధయః ఆఘార సమిధౌప్రహరతి దర్వ్యా మితరదర్వ్యగ్రమవదాయ సగ్గ్‌స్రావేణాభిజుహోతి । **వసుభ్యోరుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యస్సగ్గ్‌స్రావభాగేభ్యఇదంనమమ** ...

అస్మిన్....కర్మణి అనాజ్ఞాతాది ప్రాయశ్చిత్త హోమాని కరిష్యే॥

అనాజ్ఞాతం .... అహంభో అభివాదయే ॥

శ్లో॥ వ్రతేషు సువనేచైవ తథైవాధ్యయనే మఖే।
పరిధి ప్రహరణం కుర్యాల్లేపకార్యం నవిద్యతే ॥
సువనే గ్రహపూజాయా ముపాకర్మ వ్రతోత్సృజే ।
పరిధిప్రహరణం కుర్యాత్సంస్రావస్తు విధీయతే ॥

వేదవ్రతములయందు, పుంసవనమునందు, ఉపాకర్మయందు, గ్రహశాన్తియందు, వేదవ్రతోత్సర్జనములయందు, లేపకార్యము లేదు. పరిధి ప్రహరణమున్నూ సంస్రావ హోమమున్నూ చేయవలెను.

ఉపాకర్మ సమాప్తమ్

అధ్యయనము ముగించుసమయమున చేయుకర్మయే

ఉత్సర్జనమ్

పుష్యశుద్ధ పౌర్ణమినాడుగాని రోహిణీ నక్షత్రమునకాని ఉత్సర్జనము చేయవలెను.

సూ॥ తైష్యాం పౌర్ణమాస్యాం రోహిణ్యాం వా విరమేత్ ॥

వేదాధ్యయనముపూర్తిఅయినపిమ్మట గురుశిష్యులందరూ ఉత్సర్జనమునకు సంకల్పించవలెను.

ఆచమ్య ॥ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అధీతానాంఛన్దసాం సవీర్యత్వాయ అధ్యాయోత్సర్జనం కరిష్యే ॥

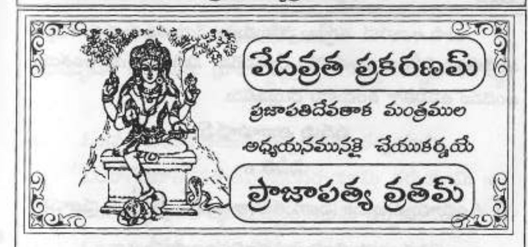
ఉపాకర్మలోచెప్పినవిధముగా మంటపారాధన నవఋషిఆవాహన, నవఋషిపూజ, నవఋషితర్పణము, షట్పాత్రప్రయోగవిధిగా అగ్నిముఖము, నవఋషిహోమములు చేసి, జయాది హోమములనుండి అభివాదనాంతమువరకు మాత్రము ఉపాకర్మలోవలెనే చేయవలెను.

యజుర్వేదసంహితలోని మొదటి నాలుగుఅధ్యాయములు, వేదహోమములు, యజ్ఞోపవీతదాన, ధారణ, యజ్ఞోపవీతహోమము మాత్రము చేయనక్కరలేదు.

సూ॥ ఆదితశ్చతురోను వాకాధ్యయనం వేదాదిహోమం యజ్ఞోపవీతదాన, ధారణ, హోమంవినా సర్వం పూర్వవత్కుర్యాత్ ॥

శ్లో॥ చరుప్రధానే ష్వఖిలేషుకర్మసు ప్రధానకత్వా చ్చరుణాముఖాహుతిః ।
ఉత్సర్జనో పాకరణ వ్రతేషు ఘృతేనకార్యా గ్నిముఖాహుతి స్స్యాత్ ॥

చరుప్రధానమైన కర్మలన్నిటియందును చరువు ప్రధానమగుట వలన చరువుచేతనే ముఖాహుతి చేయవలెను. ఉపాకర్మ, వేదవ్రత, ఉత్సర్జనాదులు ఆజ్యప్రధానమైన హోమములు కావున ఆజ్యముతోనే ముఖాహుతి చేయవలెను.

గురువు శిష్యుని ప్రాజాపత్యవ్రతముచే సంస్కరింపదలచి, శిష్యునితో సహా తానుకూడా వపనముచేయించుకొని నదియందుస్నానముచేసి, విఘ్నేశ్వర పూజ, పుణ్యాహవాచనముచేయవలెను.

ఆచార్యశ్శిష్యేనసహ వపన పూర్వకం నద్యాంస్నాత్వా ॥

ప్రాజాపత్యవ్రత సంకల్పః

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ప్రాజాపత్యవ్రతాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాంత్యర్థమభ్యుదయార్థఇ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే। ఆదౌ నిర్విఘ్న పరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

పిమ్మటగురువు ప్రాజాపత్యవ్రతముకైసంకల్పించి, ఒక నూతనవస్త్రముపై బియ్యముపోసి మంటపముఏర్పరచి దానిపైక్రిందివిధముగా షడృషలను ఆవాహనముచేసి పూజించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....ధర్మపత్నీ సమేతోహం ఇమంశిష్యం ప్రాజాపత్యవ్రతేన కర్మణాసగ్గ్స్కరిష్యే ॥

ఋషి ఆవాహన, తర్పణ, హోమములు చేయునపుడు గురు శిష్యులు జందెమును నివీతిగా ఉంచుకొని, చేయవలెను. మిగిలిన క్రియ అంతయూ జందెము **ఉపవీతి**గా ఉంచుకొని చేయవలెను.

షడృషి ఆవాహనమ్

నివీతి ॥

౧) ఓంభూర్భువస్సువః ప్రజాపతయేకాణ్డఋషయేనమః । ప్రజాపతిం
కాణ్డఋషిమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

౨) ఓంభూర్భువస్సువః।సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యోనమః
సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషద ఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

౩) ఓంభూర్భువస్సువః యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః ।
యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి॥

౪) ఓం భూర్భువస్సువః వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః ।
వారుణీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

౫) ఓం భూర్భువస్సువః బ్రహ్మణే స్వయమ్భువే నమః । బ్రహ్మాణం
స్వయంభువమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥

౬) ఓం భూర్భువస్సువః సదసస్పతయే నమః । **సదసస్పతిమావాహ
యామిస్థాపయామిపూజయామి ॥**

ఉపవీతి ॥ షడృషిభ్యోనమఃధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య
షడృషయ స్సుప్రీతాస్సుప్రసన్నా వరదాభవన్తు ॥

షడృషి తర్పణమ్

అథషడృషీన్ తర్పయతి. ప్రాజాపత్యవ్రతాంగషడృషితర్పణంకరిష్యే॥

నివీతి ॥

౧. ఓంప్రజాపతింకాణ్డఋషింతర్పయామి తర్పయామి ॥
౨. ఓంసాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥
౩. ఓంయాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥
౪. ఓంవారుణీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥
౫. ఓంబ్రహ్మాణంస్వయమ్భువంతర్పయామి తర్పయామి ॥
౬. ఓంసదసస్పతింతర్పయామి తర్పయామి ॥ **ఉపవీతి ॥**

హోమః

పిమ్మట గురువుప్రాణాయామముచేసి హోమమునకుసంకల్పించి, స్థండిలోల్లేఖనము మొదలు ఆజ్యభాగాంతమువరకుచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాజాపత్యవ్రతాఖ్యే కర్మణి షడృషిహోమం కరిష్యే ॥

స్థండిలోల్లేఖనాదాజ్యభాగాన్తే ముఖాహుతిగ్ం హుత్వాఽన్వారబ్ధే వ్రతినిజుహోతి ॥

ప్రాచీఃపూర్వ ముదక్సంస్థం ...... **సోమాయేదంనమమ** ॥

పిమ్మట శిష్యుడుతననుతాకుచుండగా గురువుస్రువముతో ఒక్కమారు ఆజ్యమును గ్రహించి, క్రిందిహోమముచేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

స్రువేణ సకృద్గృహీతేనాజ్యేన।ఓంఅగ్నయేస్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ॥**

గురుశిష్యులు ఇరువురూజందెమునునివీతిచేసుకొని, శిష్యుడుతనను

తాకుచుండగా గురువునాలుగుమార్లు స్రువముతోస్రుక్కుయందు ఆజ్యమును గ్రహించి క్రిందిహోమములుచేయవలెను.

నివీతి ॥ చతుర్గృహీతమాజ్యం గృహీత్వా ॥

౧. ప్రజాపతయేకాణ్డఋషయేస్వాహా॥

ప్రజాపతయేకాణ్డఋషయఇదంనమమ ॥

౨. ప్రజాపతే నత్వదేతా న్యన్యోవిశ్వా జాతాని పరితా బభూవ । యత్కా మాస్తే జుహుమస్తన్నో అస్తువయగ్గ్ స్యామ పతయో రయీణాగ్ స్వాహా ॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

౩. రయీణాంపతిం యజతం బృహన్త మస్మిన్భరే నృతమం వాజ సాతౌ । ప్రజాపతిం ప్రథమజా మృతస్య యజామదేవ మధినో బ్రవీతు స్వాహా ॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

౪. ప్రజాపతేత్వం నిధిపాః పురాణో దేవానాం పితా జనితా ప్రజానా మ్ । పతిర్విశ్వస్య జగతః పరస్పా హవిర్నోదేవ విహవే జుషస్వ స్వాహా॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

౫. తవేమేలోకాః ప్రదిశోదిశశ్చ పరావతో నివత ఉద్వతశ్చ । ప్రజా పతే విశ్వసృజ్జీవ ధన్య ఇదన్నో దేవప్రతిహర్య హవ్యగ్గ్స్వాహా ॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

౬. ప్రజాపతిం ప్రథమం యజ్ఞియానాం దేవానామగ్రే యజతం యజధ్వమ్। సనోదదాతు ద్రవిణగ్ం సువీర్యగ్ం రాయస్పోషం

విష్యతు నాభిమస్మే స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ॥

౭. యోరాయ ఈశే శతదాయ ఉక్థ్యః యః పశూనాగ్ం రక్షితావిష్ఠి తానామ్ । ప్రజాపతిః ప్రథమజా ఋతస్య సహస్రధామా జుష తాగ్ం హవిర్న స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

౮. సాగ్ంహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్వాహా ॥

సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౯. యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్వాహా ॥

యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౧౦. వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్య స్వాహా ॥

వారుణీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౧౧. బ్రహ్మణే స్వయమ్భువేస్వాహా॥

బ్రహ్మణేస్వయమ్భువఇదంనమమ ॥

౧౨. సదసస్పతి మద్భుతం ప్రియమిన్ద్రస్య కామ్యమ్ । సనింమేధా మయా సిషగ్గ్ స్వాహా ॥ సదసస్పతఇదంనమమ ॥ **ఉపవీతి** ॥

ఉపస్థానమ్

తరువాత గురుశిష్యులుఇరువురూలేచి, నిలబడి క్రిందిమంత్రములు చెప్పుచూ అగ్నిమొదలగు నలుగురుదేవతలకు నమస్కరించవలెను.

౧. అగ్నేవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యః ప్రాజాపత్యవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౨. వాయోవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యః ప్రాజాపత్యవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౩. ఆదిత్యవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యః ప్రాజాపత్యవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౪. వ్రతానాంవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యః ప్రాజాపత్యవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

తదుపరి గురువుక్రిందివిధముగాజయాదిహోమములు, యదస్య కర్మణో అనుమంత్రమునుహోమముచేసి, పిమ్మటపరిధులనుఅగ్నియందు ఉంచి, స్రుక్కుయందుస్రువముతో ఆజ్యమునుఒక్కమారుగ్రహించి, స్రుక్కు బిల మునందు స్రువమునుబోర్లించి, ఏకధారగాసంస్రావహోమమునుచేసి, పిమ్మట అనాజ్ఞాతాదిహోమములు, అభివాదనాంతముచేయవలెను.

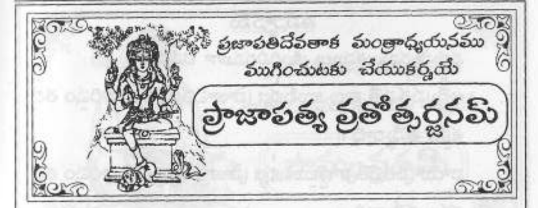
ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి సగ్గ్‌స్పృశ్యాగ్నౌప్రహరతి.... యదస్య కర్మణో ..... **అగ్నయేస్విష్టకృత ఇదంనమమ** ॥ శమ్యాఆపోహ్య తతఃపరిధయః ఆఘార సమిధౌప్రహరతి దర్వ్యామితరదర్వ్యాగ్రమవదాయ సగ్గ్‌స్రావేణా భిజుహోతి । వసుభ్యోరుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యస్సగ్గ్‌స్రావభాగేభ్యఇదంనమమ ... అస్మిన్.... కర్మణి అనాజ్ఞాతాదిప్రాయశ్చిత్త హోమానికరిష్యే॥

అనాజ్ఞాతం .... అహంభో అభివాదయే ॥

ఆభ్యుదయక కర్మణఃపుణ్యాహవాచనము, ఆశీర్వచనములనుచేయవలెను.

ఆభ్యుదయకంకర్మణఃపుణ్యాహంచ కుర్యాత్ । ఆశీర్వచనమ్॥

ప్రాజాపత్యవ్రతముచేసిన సంవత్సరము తరువాత ప్రజాపతిదేవతాక మంత్రా ధ్యయనముపూర్తి అయినపిమ్మట ప్రాజాపత్యవ్రతోత్సర్జనము చేయవలెను.

తత స్సంవత్సరే పర్యవేతే ।

ప్రాజాపత్య వ్రతోత్సర్జన సంకల్పః

గురుశిష్యులిరువురూ నదీస్నానముచేసి, ఆచమనము, ప్రాణాయామ ముచేసి, ప్రాజాపత్యవ్రతోత్సర్జనమునకు సంకల్పించి,విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహ వాచనములనుచేయవలెను.

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాజా పత్యవ్రతోత్సర్జనాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాంత్యర్థమభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే । ఆదౌనిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యే ॥ గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

షడృషిఆవాహన,పూజ,తర్పణము,హోమములుమొత్తము క్రియ అంత యూ ప్రాజాపత్యవ్రతములోవలెనే చేయవలెను.

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ఇమం శిష్యం ప్రాజాపత్యవ్రతోత్సర్జనేనకర్మణా సగ్గ్‌స్కరిష్యే ॥

ఉపస్థానమ్

నమస్కారమంత్రములు క్రిందివిధముగా చెప్పవలెను.

౧. అగ్నేవ్రత పతే కాణ్డ ఋషిభ్యః ప్రాజాపత్యవ్రతమచారిషం తద శకం తన్మే రాధి ॥

౨. వాయోవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యః ప్రాజాపత్యవ్రతమచారిషం తద శకం తన్మే రాధి ॥

౩. ఆదిత్యవ్రతపతేకాణ్డ ఋషిభ్యః ప్రాజాపత్యవ్రతమచారిషం తద శకం తన్మే రాధి ॥

౪. వ్రతానాం వ్రతపతే కాణ్డ ఋషిభ్యః ప్రాజాపత్యవ్రతమచారిషం తదశకం తన్మే రాధి ॥

హోమసమాప్తివిధి ప్రాజాపత్యవ్రతములోవలె పూర్తిచేయవలెను. పిమ్మట శిష్యుడు వపనకర్మచేయించుకొని, ఇంటికివచ్చి, ఆభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహవాచనములను చేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి సగ్గ్స్పృశ్యాగ్నౌ....అహంభోఅభివాదయే॥ ఆభ్యుదయకం కర్మణఃపుణ్యాహంచ కుర్యాత్ । ఆశీర్వచనమ్॥

గురువు శిష్యుని సౌమ్యవ్రతముచే సంస్కరింపదలచి శిష్యునితో సహా తానుకూడా వపనము చేయించుకొని నదియందు స్నానముచేసి, విఘ్నేశ్వర పూజ, పుణ్యాహవాచనములను చేయవలెను.

ఆచార్యశ్శిష్యేణసహ వపనపూర్వకం నద్యాంస్నాత్వా ॥

సౌమ్యవ్రత సంకల్పః

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సౌమ్య వ్రతాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేనతదాదౌ శుద్ధ్యర్థంవృద్ధ్యర్థం శాంత్యర్థ మభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే। ఆదౌ నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

షడ్వృషి ఆవాహనమ్

గురువు సౌమ్యవ్రతముకై సంకల్పించి, ఒకనూతనవస్త్రము పైబియ్య ముపోసి,మంటపముఏర్పరచి దానిపైక్రిందివిధముగా షడృషులను ఆవాహన ముచేసి, పూజించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఇమంశిష్యం

సౌమ్యవ్రతేనకర్మణాసగ్గ్స్కరిష్యే॥ **నివీతి** ॥

ఋషి ఆవాహన, తర్పణ, హోమములుచేయునపుడు మాత్రము గురు శిష్యులు జందెమును **నివీతి**గా ఉంచుకొని, మిగిలిన క్రియ అంతయూ జందెము **ఉపవీతి**గా ఉంచుకొని చేయవలెను.

౧) ఓంభూర్భువస్సువః సోమాయకాణ్డఋషయేనమః । **సోమంకాణ్డ ఋషిమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౨) ఓంభూర్భువస్సువః సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః **సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషద ఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౩) ఓంభూర్భువస్సువః యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః । **యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి**॥

౪) ఓంభూర్భువస్సువః వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః । **వారుణీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౫) ఓంభూర్భువస్సువః బ్రహ్మణేస్వయమ్భువేనమః । **బ్రహ్మాణంస్వయం భువమావాహయామి స్థాపయామిపూజయామి** ॥

౬) ఓంభూర్భువస్సువః సదసస్పతయే నమః । **సదసస్పతిమావాహ యామి స్థాపయామిపూజయామి ॥ ఉపవీతి** ॥

షదృషిభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

<u>షడృషి తర్పణమ్</u>

సౌమ్యవ్రతాంగ షదృషితర్పణంకరిష్యే । **నివీతి** ॥

౧. సోమంకాణ్డఋషింతర్పయామి తర్పయామి ॥

౨. సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥

౩. యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥

౪. వారుణీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥

౫. బ్రహ్మాణంస్వయమ్భువంతర్పయామి తర్పయామి ॥

౬. సదసస్పతింతర్పయామి తర్పయామి ॥ **ఉపవీతి** ॥

<u>హోమః</u>

పైవిధముగా తర్పణములుపూర్తిచేసిన పిమ్మట పగలురెండుయామము లు దాటినతరువాత మంటపారాధనచేసినచోటనుండి, తూర్పునకుగాని ఉత్తర మునకుగాని దూరముగాఅరణ్యమునకువెళ్ళవలెను.

తతోఽ పరాహ్ణే ప్రాచీముదీచీంవా దిశముప నిష్క్రమ్య । అరణ్యే ఽ ఛదిర్దర్శే॥

గురువుప్రాణాయామముచేసి, హోమమునకు సంకల్పించి, అరణిచే మథింపగాపుట్టినఅగ్నిని సమిధలచేమండించి, షట్పాత్రాసాదనవిధిగా దేవపాత్ర లను ఆసాదించినపిమ్మట వాటికిఉత్తరముగా తూర్పుకొసలుగాదర్భలనుపరచి, క్రిందిమనుష్యపాత్రలగు నాలుగుమేడిసమిధలను, ఉత్తరించని క్రొత్తవస్త్రముల జతను, మదంతీపాత్రనుకూడ ఆసాదనచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాజాపత్యవ్రతాఖ్యే కర్మణి షదృషిహోమంకరిష్యే ॥

ప్రాచీఃపూర్వ ముదక్సంస్థం ...... ఇధ్మమితర దర్వీమ్ ॥

దేవపాత్రాణా ముత్తరతః ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ సగ్గ్స్తీర్య ॥

అగ్నేరుపసమాధానాది పాత్రప్రయోగకాలే చతస్రఔదుమ్బరీ స్సమిధః ఆహతంవాసః, మదన్తీంచ సహప్రయుజ్య॥

పవిత్రకరణముమొదలు పూర్ణపాత్రాసాదనమువరకూచేసి మదంతీపాత్ర యందు వేడినీటినిపోసి, పవిత్రముతోఆవేడినీటిని మూడుమార్లుముందుకు, వెనుకకూగెంటి, పిమ్మట మదంతీపాత్రనుఅక్కడనేఉంచవలెను.

సూ ॥పవిత్రకరణాదిప్రణీతా ప్రణయనాన్తేమదన్త్యాం ఉష్ణాఅప ఆనీయ।

ఉత్పూయ, ఆసాదయతి ॥

అప్రచ్ఛిన్నాగ్రావనన్తరగర్భౌ దర్భౌ...... పూర్ణపాత్రమాదాయాపరే ణాగ్నిం....దర్భైఃప్రచ్ఛాద్య....మదన్తీమాదాయ పవిత్రాన్తర్హితే మదన్తీ పాత్రే ఉష్ణోదకమానీయ । త్రిరుత్పూయ । ఆసాదయతి ॥

పిమ్మట **బ్రాహ్మణం దక్షిణతో దర్భేషు నిషాద్య** మొదలు **సోమాయేదం నమమ** వరకుచేసి శిష్యుడు తననుతాకియుండగా గురువుక్రింది ఆజ్యాహుతు లను చేయవలెను.

బ్రాహ్మణం దక్షిణతోదర్భేషు నిషాద్య ఇత్యాజ్యభాగాన్తే అన్వారబ్ధే ప్రతినిజుహోతి ॥

బ్రాహ్మణందక్షిణతో దర్భేషునిషాద్య ..... **సోమాయేదంనమమ॥**

పిమ్మట శిష్యుడుతననుతాకుచుండగా గురువుస్రువముతో ఒక్కమారు ఆజ్యమును గ్రహించి, క్రిందిహోమముచేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

స్రువేణ సకృద్గృహీతేనాజ్యేన।ఓంఅగ్నయేస్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ॥**

గురుశిష్యులుఇరువురూ జందెమునునివీతిచేసుకొని, శిష్యుడుతనను తాకుచుండగా గురువు నాలుగుమార్లు స్రువముతోస్రుక్కుయందు ఆజ్యమును గ్రహించి క్రిందిహోమములుచేయవలెను.

నివీతి ॥ చతుర్గృహీతమాజ్యం గృహీత్వా ॥

౧. సోమాయకాణ్డ ఋషయే స్వాహా ॥

సోమాయకాణ్డఋషయఇదంనమమ ॥

౨. ఓంసోమోధేనుగ్ం సోమోఅర్వన్త మాశుగ్ం సోమోవీరం కర్మణ్యం దదాతు। సాదన్యం విదథ్యగ్ం సభేయం పితుశ్రవణం యోదదాశ

దస్మై స్వాహా ॥ **సోమాయేదంనమమ** ॥

౩. ఆషాఢంయుత్సు పృతనాసు పప్రిగ్ం సువర్షామప్స్వా వృజనస్య గోపామ్। భరేషుజాగ్ం సుక్షితిగ్ం సుశ్రవసం జయన్తన్త్వా మను మదేమ సోమస్వాహా॥ **సోమాయేదంనమమ** ॥

౪. త్వగ్ంసోమ క్రతుభి స్సుక్రతు ర్భూస్త్వందక్షై స్సుదక్షో విశ్వవేదాః త్వంవృషా వృషత్వేభి ర్మహిత్వా ద్యుమ్నేభిర్ద్యుమ్న్య భవో నృచక్షా స్స్వాహా॥ **సోమాయేదంనమమ** ॥

౫. యాతేధామాని హవిషాయజన్తి తాతేవిశ్వా పరిభూరస్తు యజ్ఞ మ్। గయస్ఫానః ప్రతరణస్సువీరోఽవీరహాప్రచరాసోమ దుర్యా న్త్స్వాహా॥ **సోమాయేదంనమమ** ॥

౬. త్వమిమా ఓషధీస్సోమ విశ్వాస్త్వమపో అజనయస్త్వంగాః। త్వమాతతన్థోర్వన్తరిక్షం త్వంజ్యోతిషా వితమో వవర్థస్వాహా॥

సోమాయేదంనమమ ॥

౭. యాతే ధామానిదివియా పృథివ్యాం యాపర్వతే ష్వోషధీష్వప్సు। తేభిర్నో విశ్వైస్సుమనా అహేడన్రాజన్త్సోమ ప్రతిహవ్యాగృభాయ స్స్వాహా॥ **సోమాయేదంనమమ** ॥

౮. సాగ్ంహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా ॥

సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్యోఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౯. యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా॥

యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్యోఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౧౦. వారుణీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా॥

వారుణీభ్యోదేవతాభ్యోఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౧౧. ఓం బ్రహ్మణే స్వయంభువే స్వాహా ॥

బ్రహ్మణేస్వయంభువఇదంనమమ ॥

౧౨. సదసస్పతి మద్భుతం ప్రియమిన్ద్రస్య కామ్యమ్ । సనిం మేధా మయా సిష గ్గ్ స్వాహా ॥ సదసస్పతయఇదంనమమ ॥

పిమ్మట జందెమును సవ్యముచేసుకొని, మదంతీపాత్రయందలి ఉదకము ముట్టుకొని, క్రిందిశాంతి అనువాకము చెప్పవలెను.

శాన్తి అనువాకమ్

సూ॥ మదన్తీ రుపస్పృశ్య । ప్రథమేనాఽనువాకేన శాన్తింకృత్వా ॥

ఓం నమోవాచే యాచోదితా యాచానుదితా తస్యైవాచే నమో నమో వాచే నమోవాచస్పతయే నమఋషిభ్యో మన్త్రకృద్భ్యో మన్త్రపతిభ్యో మామా మృషయో మన్త్రకృతో మన్త్రపతయః పరాదుర్మాఽహమృషీ న్మన్త్రకృతో మన్త్ర పతీన్పరాదాం వైశ్వదేవీం వాచముద్యాసగ్ం శివామదస్తాం జుష్టాం దేవేభ్య శ్శర్మమేద్యౌ శ్శర్మపృథివీ శర్మవిశ్వ మిదంజగత్ । శర్మచన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ శర్మబ్రహ్మ ప్రజాపతీ । భూతంవదిష్యే భువనంవదిష్యే తేజోవదిష్యే యశో వదిష్యే తపోవదిష్యే బ్రహ్మవదిష్యే సత్యంవదిష్యే తస్మా అహమిద ముపస్తరణ

ముపస్తృణ ఉపస్తరణంమే ప్రజాయైపశూనాం భూయాదుపస్తరణమహం ప్రజాయైపశూనాం భూయాసం ప్రాణాపానౌమృత్యోర్మాపాతం ప్రాణాపానౌ మామాహాసిష్టం మధుమనిష్యే మధుజనిష్యే మధువక్ష్యామి మధువదిష్యామి మధుమతీందేవేభ్యో వాచముద్యాసగ్ం శుశ్రూషేణ్యాంమనుష్యేభ్య స్తంమా దేవా అవన్తుశోభాయై పితరోఽనుమదన్తు ॥ ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః ॥

ఔదుమ్బరీ సమిద్ధోమాః

పిమ్మట గురుశిష్యులుఇరువురూలేచినిలబడగా, గురువునాలుగు మేడి పుల్లలను తీసుకొని ఆజ్యములోముంచి, క్రింది నాలుగుమంత్రములచే నాలుగు మేడిపుల్లలనూ హెూమములు చేయవలెను.

సూ॥ చతస్ర ఔదుమ్బరీస్సమిధో ఘృతాన్వక్తా ఉత్తిష్ఠన్నభ్యాదధాతి ॥

౧. పృథివీ సమిత్ । తామగ్నిస్సమిన్ధే । సాఽగ్నిగ్ం సమిన్ధే । తామహగ్ంసమిన్ధే । సామాసమిద్ధా । ఆయుషాతేజసా । వర్చసా శ్రియా । యశసా బ్రహ్మవర్చసేన । అన్నాద్యేన సమిన్తాగ్స్వాహా॥

అగ్నయఇదంనమమ ॥

౨. అన్తరిక్షగ్ం సమిత్ । తాంవాయుస్సమిన్ధే । సావాయుగ్ం సమిన్ధే । తామహగ్ం సమిన్ధే । సామాసమిద్ధా । ఆయుషాతేజసా । వర్చసా శ్రియా । యశసా బ్రహ్మవర్చసేన । అన్నాద్యేన సమిన్తాగ్స్వాహా॥

వాయవఇదంనమమ ॥

౩. ద్యౌస్సమిత్ । తామాదిత్య స్సమిన్ధే । సా ఽఽదిత్యగ్ం సమిన్ధే ।

తామహగ్ంసమిన్ధే । సామాసమిద్ధా । ఆయుషాతేజసా । వర్చసా శ్రియా । యశసా బ్రహ్మవర్చసేన । అన్నాద్యేన సమిన్నాగ్స్వాహా॥

ఆదిత్యాయేదంనమమ ॥

౪. ప్రాజాపత్యామే సమిదసి సపత్న క్షయణీ। భ్రాతృవ్యహా మేఽసి స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥ఉపవీతి ॥

తరువాత గురుశిష్యులిరువురూ జందెములను **ఉపవీతి**చేసుకొని, క్రింది మంత్రములనుచెప్పుచూ, ప్రార్థనచేయవలెను.

__ఉపస్థానమ్__

౧. అగ్నే వ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య స్సౌమ్యవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౨. వాయోవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య స్సౌమ్యవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౩. ఆదిత్యవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య స్సౌమ్యవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౪. వ్రతానాంవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య స్సౌమ్యవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

శుక్రీయబ్రాహ్మణములోని మొదటివాక్యములన్నీ క్రిందివిధముగా విడదీసి గురువు శిష్యునిచేచెప్పించవలెను. లేక చివరిరెండువాక్యములనైనను చెప్పించవలెను.

శుక్రీయ బ్రాహ్మణాను వాకానాం ప్రథమ పథాన్యభి వ్యాహార్య వాచయిత్వా ఽఽచార్యః ॥

ప ॥ నమః । యుఞ్జతే । వృష్ణః । బ్రహ్మన్ । బ్రహ్మన్ ।దశ । అపశ్యమ్। దేవస్య । సముద్రాయ । ఇషే । ఘర్మః । దేవాః । సావిత్రమ్ । పరిశ్రితే। బ్రహ్మన్ । అగ్నిః । శిరః । దేవస్య ।విశ్వాః । ఘర్మ । ప్రజాపతిమ్ । ప్రజాపతిః । సవితా ॥ (యుఞ్జతే । సవితా) ఇతివా ॥

ఇధ్మసన్నహనము మొదలు **అభివాదయే** వరకు ప్రాజాపత్యవ్రతములో వలెనేచేయవలెను, మరలమదంతీపాత్రయందలి ఉదకమునుస్పృశించి ఈ క్రింది శాంతిని చెప్పవలెను.

ఇధ్మసన్నహనాద్యభివాదనాన్తం ప్రాజాపత్యవత్॥ మదన్తీరుపస్పృశ్య। ఉత్తమేనానువాకేన శాన్తింకృత్వా ॥

__శాన్తి అనువాకమ్__

ఓం శంనో వాతఃపవతాం మాతరిశ్వా శంనస్తపతు సూర్యః। అహాని శంభవన్తున శ్యగ్ంరాత్రిః ప్రతిధీయతామ్। శముషానో వ్యచ్ఛతు శమాదిత్య ఉదేతునః। శివాన శ్శన్తమాభవ సుమృడీకా సరస్వతి । మాతేవ్యోమసందృశి। ఇడాయైవాస్త్వ సివాస్తు మద్వాస్తు మన్తోభూయాస్మ మావాస్తోశ్ఛిత్స్మహ్యావాస్తు స్సభూయాద్యోఽస్మాన్ద్వేష్టి యఞ్చవయంద్విష్మః । ప్రతిష్ఠాఽసి ప్రతిష్ఠావన్తో భూయాస్మ మాప్రతిష్ఠాయాశ్ఛిత్స్మహ్యా ప్రతిష్ఠస్స భూయాద్యోఽస్మాన్ద్వేష్టి యఞ్చవయంద్విష్మః ॥

అవాతవాహి భేషజం వివాతవాహి యద్రపః । త్వగ్ంహివిశ్వ

భేషజో దేవానాం దూతఈయసే। ద్వావిమౌ వాతౌవాత ఆసిన్ధోరా పరావతః
। దక్షంమే అన్యఆవాతు పరాఽన్యోవాతు యద్రపః । యదదో వాతతే
గృహేఽ మృతస్య నిధిర్హితః। తతోనోదేహి జీవసే తతోనోధేహి భేషజమ్
। తతోన్నో మహఆవహ వాతఆవాతు భేషజమ్। శమ్భూర్మయో భూర్నోహృదే
ప్రణఆయూగ్ంషి తారిషత్ । ఇన్ద్రస్య గృహోసి తన్త్వాప్రపద్యే సగుస్సాశ్వః ।
సహయన్మే అస్తితేన ॥

భూఃప్రపద్యే భువఃప్రపద్యే సువఃప్రపద్యే భూర్భువస్సువః ప్రపద్యే
వాయుంప్రపద్యే నార్తాందేవతాం ప్రపద్యేఽశ్మానమాఖణం ప్రపద్యే ప్రజాపతేర్
బ్రహ్మకోశం బ్రహ్మప్రపద్య ఓంప్రపద్యే। అన్తరిక్షంమ ఉర్వన్తరం బృహదగ్నయః
పర్వతాశ్చ యయావాత స్వస్త్యాస్వస్తిమాన్తయా స్వస్త్యాస్వస్తి మానసాని ।

ప్రాణాపానౌ మృత్యోర్మాపాతం ప్రాణాపానౌ మామాహాసిష్టం మయి
మేధాం మయిప్రజాం మయ్యగ్ని స్తేజోదధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం
మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియం దధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయిసూర్యో
భ్రాజోదధాతు।

ద్యుభి రక్తుభిః పరిపాతమస్మా నరిష్టేభి రశ్వినా సౌభగేభిః । తన్నోమిత్రో
వరుణో మామహన్తా మదితిస్సిన్ధుః పృథివీఉతద్యౌః । కయానశ్చిత్ర ఆభువ
దూతీ సదా వృధస్సఖా । కయాశ చిష్ఠయావృతా । కస్త్వాసత్యోమదానాం
మగ్ంహిష్ఠోమత్స దన్ధసః। దృఢాచి దారుజేవసు। అభీషుణ స్సఖీనా మవితా
జరితౄణామ్ । శతంభవా స్యూతిభిః ॥

వయస్సుపర్ణా ఉపసేదురిన్ద్రం ప్రియమేధా ఋషయోనాధమానాః।
అపధ్వాన్త మూర్ణుహి పూర్ధిచక్షు ర్ముముగ్ధ్యస్మా న్నిధయేవ బద్ధాన్। శంనోదేవీ
రభిష్టయ ఆపోభవన్తు పీతయే। శంయోరభి స్రవన్తునః। ఈశానా వార్యాణాం
క్షయ న్తీశ్చర్షణీనామ్ । అపోయాచామి భేషజమ్॥

సుమిత్రాన ఆపఓషధయస్సన్తు దుర్మిత్రా స్తస్మై భూయాసు ర్యోఽ
స్మాన్ద్వేష్టి యఞ్చవయంద్విష్మః। ఆపోహిష్ఠామ యోభువస్తాన ఊర్జేదధాతన।
మహేరణాయ చక్షసే। యోవశ్శివత మోరసస్తస్య భాజయతే హనః। ఉశ
తీరివ మాతరః। తస్మాఅరఙ్గ మామవోయస్య క్షయాయజిన్వథ। ఆపోజనయ
థాచనః ॥

పృథివీశాన్తా సాఽగ్ని నాశాన్తాసామేశాన్తా శుచగ్ంశమయతు।
అన్తరిక్షగ్ంశాన్తం తద్వాయునాశాన్తం తన్మేశాన్తగ్ం శుచగ్ం శమయతు।
ద్యౌ శ్శాన్తాసాఽఽదిత్యేనశాన్తా సామేశాన్తా శుచగ్ంశమయతు। పృథివిశాన్తి
రన్తరిక్షగ్ంశాన్తి ర్ద్యౌశ్శాన్తిర్దిశశ్శాన్తి రవాన్తర దిశాశ్శాన్తి రగ్నిశ్శాన్తి ర్వాయు
శ్శాన్తి రాదిత్యశ్శాన్తి శ్చన్ద్రమాశ్శాన్తి ర్నక్షత్రాణిశాన్తి రాపశ్శాన్తి రోషధయ
శ్శాన్తి ర్వనస్పతయశ్శాన్తి ర్గౌశ్శాన్తి రజాశాన్తి రశ్వశ్శాన్తిః పురుషశ్శాన్తి ర్బ్రహ్మ
శాన్తి ర్బ్రాహ్మణశ్శాన్తి శ్శాన్తిరేవశాన్తి శ్శాన్తిర్మే అస్తుశాన్తిః । తయాఽహగ్ం
శాన్త్యా సర్వశాన్త్యా మహ్యంద్విపదే చతుష్పదేచ శాన్తింకరోమి శాన్తిర్మేఅస్తు
శాన్తిః । ఏహశ్రీశ్చహ్రీశ్చ ధృతిశ్చతపోమేధా ప్రతిష్ఠాశ్రద్ధాసత్యం ధర్మశ్చైతా

ని మోత్తిష్ఠన్త మనూత్తిష్ఠన్తు మామాగ్‌శ్రీశ్చ హ్రీశ్చధృతిశ్చ తపోమేధా ప్రతిష్ఠా శ్రద్ధా సత్యం ధర్మశ్చైతాని మామాహాసిషుః ॥

ఉదాయుషా స్వాయుషో దోషధీనాగ్‌ం రసేనోత్పర్జన్యస్య శుష్మేణోదస్థా మమృతాగ్‌ంఅను। తచ్చక్షుర్దేవ హితంపురస్తా చ్ఛుక్రముచ్చరత్। పశ్యేమశరద శ్శతం జీవేమశరదశ్శతం నన్దామశరదశ్శతం మోదామశరదశ్శతం భవామ శరదశ్శతగ్‌ం శృణవామశరదశ్శతం ప్రబ్రవామ శరదశ్శత మజీతాస్స్యామ శరదశ్శతం జ్యోక్చసూర్యందృశే। యఉదగా న్మహతోఽర్ణవా ద్విభ్రాజమాన స్సరిరస్యమధ్యా థ్సమావృషభో లోహితాక్ష స్సూర్యో విపశ్చిన్మనసాపునాతు।

బ్రహ్మణశ్చోతన్యసి బ్రహ్మణఆణీస్థో బ్రహ్మణఆవపనమసి ధారి తేయంపృథివీ బ్రహ్మణామహీధారితమేనేన మహదన్తరిక్షం దివన్దాధారపృథి వీగ్‌ం సదేవాంయదహంవేద తదహంధారయాణి మామద్వే దోఽధివిస్రసత్। మేధామనీషే మావిశతాగ్‌ం సమీచీ భూతస్య భవ్యస్యావరుద్ధ్యై సర్వమాయు రయాణి సర్వమాయురయాణి। ఆభిర్గీర్భిర్యదతోన ఊనమాప్యా యయహరి వో వర్ధమానః। యదాస్తోతృభ్యో మహిగోత్రారుజాసి భూయిష్ఠభాజో అధతే స్యామ। బ్రహ్మప్రావాదిష్మ తన్నోమాహాసీత్। ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః ॥

కన్నులుమూసుకొన్నశిష్యునకు క్రొత్తవస్త్రమునుముఖముతోసహా తలకు చుట్టి సూర్యాస్తమయమైనతరువాత శిష్యుని అరణ్యమునుండిగ్రామమందు ప్రవేశపెట్టవలెను. శిష్యుడుఆరాత్రిఅంతయూ మౌనముగాగడుపవలెను.

సూ॥ చక్షుషీనిమీల్యాహతేన వాససాప్రదక్షిణగ్‌ం సముఖంశిరోవేష్ట యి

త్వాఽస్తమితేగ్రామంప్రపాదయతి॥వాగ్యత ఏతాంరాత్రీం తిష్ఠత్యాస్తేవా॥

సూ॥ శ్వోభూతేపూర్వోక్తలక్షణే అధదిర్దర్శే అగ్నిముపసమాధాయ అథాస్య షట్తయ మభిదర్శయతి. సప్తతయ మిత్యేకే అగ్ని మాదిత్య, ముదకుంభ, మశ్మానం, వత్సం, మహానగ్నాం, (ఆకాశమితి కేచిత్), హిరణ్యమితి॥ అపివా ఆదితస్త్రీణి దర్శయిత్వా యథోపపాదమితరాణి ॥

మరునాడుపూర్వమువలెనే గురువుమంథనాగ్నిని సమిధలచే మండింప చేసి, అగ్నిని, సూర్యుని, ఉదకకలశను, రాతిని, లేకపర్వతమును, ఆవుదూడను, ఆకసమునులేకకన్యను, బంగారమును శిష్యునకుచూపవలెను.

తరువాత శిష్యుడు తనతలకు చుట్టినవస్త్రమును గురువునకు ఈయవలెను.

సూ॥ అత్రైత ద్వాసో గురవేదత్వా ॥

సూర్యదర్శనమ్

పిమ్మట క్రిందిమంత్రముచేత శిష్యుడుసూర్యునిదర్శించవలెను.

వయస్సుపర్ణా ..... తన్నోమాహాసీత్। ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః॥

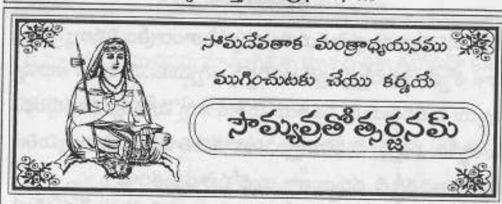
సూ॥ ఇత్యాదిత్యముపతిష్ఠతే। బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్। ఆభ్యుదయకం కర్మణఃపుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

బ్రాహ్మణసంతర్పణముచేసి ఆభ్యుదయకము, కర్మణఃపుణ్యాహముచేయవలెను.

శ్లో॥ వటోశ్చ కేశవపనం వ్రతేషూ త్సర్జనేషుచ।
వదన్తి కేచిత్సౌమ్యాఖ్య వ్రత ఏవేత రేషుచ ॥

వటువుకు కేశవపనము నాలుగు వ్రతములకు, ఉత్సర్జనములకును కూడ జరుగవలెను, సౌమ్య వ్రతమందు మాత్రమేనని కొందరి యభిప్రాయము.

సౌమ్యవ్రతం సమాప్తమ్

సౌమ్యవ్రతముచేసిన సంవత్సరము తరువాత సోమదేవతాక మంత్రాధ్యయనముపూర్తి అయిన పిమ్మట సౌమ్యవ్రతోత్సర్జనము చేయవలెను.

తతస్సంవథ్సరే పర్యవేతే.

సౌమ్యవ్రతోత్సర్జన సంకల్పః

గురుశిష్యులిరువురూ నదీస్నానముచేసి, ఆచమనము, ప్రాణాయామము చేసి, సౌమ్యవ్రతోత్సర్జనమునకు సంకల్పించి, విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనము చేయవలెను.

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సౌమ్యవ్రతోథ్సర్జనాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాంత్యర్థమభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే। ఆదౌ నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యే ॥

గణపతిపూజాం కృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

క్రియావివరణమ్

గురుశిష్యులు ఇరువురూనదీస్నాన, షడృషిఆవాహన, తర్పణ, హోమములనుచేసి నివీతిగా మదంతీపాత్రయందలి ఉదకమును అభిమంత్రించుచూ నమోవాచేఅనుశాన్తినిచెప్పవలెను.

పిమ్మటగురు శిష్యులుఇరువురూ నివీతిగనే లేచి, నిలబడగా గురువు

నాలుగుమేడిసమిధలను ఆజ్యములోముంచి క్రిందినాలుగుమంత్రములు చెప్పుచూ నాలుగుహోమములనుచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఇమంశిష్యంసౌమ్యవ్రతోత్సర్జనేనకర్మణా సగ్గ్స్కరిష్యే ॥ **నివీతి** ॥

హోమః

సూ॥ పూర్వవథ్స్నానం తర్పణంహోమశ్చ । మదన్తీరుపస్పృశ్య। ప్రథమేనానువాకేన శాన్తింకృత్వా॥ నమోవాచే...మదన్తు ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః ॥ చతస్ర ఔదుమ్బరీస్సమిధో ఘృతాన్వక్తా అభ్యాదధాతి ॥

౧. ద్యౌస్సమిత్ । తామాదిత్య స్సమిన్ధే । సా ఽఽదిత్యగ్ం సమిన్ధే। తామహగ్ం సమిన్ధే । సామా సమిద్ధా । ఆయుషా తేజసా । వర్చసా శ్రియా। యశసా బ్రహ్మవర్చసేన। అన్నాద్యేన సమిన్తాగ్ స్వాహా ॥ ఆదిత్యాయేదంనమమ ॥

౨. అన్తరిక్షగ్ం సమిత్ । తాంవాయుస్సమిన్ధే। సావాయుగ్ం సమిన్ధే। తామహగ్ం సమిన్ధే। సామాసమిద్ధా ।ఆయుషాతేజసా। వర్చసా శ్రియా। యశసా బ్రహ్మవర్చసేన। అన్నాద్యేన సమిన్తాగ్స్వాహా॥ అన్తరిక్షాయేదంనమమ ॥

౩. పృథివీ సమిత్ । తామగ్నిస్సమిన్ధే । సాఽగ్నిగ్ం సమిన్ధే । తామహగ్ం సమిన్ధే। సామాసమిద్ధా। ఆయుషాతేజసా। వర్చసా శ్రియా। యశసా బ్రహ్మవర్చసేన। అన్నాద్యేన సమిన్తాగ్స్వాహా॥ పృథివ్యాఇదంనమమ॥

౪. ప్రాజాపత్యామే సమిదసి సపత్న క్షయణీ। భ్రాతృవ్య హామేఽసి స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥ ఉపవీతి ॥

ఉపస్థానమ్

తరువాత ఉపస్థానమంత్రములు చెప్పుచూ ప్రార్థనచేయవలెను.

౧. ఆదిత్యవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య స్సౌమ్యవ్రతమచారిషం తదశకం తన్మేరాధి॥

౨. వాయోవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య స్సౌమ్యవ్రతమచారిషం తదశకం తన్మేరాధి॥

౩. అగ్నేవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య స్సౌమ్యవ్రతమచారిషం తదశకం తన్మేరాధి ॥

౪. వ్రతానాం వ్రతపతేకాణ్డఋషిభ్య స్సౌమ్యవ్రతమ చారిషం తదశకం తన్మేరాధి॥

యుంజతే సవితా అను శుక్రియావాక్యములు మాత్రము చెప్పనక్కర లేదు. జయాదిహోమములు అభివాదనాంతము పూర్వము సౌమ్యవ్రతములో వలెనే క్రియఅంతయుచేసి, క్రింది శాంతిఅనువాకమునుచెప్పి పిమ్మటశిష్యుడు వపనముచేయించుకొని, ఇంటికివచ్చి, ఆభ్యుదయక కర్మణఃపుణ్యాహ వాచనములను చేయవలెను.

సూ॥ యుంజతే సవితేతి వర్జయిత్వా । జయాది పూర్వవత్కృత్వా ।

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి...... అహంభో అభివాదయే ॥

మదన్తీ రుపస్పృశ్యోత్తమేనానువాకేన శాన్తింకృత్వా ।

శంనోవాతః పవతాం ..... మాహాసీత్ ॥ గృహమాగచ్ఛేత్ । శ్వోభూతే॥ వయస్సుపర్ణా.....మాహాసీత్ ॥ గురవేవరందత్వా ॥

కేశశ్మశృవాపయిత్వా । బ్రాహ్మణాన్ప్రార్థయేత్ । ఆభ్యుదయకం కర్మణఃపుణ్యాహం వాచయిత్వా ॥ ఆశీర్వచనంకుర్యాత్ ॥

సౌమ్యవ్రతోత్సర్జనం సమాప్తమ్

అగ్నిదేవతాక మంత్రముల అధ్యయనమునకైచేయు కర్మయే

ఆగ్నేయ వ్రతమ్

గురువు శిష్యుని ఆగ్నేయవ్రతముచేసంస్కరింపదలచి శిష్యునితోసహా తానుకూడావపనముచేయించుకొని నదియందుస్నానముచేసి, విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనముచేయవలెను.

ఆచార్య శ్శిష్యైస్సహ నద్యాం వపనపూర్వకం స్నాత్వా ॥

ఆగ్నేయవ్రత సంకల్పః

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఆగ్నేయ వ్రతాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణస్తదజ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాంత్యర్థ మభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే। ఆదౌనిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా ॥ పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

షడృషి ఆవాహనమ్

గురువు ఆగ్నేయవ్రతముకై సంకల్పించి, ఒకనూతనవస్త్రముపైబియ్యముపోసి,మంటపముఏర్పరచి దానిపైక్రిందివిధముగా షడృషులను ఆవాహనముచేసి, పూజించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఇమంశిష్యం ఆగ్నేయవ్రతేనకర్మణాసగ్గ్స్కరిష్యే ॥

ఋషి ఆవాహన, తర్పణ, హోమములుచేయునపుడు గురుశిష్యులు జందెమును నివీతిగాఉంచుకొని, చేయవలెను. మిగిలిన క్రియఅంతయూ జందెము ఉపవీతిగాఉంచుకొని చేయవలెను. **నివీతి** ॥

౧) ఓంభూర్భువస్సువః అగ్నయేకాణ్డఋషయేనమః । **అగ్నింకాణ్డఋషిమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౨) ఓంభూర్భువస్సువః సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యోనమః **సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషద ఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౩) ఓం భూర్భువస్సువః యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యోనమః। **యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి**॥

౪) ఓం భూర్భువస్సువః వారుణీభ్యో దేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యోనమః। **వారుణీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౫) ఓం భూర్భువస్సువః బ్రహ్మణే స్వయమ్భువేనమః । **బ్రహ్మాణం స్వయంభువమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి** ॥

౬) ఓం భూర్భువస్సువః సదసస్పతయే నమః । **సదసస్పతిమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥ ఉపవీతి** ॥

షదృషిభ్యోనమః ధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారైరభ్యర్చ్య॥

షదృషి తర్పణమ్

నివీతి ॥ ఋషీగ్స్తర్పయేత్ ॥

అగ్నింకాణ్డఋషింతర్పయామి తర్పయామి ।

సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ।

యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ।

వారుణీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి।

బ్రహ్మాణంస్వయంభువం తర్పయామి తర్పయామి ।

సదసస్పతింతర్పయామి తర్పయామి ॥ **ఉపవీతి** ॥

హోమః

గురువు ప్రాణాయామముచేసి హోమమునకు సంకల్పించి, స్థండిలోల్లేఖనము మొదలు ఆజ్యభాగాంతమువరకుచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఆగ్నేయ వ్రతాఖ్యే కర్మణి షదృషిహోమం కరిష్యే ॥

స్థండిలోల్లేఖనాదాజ్యభాగాన్తే ముఖాహుతిగ్ం హుత్వాఽన్వారబ్ధే ప్రతినిజుహోతి ॥

ప్రాచీఃపూర్వ ముదక్సంస్థం ...... **సోమాయేదంనమమ** ॥

పిమ్మట శిష్యుడుతననుతాకుచుండగా గురువు స్రువముతో ఒక్కమారు ఆజ్యమును గ్రహించి, క్రిందిహోమముచేసి, త్యాగము చెప్పవలెను.

స్రువేణ సకృద్గృహీతేనాజ్యేనఃఓంఅగ్నయేస్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ**॥

గురుశిష్యులు ఇరువురూ జందెమును నివీతిచేసుకొని, శిష్యుడు తనను తాకుచుండగా గురువు నాలుగు మార్లు స్రువముతో స్రుక్కుయందు ఆజ్యమును

గ్రహించి క్రింది హెూమములు చేయవలెను.

నివీతి ॥ చతుర్గృహీతమాజ్యం గృహీత్వా ॥

౧. అగ్నయేకాణ్డఋషయేస్వాహా॥ **అగ్నయేకాణ్డఋషయఇదంనమమ**॥

౨. అగ్నేనయ సుపథారాయేఅస్మాన్ విశ్వానిదేవ వయునాని విద్వాన్।
యుయోధ్యస్మత్ జుహురాణమేనో భూయిష్ఠాంతే నమఉక్తింవిధేమ
స్వాహా॥ **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

౩. ప్రవశ్శుక్రాయభానవే భరధ్వగ్ం హవ్యంమతిం చాగ్నయే సుపూతమ్।
యోదైవ్యానిమానుషా జనూగ్ంష్యన్తర్విశ్వాని విద్మనాజిగాతిస్వాహా॥
అగ్నయఇదంనమమ ॥

౪. అచ్ఛాగిరోమతయో దేవయన్తీ రగ్నింయన్తి ద్రవిణం భిక్షమాణాః।
సుసన్దృశగ్ం సుప్రతీకగ్ం స్వఞ్చగ్ం హవ్యవాహ మరతింమానుషా
ణాగ్ం స్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

౫. అగ్నేత్వమస్మ ద్యుయోధ్యమీవా అనగ్నిత్రా అభ్యమన్త కృష్టీః। పునరస్మ
భ్యగ్ం సువితాయ దేవక్షాం విశ్వేభి రజరేభిర్య జత్రస్వాహా ॥
అగ్నయఇదంనమమ॥

౬. అగ్నేత్వంపారయా నవ్యో అస్మాన్థ్స్వస్తి భిరతి దుర్గాణి విశ్వా।పూశ్చ
పృథ్వీబహులానఉర్వీ భవాతోకాయ తనయాయశంయోస్వాహా।
అగ్నయఇదంనమమ ॥

౭. ప్రకారవో మననా వచ్యమానా దేవద్రీచీం నయథ దేవయన్తః।
దక్షిణావా డ్వాజినీ ప్రాచ్యేతి హవిర్భర న్త్యగ్నయే ఘృతాచీ స్వాహా।
అగ్నయఇదంనమమ ॥

౮. సాగ్ంహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా॥
సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ॥

౯. యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా॥
యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౧౧. వారుణీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా॥
వారుణీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ ॥

౧౨. సదసస్పతి మద్భుతం ప్రియమిన్ద్రస్య కామ్యమ్। సనిం మేధా
మయాసిషగ్ం స్వాహా ॥ **సదసస్పతయఇదంనమమ** ॥ **ఉపవీతి** ॥

తరువాతగురుశిష్యులు ఇరువురూనిలబడి క్రిందిమంత్రములు చెప్పుచూ అగ్నిమొదలగు నలుగురుదేవతలకు నమస్కరించవలెను.

ఉపస్థానమ్

౧. అగ్నేవ్రత పతే కాణ్డ ఋషిభ్య ఆగ్నేయ వ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛ
కేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౨. వాయోవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య ఆగ్నేయవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛ
కేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౩. ఆదిత్యవ్రతపతే కాణ్డ ఋషిభ్య ఆగ్నేయవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛ
కేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

౪. వ్రతానాంవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య ఆగ్నేయవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛ
కేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

తదుపరి గురువు క్రిందివిధముగా జయాదిహోమములు, యదస్య కర్మణో అనుమంత్రమునుహోమముచేసి, పిమ్మట పరిధులను అగ్నియందు ఉంచి, స్రుక్కుయందు స్రువముతో ఆజ్యమును ఒక్కమారుగ్రహించి, స్రుక్కు బిలమునందు స్రువమును బోర్లించి, ఏకధారగా సంస్రావహోమమును చేసి, పిమ్మట అనాజ్ఞాతాదిహోమములు, అభివాదనాంతము చేయవలెను.

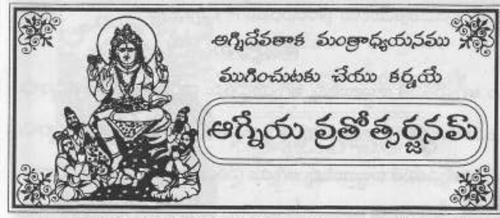
ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి సగ్గస్పృశ్యాగ్నౌప్రహరతి....యదస్య కర్మణో ..... **అగ్నయేస్విష్టకృత ఇదంనమమ** ॥ శమ్యఆపోహ్య తతఃపరిధయః ఆఘార సమిధౌప్రహరతి దర్వ్యా మితరదర్వ్యగ్రమవదాయ సగ్గ్రావే ణాభిజుహోతి । **వసుభ్యో రుద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్య స్సగ్గ్రావ భాగేభ్య ఇదం నమమ**...అస్మిన్....కర్మణి అనాజ్ఞాతాది ప్రాయశ్చిత్త హోమాని కరిష్యే॥
అనాజ్ఞాతం .... అహంభో అభివాదయే ॥

ఆభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహవాచనము, ఆశీర్వచనములను చేయవలెను.

ఆభ్యుదయకం కర్మణఃపుణ్యాహంచ కుర్యాత్ । ఆశీర్వచనమ్॥

ఆగ్నేయవ్రతం సమాప్తమ్

ఆగ్నేయవ్రతముచేసిన సంవత్సరము తరువాత అగ్నిదేవతాక మంత్రాధ్యయనముపూర్తి అయినపిమ్మట ఆగ్నేయవ్రతోత్సర్జనముచేయవలెను.

తతస్సంవథ్సరే పర్యవేతే ॥

ఆగ్నేయవ్రతోత్సర్జన సంకల్పః

గురుశిష్యులిరువురూ నదీస్నానముచేసి, ఆచమనము, ప్రాణాయామ ముచేసి, ఆగ్నేయవ్రతోత్సర్జనమునకు సంకల్పించి, విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహ వాచనము చేయవలెను.

ఆచమ్య ॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఆగ్నేయ వ్రతోథ్సర్జనాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాంత్యర్థమభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహస్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే। ఆదౌనిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యే॥

గణపతిపూజాంకృత్వా ॥ పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

షడృషిఆవాహన, పూజ, తర్పణము, హోమములు మొత్తము క్రియ అంతయూ ఆగ్నేయవ్రతములోవలెనేచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఇమంశిష్యం ఆగ్నేయ వ్రతోథ్సర్జనేనకర్మణా సగ్గస్కరిష్యే॥

నమస్కారమంత్రములను క్రిందివిధముగా చెప్పవలెను.

ఉపస్థానమ్

౧. అగ్నేవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య ఆగ్నేయవ్రతమ చారిషం తదశకం తన్మేరాధి॥

౨. వాయోవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య ఆగ్నేయవ్రతమ చారిషం తదశకం తన్మేరాధి॥

౩. ఆదిత్యవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య ఆగ్నేయ వ్రతమ చారిషం తదశకం తన్మేరాధి॥

౪. వ్రతానాంవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్య ఆగ్నేయవ్రతమచారిషం తదశకంతన్మేరాధి॥

ఇతిక్రమేణ ॥

హోమసమాప్తివిధి ఆగ్నేయవ్రతములోవలె పూర్తిచేయవలెను. పిమ్మట శిష్యుడువపనకర్మచేయించుకొని, ఇంటికివచ్చి, ఆభ్యుదయకకర్మణఃపుణ్యాహ వాచనములను చేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి సగ్గ్ స్పృశ్యాగ్నే.... అహంభో అభివాదయే ॥

ఆభ్యుదయకం కర్మణఃపుణ్యాహంచకుర్యాత్ । ఆశీర్వచనమ్॥

ఆగ్నేయవ్రతోత్సర్జనం సమాప్తమ్

విశ్వేదేవదేవతాక మంత్రముల అధ్యయనమునకై చేయు కర్మయే

వైశ్వదేవ వ్రతమ్

గురువు శిష్యుని వైశ్వదేవవ్రతముచేసంస్కరింపదలచి శిష్యునితోసహా తానుకూడావపనముచేయించుకొని నదియందుస్నానముచేసి, విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనముచేయవలెను.

ఆచార్యశ్శిష్యేణసహ వపనపూర్వకం నద్యాంస్నాత్వా ॥

వైశ్వదేవవ్రత సంకల్పః

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం వైశ్వదేవవ్రతాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థంశాంత్యర్థ మభ్యు దయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే। ఆదౌ నిర్వి ఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతి పూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా ॥ పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

పిమ్మట గురువు వైశ్వదేవవ్రతముకు సంకల్పించి, ఒకనూతనవస్త్రముపై బియ్యముపోసి మంటపము ఏర్పరచి దానిపై క్రిందివిధముగా షడృషులను ఆవాహనముచేసి పూజించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఇమంశిష్యం వైశ్వ దేవవ్రతేనకర్మణా సగ్గ్ స్కరిష్యే ॥

షడృషి ఆవాహనమ్

ఋషి ఆవాహన, తర్పణ, హోమములు చేయునపుడు గురుశిష్యులు జందెమునునివీతిగాఉంచుకొనిచేయవలెను. మిగిలినక్రియఅంతయూ జందెము **ఉపవీతి**గాఉంచుకొనిచేయవలెను. **నివీతి ॥**

౧) ఓంభూర్భువస్సువః విశ్వేభ్యో దేవేభ్యఃకాణ్డఋషిభ్యోనమః । విశ్వాన్దేవాన్కాణ్డఋషీనావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి॥

౨) ఓంభూర్భువస్సువః సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః॥ **సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥**

౩) ఓం భూర్భువస్సువః యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః । **యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి॥**

౪) ఓం భూర్భువస్సువః వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యోనమః । **వారుణీర్దేవతాఉపనిషదఆవాహయామిస్థాపయామిపూజయామి॥**

౫) ఓం భూర్భువస్సువః బ్రహ్మణే స్వయమ్భువే నమః । **బ్రహ్మాణం స్వయంభువమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥**

౬) ఓం భూర్భువస్సువః సదసస్పతయే నమః । **సదసస్పతిమావాహయామిస్థాపయామిపూజయామి ॥ఉపవీతి॥**ఋషిపూజాం కృత్వా ॥

షడృషిభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

ఋషి తర్పణమ్

వైశ్వదేవవ్రతాఙ్గ ఋషితర్పణంకరిష్యే ॥ **నివీతీ ॥**

విశ్వాన్దేవాన్కాణ్డఋషీగ్‌స్తర్పయామి తర్పయామి ॥

సాగ్ంహితీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥

యాజ్ఞికీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥

వారుణీర్దేవతాఉపనిషదస్తర్పయామి తర్పయామి ॥

బ్రహ్మాణంస్వయంభువంతర్పయామి తర్పయామి ॥

సదసస్పతింతర్పయామి తర్పయామి ॥ **ఉపవీతి ॥**

హోమః

గురువు ప్రాణాయామముచేసి హోమమునకు సంకల్పించి, స్థండిలోల్లేఖనముమొదలు ఆజ్యభాగాంతమువరకుచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం వైశ్వదేవవ్రతాఖ్యే కర్మణి షడృషిహోమం కరిష్యే ॥

స్థండిలోల్లేఖనాదాజ్యభాగాన్తే ముఖాహుతిగ్ం హుత్వాఽన్వారబ్ధే వ్రతినిజుహోతి ॥

ప్రాచీఃపూర్వముదక్సంస్థం ...... **సోమాయేదంనమమ ॥**

పిమ్మట శిష్యుడుతననుతాకుచుండగా గురువుస్రువముతో ఒక్కమారు ఆజ్యమును గ్రహించి, క్రిందిహోమముచేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

స్రువేణ సకృద్గృహీతేనాజ్యేన।ఓంఅగ్నయేస్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ॥**

*గురుశిష్యులు ఇరువురూ జందెమును **నివీతి**చేసుకొని, శిష్యుడు తనను తాకుచుండగా గురువు నాలుగు మార్లు స్రువముతో స్రుక్కుయందు ఆజ్యమును గ్రహించి క్రింది హోమములు చేయవలెను.*

నివీతి ॥ చతుర్గృహీతమాజ్యం గృహీత్వా ॥

౧. విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఃకాణ్డ ఋషిభ్యస్స్వాహా॥

విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఃకాణ్డఋషిభ్యఇదంనమమ॥

౨. ఆనోవిశ్వే అస్క్రాగమన్తు దేవామిత్రో అర్యమావరుణస్సజోషాః భువన్ యథానో విశ్వే వృధాసః కరన్సుషాహా విథురం నశవస్స్వాహా॥ విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంనమమ॥

౩. శంనోదేవా విశ్వదేవాభవన్తు శగ్ంసరస్వతీ సహధీభిరస్తు। శమభిషాచశ్శమురాతిషాచశ్శంనోదివ్యాపార్థివాశ్శంనో అప్యాస్స్వాహా॥

విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంనమమ॥

౪. యేసవితుస్సత్యసవస్య విశ్వేమిత్రస్యవ్రతే వరుణస్యదేవాః।తేసౌభగంవీరవద్గోమ దప్నోదధాతన ద్రవిణం చిత్రమస్మేస్వాహా॥

విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంనమమ॥

౫. అగ్నేయాహిదూత్యం వారిషేణ్యో దేవాగ్ం అచ్ఛాబ్రహ్మకృతాగణేన। సరస్వతీంమరుతో అశ్వినాపోయక్షి దేవాన్రత్నధేయాయ విశ్వాన్స్వాహా॥ విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంనమమ॥

౬. ద్యౌఃపితః పృథివి మాతర ధ్రుగగ్నే భ్రాత ర్వసవో మృడతానః। విశ్వఆదిత్యా అదితేసజోషా అస్మభ్యగ్ంశర్మ బహులం వియన్తస్వాహా॥ విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంనమమ॥

౭. విశ్వేదేవాశ్శృణు తేమగ్ంహవంమే యేఅన్తరిక్షే యఉపద్యవిష్ఠ।

యే అగ్నిజిహ్వా ఉతవాయజత్రా ఆస ద్యాస్మిన్ బర్హిషిమాదయధ్వగ్ం స్వాహా॥ విశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంనమమ॥

౮. సాగ్ంహితీభ్యో దేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా॥

సాగ్ంహితీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ॥

౯. యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా॥

యాజ్ఞికీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ॥

౧౦. వారుణీభ్యోదేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యస్స్వాహా॥

వారుణీభ్యోదేవతాభ్యఉపనిషద్భ్యఇదంనమమ॥

౧౧. బ్రహ్మణేస్వయంభువేస్వాహా॥

బ్రహ్మణేస్వయంభువఇదంనమమ॥

౧౨. సదసస్పతి మద్భుతం ప్రియమిన్ద్రస్య కామ్యమ్। సనిం మేధామయాసిషగ్ం స్వాహా॥ సదసస్పతయఇదంనమమ॥ ఉపవీతీ॥

తరువాత గురుశిష్యులు ఇరువురూలేచి, నిలబడి క్రిందిమంత్రములు చెప్పుచూ అగ్నిమొదలగు నలుగురుదేవతలకు నమస్కరించవలెను.

ఉపస్థానమ్

౧. అగ్నేవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యో వైశ్వదేవవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మే రాధ్యతామ్॥

౨. వాయోవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యో వైశ్వదేవవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛ

కేయం తన్మే రాధ్యతామ్ ॥

౩. ఆదిత్యవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యో వైశ్వదేవవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మే రాధ్యతామ్ ॥

౪. వ్రతానాం వ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యో వైశ్వదేవవ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తన్మేరాధ్యతామ్ ॥

తదుపరి గురువుక్రిందివిధముగాజయాదిహోమములు, యదస్య కర్మణో అనుమంత్రమునుహోమముచేసి, పిమ్మటపరిధులను అగ్నియందుఉంచి, స్రుక్కుయందుస్రువముతోఆజ్యమును ఒక్కమారుగ్రహించి, స్రుక్కు బిలమునందు స్రువమునుబోర్లించి, ఏకధారగాసంస్రావహోమమునుచేసి, పిమ్మటఅనాజ్ఞాతాదిహోమములు, అభివాదనాంతము చేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి సగ్గ్స్పృశ్యాగ్నౌప్రహరతి.... యదస్య కర్మణో ..... **అగ్నయేస్విష్టకృత ఇదంనమమ** ॥ శమ్యాఆపోహ్య తతఃపరిధయః ఆఘార సమిధౌప్రహరతి దర్వ్యామితరదర్వ్యాగ్రమవదాయ సగ్గ్స్రావేణాభిజుహోతి । **వసుభ్యోరుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యస్సగ్గ్స్రావభాగేభ్యఇదంనమమ** ... అస్మిన్....కర్మణి అనాజ్ఞాతాదిప్రాయశ్చిత్త హోమానికరిష్యే॥

అనాజ్ఞాతం .... అహంభో అభివాదయే ॥

ఆభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహవాచనము, ఆశీర్వచనములను చేయవలెను.

ఆభ్యుదయకం కర్మణఃపుణ్యాహంచ కుర్యాత్ । ఆశీర్వచనమ్॥

వైశ్వదేవవ్రతం సమాప్తమ్

విశ్వేదేవదేవతాక మంత్రాధ్యయనము ముగించుటకు చేయు కర్మయే

వైశ్వదేవ వ్రతోత్సర్జనమ్

వైశ్వదేవవ్రతముచేసిన సంవత్సరముతరువాత విశ్వేదేవదేవతాక మంత్రాధ్యయనముపూర్తిఅయిన పిమ్మట వైశ్వదేవవ్రతోత్సర్జనము చేయవలెను.

తతస్సంవత్సరే పర్యవేతే ॥

వైశ్వదేవవ్రతోత్సర్జన సంకల్పః

గురుశిష్యులిరువురూ నదీస్నానముచేసి, ఆచమనము, ప్రాణాయామముచేసి, వైశ్వదేవవ్రతోత్సర్జనమునకు సంకల్పించి విఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనము చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం వైశ్వదేవవ్రతోత్సర్జనాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థంశాంత్యర్థమభ్యుదయార్థఇచ్ఛమహోజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే । ఆదౌ నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా ॥ పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

షడృషిఆవాహన, పూజ, తర్పణము, హోమములు మొత్తముక్రియ అంతయూ వైశ్వదేవవ్రతములో వలెనేచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఇమశిష్యం వైశ్వదేవవ్రతోత్సర్జనేనకర్మణా సగ్గ్స్కరిష్యే ॥

పూర్వవత్ స్నానం తర్పణం హోమశ్చ॥

నమస్కారమంత్రములను క్రిందివిధముగా చెప్పవలెను.

ఉపస్థానమ్

౧. అగ్నే వ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యో వైశ్వదేవవ్రతమచారిషం తదశకంతన్మేరాధి॥

౨. వాయో వ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యో వైశ్వదేవ వ్రతమచారిషం తదశకం తన్మేరాధి॥

౩. ఆదిత్యవ్రతపతే కాణ్డఋషిభ్యో వైశ్వదేవవ్రతమచారిషం తదశకంతన్మేరాధి॥

౪. వ్రతానాంవ్రతపతేకాణ్డఋషిభ్యో వైశ్వదేవవ్రతమచారిషంతదశకంతన్మేరాధి॥

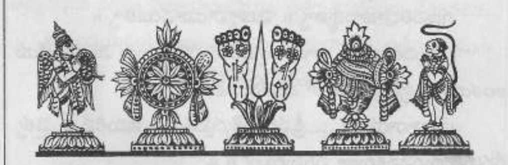
ఇతిక్రమేణ ॥

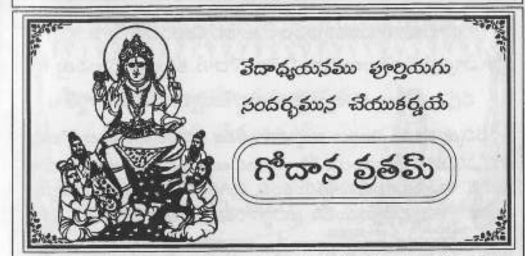
హోమసమాప్తివిధి ప్రాజాపత్యవ్రతములోవలె పూర్తిచేయవలెను. పిమ్మట శిష్యుడు వపనకర్మచేయించుకొని, ఇంటికివచ్చి, ఆభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహ వాచనములను చేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనాన్యధ్యసగ్గ్స్పృశ్యాగ్నౌ.... అహంభోఅభివాదయే ॥

ఆభ్యుదయకంకర్మణఃపుణ్యాహంచకుర్యాత్। ఆశీర్వచనం కుర్యాత్॥

వైశ్వదేవవ్రతోత్సర్జనం సమాప్తమ్

చౌలవిధానముగానే పదియారవసంవత్సరమున గోదానవ్రతము చేయవలెను.

సూ॥ ఏవంగోదాన మస్మిన్నపి నక్షత్రేషోడశే వర్షే ॥

గురుశిష్యులిరువురూ ఆచమనము, ప్రాణాయామముచేసి, ఈశిష్యుని గోదాన వ్రతముచే సంస్కరించుచున్నాను అని సంకల్పించి, ఆభ్యుదయకము, కర్మణః పుణ్యాహవాచనము చేయవలెను.

గోదానవ్రత సంకల్పః

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్యాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఇమం (శ్రీనివాస) శర్మాణం కుమారం గోదానాఖ్యేన కర్మణాసగ్గ్స్కరిష్యే॥ బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా ఉ ఉ శిషోవాచయిత్వా॥

అగ్నిప్రతిష్ఠాపనమ్

గురువు మరలసంకల్పించి, స్థండిలోల్లేఖనముమొదలు దేవపాత్రాసాద నాంతమువరకుచేసి ఈకర్మయందు అవసరముకావున మేడికాయలగుత్తి, దర్భ కట్టలు, ఏదుపందిముల్లుగాక చౌలములోవలెనే మిగిలిన మనుష్య పాత్రలను ఆసాదన చేయవలెను.

పునస్సంకల్ప్య ॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం గోదానవ్రతాఙ్గత్వేన అగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే॥

ప్రాచీఃపూర్వముదక్సంస్థం .... ఇధ్మమితరదర్వీమ్ ॥

శ్లో॥ పాత్రప్రయోగే ఖలుయోజనీయో గోదాన కర్మణ్యపి చౌలవత్తు ।
నగ్లప్సపుఙ్క్షీల శలల్య ఇష్టా అత్రార్ధ లుప్తాహి భవన్తియస్మాత్ ॥

పవిత్రకరణము మొదలు **ఆజ్యభాగాంతము** వరకుచేసి, పిమ్మట చౌలములోని ఎనిమిది హెూమములనుచేసి, జయాదులుమొదలుకొని, అభివాదనాంతముచేసి, శిష్యునకుశిఖనుమాత్రముఉంచి, మిగిలినకేశములువపనము చేయించవలెను. శిష్యుడుస్నానముచేసి బ్రహ్మగారికిఆవునుఈయవలెను.

పవిత్రకరణాద్యాజ్యభాగాన్తేఽ న్వారబ్ధేకుమారే ధాతాదదాతునో రయిమితిచతుస్రో యస్త్వాహృదాకీరిణేతిచతస్ర ఇత్యష్టాజ్యాహుతీర్హుత్వా॥ జయాది ప్రతిపద్యతే .... అహంభో అభివాదయే ॥ శిఖామాత్రమవశిష్య సర్వాన్కేశాన్వాపయతి ॥ స్నాత్వా ॥ బ్రహ్మణేవరందదాతి ॥

అగ్నిగోదానమ్

గోదాన వ్రతమునమునకు బదులుగా అగ్నిగోదానము చేయవచ్చును. దీని యందు పై హెూమములకు బదులు **అగ్నయేకాణ్డ ఋషయే స్వాహా** అని ఒకటేహెూమమున్నూ, శిఖమాత్రము ఉంచి మిగిలిన అన్నికేశములు వపనము చేయవలెను. తక్కినక్రియ అంతయూ గోదానవ్రతములోవలెనే చేయవలెను.

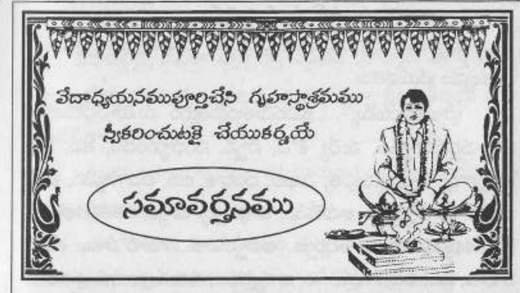
ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ఇమం (శ్రీనివాస)శర్మాణంకుమారం అగ్ని గోదానాఖ్యం కర్మణా సగ్గ్స్కరిష్యే॥ అగ్నేరుప సమాధానాద్యాజ్య భాగాన్తే॥

ఓం అగ్నయే కాణ్డ ఋషయే స్వాహా ॥

అగ్నయేకాణ్డఋషయఇదంనమమ ॥

ఇధ్మసన్నహనం జయాదిప్రతిపద్యతే అభివాదనాన్తంకృత్వా ॥

గోదానవ్రతమ్ సమాప్తమ్

శ్లో ॥ వేదోదితానాం నిత్యానాం కర్మణాం సమతిక్రమే ।
స్నాతకవ్రత లోపేచ ప్రాయశ్చిత్త మభోజనమ్ ॥

వేదములో చెప్పబడి, నిత్యమూచేయవలసిన సంధ్యావందనాదులు చేయనందుకు, సకాలములోస్నాతకవ్రతము చేయనందుకు ప్రాయశ్చిత్తముఉపవాసము.

సమావర్తనసంకల్పః

వేదాధ్యయనము, వేదవ్రతములు పూర్తిచేసినపిమ్మట గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించదలచినస్నాతకుడు ఆచమనము, ప్రాణాయామముచేసి, విఘ్నేశ్వర పూజ, పుణ్యాహవాచనము చేయవలెను.

ఆచమ్య....శ్రీకృష్ణాయనమః॥యశ్శివోనామరూపాభ్యాం......
ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమస్నాతకవ్రతాఖ్యం కర్మ కరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థంశాస్త్యర్థ మభ్యుదయార్థఇచ్చ మహాజనైస్సహస్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే॥

ఆదౌనిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాంకరిష్యే॥

గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

పరిషత్ ప్రాయశ్చిత్తము

స్నాతకుడు మరలప్రాణాయామముచేసి పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తమునకు సంకల్పము చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమోపనయనాది సమావర్తనపర్యన్తం, మధ్యే శౌచ, స్నాన, సంధ్యావందన, జప, భిక్షా ఽ గ్నికార్య, స్వాధ్యాయవ్రత, మేఖల, దండాఽ జిన, దివాస్వాపన, ఛత్ర, పాదుక, మాల్యోద్వర్తన, అనులేపన, శూద్రస్పర్శ, ద్యూత, పతితసంభాషణ, క్రముకభక్షణ, తాంబూలచర్వణ, అశ్వారోహణ, గజారోహణ, శకటారోహణ, నట, విట, గాయ, గీత, వాద్యశ్రవణ, గురుశుశ్రూషాది వ్రతలోపే తేషా మపనోదక ప్రాయశ్చిత్తం పరిషదుపస్థాన పూర్వకంశక్తి ప్రత్యామ్నాయ రూపేణా ఽ ఽ చరిష్యే ॥

సభవారికి ఈయవలసిన దక్షిణ,ఫలతాంబూలములు బియ్యముతో ఉన్న పళ్ళెములో ఉంచుకొని, క్రింది శ్లోక/మంత్రములను పఠించుచూ సభకు మూడుమార్లు ప్రదక్షిణము చేయవలెను.

(సభకుబదులు ఆత్మప్రదక్షిణ చేయుట ఆచారము.)

పరిషద్దక్షిణాం గృహీత్వా । ఆత్మప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా॥

శ్లో॥ సమస్త సమ్పత్సమవాప్తి హేతవః సముద్ధితాప త్కులధూమ కేతవః ।
అపారసంసార సముద్రసేతవః పునన్తుమాంబ్రహ్మణపాద పాంసవః ॥౧॥

ఆపద్ఘనధ్వాన్త సహస్రభానవస్సమీహితార్థార్పణ కామధేనవః
సమస్తతీర్థామ్బు పవిత్రమూర్తయో రక్షన్తుమాంబ్రాహ్మణ పాదపాంసవః ॥౨॥

ఆధివ్యాధిహరన్నృణాం మృత్యుదారిద్ర్యనాశనమ్ ।
శ్రీపుష్టి కీర్తిదం వన్దే విప్రశ్రీపాద పఙ్కజమ్ ॥3॥

విప్రౌఘ దర్శనాత్సద్యః క్షీయన్తే పాపరాశయః ।

వన్దనా న్మఙ్గళావాప్తి రర్చనా దచ్యుతం పదమ్॥౪॥

యావతీర్వై దేవతా స్తాస్సర్వా వేదవిది బ్రాహ్మణే వసన్తి తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్భ్యో దివేదివే నమస్కుర్యాన్నా శ్లీలం కీర్తయే దేతా ఏవదేవతాః ప్రీణాతి॥

స్నాతకుడుక్రిందివాక్యములు చెప్పినతరువాత దక్షిణతాంబూలములను సభనుఉద్దేశించి ఈయవలెను.

అశేషే హేపరిషత్, మదీయాం, విజ్ఞాపనాం, అవధార్య, మయా సమర్పితాం, ఇమాం, పరిషద్దక్షిణాం, యథోక్త, దక్షిణామివ ॥

సభాసదః : స్వీకృత్య॥

స్నాతకుడు క్రిందివాక్యములను సభనుఉద్దేశించిపలికి, అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

మమోపనయనాది సమావర్తనపర్యన్తం మధ్యే శౌచస్నాన సంధ్యావందనా ద్యతిక్రమేభ్యః సర్వేభ్యః పాపేభ్యో విముక్తోభూయా దిత్యేషా సభాను గృహ్ణాతు। మమస్నాతక వ్రతాధికార సిద్ధిరస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు ॥

సభాసదః : తవ స్నాతక వ్రతాధికార సిద్ధిరస్తు ॥ ఇతి బ్రాహ్మణాః ॥

కృచ్ఛ్రత్రయమ్

స్నాతకుడు మరలసంకల్పించి కృచ్ఛ్రత్రయప్రత్యామ్నాయముగా దక్షిణను ఈయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం శరీరశుద్ధ్యర్థం స్వర్ణాజ్య ధాన్య కృచ్ఛ్రాణ్యాచరిష్యే ॥

శ్లో॥ స్వర్ణం పవిత్రమమలం స్వర్ణం పాపప్రణాశనమ్ ।

స్వర్ణంహి శంకరం యస్మాదతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే ॥౧॥ స్వర్ణ కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తిహిరణ్యం తుభ్యమహంసంప్రదదేనమమ॥

శ్లో॥ కామధేనోస్సముద్భూతం సర్వక్రతుషు సంస్థితమ్ ।
దేవానామాజ్యమాహార మతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే ॥౨॥ ఆజ్యకృచ్ఛ్ర ప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తిహిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥

శ్లో॥ ధన్యం కరోషి దాతార మిహలోకే పరత్రచ ।
యస్మాత్తస్మాచ్ఛివం మేస్యాదతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే॥౩॥
ధాన్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయ యథాశక్తిహిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ॥

శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపాయ బ్రాహ్మణాయ మమశరీరశుద్ధిం కామయమానః కృచ్ఛ్రత్రయప్రత్నామ్నాయ యథాశక్తిహిరణ్యం తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ॥

స్నాతకుడు మరల దేశకాలములనుఉచ్చరించి క్రిందివాక్యములనుపలికి అక్షతోదకములు హరివేణమునందు విడువవలెను.

ప్రాణానాయమ్య ..... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం । మయాకృతైరేభిః స్వర్ణాజ్యధాన్య కృచ్ఛ్రైః భగవాన్సర్వాత్మకః శ్రీమహావిష్ణుస్ప్రీణాతు॥

మమ శరీరశుద్ధిరస్త్వితి భవన్తోబ్రువన్తు ॥

సభాసదః : తవ శరీరశుద్ధిరస్తు ॥

పాహిత్రయోదశహోమాః

స్నాతకుడు మరల ప్రాణాయామముచేసి, పాహిత్రయోదశ హోమముల కుసంకల్పించి, **శ్వేతతండులచూర్ణేన** మొదలు **దేవసవితఃప్రసువ** వరకు చతుష్పాత్రవిధిగా అగ్నిముఖము చేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమబ్రహ్మచర్య వ్రత లోపప్రాయశ్చిత్తార్థం పాహి త్రయోదశ హోమంకరిష్యే ॥

తదఙ్గ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే॥

సూ॥ శ్వేతతన్డుల చూర్ణేన.....దేవసవితః ప్రసువ ॥

శ్లో॥ నాఘారౌ నాజ్యభాగౌచ నచేధ్మం నజయాదయః ।
చతుష్పాత్ర ప్రయోగేతు నిశ్చిత్యోక్తం కపర్దినా ॥

చతుష్పాత్రప్రయోగమందు అఘారములున్ను, అజ్యభాగములును జయాదులు (పూర్ణ పాత్రయు) ఇధ్మమున్ను లేవని కపర్దిచే నిశ్చయింపబడినది.

పూర్వపరిషేచనము చేసి, స్రువముచేత స్రుక్కుయందు నాలుగు (పంచాఋషేయులు ఐదు) మార్లు ఆజ్యమును గ్రహించి హోమములు చేయవలెను.

గమనిక : - చతుష్పాత్ర ప్రయోగము పేజీనెం 98 నుండి చూడుడు.

శ్లో॥ పునరూర్జాసహాద్యన్తే మహావ్యాహృతయస్తథా ।
పాహీతిపఞ్చకంమధ్యే ఏషాపాహిత్రయోదశ ॥
స్రువేణ చతుర్గృహీతమాజ్యం గృహీత్వా ॥
ఏకం । ద్వే । త్రీణీ । చత్వారి । (పఞ్చ) ॥

౧. పునరూర్జా నివర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా । పునర్నః పాహి విశ్వత స్స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౨. సహరయ్యా నివర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వధారయా । విశ్వప్స్నియా విశ్వతస్పరి స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

3. భూరగ్నయేచ పృథివ్యైచ మహతేచ స్వాహా ॥
అగ్నయేపృథివ్యైమహతఇదంనమమ ॥

౪. భువోవాయవేచాన్తరిక్షాయచ మహతేచస్వాహా ॥

వాయవేన్తరిక్షాయమహతఇదంనమమ ॥

౫. సువరాదిత్యాయచ దివేచ మహతేచ స్వాహా ॥

ఆదిత్యాయదివేమహతఇదంనమమ ॥

౬. భూర్భువస్సువశ్చన్ద్రమసేచ నక్షత్రేభ్యశ్చదిగ్భ్యశ్చ మహతేచస్వాహా॥

చన్ద్రమసేనక్షత్రేభ్యోదిగ్భ్యోమహతఇదంనమమ ॥

౭. పాహినో అగ్న ఏనసే స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ॥

౮. పాహినోవిశ్వవేదసేస్వాహా॥ విశ్వవేదసఇదంనమమ॥

౯. యజ్ఞంపాహి విభావసోస్వాహా ॥ విభావసవఇదంనమమ॥

౧౦. సర్వంపాహి శతక్రతోస్వాహా ॥ శతక్రతవఇదంనమమ॥

౧౧. పాహినో అగ్నఏకయా । పాహ్యూతద్వితీయయా । పాహ్యూర్జం తృతీయయా।పాహిగీర్భిశ్చతసృభిర్వసో స్వాహా॥ వసవఇదంనమమ॥

౧౨. పునరూర్జానివర్తస్వ పునరగ్న ఇషాయుషా । పునర్నః పాహి విశ్వత స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౧౩. సహరయ్యా నివర్తస్వాగ్నే పిన్వస్వధారయా । విశ్వప్స్నియా విశ్వతస్పరి స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

స్నాతకుడు క్రిందివాక్యమునుపలికి, ఉదకముముట్టుకొని, స్రువముతో ఒక్కమారు ఆజ్యమును గ్రహించి, క్రింది మంత్రముచెప్పి ఒక్కమారుహోమము చేయవలెను.

నానాప్రకారేణ సమ్భావిత సకలదోష నిర్హరణార్థం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే॥

(స్రువేణ) ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ॥

స్నాతకుడుఉత్తర పరిషేచనముచేసి క్రింది వాక్యముచెప్పి అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

ఉత్తర పరిషేచనం కృత్వా ॥

అనేన పాహిత్రయోదశహోమేన భగవాన్సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీ యజ్ఞేశ్వర స్సుప్రీణాతు । సర్వం శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ॥

స్నాతకుడు క్రిందివాక్యములుచెప్పి అగ్నినిప్రార్థించి, అభివాదముచేసి, ఆచమనము చేయవలెను.

సూ॥ స్వస్తిశ్రద్ధామితి నమస్కారం కుర్యాత్ ॥

స్వస్తిశ్రద్ధాం..... అహంభో అభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

ప్రాతరగ్నికార్యమ్

స్నాతకుడు మరలప్రాణాయామముచేసి, ప్రాతరగ్నికార్యమునకు సంకల్పించి, అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం బ్రహ్మతేజోమేధాభి వృద్ధ్యర్థం ప్రాతరగ్నికార్యం కరిష్యే ॥

స్నాతకుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి అగ్నికిఈశాన్యముమొదలు ప్రదక్షిణముగా ఉదకముతోఅలుకవలెను.

సూ॥ పరిత్వేతి పరిమృజ్య ॥

పరిత్వాఽగ్నే పరిమృజామ్యాయుషాచ ధనేనచ । సుప్రజాఃప్రజయా భూయాసగ్ం సువీరో వీరైస్సువర్చా వర్చసా సుపోషః పోషై స్సుగృహా

గృహైస్సుపతిః పత్యాసుమేధా మేధయాసుబ్రహ్మ బ్రహ్మచారిభిః ॥
స్నాతకుడు క్రిందినామమంత్రములనుచెప్పుచూ అగ్నిచుట్టూతూర్పుమొదలు ఈశాన్యమువరకు ఎనిమిదిదిక్కులయందూ అక్షతలుఅలంకరించవలెను.

సూ॥ పరిమృజ్యాలఙ్కృత్య ॥ అగ్నయేనమః । హుతవహాయనమః । హుతాశినేనమః । కృష్ణవర్త్మనేనమః । దేవముఖాయనమః । సప్తజిహ్వాయనమః । వైశ్వానరాయనమః । జాతవేదసేనమః ॥

సమిద్ధోమః

స్నాతకుడు క్రిందిమంత్రములుచెప్పుచూ, స్వాహాంతమందుసమిధలను ఒక్కొక్కటిగాఅగ్నియందు హోమముచేసి, త్యాగములనుచెప్పవలెను.

సూ॥ తస్మిన్నుత్తరైస్సమిధ ఆదధ్యాత్ ॥

౧. అగ్నయే సమిధ మాహార్షం బృహతే జాతవేదసే । యథాత్వమగ్నే సమిధా సమిధ్యస ఏవం మామాయుషా వర్చసా సన్యా మేధయా ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మ వర్చసే నాన్నాద్యేన సమేధయ స్వాహా ॥
అగ్నయఇదంనమమ ॥

౨. ఏధోఽస్యేధిషీమహి స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౩. సమిదసి సమేధిషీ మహిస్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౪. తేజోఽసి తేజోమయిధేహి స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

౫. అపోఅద్యాన్వ చారిషగ్ం రసేనసమసృక్ష్మహి । పయస్వాగ్ం అగ్న ఆగమంతంమాసగ్ంసృజ వర్చసాస్వాహా॥ అగ్నయఇదంనమమ॥

౬. సంమాఽగ్నే వర్చసాసృజ ప్రజయాచధనేనచ స్వాహా॥

అగ్నయఇదంనమమ ॥

౭. విద్యున్మే అస్యదేవా ఇన్ద్రో విద్యాత్సహ ఋషిభిస్స్వాహా ॥
ఇన్ద్రాయేదంనమమ ॥

౮. అగ్నయే బృహతే నాకాయ స్వాహా ॥
అగ్నయేబృహతేనాకాయేదంనమమ ॥

౯. ద్యావా పృథివీ భ్యాగ్స్వాహా ॥ ద్యావాపృథివీభ్యామిదంనమమ ॥

౧౦. ఏషాతే అగ్నే సమిత్తయా వర్ధస్వ చాఽప్యాయస్వచ తయాఽహం వర్ధమానో భూయాస మాప్యాయ మానశ్చస్వాహా ॥
అగ్నయఇదంనమమ ॥

౧౧. యోమాఽగ్నే భాగినగ్ం సన్తమథా భాగం చికీర్షత్యభాగమగ్నే తంకురు మామగ్నే భాగినంకురు స్వాహా ॥అగ్నయఇదంనమమ॥

౧౨. సమిధమాధాయాగ్నే సర్వవ్రతోభూయా సగ్ద్ స్వాహా ॥
అగ్నయఇదంనమమ ॥

చిట్ట॥ అగ్నయ ఏధోస్యేధిషీమహి సమిదసి తేజోస్యఽపో అద్యసంమాగ్నే విద్యున్మేగ్నయే ద్యావాపృథివీభ్యా మేషాతే యోమాగ్నే సమిధ మాధాయేతి ద్వాదశ ॥

పిమ్మట స్నాతకుడుస్రువముతో క్రిందిహోమములు ఆజ్యముతో చేయవలెను.

ఓంభూస్స్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

ఓంభువస్స్వాహా ॥ వాయవఇదంనమమ ॥

ఓంసువస్స్వాహా ॥ సూర్యాయేదంనమమ ॥

ఓంభూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

స్నాతకుడు అగ్నికి అమంత్రకముగా పరిషేచనచేసి, లేచినిలబడి క్రింది మంత్రములుచెప్పుచూ అగ్నికినమస్కరించవలెను.

సూ॥ అన్తే తూష్ణీం పరిసమూహ్య ॥

౧. యత్తే అగ్నే తేజస్తే నాహంతేజస్వీ భూయాసం యత్తేఅగ్నే వర్చస్తే నాహం వర్చస్వీ భూయాసం యత్తే అగ్నేహరస్తే నాహగ్ం హరస్వీ భూయాసమ్ ॥

౨. మయిమేధాం మయిప్రజాం మయ్యగ్నిస్తేజోదధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియందధాతు మయిమేధాం మయి ప్రజాం మయిసూర్యో భ్రాజోదధాతు ॥

3. మానస్తోకే తనయే మానఆయుషి మానోగోషు మానోఅశ్వేషురీరిషః వీరాన్మానో రుద్రభామితో వధీర్ హవిష్మ న్తో నమసా విధేమతే॥

త్ర్యాయుషం జమదగ్నేః కశ్యపశ్యత్ర్యాయుషమ్ ।

యద్దేవానాం త్ర్యాయుషం తన్మే అస్తుత్ర్యాయుషమ్ ॥

భస్మధారణమ్

సూ॥ భస్మనా శిరోలలాట వక్షస్స్కన్ధేషు తిలకాని కుర్యాత్ ॥

శ్లో॥ మేధావీతు లలాటేతు తేజస్వీ దక్షిణేభుజే ।

వర్చస్వీవై వామభుజే హృదయే బ్రహ్మవర్చసీ ॥

ఆయుష్మాన్ కణ్ఠదేశేతు అన్నాదో నాభిదేశతః ।

యశస్వీ పృష్ఠదేశేతు మూర్ధ్ని సర్వసమృద్ధకః ॥

ఆఅగ్నియందలిభస్మమును స్నాతకుడు తననుదుటను కుడిభుజము ఎడమభుజము, హృదయము, కంఠము, బొడ్డు, వీపు, శిరస్సులయందు క్రింది మంత్రములుచెప్పుచూ ధారణచేయవలెను.

మేధావీ భూయాసమ్ (ఇతిలలాటే) । తేజస్వీ భూయాసమ్ (ఇతి దక్షిణభుజే) । వర్చస్వీ భూయాసమ్ (ఇతివామభుజే) । బ్రహ్మవర్చసీ భూయాసమ్ (ఇతిహృదయే) । ఆయుష్మాన్ భూయాసమ్(ఇతికంఠే) । అన్నాదో భూయాసమ్ (ఇతినాభౌ) । యశస్వీభూయాసమ్ (ఇతిపృష్ఠే) । సర్వసమృద్ధో భూయాసమ్ (ఇతిమూర్ధ్ని) । ధారయేత్ ॥

స్నాతకుడుస్రువముతోఆజ్యమును ఒక్కమారుగ్రహించి, క్రిందిహోమము చేసి, త్యాగముచెప్పి, పిమ్మట స్వస్తిశ్రద్ధాంమొదలగు శ్లోకములచే అగ్నినిప్రార్థించి అభివాదముచేసి, ఆచమనముచేయవలెను.

పునస్త్వాదిత్యారుద్రావసవస్సమిన్ధతాంపునర్బ్రహ్మాణోవసునీథయజ్ఞైః ఘృతేనత్వం తనువో వర్ధయస్వ సత్యాస్సన్తు యజమానస్య కామాస్స్వాహా॥

అగ్నయేవసునీథాయేదంనమమ ॥ స్వస్తిశ్రద్ధామితి నమస్కారంకుర్యాత్॥

స్వస్తిశ్రద్ధాం .... అహంభో అభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

రక్షాధారణమ్

స్నాతకుడుప్రాణాయామముచేసి, స్నాతకవ్రతముకుసంకల్పించి, రక్షాసూత్రమును షోడశోపచారములచేపూజించి క్రిందిమంత్రముచెప్పి ఆరక్షాసూత్రముతన కుడిచేతికిధరించవలెను. పిదపపెద్దలు స్నాతకునిశిరస్సుపై అక్షతలువేయవలెను.

గురుకులాత్సమావృత్త స్యానుష్ఠేయం సమావర్తనా పదపర్యాయం స్నాతాఖ్యంకర్మకుమారః ప్రాణానాయమ్య.... శుభతిథౌ శ్రీమాన్ .....గోత్రః .....నామధేయోహం స్నాతకవ్రతాఖ్యం కర్మకరిష్యే॥

తదఙ్గరక్షార్థం రక్షాబన్ధనంకరిష్యే॥ రక్షాసూత్రాధిష్ఠానదేవతాభ్యో నమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారపూజాం కృత్వా ॥

విశ్వేత్తాతే సవనేషుప్రవాచ్యాయాచ కర్థమఘ వన్నిన్ద్రసున్వతే। పారావతం యత్పురు సంభృతం వస్వపావృణోశ్చరభాయ ఋషి బన్ధవే॥ రక్షాంబధ్వా ॥ రక్షాబన్ధన ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

పాలాశహోమః

స్నాతకుడు సూర్యోదయముకుముందు చుట్టూఆవరణగల గోశాలయందు ప్రవేశించి లోపలకురోమములుండునట్లు చర్మము(కృష్ణాజినము)చేత ఆగోశాల గుమ్మమునుకప్పుకొనవలెను. ఆరోజునస్నాతకునకు సూర్యరశ్మితాకరాదు. సూర్యాస్తమయమువరకు(మూత్ర, పురీషవిసర్జనకైనను)గోశాలవదలివెలుపలకు వెళ్ళరాదు.

సూ॥ వేదమధీత్య స్నాస్యన్ ప్రాగుదయా ద్వ్రజంప్రవిశ్యా న్తర్లోమ్నా చర్మణా ద్వారమపిధాయాస్తే ॥ నైనమేత దహరాదిత్యోఽభితపేత్ ॥

స్నాతకుడు ప్రాణాయామముచేసి, అగ్నిప్రతిష్ఠకు సంకల్పించి, స్థండిల కల్పన మొదలు పాత్రాసాదనవరకూ షట్పాత్రవిధిగాచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య..శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థంస్నాతకవ్రతాఙ్గ స్థండిలోల్లేఖనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనంకరిష్యే। ఓంభూర్భువస్సువరోమ్ ...ఇతరదర్భేమ్॥

దేవపాత్రాసాదనచేసినతరువాత వాటికిఉత్తరముగా తూర్పుకొసలుగా దర్భలనుపరచి, వాటిపైస్నాతకవ్రతమందు అవసరమైనమనుష్యపాత్రలను అనగా మణులుగుచ్చుటకు రెండుదారములు, రెండువస్త్రములు, రెండుమణులున్ను,

ఒకమోదుగసమిధయూ, పూలదండయు, సుగంధమును, చెవిపోగులకుబదులు రెండుబర్హిస్సుచుట్టలును, చన్నీళ్ళు, వేడినీళ్ళు, చూరకత్తి, తుంగచాప, ధాన్యము, గొడుగు, దండము, కాటుక, అద్దము, పావుకోళ్ళు, బర్హిస్సు, ఎద్దుపేడ, నలుగుపిండి, ఉసిరికపిండి, రెండు ఉదకపాత్రలును, మేడిపుడక, వీటినన్నిటినీ స్నాతకుడు ఒక్కమారుగా ఉంచవలెను.

సూ ॥ మధ్యన్దినేగ్నేరుప సమాధానాది పాత్ర ప్రయోగకాలే ॥

శ్లో॥ సూత్రే వస్త్రే మణియుగసమిత్స్ర క్సుగన్ధాన్ ప్రవర్తౌ ॥
శీతోష్ణామ్బు క్షుర కట యవ ఛత్ర దణ్డాఞ్జనాని ।
ఆదర్శో పానహ కుశ శకృత్ స్నాన చూర్ణాని కుర్వన్స్।
స్నానం యుఞ్జాత్సకృ దిహనరః కాష్ఠ మౌదుమ్బరఞ్చ ॥

అప్రచ్ఛిన్నాగ్రౌమొదలు సోమాయేదంనమమవరకుచేసి, స్నాతకుడు క్రింది మంత్రముచెప్పి ఒకమోదుగసమిధను అగ్నియందుఉంచవలెను.

సూ॥ పవిత్రకరణాద్యాజ్యభాగాన్తే॥అప్రచ్ఛిన్నాగ్రౌ....సోమాయేదంనమమ॥

పాలాశగ్ం సమిధముత్తరయాధాయ ॥

ఇమగ్గ్ స్తోమమర్హతే జాతవేదసే రథమివ సంమహేమా మనీషయా। భద్రాహినః ప్రమతి రస్య సగ్ంసద్యగ్నే సఖ్యే మారిషామా వయంతవ ॥

అగ్నయఇదంనమమ ॥

వపన సంస్కారః

స్నాతకుడు అగ్నికిపడమటవైపున తుంగచాపమీదకూర్చుని క్రిందిమంత్రముచెప్పుచూ కత్తిని అభిమంత్రణచేయవలెను.

సూ॥ అపరేణాగ్నిం కట ఏరకాయాం వోపవిశ్యోత్తరయా క్షురమభిమన్త్ర్య॥

త్ర్యాయుషం జమదగ్నేః కశ్యపశ్య త్ర్యాయుషమ్।

యద్దేవానాం త్ర్యాయుషం తన్మేఅస్తు త్ర్యాయుషమ్ ॥

స్నాతకుడు క్రిందియజస్సుచెప్పి కత్తినిసంస్కారనిమిత్తము తనతండ్రికిఈయవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణయజుషా వప్త్రే ప్రదాయ ॥

శివో నామాసి స్వధితిస్తే పితా నమస్తే అస్తు మామాహిగ్ంసీః ॥

నీళ్ళుతొరుపుటమొదలు **దర్భస్తంభేవా నిదధాతి** వరకు ఉపనయనము లో వలెనేచేయవలెను.

సూ ॥ అపాగ్ం సగ్ం సర్జనాద్యాకేశ నిధానాత్సమానమ్ ॥

అధ్యాయముయొక్క మొదటియజస్సునుచెప్పి క్రిందివిధముగా ఉదకము కలుపవలెను.

సూ॥ అనువాకస్య ప్రథమేన యజుషాపస్సగ్ం సృజ్య ॥

ఉష్ణేనవాయ వుదకేనే హ్యదితిః కేశాన్ వపతు ॥

వేడినీళ్ళను చన్నీళ్ళలోపోసి క్రిందిమంత్రముచెప్పి ఇదివరకుసిద్ధముచేసిన దర్భకట్టతో స్నాతకునితండ్రి స్నాతకునిశిరస్సుపైఉన్న కేశములను తూర్పు నుండి ప్రదక్షిణముగా ఉదకముతోతడుపవలెను.

సూ॥ ఉష్ణాశ్శీతాస్వానీయోత్తరయా శిరఉనత్తి ॥ (ప్రాగారభ్య ప్రదక్షిణమ్)

ఆపఉన్దన్తు జీవసే దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే । జోక్చసూర్యందృశే॥

క్రిందినాలుగుమంత్రములుచెప్పుచూ తూర్పుమొదలుప్రదక్షిణముగా నాలుగు దిక్కులందునూ మూడేసిమూడేసి దర్భలనుఅడ్డముఉంచుకొని స్నాతకునికేశములను తండ్రిఖండించవలెను.

సూ॥ త్రీగ్స్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయోత్తరాభిశ్చత సృభిః ప్రతిమన్త్రం ప్రదక్షిణం ప్రతిదిశం ప్రవపతి ॥

క్రిందిమంత్రములో **శ్రీనివాస** అనుచోట స్నాతకునిపేరు ఉచ్చరించవలెను.

యేనావపత్సవితా క్షురేణ సోమస్యరాజ్ఞో వరుణస్య విద్వాన్ ।

తేన బ్రహ్మాణో వపతేద మస్యాయుష్మాఞ్జర దష్టిర్యథాఽసదయం (శ్రీనివాస) శర్మా ॥

స్నాతకుని తల్లిగాని బ్రహ్మచారిగాని తండ్రికిదక్షిణమునఉండి క్రింది చెప్పబోవుమంత్రములచే తండ్రినిఅభిమంత్రించవలెను. ఎద్దుపేడతోచేసినప్రమిదలో యవధాన్యముఉంచి దానిలో తృంచినకేశములను, దర్భాగ్రసహితముగా ఉంచి ఉదకము ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ వపన్త ముత్తరయాను మన్త్రయతే దక్షిణతో మాతా బ్రహ్మచారీవా।

అనడుహేశకృత్పిండే యవాన్నిధాయ । తస్మిన్కేశాను పయమ్యాప ఉపస్పృశ్య।

తండ్రిక్రిందిమంత్రముచెప్పి స్నాతకునిశిరస్సుపై తూర్పుననుదుటకు పైభాగమందుగల కేశములను మూడుదర్భాగ్రములతోసహాఖండించి, తృంచిన కేశములను, దర్భకొసలనుపేడప్రమిదలోఉంచి ఉదకముముట్టుకొనవలెను.

యత్క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసావప్త్రా వపసి కేశాన్ ।

శున్ధిశిరో మాఽస్యాయుః ప్రమోషీః ॥ ఇతిప్రాచ్యామ్ ॥

తండ్రి క్రిందిమంత్రముచెప్పి స్నాతకునిశిరస్సుపైదక్షిణమున, కుడిచెవికి పైభాగమునగల కేశములను మూడు దర్భాగ్రములతో సహాఖండించి, తృంచిన కేశములను, దర్భకొసలనుపేడప్రమిదలోఉంచి ఉదకముముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ పునస్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయ ॥

యేనపూషా బృహస్పతే రగ్నేరిన్ద్రస్య చాయుషేఽవపత్ ।

తేనాస్యాయుషే వపసౌ శ్లోక్యాయ స్వస్తయే ॥ ఇతిదక్షిణతః ॥

తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాప ఉపస్పృశ్య ॥

తండ్రి క్రిందిమంత్రముచెప్పి స్నాతకునిశిరస్సుపైపశ్చిమమున, శిఖకు క్రిందిభాగమునగల కేశములను మూడుదర్భాగ్రములతో సహాఖండించి, తృంచి

న కేశములను, దర్భకొసలను పేడప్రమిదలోఉంచి ఉదకముముట్టుకొనవలెను.

సూ ॥ పునస్త్రీన్దర్భానన్తర్ధాయ॥

యేనభూయశ్చరాత్యయం జ్యోక్చపశ్యాతి సూర్యమ్ ।

తేనాస్యాయుషే వపసా శ్లోక్యాయ స్వస్తయే ॥

ఇతిపశ్చాద్దిశం ప్రవపతి ॥ తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాప ఉపస్పృశ్య॥

తంత్రి క్రిందిమంత్రముచెప్పి స్నాతకునిశిరస్సుపైఉత్తరమున, ఎడమచెవికి పైభాగమునగల కేశములను మూడు దర్భాగ్రములతో సహాఖండించి, త్రుంచిన కేశములను, దర్భకొసలను పేడప్రమిదలోఉంచి ఉదకముముట్టుకొనవలెను. క్రిందిమంత్రములో **శ్రీనివాస**అనుచోట స్నాతకునిపేరుఉచ్చరించవలెను.

సూ ॥ పునస్త్రీన్ దర్భానన్తర్ధాయ॥

యేనపూషా బృహస్పతే రగ్నేరిన్ద్రస్య చాయుషేవపత్ । తేనతే వపామి(**శ్రీనివాస**)శర్మన్నాయుషా వర్చసాయథాజ్యో క్సుమనాఅసాః॥

ఇత్యుత్తరతః ॥ తస్మిన్ కేశానుపయమ్యాప ఉపస్పృశ్య ॥

పిదప ఆపేడప్రమిదను క్రిందిమంత్రముచెప్పి మేడిచెట్టు మొదటగాని దర్భదుబ్బు మొదటగాని ఉంచవలెను.

సూ ॥ ఉత్తరయోదుమ్బర మూలే దర్భస్తంభేవా నిదధాతి ॥

ఉప్త్వాయ కేశాన్ వరుణస్య రాజ్ఞో బృహస్పతి స్సవితా సోమో అగ్నిః ।
తేభ్యోనిధానం బహుధాఽన్వ విన్దన్నన్తరా ద్యావాపృథివీ అపస్సువః ॥

పిమ్మట స్నాతకుడు గోశాలలో పడమటిభాగమందుకూర్చుని మొలకుకట్టిన ముంజదర్భత్రాడునువిప్పి బ్రహ్మచారికిఈయవలెను, బ్రహ్మచారిఆత్రాడును క్రింది యజస్సుచెప్పి మేడిచెట్టుమొదటకాని, దర్భదుబ్బులోగాని ఎవరికీ కనపడకుండా దాచవలెను.

సూ॥ జఘనార్ధే వ్రజస్యోపవిశ్య విస్రస్యమేఖలాం బ్రహ్మచారిణే ప్రయచ్ఛతి। తాగ్ంసఉత్తరేణ యజుషోదుమ్బర మూలే దర్భస్తమ్బే వోపగూహతి ॥

క్రిందిమంత్రములోస్నాతకుని నామ,గోత్రనామములను మొదటషష్ఠీ విభక్తిలోచెప్పి రెండవమారు ప్రథమావిభక్తికిమార్చి దర్భత్రాడును దాచవలెను.

ఇదమహం (**శ్రీనివాస**) శర్మణో గౌతమస్యపాప్మాన ముపగూహా మ్యుత్తరో (**శ్రీనివాస**) శర్మాద్విషద్భ్యః ॥

మార్జనమ్

స్నాతకుడుఅమంత్రకముగా వేడినీటినిచన్నీటితోకలిపి క్రింది ఆరుమంత్రములుచెప్పి చివరనఒక్కమారుగా స్నానముచేయవలెను.

సూ॥ ఏవం విహితాభిరేవాద్భి రుత్తరాభిష్షడ్భి స్స్నాత్వా।

ఆపోహిష్ఠామయోభువ ఇతితిస్రో,హిరణ్యవర్ణా ఇతితిస్రః తూష్ణీం మిశ్రితాభిశ్శీతోష్ణా భిరద్భిష్షణ్ణా మన్త్రైసకృదేవస్నాతి ॥

ఓంఆపోహిష్ఠామ .... ఆపోజనయ థాచనః ॥

హిరణ్యవర్ణా శ్శుచయఃపావకా యాసుజాతః కశ్యపోయాస్విన్ద్రః।
అగ్నింయాగర్భం దధిరే విరూపాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనాభవన్తు ॥
యాసాగ్ంరాజా వరుణోయాతి మధ్యేసత్యానృతే అవపశ్యఞ్జనానామ్।
మధుశ్చుత శ్శుచయోయాః పావకాస్తానఆప శ్శగ్గ్స్యోనా భవన్తు ॥
యాసాందేవా దివికృణ్వన్తి భక్షంయాఅన్తరిక్షే బహుధాభవన్తి ।
యాఃపృథివీం పయసోన్దన్తి శుక్రాస్తానఆప శ్శగ్గ్స్యోనాభవన్తు ॥

దంతధావనమ్

స్నాతకుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి మేడిపుల్లతో దంతధావనము చేయవలెను.

సూ॥ ఉత్తర యోదుంబరేణ తతోధావతే ॥

అన్నాద్యాయ వ్యూహధ్వం దీర్ఘాయు రహమన్నాదో భూయసమ్।
సోమోరాజా యమాగమత్సమే ముఖంప్రవేక్ష్యతి భగేన సహవర్చసా॥

స్నాతకుడు అపుడకను నైర్‌ఋతిదిక్కునపారవేసి ఉదకమునుముట్టుకొని ఆచమనము చేయవలెను.

సూ॥ నైర్‌ఋత్యాం దిశినిరస్య। అపఉపస్పృశ్య। ఆచమ్య॥

స్నానమ్

స్నాతకుడు చిరుశెనగపిండిమొదలగువాటిచే ఒంటినినలుచుకొని ఇప్ప పువ్వు, ఉసిరికపిండి మొదలగువాటితో ఒంటినిరుద్దుకొని స్నానముచేయవలెను.

సూ॥ స్నానీయోచ్ఛాదిత స్నాతః। మసూరచూర్ణాదిభి రుద్వర్త్యామలకపిష్టాదిభి శ్శిరస్స్నానీయై స్స్నాతశ్శుభవతి॥

వస్త్రధారణమ్

స్నాతకుడు క్రిందియజస్సుచెప్పి ఉత్తరించని క్రొత్తవస్త్రమును కట్టుకొని, ఆచమనము చేయవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణయజుషా ఽ ఽ హతమన్తరం వాసః పరిధాయ॥

సోమస్య తనూరసి తనువంమే పాహి స్వామాతనూరావిశ॥

సూ॥ వాసః పరిధాప్యాచమ్య॥

స్నాతకుడు కస్తూరిమొదలగుపరిమళద్రవ్యములుకలిపిన మంచిగంధమును క్రిందిమూడుమంత్రములచే **నమః** అనునపుడు దేవతలకు సమర్పించవలెను. మూడుమార్లు రెండుచేతులుయొక్కపదివేళ్ళను గంధములోముంచి పైకి చిమ్ముటయే సమర్పణము.

సూ॥ సార్వసురభిణా చన్దనేనోత్తరై ర్దేవతాభ్యః ప్రదాయ॥

౧.నమోగ్రహాయచాభిగ్రహాయచ॥ ౨.నమశ్శాక జఞ్జభాభ్యామ్॥ ౩.నమస్తాభ్యో దేవతాభ్యో యా అభిగ్రాహిణీః॥ సూ॥ ప్రదానం నమశ్శబ్దేన॥

స్నాతకుడు క్రింది మంత్రమునుచెప్పి గంధమును తన ముఖము మొదలు శరీరమునకు పూసుకొనవలెను.

గన్ధానులేపనమ్

సూ॥ ఉత్తరయాఽనులిప్య॥

అప్సరస్సుయోగన్ధో గన్ధర్వేషు చ యద్యశః।
దైవో యోమానుషో గన్ధస్సమా గన్ధస్సురభి ర్జుషతామ్॥

స్నాతకుడు ఒక బంగారుపూసను రెండువైపులా రత్నములు ఉండునట్లు దారమునకుగుచ్చి, దానిని క్రిందిమంత్రముచెప్పి ఉదకపాత్రయందు ప్రదక్షిణముగా మూడుమార్లు చురుకుగా త్రిప్పవలెను.

సూ॥ మణిగ్ం సౌవర్ణగ్ం సోపధానగ్ం సూత్రోత ముత్తర యోదకపాత్రే త్రిఃప్రదక్షిణం పరిప్లావ్య॥

ఇయమోషధి త్రాయమాణా సహమానా సహస్వతీ।
సామా హిరణ్యవర్చసం బ్రహ్మవర్చసినం మాకరోతు॥

స్నాతకుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి మూడువాక్యములచివర పైపూసను తన కంఠమున కట్టుకొనవలెను.

మణిధారణమ్

సూ॥ ఉత్తరయాగ్రీవాస్వాబధ్య॥

అపాశోఽస్యురోమే మాసగ్ం శారీః। శివోమోపతిష్ఠస్వ దీర్ఘాయుత్వా

య శతశారదాయ। శతగ్ం శరద్భ్య ఆయుషే వర్చసే జీవాత్వై పుణ్యాయ ॥
త్ర్యవసానయా గ్రీవాస్వాబధ్య ॥

పిమ్మట స్నాతకుడు దారమునకు గ్రుచ్చినరేగుగింజను మంత్రము లేకుండా జలకలశములో వెనుకటివలెనే త్రిప్పి తన ఎడమచేతికి కట్టుకొనవలెను.

సూ॥ ఏవమేవ బాదరమణిం మన్త్రవర్జగ్ం సవ్యేపాణావాబధ్య ॥

స్నాతకుడు నూతనవస్త్రములను క్రింది మంత్రములచేత అభిమంత్రించవలెను.

సూ॥ ఆహతముత్తరం వాసో రేవతీస్త్వేతి సమానమ్ ॥

రేవతీస్త్వా వ్యక్ష్ణన్కృత్తికాశ్చాకృన్తగ్ంస్త్వా।
ధియోఽవయన్నవగ్నా అవృఞ్జన్త్సహస్రమన్తాగ్ం అభితోఅయచ్ఛన్॥
దేవీర్దేవాయపరిధీ సవిత్రే మహత్తదాసా మభవన్మహిత్వనమ్ ॥

ద్వితీయ వస్త్రధారణమ్

స్నాతకుడు క్రిందిమంత్రములుచెప్పి, ఒకవస్త్రమునుకట్టుకొని, రెండవ వస్త్రమును కప్పుకొనవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభిస్తిసృభిః వాసః పరిధాయ ॥

యాఅకృన్తన్నవయన్ యాఅతన్వత యాశ్చదేవీరన్తా నభితో దదన్త।
తాస్త్వాదేవీర్జరసే సంవ్యయన్త్వాయుష్మానిదం పరిధత్స్వవాసః॥
పరిధత్త ధత్తవాససైనగ్ం శతాయుషం కృణుతదీర్ఘమాయుః।
బృహస్పతిః ప్రాయచ్ఛద్వాస ఏతత్సోమాయ రాజ్ఞేపరిధాతవాఉ॥
జరాఙ్గచ్ఛాసి పరిధత్స్వవాసో భవాకృష్టీనామభిశస్తి పావా।
శతఞ్చజీవ శరదస్సువర్చా రాయశ్చపోష ముపసంవ్యయస్వ॥

స్నాతకుడు వస్త్రములుధరించినపిదప ఆచమనముచేసి క్రిందిమంత్రము చెప్పవలెను.

సూ॥ వాసఃపరిధాయ ॥ ఆచమ్య। పరిహితం (ఆత్మానం) ఉత్తరయాఽను మన్త్రయతే ॥

పరీదం వాసో అధిధాస్స్వస్తయేఽభూరా పీనామభిశస్తిపావా।
శతఞ్చజీవ శరదఃపురూచీ ర్వసూనిచార్యో విభజాసిజీవన్ ॥

స్నాతకుడు పైనకప్పుకొన్న వస్త్రముయొక్క అంచుచివర చెవిపోగులజతను కట్టి, వాటిని స్రుక్కుయందుంచి, స్రువముతో ఆజ్యమును నాలుగు మార్లు గ్రహించి, చెవిపోగులు మాత్రము అగ్నిలో పడకుండా స్రుక్కులోనే ఆజ్యముతో వాటిని తడుపుచూ, క్రిందచెప్పబోవు ఎనిమిదిమంత్రములచే ఆజ్యహోమములు చేసి, త్యాగములను చెప్పవలెను.

సూ॥ తస్యదశాయాం ప్రవర్తౌ ప్రబధ్య దర్వ్యామాదాయా జ్యేనాభ్యానయన్నుత్త రాహుతీర్హుత్వా॥ ఆయుష్య మిత్యష్టాజ్యాహుతీర్జుహోతి ॥

ఆజ్యహోమాః

ఏకం। ద్వే। త్రీణి। చత్వారి। (పంచ) ॥

౧. ఆయుష్యం వర్చస్యగ్ం సువీర్యగ్ం రాయస్పోష మౌద్భిద్యమ్।
ఇదగ్ం హిరణ్యం జైత్ర్యాయావిశతాం మాగ్‌స్వాహా ॥
హిరణ్యాయేదంనమమ ॥

౨. ఉచ్చైర్వాది పృతనాజి సత్రాసాహం ధనంజయమ్।
సర్వాస్సమృద్ధిర్ ఋద్ధయో హిరణ్యేస్మి న్త్సమాహితాస్స్వాహా॥
హిరణ్యాయేదంనమమ ॥

౩. శునమహగ్ం హిరణ్యస్య పితురివ నామాగ్రభైషమ్।
తంమా హిరణ్య వర్చసం పూరుషు ప్రియంకురుస్వాహా॥
హిరణ్యాయేదంనమమ ॥

౪. ప్రియంమా దేవేషుకురు ప్రియంమా బ్రహ్మణేకురు।
ప్రియం విశ్యేషు శూద్రేషుప్రియగ్ం రాజసుమాకురుస్వాహా॥
హిరణ్యాయేదంనమమ ॥

౫. యాతిరశ్చీ నిపద్యసే ఽహం విధరణీ ఇతి।
తాన్త్వాఘృతస్య ధారయా యజేసగ్ంరాధనీ మహగ్గ్స్వాహా॥
సగ్ంరాధన్యాఇదంనమమ ॥

౬. సగ్ంరాధన్యై దేవ్యైస్వాహా॥ సగ్ంరాధన్యై దేవ్యా ఇదంనమమ॥
౭. ప్రసాధన్యై దేవ్యైస్వాహా॥ ప్రసాధన్యైదేవ్యాఇదంనమమ ॥
౮. సమ్రాజఞ్చ విరాజఞ్చాభి శ్రీర్యాచనో గృహే। లక్ష్మీరాష్ట్రస్యయా
ముఖేతయామా సగ్ంస్సృజామసిస్వాహా॥ లక్ష్మ్యాఇదంనమమ ॥

పిమ్మట స్రుక్కులోఉన్న చెవిపోగులనుతీసి ఇధ్మసన్నహనము మొదలు **అహంభోఅభివాదయే** వరకుచేయవలెను.

ఇత్యష్టాజ్యాహుతీర్హుత్వా ॥ ఇధ్మసన్నహనం జయాది ప్రదిపద్యతే అభివాదనాన్తం కృత్వా ॥ ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భిసగ్గ్ ...... అభివాదయే ॥

కర్ణాభరణ ధారణమ్

పిమ్మట స్నాతకుడు పైఎనిమిది మంత్రములను స్వాహాకారములేకుండా క్రిందివిధముగాచెప్పి, ముందుగాకుడిచెవికి పోగును పెట్టుకొనవలెను. 6,7 మంత్ర

ములకుమాత్రము స్వాహాకారముచెప్పవలెను.

సూ॥ ఏతాభిరేవ దక్షిణేకర్ణే ఆబధ్నీత। ఏతాభిస్సవ్యే । నస్వాహాకారః ॥

ఆయుష్యంవర్చస్యగ్ం సువీర్యగ్ంరాయస్పోష మౌద్భిద్యమ్। ఇదగ్ం హిరణ్యం జైత్ర్యాయావిశతాంమామ్ ॥ ఉచ్చైర్వాదిపృతనాజి సత్రాసాహం ధనంజయమ్। సర్వాస్సమృద్ధిర్ఋద్ధయో హిరణ్యేస్మిన్త్సమాహితాః॥ శునమహగ్ం హిరణ్యస్య పితురివ నామాగ్రభైషమ్।తంమా హిరణ్యవర్చసం పూరుషు ప్రియంకురు ॥ ప్రియంమాదేవేషుకురు ప్రియంమా బ్రహ్మణేకురు। ప్రియంవిశ్యేషు శూద్రేషుప్రియగ్ం రాజసుమాకురు ॥ యాతిరశ్చీ నిపద్యసే ఽహం విధరణీఇతి। తాన్త్వాఘృతస్యధారయా యజేసగ్ంరాధనీ మహమ్॥ సగ్ంరాధన్యైదేవ్యైస్వాహా॥ ప్రసాధన్యైదేవ్యైస్వాహా॥ సమ్రాజఞ్చ విరాజఞ్చాభి శ్రీర్యాచనో గృహే।లక్ష్మీ రాష్ట్రస్యయా ముఖేతయా మాసగ్ం సృజామసి ॥

ఇతి దక్షిణకర్ణే॥

పిమ్మట స్నాతకుడుపైవిధముగానే ఎడమచెవికిపోగును పెట్టుకొనవలెను.

ఆయుష్యం వర్చస్యగ్ం ... సృజామసి॥ ఇతివామకర్ణే॥

స్నాతకుడు క్రిందచెప్పబోవు మంత్రములను అనుసరించి పూలదండ, కాటుక, అద్దము, చెప్పులు, గొడుగు, కర్రమొదలగు వస్తువులను ధరించుచుండవలెను.

స్రజధారణమ్

స్నాతకుడుక్రిందిమంత్రము చెప్పుచూపూలదండ శిరస్సునధరించవలెను.

సూ॥ ఏవముత్త రైర్యథా లింగమ్॥ స్రజశ్శిరసి॥

శుభికేశిరఆరోహ శోభయన్తీ ముఖంమమ। ముఖగ్ంహిమమశోభయ భూయాగ్ం సఞ్చభగంకురు। యామాహరజ్జమదగ్ని శ్శ్రద్ధాయై కామా

య్యాన్యై । ఇమాంతామపి నహ్యేఽహం భగేన సహవర్చసా ॥ బధ్నాతి॥

సూ॥ ఆఞ్జన మాదర్శావేక్షణముపానహౌ ఛత్రందణ్డమితి ॥

స్నాతకుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, కాటుకను రెండునేత్రములకు ఒక్క మారుగా ధరించవలెను. తల్లిగాని, తోబుట్టువుగాని కాటుక పెట్టుట ఆచారము.

అంజనధారణమ్

సూ॥ ఆఞ్జనమ్ ॥ యదాఞ్జనం త్రైకకుదం జాతగ్ం హిమవత ఉపరి।తేన వామాఞ్జేతేజసే వర్చసేబలాయచ ॥ మయిపర్వత పూరుషం మయిప ర్వతవర్చసం మయిపర్వతభేషజం మయిపర్వతఆయుషమ్ ॥ త్రైకకుదేనాఙ్క్తే॥

ఆదర్శావేక్షణమ్

స్నాతకుడు క్రింది మంత్రముచెప్పి, అద్దమునందు తన ప్రతిబింబమును చూచుకొనవలెను.

సూ॥ ఆదర్శావేక్షణమ్ ॥ యన్మేవర్చః పరాగత మాత్మాన ముపతిష్ఠతి।

ఇదం తత్పునరాదదే దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే ॥

పాదుకాధారణమ్

స్నాతకుడు క్రిందమంత్రముచెప్పి రెండుచెప్పులను ఒక్కమారుగా ధరించవలెను.

సూ॥ ఉపానహౌ ॥

ప్రతిష్ఠేస్థో దేవతానాం మామాసన్తాప్తమ్ ॥ (యుగపత్) ॥

ఛత్రధారణమ్

స్నాతకుడుగొడుగును అమంత్రకముగాపట్టుకొని, పిమ్మటమంత్రమును చెప్పవలెను. తనకు నీడవచ్చునట్లుగా గొడుగువేసుకొనవలెను.

సూ॥ ఛత్రం తూష్ణీమాదాయ ॥

ప్రజాపతే శ్శరణమసి బ్రహ్మణశ్ఛదిర్విశ్వ జనస్య ఛాయాఽసి సర్వతో

మాపాహి ॥ ఆత్మాన మభిచ్ఛాదయతి ॥

దండధారణమ్

స్నాతకుడు క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి, వెదురుకర్రను చేతితోపట్టుకొనవలెను.

సూ॥ వైణవం దణ్డమితి ॥ దేవస్యత్వా సవితుఃప్రసవే ఽశ్వినో ర్బాహుభ్యాం పూష్ణో హస్తాభ్యా మాదదే ద్విషతో వధాయేన్ద్రస్య వజ్రోఽసి వార్త్రఘ్న శ్శర్మ మేభవ యత్పాపం తన్నివారయ ॥

నక్షత్ర దర్శనమ్

స్నాతకుడు నక్షత్రదర్శనమగువరకు మౌనముగాఉండి నక్షత్రములు కనుపడినతరువాత తూర్పునకుగాని ఉత్తరమునకుగానివెళ్ళి క్రిందిమంత్రమును చెప్పుచూ దిక్కునకుమ్రొక్కవలెను.

సూ॥ వాచంయచ్ఛత్యా నక్షత్రేభ్యః ఉదితేషు, నక్షత్రేషు ప్రాచీముదీచీంవా దిశముపనిష్క్రమ్య। ఉత్తరేణార్ధర్చేన దిశముపస్థాయ ॥

దేవీష్షడుర్వీరురుణః కృణోత విశ్వేదేవాస ఇహ వీరయధ్వమ్ ॥

స్నాతకుడు క్రింది అర్ధర్చను చెప్పుచు నక్షత్రములకూ, చంద్రునకూ మ్రొక్కవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణ నక్షత్రాణి చన్ద్రమసమితి ॥

మాహాస్మహి ప్రజయామా తనూభిర్మార ధామ ద్విషతే సోమరాజన్॥

స్నాతకుడు తాను ఏ ఆశ్రమును స్వీకరించవలెనో మిత్రులను అడుగవలయును.

సూ॥రాతినా సంభాష్య యథార్థం గచ్ఛతి । మిత్రేణగార్హస్థ్యగ్ం సంభాష్యసి॥

కాశీయాత్ర

స్నాతకుడు క్రిందిశ్లోకమును చెప్పి, కాశీయాత్రచేయుటకై అనుజ్ఞ ఇవ్వమని గురువును కోరవలెను.

శ్లో॥ చరిత బ్రహ్మచర్యోహం కృతవ్రత చతుష్టయః ।
కాశీయాత్రాం గమిష్యామి అనుజ్ఞాం దేహిమే శుభామ్ ॥

బ్రహ్మచర్యమునుపూర్తిచేసి, వేదవ్రతములనుఆచరించిన నేనుకాశీయాత్రకువెళ్ళుచున్నాను, కావునఅనుజ్ఞఇవ్వవలసినది. అనిగురువును ప్రార్థించి, స్నాతకుడు పాదుకలనుధరించి, గొడుగువేసుకొని, కర్రనుచేత పట్టుకొనవలయును. ఒకకండువాలోబియ్యము, పెసరపప్పు, అప్పడములు, వడియములు,ఒక కూర, విడిరూపాయలువేసి మూటకట్టి, ఆమూటను స్నాతకుడు చేతితోపట్టుకొనవలెను. తరువాత బంధువులతో, వేదఘోష, మంగళవాద్యములతో గృహమునుండిబయటకువచ్చి నాలుగువీధుల నడుమనిలబడవలెను.

కన్యాదాత ఒకపళ్ళెములో పన్నీరు, సెంటు,గంధము,తాంబూలము, బెల్లంముక్క, నూతనవస్త్రములుపట్టుకొని స్నాతకునివద్దకు రావలయును. కన్యాదాత క్రిందిశ్లోకముచెప్పి క్రిందివిధముగా స్నాతకునికోరవలెను.

శ్లో॥ సాలంకారాం మమసుతాం కన్యాం దాస్యామితే ద్విజ।
పాణిం గృహీత్వాసాగ్నిస్త్వం గచ్ఛస్వా ఽ ఽ గచ్ఛ మద్గృహమ్॥

ఓస్నాతకుడా। నీవు నాగృహమునకువచ్చి బంగారుఆభరణములచే అలంకరింపబడిఉన్న నాకుమార్తెనువివాహముచేసుకొని భార్య, అగ్నిహోత్రములతోసహా మీగృహమునకు వెళ్ళవలసినదిగా కోరుచున్నాను.

అని స్నాతకునకు పన్నీరుచల్లి, గంధమురాసి, సెంటుపూసి,నూతన వస్త్రతాంబూలములను ఈయవలెను. బెల్లమునుస్నాతకునిగెడ్డము క్రింద ఉంచి నాకుమార్తెనుపాణిగ్రహణముచేసుకొనుమని కన్యాదాత కోరవలెను.

పైక్రియాకలాపము అంతయూ కన్యాదాతకుబదులు వధువు సోదరునితోచేయించుట ప్రబలమైనఆచారము.

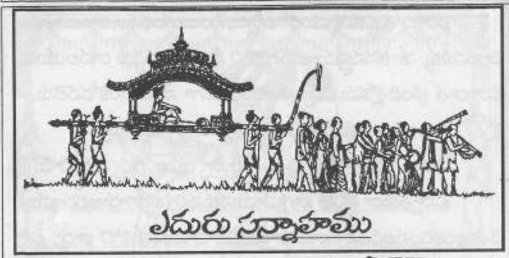
తరువాతస్నాతకుడు వధువుసోదరునకు గంధాదులను, కొత్తబట్టలను ఇచ్చుటఆచారము.

ఇదియే కాశీయాత్ర.

పిమ్మటస్నాతకుడువెనుకకువచ్చి, యధాస్థానమునకూర్చొని, **ఆభ్యుదయకము, కర్మణఃపుణ్యాహవాచనముచేయవలెను. పిమ్మట నూతన వస్త్రప్రదానము, ఆశీర్వచనము, మంగళహారతి** జరిగించవలెను.

సూ॥స్నాతక వ్రతాఙ్గభూత మాభ్యుదయకం కర్మణఃపుణ్యాహంచ కృత్వా॥

సమావర్తనం సమాప్తమ్

తోటసంబరము

వివాహమునకువచ్చిన మగపెళ్ళివారిని ఆడపెళ్ళివారు సపరివార సమేతముగా మంగళవాద్యములతో ఎదురేగి కళ్యాణవేదికవద్దకు తీసుకొని రాగా మగపెళ్ళివారు అందరూ తూర్పుముఖముగా జ్యేష్ఠానుక్రమముగా, దంపతీ యుక్తముగా ఒకవరుసక్రమములో ఆసనములపై కూర్చుండగా, వారిమధ్యలో వరునికూడా కూర్చుండచేయవలెను.

ఒక క్రొత్తబిందెలోపానకమును, మరియొక క్రొత్త బిందెలో మంచినీటిని వంటబ్రాహ్మణుడు కావడిలో పెట్టుకొని తమవెంటరాగా, ఆడపెళ్ళివారు ఒకపళ్ళెములో వరునకుఇచ్చు నూతనవస్త్రములు, సెంటు, పన్నీరు, గంధము, తాంబూలములను, బుక్కాబగ్గుండను, శుభలేఖ (కర్పూరపు పేర్లు, హోళీరంగులు)ను సిద్ధపరిచి, వేదికవద్దకు తీసుకొని రావలెను.

తూర్పుప్రాంతమువారు ఈసమయమున వరుని ప్రక్కన వధువునుకూడా కూర్చుండచేయుదురు.

పిమ్మట వధువుతరపుకన్యాదాత మొదలగుమగవారు మగపెళ్ళివారి

తరపుమగవారిని, కన్యాదాతభార్యమొదలగుఆడవారు వరునితరపు ఆడవారిని, గంధము, కుంకుమ, సెంటు, పన్నీరు, కర్పూరపుపేర్లు మొదలగు వాటిచే సత్కరించి, రంగులు చల్లి, అందరికీ పానకములు ఈయవలెను.

తూర్పుప్రాంతమువారు పైసత్కారములు వధువుచే వరునకు, వరునిచే వధువుకుకూడా వేడుకగాచేయింతురు. వధూవరులు ఇరువ్వురుచే పరస్పరము పానకములు త్రాగించుట, పటికబెల్లము తినిపించుటకూడా చేయుదురు.

తరువాత వధువుతరపుబ్రహ్మగారు మంగళాష్టకములనుచెప్పి, శుభలేఖచదివిన పిమ్మట కన్యాదాతగాని, వారితరపు పెద్దలుగాని, వరునితరపు వార్కి నూతన వస్త్రతాంబూలములతో శుభలేఖనుఇచ్చి, అట్లేవరునికికూడా నూతనవస్త్ర తాంబూలములనుఇచ్చి వివాహమునకు విచ్చేయవలసినదిగా ఆహ్వానించెదరు.

తదుపరి అదేవిధముగా వరునితరపువారు ఆడపెళ్ళివారిని ఆసనములపై కూర్చుండచేసి, పైవిధముగానే సత్కరించి, వరునితరపు బ్రహ్మగారు శుభలేఖచదవగా వరునితరపు పెద్దలు వివాహమునకు వచ్చుచున్నాము అనిపల్కి, వధువు, కన్యాదాతమొదలగువారిని నూతనవస్త్ర తాంబూలములతో సత్కరించెదరు.

తూర్పుప్రాంతమువారు విశేషముగా మగపెళ్ళివారు ప్రతి ఒక్క రికీ కర్పూరపుపేర్లువేసి, మగపెళ్ళివారిలో ప్రతిఒక్కరినీ, ఆడపెళ్ళివారికి పరిచయము చేయుదురు. అట్లే ఆడపెళ్ళి వారిలోప్రతి ఒక్కరికీ మగపెళ్ళివారు కర్పూరపుపేర్లువేసి వారిని మగపెళ్ళివారికి పరిచయముచేయుదురు.

ఇది చాలాఆనందకరమైన విషయము. ఇట్లుచేయుటవలన పరస్పరము బంధుగణముఅందరికీ సుహృద్భావముకలుగుటయేకాక ఇంకా ఎక్కువ సంబంధలుకలుపుకొను అవకాశముకలుగును.

<u>కన్యాదాతకు భార్య దక్షిణమున ఉండవలసిన సమయములు</u>

శ్లో॥ పూజనే మధుపర్కేచ కన్యాదానే తథైవచ।
కర్మస్వే తేషువై భార్యాం దక్షిణే తూపవేశయేత్ ॥

వరునిపూజించుసమయమునను, మధుపర్కముఇచ్చునపుడును, కన్యాదాన కాలమందునూ కన్యాదాత భార్య, కన్యాదాతకు కుడిచేతివైపున ఉండవలెను.

<u>వధువు వరునకు ఉత్తరమున ఉండవలసిన సమయములు</u>

శ్లో॥ పుణ్యాహవాచనేచైవ సంకల్పేషు తథైవచ।
ఆశీర్వచన కాలేచ నిత్యోపాసన కర్మణి।
రక్షాబంధన కాలేచ పత్నీయోక్త్ర విమోచనే।
ఏతేషూత్తరత స్తిష్ఠే ద్వధూరన్యత్ర దక్షిణే॥
ఆవాంకర్మణి నిత్యహోమ సమయే పుణ్యాహసంకల్పయోః।
స్థాల్యాగ్రయణ యోక్త్రమోచన పునస్సంధాన శయ్యోత్సవే।
ఏతేష్వా ద్యచరౌచ విప్రపఠితా స్వాశీష్షు రక్షాధృతౌ।
తిష్ఠే దుత్తరతో వధూ స్స్మృతివశా దన్యత్రచ దక్షిణే ॥

పుణ్యాహవాచనము, సంకల్పములు, ఆశీర్వచనకాలము, నిత్యోపాసనము, రక్షాబంధనము, యోక్త్రవిమోచనము, ఆవాభ్యాం కర్మాణి కర్తవ్యాని అను వాక్యము పఠించునప్పుడును, స్థాలీపాకము, ఆగ్రయణము, పునస్సంధానము, శయ్యోత్సవముఅను ఈకర్మలన్నిటియందును, వరునకు ఎడమవైపువధువు ఉండవలెను. మిగిలిన సమయములందు వరునకు కుడివైపువధువు ఉండవలెను.

<u>వరుడు పశ్చిమముఖముగా కూర్చుండవలసిన సమయములు</u>

శ్లో॥ పాదప్రక్షాళనేచైవ మధుపర్కస్య ప్రాశనే।
కన్యాస్వీకృతి కాలేతు శోభన ద్రవ్యధారణే।
భ్రువోర్మార్జన కాలేచ కన్యామూర్ధ్న్యభిషేచనే।
యోక్త్రస్యావేష్టనేకాలే మాఙ్గల్యస్యచ ధారణే।
వధ్వా స్తండుల సంప్రాప్తౌ వరో వారుణ దిఙ్ముఖః ॥

కాళ్లుకడుగునపుడు, మధుపర్కమును,కన్యను స్వీకరించునపుడు, జీలకర్ర, బెల్లము ధరించునపుడు, యుగచ్ఛిద్రాభిషేకము చేయుసమయమున, వధువు నడుముకు దర్భత్రాడును, మంగళసూత్రము కట్టునపుడు, తలంబ్రాలు పోసుకొనునపుడు, వరుడుపడమరవైపునకు తిరిగిఉండవలెను.

శ్లో॥ సంస్కార్యః పురుషోవాపి స్త్రీవా దక్షిణతోభవేత్।
సంస్కారకస్తు సర్వత్ర తిష్ఠేదుత్తరతస్సదా ॥

సంస్కరింపబడువారు పురుషుడైననూ స్త్రీయైననూ దక్షిణమున ఉండవలెను. సంస్కరించువారెప్పుడూ ఉత్తరమునఉండవలెను.

మదర్థం కన్యాం వృణీధ్వం ఇతిచతురోవరాన్ ప్రేషయతి ॥

పిమ్మటవరుడు ఆనలుగురుబ్రాహ్మణులనుఉద్దేశించి, క్రిందిరెండు మంత్రములు చెప్పవలెను.

సూ॥ తానాదితో ద్వాభ్యా మభిమన్త్రయేత ॥

ప్రసుగ్మన్తా ధియసా నస్యసక్షణి వరేభి ర్వరాగ్ం అభిషుప్రసీదత।
అస్మాకమిన్ద్ర ఉభయం జుజోషతి యత్సౌమ్యస్యాన్ధసో బుబోధతి ॥
అనృక్షరా ఋజవస్సన్తు పన్థాయేభి స్సఖాయో యన్తినో వరేయమ్।
సమర్యమా సంభగోనోనినీయా త్సంజాస్పత్యగ్ం సుయమమస్తుదేవాః॥

కన్యనువెదకువారు క్రిందిశాకునమంత్రములను చెప్పుచూవారుకన్యాదాతను సమీపించవలెను.

శాకునమంత్రాః

అనుహవం పరిహవం పరీవాదం పరిక్షపమ్। దుస్స్వప్నం దురుదితం తద్విషద్భ్యోదిశామ్యహమ్। అనుహూతం పరిహూతగ్ం శకునే ర్యదశాకునమ్। మృగస్య శృత మక్ష్ణయా తద్విషద్భ్యో దిశామ్యహమ్। ఆరాత్తే అగ్నిరస్త్వారాత్పరశు రస్తుతే। నివాతే త్వాభి వర్షతు స్వస్తితేస్తు వనస్పతే స్వస్తిమేస్తు వనస్పతే। నమ శ్శకృత్సదే రుద్రాయ నమోరుద్రాయ శకృత్సదే। గోష్ఠమసి నమస్తే అస్తు మామాహిగ్ంసీ స్సిగసినసి వజ్రో నమస్తే అస్తు మామా హిగ్ంసీః।ఉద్గాతేవశకునే సామగాయసి బ్రహ్మపుత్ర ఇవసవనేషు శగ్ంససి। స్వస్తిన శ్శకునే అస్తు ప్రతిన స్సుమనాభవ॥

శాకునమన్త్రై స్తే కన్యాదాతారం గత్వా బ్రువతే ॥

పిమ్మట కన్యాన్వేషకులుకన్యాదాతసమక్షములో వరుని గోత్రప్రవరాదులను చెప్పి, వరుని ధర్మసంతతికొరకు కన్యనుఇవ్వమని కోరవలెను.

వరగోత్ర ప్రవరపఠనమ్

చతుస్సాగరపర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభంభవతు॥ **కాశ్యపా వత్సార నైధ్రువ** త్రయా ఋషేయప్రవరాన్విత **కాశ్యపస** గోత్రస్య॥ **కేశవ** (వరుని ముత్తాతగారి పేరు) శర్మణో నప్త్రే ॥
కాశ్యపా..గోత్రస్య....**నారాయణ** (వరునితాతగారి పేరు) శర్మణః పౌత్రాయ॥
కాశ్యపా..గోత్రస్య....**మాధవ**(వరుని తండ్రి పేరు)శర్మణఃపుత్రాయ॥
కాశ్యపా..గోత్రోద్భవాయ **శ్రీనివాస** (వరుని పేరు) శర్మణే వరాయ॥

పిమ్మట కన్యాదాత కన్యాన్వేషకులను ఉద్దేశించి, తన గోత్ర ప్రవరాదులను చెప్పి, కన్యనుఇచ్చెదనని పలుకవలెను.

కన్యాగోత్ర ప్రవరపఠనమ్

చతుస్సాగర పర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభం భవతు ॥
ఆఙ్గీరస అయాస్య గౌతమ త్రయాఋషేయ ప్రవరాన్విత **గౌతమస**గోత్రస్య **గోవింద** (వధువు ముత్తాతగారి పేరు) శర్మణోనప్త్రీం।
ఆఙ్గీరస....గోత్రస్య **విష్ణు** (వధువు తాతగారి పేరు) శర్మణః పౌత్రీమ్ ॥
ఆఙ్గీరస....గోత్రస్య **మధుసూదన** (వధువుతండ్రి పేరు)శర్మణఃపుత్రీమ్॥
ఆఙ్గీరస....గోత్రోద్భవాం **లక్ష్మీ** (వధువు పేరు)నామ్నీంకన్యామ్॥

"ధర్మకార్యముల నిమిత్తమునూ, సంతాన నిమిత్తమున్నూ ఈకన్యనుకోరుచున్నాము." అనివరుడు పంపినవారు పలుకవలెను.

ధర్మప్రజా సంపత్త్యర్థం వృణీమహే ॥

"వరింపుడు, అతని కొరకు ఈకన్యను ఇచ్చుచున్నాను." అని దాతమారు పలుకవలెను. ఇట్లు ఉభయవర్గముల వారు ప్రవరలు, వచన, ప్రతివచనములు మూడుమార్లు చెప్పవలెను.

దాతా ॥ వృణీధ్వం తస్మైదాస్యామీతి ప్రతిబ్రూయాత్ । ఏవంత్రిః ॥

పిమ్మట ఆనలుగురుబ్రాహ్మణులూ వరునివద్దకువచ్చి, "మేము కృతార్థుల మైతిమి, కన్యనునిశ్చయించివచ్చితిమి" అనివరునితోపలుకవలెను.

బ్రాహ్మణాః ॥ కృతార్థావయమితి వరమావేదయేయుః।

కన్యాదాతృ కృత్యమ్

కన్యాదాతపత్నీసమేతుడై - మఙ్గళస్నానముచేసి, శుభ్రవస్త్రములను ధరించి, భూషణములచే అలంకరింపబడిన కన్యకతోసహా ఫలదక్షిణ తాంబూలములను చేతపట్టి, కూర్చొని సంకల్పించి విఘ్నేశ్వరపూజను, పుణ్యాహవాచనములను, రక్షాబంధనమునుచేసి, అంకురారోపణము, నాందీదేవతాహ్వానము, ఆభ్యుదయక, కర్మణఃపుణ్యాహవాచనములనుచేసి, కన్యకచే గౌరీపూజనుచేయించవలెను.

కన్యాదాతాసపత్నీకః కృతమఙ్గళస్నానాం, శుచివాససం, స్వలఙ్కృతాంకన్యాం స్వసన్నిధా ఉపవేశ్య ॥

కన్యాదాతా ॥ మమాగ్నే....సుష్టుతైతు ॥ ఆచమ్య....శ్రీకృష్ణాయ నమః॥ ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మయా కరిష్యమాణ కన్యా వివాహాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాన్త్యర్థమభ్యుదయార్థఞ్చ మహాజనైస్సహస్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే॥ ఆదౌనిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా । పుణ్యాహంవాచయిత్వా । రక్షాంబధ్వా॥

అఙ్కురారోపణ, నాన్దీదేవతాహ్వానంచవిధాయ । యథాకాలమాభ్యుదయక, కర్మణఃపుణ్యాహవాచనంచకృత్వా। కన్యయాగౌరీపూజాంకారయేత్॥

వర కృత్యమ్

వరుడు ప్రాణాయామముచేసి, ధర్మకార్యములనిమిత్తము స్త్రీనిపెండ్లి చేసుకొనుచున్నాను అనిసంకల్పించవలెను.

వరఃప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ధర్మప్రజా సంపత్త్యర్థగ్గ్స్త్రియయ ముద్వహే॥

యజ్ఞోపవీత ధారణమ్

వరుడు వివాహాంగమైనయజ్ఞోపవీతధారణకు సంకల్పించి, యజ్ఞోపవీతమును షోడశోపచారములచే పూజించవలెను.

ఈ యజ్ఞోపవీతము కన్యాదాతలు వేయుట ఆచారము.

పునః ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఉద్వాహాఙ్గభూత ద్వితీయయజ్ఞోపవీతధారణం కరిష్యే॥ యజ్ఞోపవీతం సంపూజ్య ॥

వరుడు క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి, యజ్ఞోపవీతమునుధరించి మరల ఆచమనముచేయవలెను. పిమ్మటసభాసదులు వరునిశిరస్సుపైఅక్షతలువేయవలెను.

ఆచమ్య.... ఓంయజ్ఞోపవీతం పరమంపవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్ । ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముఞ్చ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః । ధృత్వా ఽఽచమ్య ॥

యజ్ఞోపవీతధారణ ముహూర్తస్సుముహూర్తోఽస్తు ॥

తరువాత వరుడు పశ్చిమముఖముగా కూర్చుండవలెను.

వరునకు కన్యకనబడకుండా ఇరువురిమధ్యలో తెరనుపట్టవలెను.

కన్యా వరయోర్మధ్యే అన్తఃపటలంకృత్వా ॥

కన్యాదానమ్

వివాహవేదికపై కన్యాదాతలు తూర్పుముఖముగా కూర్చుండవలెను. కట్టు లేని వెదురు పేళ్ళ బుట్టలోబియ్యము పోసి, దానిపై నూతన వస్త్రమువేసి ఆబుట్టలో కన్యను కూర్చుండచేసి, కన్యను కన్యమేనమామ తీసుకొనివచ్చి కన్యాదాతభార్య కు ఎడమవైపునకూర్చుండబెట్టవలెను.

వరుడు కన్యమేనమామకు నూతనవస్త్రములను ఇచ్చుట ఆచారము. తరువాత కన్యాదాత కన్యాదానమునకు సంకల్పముచేయవలెను.

(మహానదీస్నాన, విశేషదాన, యజ్ఞ, వ్రతాదులయందు మహాసంకల్పము ను పఠించుటవలన అనంతమైన పుణ్యములభించునని ఆర్షవచనము.)

దాతా ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం శ్రీలక్ష్మీ నారాయణ దేవతాముద్దిస్య లక్ష్మీనారాయణదేవతాప్రీత్యర్థం సాలఙ్కృత కన్యాదానమహం కరిష్యే। కన్యాదానాఙ్గత్వేన మహాసంకల్ప మన్త్రపఠనం కరిష్యే॥ మహాసంకల్పముచ్చార్య॥

మహాసంకల్పమ్

అస్యశ్రీమద్భగవతో మహాపురుషస్య। అనంత వీర్యస్య। శ్రీమదాది నారాయణస్య। అచిన్త్యాऽపరిమిత శక్త్యాభ్రియమాణస్య మహాజలౌఘ మధ్యే, పరిభ్రమమాణానా మనేకకోటి బ్రహ్మాండానా మేకతమే వ్యక్తాऽవ్యక్త మహదహంకార పృథివ్యాపస్తేజోవాయు రాకాశాద్యావరణైరావృతే స్మిన్మహతి॥

బ్రహ్మాండఖండయోర్మధ్యే, సకలాధిష్ఠాన వరాహదంష్ట్రాఙ్కుర మృణాలస్య జగన్మూలాధారశక్తిః కూర్మానంతాద్యైరావత పుండరీక వామన కుముదాఞ్జన పుష్పదన్త సార్వభౌమ సుప్రతీకాఖ్యాష్ట దిగ్గజోపరి ప్రతిష్ఠితస్య॥

అతల వితల సుతల తలాతల రసాతల మహాతల పాతాళ సప్త పాతాళస్యోపరితలే! భూలోక భువర్లోక సువర్లోక మహర్లోక జనోలోక తపోలోకసత్యలోక స్యాధోభాగే! చక్రవాళశైల మహావలయమధ్యే వర్తిన్యాం మహానాళాయమాన ఫణిరాజస్యశేషస్య సహస్రఫణాఫణిమండల మండితే!

ఇంద్రాగ్ని యమ నిర్ఋతి వరుణ వాయు కుబేర ఈశానాద్యష్ట దిక్పాలక పాలితే! లోకా లోకాచల వలయితే! వలయాకార లవణేక్షు సురా సర్పి దధిక్షీర శుద్ధజలార్ణవై రావృతేస్మిన్ మహతి॥

జంబూప్లక్ష శాల్మలి కుశక్రౌంచ శాకపుష్కరాఖ్యై స్సప్తభిర్ద్వీపై ర్దీపితే। మహేన్ద్ర మలయ సహ్య శుక్తి మదృక్షవ ద్వింధ్య పారియాత్రాఖ్య సప్తకుల పర్వతై ర్విరాజితే!!

మతఙ్గ హిరణ్యశృఙ్గాది పంచభిర్మహానగై స్సమధిష్ఠితే! హిమశైల హేమకూటాది సప్తభిర్మహానగై స్సమధిష్ఠితే ! ఇన్ద్ర కశేరు తామ్ర గభస్తి నాగ సౌమ్య గంధర్వ శర భరతఖండాఖ్య నవఖండాత్మకే !!

మహాసరోరుహాకార పంచాశత్కోటి విస్తీర్ణ భూమండల మధ్యే! మేరో ర్దక్షిణపార్శ్వే మలయాదుత్తరే కర్మభూమౌ భారత కింపురుష హరిరా వృత కురుభద్రాశ్వక రమణ మన్దహాస జిహ్వాదాఖ్యేతి నవఖండ ఖండితే! దండక చంపక విన్ధ్య విశా నైమిశ కదళిక బదరిక నహుష గుహ దేవదారు కారణ్యా ద్యేకాదశారణ్యాయుతే !!

(అంగ వంగ కళింగ కాశ్మీర కాంభోజ సౌవీర సౌరాష్ట్ర మహారాష్ట్ర గుజరాష్ట్ర మగధమాళవ నేపాళ కేరళ చోళ పాంచాల బంగాళ గౌడ మళ యాళ సింహళ ద్రవిడ ద్రావిడ కర్ణాట లాట మరాట పానాట పాండ్య పుళిం దాంధ్ర కుక్కురు కురు గాన్ధార విదర్భ విదేహ బాహ్లీక బర్బర కేకయ కోసల కున్తల చ్యవన టెంకణ కొంకణ మత్స్య మద్ర ఘూర్జరాది చప్పన్నదేశవిశేష భూమిపాల విచిత్రితే !!/

సామ్యవన్తి కురుక్షేత్రాది గంగా గోదావరీ భీమరథీ తుంగభద్రా కావేర్యాది మహానదీ విలసితే ! అయోధ్యా కాశీ పురుషోత్తమ రామేశ్వరాది మహాముక్తి స్థలయుతే ! శ్రీశైలస్య **ఈశాన్య** ప్రదేశే **గంగాగోదావరి** యో ర్మధ్య దేశే ॥

దేవతిర్యఙ్మనుష్య సకలజగత్స్రష్టుః పరార్ధద్వైజీవినో బ్రహ్మణః ప్రథమపరార్ధే, పఞ్చశతాతీతే, ద్వితీయపరార్ధే, పఞ్చశతాదివర్షే, ప్రథమ మాసే, ప్రథమపక్షే, ప్రథమదివసే అహనిద్వితీయయామే, తృతీయముహూ ర్తే, త్రయోదశ ఘటికాయాం ద్విచత్వారిగ్ంశ ద్విఘటికాసు, గతాసు, త్రిచత్వారిగ్ంశ ద్విఘటికాయాం, శ్వేతవరాహకల్పే ॥

స్వాయంభువ, స్వారోచిషోత్తమ, తామస, రైవత, చాక్షుష, వైవస్వత, సూర్యసావర్ణి, చన్ద్రసావర్ణి, బ్రహ్మసావర్ణి, విష్ణుసావర్ణి, రుద్రసావర్ణి, రౌచ్య, భౌచ్య, చతుర్దశమన్వంతరాణాంమధ్యే, సప్తమేవైవస్వతమన్వంతరే, అష్టా విగ్ంశ న్మహాకలియుగే ॥

మత్స్యః కూర్మాది దశావతారాణాం మధ్యే నవమేబౌద్ధావతారే, యుధిష్ఠిరాదిషట్శకానాంమధ్యే తృతీయేశాలివాహనశకే ॥

పంచాశీతియుత శతసహస్ర వర్షాతీతే షష్ఠిశతే వర్తమానవ్యావ హారికచాన్ద్రమానేన ప్రభవాది షష్టిసంవత్సరాణాంమధ్యే శ్రీ...నామ సంవ త్సరే ...అయనే,...ఋతౌ,....మాసే,....పక్షే,.....తిథౌ.....వాసరే, శుభనక్ష త్రే, శుభయోగేశుభకరణ, ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీమాన్ ....గోత్రః,....నామధేయః ధర్మపత్నీసమేతోహం, శ్రీమతః....గోత్రస్య.... నామధేయస్య ధర్మపత్నీసమేతస్య మమఉపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపర మేశ్వరప్రీత్యర్థమ్ ॥

మమజన్మాభ్యాసాజ్జన్మ ప్రభృత్యే తత్క్షణ పర్యన్తం, మధ్యవర్తినకాలే బాల్య యౌవ్వన కౌమార వార్ధకేషు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాసు మనో వాక్కాయేన్ద్రియ వ్యాపారైః రహసి ప్రకాశేచ జ్ఞానతోఽ జ్ఞానతశ్చ సమస్త పాపక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థమ్ ॥

(మయాసః దశపూర్వేషాం దశాపరేషాం మద్వంశ్యానాం సర్వేషాం పితౄణాం నరకాదుత్తీర్య శాశ్వత బ్రహ్మలోకే నివాససిద్ధ్యర్థమ్ ॥).

౧) గంగావాలుకాభిస్సప్త ఋషిమండలపర్యన్తం కృతరాశేర్వర్షసహ స్రావసానే ఏకైకవాలుకాపకర్షక్రమేణ సర్వరాస్యపకర్షణ సమ్మిత కాలే బ్రహ్మలోకే నివాససిద్ధ్యర్థమ్ ॥

౨) తిలైస్సూర్యమండల పర్యన్తం కృతరాశేర్వర్ష సహస్రావసానే ఏకైకతిలాప కర్షక్రమేణ సర్వరాస్యపకర్షణసమ్మితకాలే బ్రహ్మలోకేనివాససిద్ధ్యర్థమ్॥

౩) యవైశ్చన్ద్రమండలపర్యన్తం కృతరాశేర్వర్షసహస్రావసానే ఏకైకయవాప కర్షక్రమేణ సర్వరాస్యపకర్షణసమ్మితకాలే బ్రహ్మలోకేనివాససిద్ధ్యర్థమ్॥

౪) మాషైర్ధ్రువమండలపర్యన్తం, కృతరాశేర్వర్షసహస్రావసానే ఏకైక మాషాప కర్షక్రమేణ సర్వరాస్యపకర్షణసమ్మితకాలే బ్రహ్మలోకేనివాస సిద్ధ్యర్థమ్॥

౫) గోలోమభిర్నక్షత్రమండలపర్యన్తం, కృతరాశేర్వర్షసహస్రావసానే ఏకైక లోమాపకర్షక్రమేణ సర్వరాస్యపకర్షణ సమ్మితకాలే బ్రహ్మలోకే నివాససిద్ధ్యర్థమ్॥

త్రిగుణీకృ తాఽ గ్నిష్టోమాఽ తిరాత్రాఽ ప్తోర్యామసాంతపన రాజ సూయ వాజపేయాఽ ఽ శ్వమేధాది శతక్రతు పుణ్యఫలావాప్త్యర్థమ్ ॥

మమ ఇహజన్మనిజన్మని రాజాధిరాజోభూత్వా సమస్త సుఖాన్యను భూయతతో విష్ణుసాయుజ్యఫలావాప్త్యర్థమ్ ॥ శ్రీలక్ష్మీనారాయణదేవతా ముద్దిస్య శ్రీలక్ష్మీ నారాయణదేవతా ప్రీత్యర్థం సాలఙ్కృత కన్యాదానమహం కరిష్యే ॥

వర పూజ

కన్యాదాత వరునిశిరస్సుపై అక్షతలువేసి, పిమ్మటక్రిందివాక్యములుపలికి, వరునకు ఆసనమునిమిత్తము కూర్చునుఈయవలెను.

వరమభ్యర్చ్య ॥ శ్రీలక్ష్మీనారాయణస్య స్వరూపవర ఇదమావాహనమ్ ॥
శ్రీలక్ష్మీనారాయణస్య స్వరూపవర ఇదమాసనమ్ ॥

కన్యాదాత క్రిందివాక్యముపలికి, క్రొత్తపళ్ళెమువరునిముందుఉంచి మొదట వరునికుడికాలు, తరువాత ఎడమకాలునూపళ్ళెములోపెట్టమని కోరవలెను.

పిమ్మట కన్యాదాతభార్య ఉదకముతో ఉన్న క్రొత్తచెంబు తీసుకొని కన్యాదాత

కుడివైపుకు వచ్చినిలబడి వరునిపాదములపై ఉదకము పోయుచుండగా కన్యాదాత తనరెండుచేతులతో మొదట వరునికుడిపాదమును, పిదప ఎడమపాదమును కడుగవలెను.

ఉభాభ్యా మిదంవాంపాద్యమ్ ॥

కన్యాదాత వరునికాళ్ళుకడుగునపుడు క్రిందిశ్లోకమునుఉచ్చరించవలెను.

శ్లో॥ నమోస్త్వనంతాయ సహస్రమూర్తయే సహస్రపాదాక్షి శిరోరుబాహవే।
సహస్రనామ్నే పురుషాయశాశ్వతే సహస్రకోటి యుగధారిణేనమః॥

పిమ్మట కన్యాదాతభార్యయథాస్థానమున కూర్చుండవలెను.

కన్యాదాత క్రిందివాక్యముచెప్పి వరునకుగంధము ఈయవలెను.

శ్రీలక్ష్మీనారాయణస్య స్వరూపవర భాగశః అమీవో గన్ధాః। సుగన్ధాః॥

కన్యాదాత క్రిందివాక్యముపలికి, వరునిశిరస్సుపైఅక్షతలు చల్లవలెను.

అలంకారార్థా ఇమే అక్షతాః॥సన్త్వక్షతాః ॥ సకలారాధనై శ్శోభనమస్తు॥

తదుపరి కన్యాదాత క్రిందిశ్లోకములను పలుకవలెను.

శ్లో॥ కన్యాం కనక సంపన్నాం కనకా భరణైర్యుతామ్ ।
దాస్యామి విష్ణవే తుభ్యం బ్రహ్మలోక జిగీషయా ॥
కన్యేమమాగ్రతో భూయాః కన్యేమేదేవి పార్శ్వయోః ।
కన్యేమే సర్వతో భూయా స్త్వద్దానా న్మోక్షమాప్నుయామ్ ॥
విశ్వంభర స్సర్వభూతా స్సాక్షిణ్య స్సర్వదేవతాః ।
ఇమాం కన్యాం ప్రదాస్యామి పితౄణాం తారణాయవై ॥
కన్యాం సాలంకృతాం సాధ్వీం సుశీలాయ సుధీమతే ।
ప్రయతోహం ప్రయచ్ఛామి ధర్మకామార్థ సిద్ధయే ॥

గోత్ర ప్రవరోచ్చారణమ్

ఈసమయమున ముందు కన్యప్రవరను, పిదప వరునిప్రవరను చెప్పవలెను.

చతుస్సాగరపర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభంభవతు ।
నప్త్రీం, పౌత్రీం, పుత్రీం, గోత్రోద్భవాం నామ్నీంకన్యామ్ ॥
చతుస్సాగరపర్యన్తం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభంభవతు ।
నప్త్రే, పౌత్రాయ, పుత్రాయ, గోత్రోద్భవాయ శర్మణేవరాయ ॥

తాంబూలము, గుమ్మడిపండు, కొబ్బరిబోండము, కన్యదోసిలియందు ఉంచి, ఆమెదోసిలిని కన్యాదాతపట్టుకొని, వరునిదోసిలిలోఉంచగా, అపుడు కన్యాదాతభార్య కన్యాదాతకు కుడివైపుకు వచ్చి ఉదకము పోయుచుండగా కన్యాదాత **తుభ్యంప్రజాసహత్వ కర్మభ్యఃప్రతిపాదయామి**అనిపలికి, కన్యాదానముచేయ వలెను.

సూ॥ తుభ్యం ప్రజాసహత్వకర్మభ్యః ప్రతిపాదయామీతి కన్యాముదక పూర్వం దద్యాత్ ॥

వరుడు **స్వస్తి**యని పలుకగా కన్యాదాత క్రింది మంత్రములను చెప్పవలెను.

స్వస్తీతి ప్రతివచనమ్ । **వరఃస్వస్తి** ॥

దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవేశ్వినోర్బాహుభ్యాం పూష్ణోహస్తాభ్యాం ప్రతిగృహ్ణామి రాజాత్వా వరుణోనయతు దేవిదక్షిణే ప్రజాపతయే కన్యామ్॥ తేనామృతత్వమస్యామ్। వయోదాత్రే । మయో మహ్యమస్తుప్రతిగ్రహీత్రే। కఇదంకస్మాఅదాత్। కామః కామాయ । కామోదాతా। కామః ప్రతిగ్రహీతా। కామగ్ం సముద్ర మావిశ। కామేనత్వా ప్రతిగృహ్ణామి। కామైతత్తే। ఏషాతే కామదక్షిణా । ఉత్తానస్త్వాఙ్గీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు ॥

కన్యాదానం తుభ్యమహం సమ్ప్రదదే ॥

కన్యాదానముచేయునపుడు **తుభ్యమహంసమ్ప్రదదే** అనిమాత్రమే పలుకవలెను, **నమమ** అనిఅనకూడదు. తరువాత కన్యాదాత క్రిందివాక్యము పలికి కన్యాదాన సాద్గుణ్యముకొరకు తనశక్త్యానుసారముగా వరునకుదక్షిణను ఈయవలెను.

కన్యాదానసాద్గుణ్యార్థం మనస్సంకల్ప దక్షిణాంతుభ్యమహం సమ్ప్రదదే నమమ॥

తరువాత కన్యాదాత క్రింది వాక్యమును వరుని ఉద్దేశించి పలుకవలెను.

దాతా :- ధర్మేచ, అర్థేచ, కామేచ, త్వయైషా నాతిచరితవ్యా॥

వరుడు క్రింది ప్రతివాక్యమును పలుకవలెను.

వరః :- నాతిచరామి ॥

గృహ్యాగ్ని ప్రతిష్ఠాపనమ్

పిమ్మట వరుడు కన్యను అచ్చటనేఉంచి, హోమముచేయు చోటకువెళ్ళి, అచ్చట గృహ్యాగ్నిని ప్రతిష్ఠాపనచేయవలెను.

తత్రైవ కన్యాస్తే వరోవివాహ వేదికాయామగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కుర్యాత్॥

వరుడు ఆచమనము, ప్రాణాయామముచేసి, క్రిందివిధముగా సంకల్పించి, స్థండిలోల్లేఖనముమొదలు అలంకరణాంతము అగ్నిముఖములోవలెనే చేసి, వరుడుమరల యథాస్థానమునకువచ్చి కూర్చుండవలెను.

వరః :- ఆచమ్య....ప్రాణానాయమ్య....శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం సకలశ్రౌత స్మార్తనిత్య కర్మానుష్ఠాన యోగ్యతా సిద్ధ్యర్థం గృహ్యాగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే॥

స్థండిలం కృత్వోల్లిఖ్యాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య। అగ్నింధ్యాత్వాలంకృత్య॥
ప్రాచీఃపూర్వముదక్సంస్థం....జాతవేదసేనమః॥

మధుపర్కః

తరువాత కన్యాదాత వరునకు మధుపర్కమును ఇచ్చుటకై సంకల్పము చేయవలెను.

తతో మధుపర్కః । దాతాప్రాణానాయమ్య....శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం మయాక్రియమాణ కన్యాదానాఙ్గత్వేన వరంమధుపర్కేణ పూజయిష్యే॥

కన్యాదాత తొమ్మిదిదర్భలతో కట్టినకూర్చనుఆసనముగా ఉత్తరాగ్రముగా వరునకుఈయవలెను. ఎచ్చటవరునకు మధుపర్కపూజచేయుదురో అచ్చటదాత యిచ్చినకూర్చపై దాతకు అభిముఖముగా వరుదు క్రిందిమంత్రముచెప్పి ఉత్తరాగ్రమైన కూర్చపై కూర్చుండవలెను.

కూర్చను గురించిన వివరములు ఉపనయనమున చూడుడు. (పేజీ నెం169)

సూ॥ ఉదగ్రగం కూర్చం ప్రయచ్ఛతి । యత్రాస్మా అపచితిం కుర్వన్తి తత్కూర్చ ఉపవిశతి । యథాపురస్తాత్ ॥

రాష్ట్రభృదస్యాచార్యా సన్దీమాత్వ ద్యోషమ్ ॥ అని బ్రాహ్మణుదు,

రాష్ట్రభృదసి సంమ్రాడా సన్దీమాత్వ ద్యోషమ్ ॥ అని క్షత్రియుదు,

రాష్ట్రభృదస్యధిపత్న్యా సన్దీమాత్వ ద్యోషమ్ ॥అని వైశ్యుదునూ కూర్చొనునప్పుదు చెప్పవలెను.

కన్యాదాత ఉదకములు తెచ్చి **ఆపః పాద్యాః** అని ఉచ్చరించవలెను.

సూ॥ ఆపఃపాద్యా ఇతి దాతాప్రాహ ॥

వరుదుక్రిందిమంత్రముచెప్పుచూకన్యాదాతచేతిలోనిఉదకమునుముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ వరః ఉత్తరయాభిమన్త్ర్య ॥

ఆపఃపాదావనే జనీర్ద్విషన్తం నాశయన్తుమే । అస్మిన్కులే బ్రహ్మవర్చస్యసాని॥

వరుదుబ్రాహ్మణుడైనచోకుడికాలు ముందుఈయవలెను. శూద్రుడైనచో

ఎడమకాలు ముందుఈయవలెను. కాళ్ళుకడుగునపుడు వరుదుకన్యాదాతను చేతితో ముట్టుకొని, కాళ్ళుకడిగినపిమ్మట వరుదు ఆచమనముచేయవలెను. వరుని కాళ్ళుకడుగునపుడు కన్యాదాతభార్య కన్యాదాతకుడివైపుకువచ్చి, ఉదకము పోయవలెను.

సూ॥ దక్షిణంపాదం పూర్వంబ్రాహ్మణాయ ప్రయచ్ఛేత్ । సవ్యగ్ం శూద్రాయ॥ ప్రక్షాళయితారముపస్పృశ్య । ఆచామేత్ ॥

వరుదు క్రిందిమంత్రముచెప్పి తనహృదయమును ముట్టుకొని, ఉదకము ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణయజుషాత్మానం ప్రత్యభిమృశేత్ ॥

మయిమహో మయియశో మయీన్ద్రియం వీర్యమ్ ॥ అపఉపస్పృశ్య ॥

కన్యాదాత ఒకమట్టిపాత్రలో ఉదకముపోసుకొని ఆపాత్రకు అదుగునా, పైనాకూర్చలు వేసి **అర్హణీయా ఆపః** అని పలుకవలెను.

దాతా: సూ॥ కూర్చాభ్యాం పరిగృహ్య మృణ్మయే నార్హణీయా ఆపఇతి ప్రాహ॥

వరుదు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, ఆఉదకమును అభిమంత్రించవలెను.

సూ॥ వరః ఉత్తరయాఽభిమన్త్ర్య ॥

ఆమాగన్ యశసావర్చసా సగ్ంసృజ పయసాతేజసాచ ।

తంమాప్రియం ప్రజానాం కుర్వధిపతిం పశూనామ్ ॥

పిమ్మట కన్యాదాత తన దోసిటయందున్న మట్టిపాత్రలోని ఉదకములో కొంతభాగము వరునిచేతిలోపోయగా, వరుదుక్రిందిమంత్రమును జపించవలెను.

సూ॥ అఞ్జలా వేకదేశ ఆనీయమాన ఉత్తరం యజుర్జపేత్ ॥

విరాజోదోహో ఽసి విరాజో దోహ మశీయ మమపద్యాయ విరాజ॥

వరుని దోసిలిలోపోయగా మిగిలినఉదకమును కన్యాదాతవరునిముందర

నేలమీద వంపుచుండగా వరుడుక్రిందిమంత్రముచెప్పవలెను.

సూ॥ శేషంపురస్తాన్నినీయమాన ముత్తరయాఽను మన్త్రయతే ॥

సముద్రంవః ప్రహిణోమి స్వాంయోని మపిగచ్ఛత ।

అచ్ఛిద్రః ప్రజయా భూయాసం మాపరాసే చిమత్పయః ॥

కన్యాదాత ఒకపాత్రలో పెరుగు, తేనె రెండింటినికలిపి దానికంటే పెద్దదైన కంచుపాత్రచే మొదటి పాత్రనుకప్పి వాటిపై ఒకకూర్చను, వాటిక్రింద ఒక కూర్చను పట్టుకొని **మధుపర్కః** అని అనవలెను.

సూ॥ దధి మధ్వితి సగ్ంసృజ్య కాగ్ంస్యేన వర్షీయ సాపిధాయ కూర్చాభ్యాం పరిగృహ్య దాతా **మధుపర్కః** ఇతిప్రాహ ॥

మధుపర్కద్రవ్యములు పెరుగు, తేనె రెండుఅనికొందరు, నెయ్యితోకలిపి మూడుఅనిమరికొందరు, వేపుడుబియ్యము పేలపిండియుకలసి మొత్తము ఐదు ద్రవ్యములు అనికొందరుఅందురు.

త్రివృతమేకే ఘృతంచ పాఙ్క్తమేకే ధానాస్సక్తూగ్శ్చ ॥

వరుడు క్రిందిరెండుమంత్రములచే మధుపర్కమును అభిమంత్రించవలెను.

సూ॥ వరః ఉత్తరాభ్యామభిమన్త్ర్య ॥

త్రయ్యైవిద్యాయై యశోఽసి యశసో యశోఽసి బ్రహ్మణో దీప్తిరసి।

తంమా ప్రియం ప్రజానాం కుర్వధిపతిం పశూనామ్ ॥

ఆమాగన్ యశసా వర్చసా సగ్ంసృజ పయసా తేజసాచ ।

తంమా ప్రియం ప్రజానాం కుర్వధిపతిం పశూనామ్ ॥

అమృతోపస్తరణమసి అమృతాపిధానమసి అనునపుడు క్రింది విధముగా ఆచమనము చేయవలెను.

సూ॥ యజుర్భ్యామపఆచామతి పురస్తాదు పరిష్టాచ్చ ॥

వరుడు క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి ఒకమారు ఉదకమునుత్రాగవలెను.

అమృతోపస్తరణమసి ॥

పిమ్మట రెండుమార్లు ఆచమనముచేసి, క్రింది మంత్రముచెప్పి ఒకమారు, మంత్రములేకుండా మరొక రెండుమార్లు మధుపర్కము త్రాగవలెను.

కన్యాదాత వరునిచేతిలో మధుపర్కమువేయుట ఆచారము.

సూ॥ ఇత్యపఃపీత్వా। ద్విరాచమ్య। ఉత్తరయాత్రిః ప్రాశ్య ॥

యన్మధునో మధవ్యం పరమ మన్నాద్యం వీర్యమ్ । తేనాహం మధునో మధవ్యేన పరమేణా న్నాద్యేన వీర్యేణ పర మోఽన్నాదో మధవ్యో ఽసాని ॥ సూ॥ సకృన్మన్త్రేణ ద్విస్తూష్ణీమ్ ॥

వరుడు మధుపర్కముత్రాగినతరువాత క్రిందిమంత్రముపలికి, ఒకమారు ఉదకమునుత్రాగి, పిమ్మటచేతులుకడుగుకొని, మరల రెండుమార్లుఆచమనము చేయవలెను.

వరునికి ఇవ్వగా మిగిలిన మధుపర్క శేషమును కన్యాదాత తనకు దయా పాత్రులైన కుమారుడు, శిష్యుడుమొదలగు స్నాతకులకుఈయవలెను. క్షత్రియ, వైశ్యులు కన్యాదాతలైనచో ఆమధుపర్క శేషమును పురోహితునకు ఈయవలెను.

అమృతాపిధానమసి ॥

సూ॥ ఇత్యపఃపీత్వా హస్తంప్రక్షాళ్య ద్విరాచమ్య। అనుకంప్యాయ ప్రయచ్ఛేత్। ప్రతిగృహ్యైవ రాజా స్థపతిర్వా పురోహితాయ ॥

తరువాత కన్యాదాత *గౌః* అని ఆవును చూపవలెను. ఆవుకు బదులుగా దర్భను చూపి, ఆదర్భను విడిచిపెట్టుట ఆచారము.

సూ॥ గౌః ఇతిగాంప్రాహ॥

ఆవును విడిచిపెట్టునపుడు వరుడుక్రిందిమంత్రములను జపముచేయవలెను.

సూ॥ యద్యుర్ధ్నృజే దుపాగ్ం శూత్త రాన్జపిత్వా॥

గౌః। యజ్ఞోవర్ధతాం యజ్ఞస్యవృద్ధి మనువర్ధాఽపచితి ర్స్యపచిం మాకుర్వ్వప చిత్తో ఽహం మనుష్యేషు భూయాసమ్। గౌర్ధేనుభవ్యా మాతా రుద్రాణాం దుహితా వసూనాగ్ స్వసాదిత్యానా మమృతస్యనాభిః॥ ప్రణు వోచం చికితుషే జనాయ మాగామనాగా మదితింవధిష్ట। పిబతూదకం తృణాన్యత్తు॥

వరుడు క్రిందివాక్యమును బిగ్గరగా అనవలెను. ఓముత్సృజత। (ఉచ్చైః।)

కన్యాదాత సిద్ధమైన అన్నమును వరునకు చూపి **భూతం** అనిఅనవలెను.

సూ॥ అన్నంప్రోక్త మపాగ్ం శూత్త రైరభిమన్త్ర్య॥ సిద్ధమన్నం **భూతమ్**॥ ఇతి **దాతా**ప్రాహ॥

వరుడుమెల్లగాభూతం అనిపలికి, క్రిందిమంత్రములుచెప్పి అభిమంత్రణ చేయవలెను.

వరః:- భూతం।సావిరాట్। తన్మాక్షాయి। తస్యతేసీయ। తన్మఊర్జన్ధాః॥

వరుడు **ఓం కల్పయత** అనిబిగ్గరగాఅనవలెను. కన్యాదాతవరునినూతన వస్త్రాభరణాదులచే యథాశక్తిగా పూజింపవలెను.

సూ॥ **ఓంకల్పయత**। ఇత్యుచ్చైః। వరం వస్త్రాదిభిర్యథార్హంపూజయేత్॥

బ్రహ్మగారు క్రిందిమంత్ర,వాక్యములు చెప్పి, కన్యాదాతచే వధూవరులు ఇరువురి మధుపర్కములు, వరునకు ఉంగరము, వధువునిమిత్తముగా చేయించిన మంగళసూత్రమునూ వరునకుఇప్పించవలెను.

అర్చత ప్రార్చత। యువం వస్త్రాణిపీవసావసాథే యువో రచ్ఛిద్రా మన్తవో హసర్గాః। అవాతిరత మనృతాని విశ్వరేనమిత్రా వరుణా సచేథే॥

సుమఙ్గలీరియం వధూరిమాగ్ం సమేతపశ్యత।

సౌభాగ్యమస్యైదత్త్వా యాథాస్తం విపరేతన॥

హిరణ్యరూపస్సహిరణ్య సందృగపాన్న పాత్సేదు హిరణ్యవర్ణః।

హిరణ్యయా త్పరియోనే ర్నిషద్యా హిరణ్యదా దదత్యన్న మస్మై॥

వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ(**మధుసూదనశర్మగారు**)తమకుమార్తె పాణి గ్రహ ణ సమయమందు లక్ష్మీనారాయణస్వరూపుడైనఅల్లునకు మధుపర్కద్వయము, సర్వాభరణములుఇచ్చి గౌరవించడమైనది.

వరుడు తనమధుపర్కములను మాత్రముధరించి, ఆచమనముచేసి, సభాయైనమః అనినమస్కరించవలెను.

సుముహూర్తకాలే లగ్నాష్టక, మంగళాష్టక చూర్ణికాంచ పఠిత్వా॥

వధూవరులు జీలకర్ర బెల్లము పసుపు మొదలగు మంగళద్రవ్యములను తమ కుడిచేతులలో పట్టుకొని ఉండగా సుముహూర్తమునకు ముందుగా లగ్నాష్టక, మంగళాష్టక, చూర్ణికలను శుభకరమైన వేదానువాకములను బ్రహ్మగారు, ఇతర పండితులు పఠించవలెను.

లగ్నాష్టకమ్

శ్లో॥ విఘ్నేశ్వరోవిఘ్నవిదూరకారీ నిర్విఘ్నకార్యేషు ఫలంసుసిద్ధమ్।
విఘ్నేశ్వరోనామ సురేషుపూజ్యో వధూవరాభ్యాం వరదాభవస్తు॥

శ్లో॥ తదేవలగ్నం సుదినంతదేవ తారాబలం చన్ద్రబలం తదేవ।
విద్యాబలం దైవబలం తదేవ లక్ష్మీపతే తేంఘ్రియుగం స్మరామి॥౨

శ్లో॥ శ్రీరామపత్నీ జనకస్యపుత్రీ సీతాఙ్గనా సున్దర కోమలాఙ్గీ॥
భూగర్భజాతా భువనైకమాతా వధూవరాభ్యాం వరదాభవన్తు॥౩॥

శ్లో॥ శివస్యపత్నీ గిరిరాజపుత్రీ సువర్ణదివ్యామ్బర రత్నభూషా।
కల్యాణగౌరీ శుభమఙ్గళార్ధీ వధూవరాభ్యాం వరదాభవన్తు॥౪॥

శ్లో॥ జానక్యాః కమలామలాఞ్జలి పుటే యాఃపద్మరాగాయితాః ।
న్యస్తారాఘవ మస్తకేచ విలసత్కున్ద ప్రసూనాయితాః ।
స్రస్తా శ్యామల కాయకాన్తి కలితా యాఇన్ద్ర నీలాయితాః ।
ముక్తాస్తాశ్శుభదా భవన్తు భవతాం శ్రీరామవైవాహికాః ॥౭॥

శ్లో॥ శ్రీభద్రాచల దివ్యభవ్య శిఖరఃప్రోత్తుఙ్గ సౌధాన్తరే ।
నిత్యశ్రీ మతిసున్దరే మణిమయే సింహాసనే భాసురే ।
స్వాసీనస్సహసీతయా ముదితయా వామాఙ్క విశ్రాన్తయా ।
శ్రీరామః పరిపూర్ణ శాశ్వతసుఖౌ కుర్యాదిమౌదమ్పతీ ॥౮॥

శ్లో॥ రాజన్తౌ రజపఞ్చబాణ సదృశౌ రాకేన్దు బిమ్బాననౌ ।
రమ్యభ్రూయుగళౌ రథోత్సవయుతౌ రమ్భాదినాట్యప్రియౌ ।
రత్నాం చన్ద్రమణీయ కఙ్కణధరౌ రాజాధిరాజార్చితౌ ।
దమ్పత్యోస్సుఖ సమ్పదే శుభవతాం శ్రీజానకీరాఘవౌ ॥౯॥

శ్లో॥ శ్రీమద్రత్న కిరీట మన్దరతరః శ్రీతాన్డవాడంబరః ।
శ్రీరఙ్గన్ముఖ చన్ద్రబిమ్బ లలితస్వానన్ద మన్దస్మితః ।
కర్ణ శ్రీకర చారు కుణ్డల మణీఖేల త్కపోలస్థలః ।
శ్రీరామః పరిపూర్ణ శాశ్వతసుఖౌ కుర్యాదిమౌదమ్పతీ ॥౧౦॥

సుముహూర్తస్సావధాన ! శుభలగ్నస్సావధాన ! లక్ష్మీనారాయణస్సావధాన!!

మంగళాష్టకమ్

శ్లో॥ లక్ష్మీర్యస్య పరిగ్రహః కమల భూస్సూను ర్గరుత్మాన్రథః ।
పౌత్రశ్చన్ద్ర విభూషణ స్సురగురు శ్శేషశ్చ శయ్యాసనమ్ ।
బ్రహ్మాణ్డం వరమన్దిరం సురగణా యస్య ప్రభోస్సేవకాః ।

సత్రైలోక్య కుటుమ్బ పోషణపరః కుర్యాత్సదామఙ్గళమ్ ॥౧॥

శ్లో॥ బ్రహ్మా వాయు గిరీశశేష గరుడా దేవేన్ద్ర కామౌగురుః ।
చన్ద్రార్కౌ వరుణా ఽ నలౌ మనుయమౌ విత్తేశ విఘ్నేశ్వరౌ ।
నాసత్యౌ నిరృుతిర్మరు ద్గణయుతాః పర్జన్య మిత్రాదయః ।
సస్త్రీకా స్సురపుఙ్గవాః ప్రతిదినం కుర్వన్తువాం మఙ్గళమ్ ॥౨॥

శ్లో॥ విశ్వామిత్ర పరాశరౌర్వ భృగవో ఽ గస్త్యః పులస్త్యః క్రతుః ।
శ్రీమానత్రి మరీచి కౌత్స పులహా శ్శక్తి ర్వసిష్ఠో ఽ ఙ్గిరాః ।
మాణ్డవ్యో జమదగ్ని గౌతమ భరద్వాజాదయస్తాపసాః ।
సస్త్రీకా మునిపుఙ్గవాః ప్రతిదినం కుర్వన్తువాం మఙ్గళమ్ ॥౩॥

శ్లో॥ మాన్ధాతా నహుషో ఽ మ్బరీష సగరౌ రాజాపృథుర్హైహయః ।
శ్రీమాన్ధర్మసుతో నలో దశరథో రామో యయాతి ర్యదుః ।
ఇక్ష్వాకుశ్చ విభీణశ్చ భరత శ్చోత్తానపాదో ధ్రువః ।
ఇత్యేతేభువి భూభుజః ప్రతిదినం కుర్వన్తువాం మఙ్గళమ్ ॥౪॥

శ్లో॥ అశ్వత్థో బదరీచ చన్దన తరుర్మన్దార కల్పద్రుమౌ ।
జమ్బూనిమ్బ కదమ్బ చూత సరళా వృక్షాశ్చయే క్షీరిణః ।
సర్వేతే ఫల మిశ్రితం వనచయం వైభ్రాజితం భ్రాజితమ్ ।
రమ్యం చైత్రరథం సునన్దన వనం కుర్వన్తువాం మఙ్గళమ్ ॥౫॥

శ్లో॥ గౌరీశ్రీ రదితిశ్చ కద్రు వినతే జ్యోతిశ్చ పూర్ణావతీ ।
సావిత్రీచ సరస్వతీచ సురభి స్సత్య వ్రతారున్ధతీ ।
స్వాహా జామ్బవతీచ రుక్మిభగినీ దుస్స్వప్న విధ్వంసినీ ।
వేలాచామ్బునిధే స్సమీన మకరాః కుర్వన్తువాం మఙ్గళమ్ ॥౬॥

శ్లో॥ ఆదిత్యాది నవగ్రహా శ్శుభఫలా మేషాదయో రాశయః ।
నక్షత్రాణి సయోగకాశ్చ తిథయ స్తద్దేవతా స్తద్గణాః ।
మాసాబ్దా ఋతవస్తథైవ దివసా స్సన్ధ్యాదయో రాత్రయః ।
సర్వే స్థావరజఙ్గమాః ప్రతిదినం కుర్వన్తువాం మఙ్గళమ్ ॥౭॥

శ్లో॥ గఙ్గా సిన్ధు సరస్వతీచ యమునా గోదావరీ నర్మదా ।
కృష్ణా భీమరథీచ ఫల్గు సరయూ శ్రీగణ్డకీ గోమతీ ।
కావేరీ కపిలా ప్రయాగ నిరతా వేత్రావతీత్యాదయః ।
నద్యశ్శ్రీ హరిపాద పఙ్కజభవాః కుర్వన్తువాం మఙ్గళమ్ ॥౮॥

సుముహూర్తస్సావధాన! శుభలగ్నస్సావధాన !లక్ష్మీనారాయణస్సావధాన!!

స్వస్త్యష్టాశీతి సహస్రాణామ్ । ద్విజ గురు దైవత్యానామ్ । పాకశాసన హుతాశన దణ్డధర రక్షోనాథ పాశపాణి సమీరణ వైశ్రవణ శశిశేఖరాణామ్ । ఆయుష్మతః కమలాసనస్య యమ నియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణ సమాధ్యష్టాఙ్గ యోగనిరతానామ్ ॥

వశిష్ఠ వాలఖిల్య వైశమ్పాయన విశ్వామిత్ర దక్ష కాత్యాయన కౌండిన్య గౌతమాఙ్గీరస పారాశర వ్యాస వాల్మీకి శుక శౌనక సనక సనన్దన సనత్కుమార సనత్సుజాత జాబాలీ కుమ్భసమ్భవ పులస్త్య పులహాదిత్య తపోమతఙ్గజ కుత్స కశ్యప శన్డిల శాన్డిల్య పృషదశ్వ మన్దారపాలక కపిల కణ్వ గార్గేయ విభాన్డకాది ముఖ్యమునీనామ్ ॥

అరున్ధతీ లోపాముద్రా ఽహల్యా ద్రౌపదీ వినతా సీతా రుక్మిణీస్స్వాహా జామ్బవతీ సత్యభామా దమయన్త్యాది పుణ్యసతీనామ్। హరిశ్చన్ద్ర నల పురుకుత్స పురూరవ సగర కార్తవీర్యాది షట్చక్రవర్తీనామ్ ॥ రామరన్తి మరుద్భగీరథ గజామ్బరీష నహుష దిలీప రఘ్వజ దశరథ శ్రీరామ భరత కుశలవాది మహారాజానామ్ ॥

పనసపాటలామ్ల క్రముకఖర్జూర నారికేళవకుళాశోక కాఞ్చనచన్దన కదళీధాత్రీకేతకీ సిన్ధువారాఽశ్వత్థ బదరీపున్నాగ చూతతాలహిన్తాలతమాలేత్యాది ముఖ్యతరూణామ్। ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ వేదానామ్। కావ్యనాటకాలఙ్కార వ్యాకరణ భాట్టప్రాభాకరాది తర్కవేదాన్తాది శాస్త్రాణామ్ । వజ్ర వైదూర్యగోమేధిక పుష్యరాగ మరకతమాణిక్య కౌస్తుభాదిముఖ్యమణీనామ్॥

అఖిలజగదానన్దకస్యభగవతో శ్రీవినాయకస్యప్రసాదేన అనయోర్దమ్పత్యోః (అస్యవటోః)ఇక్షుక్షీర ఘృతగుడ గోరోజన మఙ్గళద్రవ్యాణి మఙ్గళకరాణిభవేయుః। తిథివారనక్షత్ర లగ్నహోరాద్రేక్కాణ నవాంశద్వాదశాంశ త్రింశాంశత్రింశదంశకానాం నిరన్తరమనుకూలా స్సర్వేగ్రహాస్సనక్షత్రా శ్శుభ ఏకాదశస్థానఫలదా స్సుప్రీతాస్సుప్రసన్నా స్సుముహూర్తా వరదాభవన్తు॥

సుముహూర్తసమయమున వధూవరులు తమచేతులలోఉన్న జీలకర్ర బెల్లముమొదలగు మఙ్గళద్రవ్యములను ఒకరిశిరస్సుపై ఒకరుపరస్పరము ఉంచిన పిమ్మట క్రిందిమంత్రములనుచెప్పవలెను.

సానోదేవీ సుహవా శర్మయచ్ఛతు । ఆత్వాఽహారుషమన్తరభూః। ధ్రువస్తిష్ఠా విచాచలిః । విశస్త్వా సర్వావాఞ్ఛన్తు । మాత్వద్రాష్ట్రమధిభ్రశత్। ధ్రువాద్యౌర్ధ్రువా పృథివీ ।ధ్రువం విశ్వమిదంజగత్ । ధ్రువాహపర్వతా ఇమే। ధ్రువోరాజా విశామయమ్। ఇహైవైధి మావ్యధిష్ఠాః। పర్వతఇవావిచాచలిః। ఇన్ద్రఇవేహ ధ్రువస్తిష్ఠ । ఇహరాష్ట్రముధారయ । అభితిష్ఠపృతన్యతః । అధరే సన్తుశత్రవః । ఇన్ద్రఇవ వృత్రహాతిష్ఠ । అపఃక్షేత్రాణి సంజయన్న్ । ఇన్ద్రఏణ మదీధరత్ ।ధ్రువం ధ్రువేణ హవిషా । తస్మైదేవా అధిబ్రవన్న్ । అయంచ బ్రహ్మణస్పతిః ॥ ధ్రువంతే రాజావరుణో ధ్రువందేవో బృహస్పతిః । ధ్రువన్త ఇన్ద్ర శ్చాగ్నిశ్చ రాష్ట్రం ధారయతాం ధ్రువమ్ ॥

వధూవరులమధ్యనఉన్న తెరనుతొలగించిన పిమ్మట క్రిందివాక్యముచెప్పి, పెద్దలందరూ వధూవరులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెను.

అయం ముహూర్తస్సుముహూర్తో ఽస్తు ॥

వధూ వర సమీక్షణమ్

తరువాత సుముహూర్తమందు వరుడు వధువునుచూచి క్రింది మంత్రమును జపించవలెను. వధూవరులు పరస్పరము చూచుకొనవలెను.

సూ॥ తతస్సుముహూర్తే స్వయందృష్ట్వా తృతీయాఞ్జపేత్ ॥

అభ్రాతృఘ్నీం వరుణా పతిఘ్నీం బృహస్పతే ।

ఇన్ద్రాపుత్రఘ్నీం లక్ష్మ్యన్తా మస్యై సవితస్సువ ॥

వరుడు వధువునొకసారిచూచి క్రింది మంత్రముచెప్పి వధువుదృష్టియందు తనదృష్టినినిలుపవలెను.

సూ॥ దృష్ట్వైవ చక్షుషీ ఉపసగ్ంహరతి । చతుర్థ్యా సమీక్షేత ॥

అఘోరచక్షు రపతిఘ్న్యేధి శివాపతిభ్య స్సుమనా స్సువర్చాః।
జీవసూర్దేవ కామాస్స్యోనా శంనోభవ ద్విపదే శఞ్చతుష్పదే ॥

కన్యాదాతదంపతులకు వారిఅత్తవారునూతనవస్త్రములను ఈయవలెను. వారుఆవస్త్రములనుధరించి, ఆచమనముచేసి, పెద్దలఆశీర్వచనముపొందవలెను.

తరువాత కన్యాదాతఆడపడచులు కన్యాదాతదంపతులకు మంగళహారతి ఇవ్వవలెను. పిమ్మట కన్యాదాతలుపీటలపైనుండిలేచి, సభకు నమస్కరించవలెను.

తదుపరి వధువుబుట్టలోనుండిలేచి, తూర్పుముఖముగాపెళ్లిపీటపై కూర్చొనగా, వరుడులేచి, ఆమెకుకుడివైపున తూర్పుముఖముగా కూర్చుండి ప్రాణాయామము చేయవలెను.

కృతప్రాణాయామౌ । ప్రాణానాయమ్య.... శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం॥

వధూవరులిద్దరూసంకల్పించి మనమిరువురము పుణ్యకార్యములు చేయుచూ, సంతానమునుపొందుదుము. అనిదంపతులు క్రిందివాక్యమునుపలికి వరుడు అక్షతోదకములను వధువు కుడిచేతియందు విడువవలెను. ఆమె ఆఅక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

సూ॥ ఆవాభ్యాం కర్మాణి కర్తవ్యాని ప్రజాశ్చోత్పాదయితవ్యాః॥ వధూవరౌ సంకల్పయుతః ॥

వరుడు పెళ్ళిపీటమీదనుండిలేచి, వధువుకుఎదురుగా పశ్చిమముఖముగా నిలబడి, తన కుడిచేతి బొటనవ్రేలితోను, ఉంగరపు వ్రేలితోను ఒకదర్భను కొన క్రిందికుండునట్లు పట్టుకొని, క్రిందిమంత్రముచెప్పి వధువు కనుబొమల

నడుమ ప్రదక్షిణముగాతుడిచి, ఆదర్భను వధువువెనుకవైపు పడమటిదిక్కుగా పారవేసి ఉదకమును ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ అఙ్గుష్ఠే నోపమధ్యమయా చాఙ్గుళ్యా దర్భగ్ం సంగృహ్యోత్తరేణ యజుషా తస్యాభ్రువో రన్తరగ్ం సంమృజ్య ప్రతీచీనం నిరస్యేత్ ॥

ఇదమహం యాత్వయి పతిఘ్న్యలక్ష్మిస్తాం నిర్దిశామి ॥ అపఉపస్పృశ్య ॥

వధువుకాని, ఆమెబంధువులుకాని, వధూవియోగకారణముగా కన్నీరు విడచినచో వరుడుక్రిందిమంత్రమును జపించవలెను.

సూ॥ ప్రాప్తేనిమిత్త ఉత్తరాం జపేత్ ॥

జీవాగ్ం రుదన్తి విమయన్తే అధ్వరే దీర్ఘామను ప్రసితిం దీధియు ర్నరః।
వామం పితృభ్యో యఇదగ్ం సమేరిరే మయః పతిభ్యోజనయః పరిష్వజే॥

సరిసంఖ్యకలిగి తనకార్యమందు దృష్టికలిగినట్టి వేదవేత్తలైన బ్రాహ్మణులను వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి వధువుకు యుగచ్ఛిద్రాభిషేకముచేయు నిమిత్తము ఉదకముతెచ్చుటకు పంపవలెను.

సూ॥ యుగ్మాన్ సమవేతాన్మన్త్రవత ఉత్తరయాద్భ్యః ప్రహిణుయాత్॥

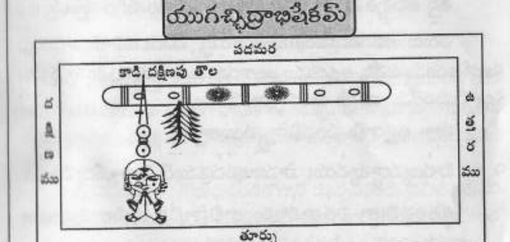
వ్యృక్షత్ర్యూర ముదచన్త్వాప ఆస్యై బ్రాహ్మణా స్నపనగ్ంహరన్తు ।
అవీరఘ్ని రుదచన్త్వాపః ॥

దర్భేణ్వ లక్షణమ్

శ్లో॥ పంచభిర్వలయం దర్భైః వింశత్యావేష్టనంతతః ।
అన్తర్దశాఙ్గుళం ప్రోక్తం దర్భేణ్వస్యచ లక్షణమ్ ॥

ఐదుదర్భలను గుండ్రముగాచేసి ఇరువది దర్భలచే వాటిని చుట్టవలెను. మధ్య పది అంగుళములు వైశాల్యము ఉండవలెను.

యుగచ్ఛిద్రాభిషేకమ్

వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పిదర్భలతోపైప్రకారముచుట్టినకడియమును వధువు శిరస్సుమీద ఉంచవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేణయజుషా తస్యాశ్శిరసి దర్భేణ్వం నిధాయ॥

అర్యమ్ణో అగ్నిం పరియన్తు క్షిప్రం ప్రతీక్షన్తాగ్ శ్వశ్ర్వో దేవరాశ్చ॥

క్రిందిమంత్రముచెప్పి, దుక్కికాడిని వధువుశిరస్సుకు తగులకుండా ఉత్తరమువైపు పైకిపట్టుకొని, ఆకాడియొక్క దక్షిణపుతొలలు రెండింటిలో చివరిదానిని ఆ కడియముపై ఉంచవలెను.

సూ॥ తస్మిన్నుత్తరయా దక్షిణంబహిర్యుగచ్ఛిద్రం ప్రతిష్ఠాప్య॥

ఖేఽనసః ఖేరథః ఖేయుగస్యశచీపతే ।
అపాలా మిన్ద్ర త్రిఃపూర్త్వ్య కరథ్సూర్య వర్చసమ్ ॥

వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, ఆకాడిరంధ్రమందు బంగార(మంగళసూత్ర)మునుఉంచి, పట్టుకొనవలెను.

సూ॥ ఛిద్రే సువర్ణ ముత్తరయాన్తర్ధాయ ॥

శన్తే హిరణ్యగ్ంశముసన్త్వాపశ్శన్తే మేధీభవతుశంయుగస్యతృద్మ।

శన్త ఆపశ్శతపవిత్రా భవన్త్వథాపత్యా తన్వగ్ం సగ్ం సృజస్వ ॥

వరుడు క్రిందిఐదుమంత్రములనూచెప్పి, చివరఒకమారు కాడిరంధ్రములో ఉదకమునువేసి, ఆఉదకము బంగారముమీదుగా వధువుశిరస్సుపై పడునట్లు చేయవలెను. **ఇదియే యుగచ్ఛిద్రాభిషేకము.**

సూ॥ ఉత్తరాభిః పంచభిస్స్నాపయిత్వా ॥

౧. హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పావకాఃప్రచక్రముర్ హిత్వావద్యమాపః।
శతంపవిత్రా వితతాహ్యాసు తాభిష్ట్వాదేవ స్సవితాపునాతు॥

౨. హిరణ్యవర్ణా శ్శుచయఃపావకా యాసుజాతః కశ్యపో యాస్వగ్నిః।
యా అగ్నిం గర్భం దధిరే సువర్ణాస్తాస్త ఆపశ్శగ్గ్స్యోనా భవన్తు ॥

౩. యాసాగ్ంరాజా వరుణో యాతిమధ్యే సత్యానృతే అవపశ్యఞ్జనానామ్।
యా అగ్నిం గర్భం దధిరే సువర్ణాస్తాస్త ఆపశ్శగ్గ్స్యోనా భవన్తు ॥

౪. యాసాందేవా దివికృణ్వన్తి భక్షంయా అన్తరిక్షే బహుధా నివిష్టాః।
యా అగ్నిం గర్భం దధిరే సువర్ణాస్తాస్త ఆపశ్శగ్గ్స్యోనా భవన్తు ॥

౫. శివేనత్వా చక్షుషా పశ్యన్త్వాప శ్శివయా తన్వోప స్పృశన్తు త్వచన్తే।
ఘృతశ్చుత శ్శుచయోయాః పావకాస్తా స్త ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనాభవన్తు॥

(సకృత్స్నాపయతి)

వధూ నూతన వస్త్ర ధారణమ్

వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, మంగళసూత్రసహితముగా నూతన వస్త్రమును వధువుకు ఇవ్వవలెను.

సూ॥ ఉత్తరయా హతేన వాససాచ్ఛాద్య ॥

పరిత్వా గిర్వణోగిర ఇమాభవన్తు విశ్వతః।
వృద్ధాయు మనువృద్ధయో జుష్టా భవన్తు జుష్టయః ॥

వధువుచే క్రొత్తచీరను ధరింపజేసిన తరువాత రెండుపళ్ళెములలోతడిపి ఆరబోసినబియ్యమును నిండుగాపోసుకొని, ఆపళ్ళెములలోఒక్కొక్క తమలపాకునువేసి, వాటిలోఒక్కొక్క మంగళసూత్రమునుఉంచి, వాటిపై మరల వేరొకతమలపాకును కప్పవలెను.

వరిపిండితోగాని గోధుమపిండితోగాని ముప్పదిరెండు ప్రమిదలనుచేసి, ఆవునేతితోతడిపిన వత్తులను పిండిప్రమిదలలో ఉంచి వాటిని రెండు పళ్ళెములలో ఒక్కొక్క పళ్ళెములో పదహారుచొప్పునఉంచి, దీపములు వెలిగించవలెను.

ఒక్కొక్కపళ్ళెమును ఇద్దరుముత్తయిదువులుచొప్పున నాలుగుపళ్ళెములను పట్టుకొని వధువుకుముందు ఒకదీపపుపళ్ళెము, దానివెనుకఒకబియ్యపుపళ్ళెమును, పిమ్మటవధువును, వధువువెనుక ఒకబియ్యపుపళ్ళెము, దానివెనుక ఒక దీపపుపళ్ళెమునుపట్టుకొని వధువునుకళ్యాణవేదికవద్దకు తీసుకురావలెను. ఇది ఆచారము,వధువువరునకు ఉత్తరమునకూర్చున్న పిదపఆచమనము చేయవలెను.

మంగళసూత్ర ధారణమ్

పిమ్మట ముత్తయిదువులుతెచ్చిన దీపపుపళ్ళెములు దూరముగాఉంచి, తలంబ్రాలపళ్ళెములు వధూవరులకుఎదురుగా ప్రక్క ప్రక్కన ఉంచవలెను.

ఆ తలంబ్రాలపళ్ళెములలోగలమంగళ సూత్రములపై కప్పిన తమల పాకులనుతీసి, ఒకపళ్లెములోమంగళసూత్రముతోపాటు వధువునడుముకట్టు దర్భ త్రాడునుకూడాఉంచి, వధూవరులిరువురూ చెరిఒక పళ్ళెములోగల మంగళసూత్రములను షోడశోపచారములచే పూజించవలెను. ఈపూజలో కొబ్బరికురిడీలలో పాలుపోసి నివేదనచేయుట ఆచారము.

ప్రాణానాయమ్య.... శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం సాగ్రవర్ష శతపర్యన్తం సుఖేన జీవన సిద్ధ్యర్థం యోక్త్రమాఙ్గళ్య పూజాం కరిష్యే । యోక్త్రమాఙ్గళ్యగౌరీ దేవతాభ్యోనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారై రభ్యర్చ్య ॥

మంగళసూత్రములను పురోహితుడు పెద్దలకుచేతులయందు ముట్టించవలెను. ఒకముత్తయిదువుతో ఆమంగళసూత్రములను మిగిలినముత్తయిదువులకు కంఠములయందు ముట్టించిన పిదపవరుడు వధువుకుఎదురుగా పశ్చిమముఖముగా తిరిగినిలబడి, క్రిందిశ్లోకమునుచెప్పి మంగళసూత్రములను వధువు కంఠసీమయందు మూడేసిముడులువేసి కట్టి, పిదప ముడులవద్ద కుంకుమ అద్దవలెను. పిమ్మటవరుడు వధువుకుడిచేతిప్రక్కన కూర్చొనవలెను.

శ్లో॥ మాఙ్గళ్య తన్తునా నేన మమజీవన హేతునా।
కంఠేబధ్నామి శుభగే త్వంజీవ శరదాంశతమ్ ॥
(ఇతి వధూకంఠే మఙ్గళసూత్రం బధ్వా ॥)

క్రిందివాక్యముపలికి సభాసదులందరూ వధూవరుల శిరస్సులపై అక్షతలు వేయవలెను.

మాఙ్గళ్యధారణముహూర్త స్సుముహూర్తో ఽస్తు॥

యోక్త్రలక్షణమ్

శ్లో॥ యుగ్మ దర్భకృతం యోక్త్రం ద్వాత్రింశదంగుళోన్నతమ్ ।
చతుర్వింశతి దర్భైశ్చ జ్ఞేయం యోక్త్రస్య లక్షణమ్ ॥

ఇరువది నాలుగుదర్భలచేత ముప్పదిరెండుఅంగుళముల పొడవుఉండునట్లు రెండుపేటలాపేనిన దర్భత్రాడును యోక్త్రము అందురు.

యోక్త్రధారణమ్

వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, వధువువైపుకుతిరిగి యోక్త్రమనుదర్భత్రాడును ఆమెమొలకు కట్టవలెను.

సూ॥ ఉత్తరయా యోక్త్రేణ సన్నహ్యతి ॥
ఆశాసానా సౌమనసం ప్రజాగ్ం సౌభాగ్యం తనూమ్ ।
అగ్నే రనువ్రతా భూత్వా సన్నహ్యే సుకృతాయ కమ్ ॥

దర్భత్రాడును వధువుబొడ్డుకు ఉత్తరమున పీటముడివేసి కట్టి ప్రదక్షిణముగా బొడ్డుమీద నుండిజరిపి బొడ్డుకుదక్షిణమున ఆముడిఉండునట్లు త్రిప్పవలెను.

ఉత్తరేణ నాభింనిష్టర్క్యగ్రన్థిం బధ్వా ప్రదక్షిణం పర్యూహ్య దక్షిణేన నాభిమవస్థాపయతి ॥

అక్షతారోపణమ్

తరువాత తలంబ్రాలను పోయించవలెను.

తతః ఆర్ద్రాక్షతారోపణం కుర్యాత్ । తతః కపిలావాచనమ్ ॥

వరుడు వధువుదోసిటయందు పాలతోఅభిఘరించి రెండుమార్లు బియ్య

మునుఉంచి, పిమ్మట రెండుమార్లు అభిఘరించవలెను. తదుపరి పురోహితుడు వరుని దోసిటయందు పాలతో అభిఘరించి రెండుమార్లు బియ్యమును ఉంచి, పిమ్మట రెండుమార్లు అభిఘరించవలెను.

తరువాత వధువుదోసిటపైన వరునిదోసిలిని ఉంచి ఉదక పాత్రయందలి ఉదకమును కొంచెముకొంచెముగా పోయుచూ క్రిందివాక్య, అనువాకములను చెప్పవలెను. తలంబ్రాలు పోసుకొనునపుడు వధూవరుల దోసిలలో కొబ్బరి కురిడీ చిప్పలుఉంచి, వాటితో పోసుకొనుట ఆచారము.

వరః పయసా వధ్వఞ్జలా వుపస్తీర్య । ద్విస్తండులానోప్య ద్విరభిఘారయాతి । వరాఞ్జలావన్యఃకుర్యాదేవం వధ్వఞ్జలే రుపరిస్థాప్య ॥ సోదకం కలశమాదాయ ॥

కపిలాగ్ స్మారయన్తు । బహుధేయంచాస్తు । పుణ్యం వర్ధతాగ్ం శాన్తిరస్తు। పుష్టిరస్తు। తుష్టిరస్తు। వృద్ధిరస్తు।అవిఘ్నమస్తు। ఆయుష్యమస్తు। ఆరోగ్యమస్తు। స్వస్తిశివంకర్మాస్తు । కర్మసమృద్ధి రస్తు । దంపత్యో స్సగ్రహే సనక్షత్రే సహసోమేన క్రియేతాగ్ం శాన్తిరస్తు ॥

ప్రజాపతి స్త్రియాం యశః। ముష్కయో రదధాత్సపమ్ । కామస్య తృప్తి మానన్దమ్ । తస్యాగ్నే భాజయే హమా । మోదః ప్రమోద ఆనన్దః । ముష్కయోర్ని హితస్సపః । సృత్వేవ కామస్య తృప్యాణి । దక్షిణానాం ప్రతి గ్రహే । మనసశ్చిత్త మాకూతిమ్ । వాచస్సత్య మశీమహి । పశూనాగ్ం రూపమన్నస్య। యశశ్శ్రీశ్శ్రయతాం మయి । యథాహమస్యా అతృపగ్గ్ స్త్రియై పుమాన్ ।యథాస్త్రీ తృప్యతి పుగ్ంసి ప్రియే ప్రియా । ఏవం భగస్య తృప్యాణి। యజ్ఞస్యకామ్యః ప్రియః । దదామీత్యగ్ని ర్వదతి । తథేతి వాయురాహతత్। హన్తేతి సత్యంచన్ద్రమాః । ఆదిత్యస్సత్యమోమితి । ఆపస్తథ్సత్యమా

భరన్న్। యశోయజ్ఞస్య దక్షిణామ్ ॥

ఒకరి శిరస్సుపై ఒకరు క్రిందివిధముగా తలంబ్రాలు పోసుకొనవలెను.

సూ॥ అన్యోన్యగ్ం శిరసి తండులారోపణం కుర్యాత్॥

వధూవరులుఇరువురూ క్రిందిమంత్రముచెప్పి, వరుడు వధువుశిరస్సుపై ముందుగాతలంబ్రాలుపోయవలెను. పిమ్మట వధువు వరునిశిరస్సుపై తలంబ్రాలు పోయవలెను.

సూ॥ పూర్వం వరో వధ్వాశ్శిరసి ప్రాపయేత్ ॥

ప్రజామే కామః సమృధ్యతామ్ ॥

పైక్రియ అంతయూ మొదటిసారివలెనే చేసి, అనువాకము అంతయూ చెప్పి, పిమ్మటవధూవరులు ఇరువురూ క్రిందిమంత్రముచెప్పి, వధువు ముందుగా వరునిశిరస్సుపై తలంబ్రాలు పోయవలెను. తరువాత వరుడు వధువుశిరస్సుపై తలంబ్రాలుపోయవలెను.

సూ॥ ద్వితీయపర్యాయే వరస్యశిరసి పూర్వంప్రాపయేత్ ॥

పశవోమే కామః సమృధ్యతామ్ ॥

పైక్రియఅంతయూ మొదటిసారివలెనేచేసి, అనువాకము అంతయూ చెప్పి, పిమ్మటవధూవరులు ఇరువురూక్రింది మంత్రముచెప్పి, వరుడు వధువు శిరస్సుపై ముందుగా తలంబ్రాలుపోయవలెను. పిమ్మటవధువు వరునిశిరస్సుపై తలంబ్రాలు పోయవలెను.

సూ॥ తృతీయపర్యాయే వధ్వాశ్శిరసి పూర్వంప్రాపయేత్ ॥

యజ్ఞోమే కామః సమృధ్యతామ్ ॥

నాలుగవమారు మంత్రములేకుండా మొదటిసారివలెనే క్రియమాత్రము అంతయూచేసి వధూవరులుఇరువురూ ఒకరిశిరస్సుపై మరొకరు ఒక్కమారుగా క్రిందిమంత్రముపలికి తలంబ్రాలుపోసుకొనవలెను.

సూ॥ చతుర్థే అన్యోన్యం యుగపత్॥ తూష్ణీం చతుర్థమ్॥

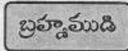
శ్రియోమే కామః సమృధ్యతామ్ ॥

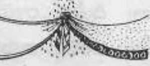

మాలికా ధారణమ్

తదుపరి బ్రహ్మగారు లగ్నాష్టకములు పఠించుచుండగా వధువు తనస్థానమునుండిలేచి, వరునికిఎదురుగా పశ్చిమముఖముగానిలచి, పూలదండతీసుకొని వరునిమెడలోవేసి, పిమ్మట కర్పూరపు దండకూడా వరునిమెడలోవేసి, యధాస్థానమున కూర్చొనవలెను.

వరుడు తనుకూర్చున్నచోటనే కూర్చొని, ముందుగా పూలదండ తీసుకొని వధువుమెడలోవేసి, పిమ్మట కర్పూరపుదండకూడా వధువుమెడలో వేయవలెను.

క్రింది అనువాకముచెప్పుచూ రెండుతాంబూలములందు ఎండుఖర్జూరపు కాయ, దక్షిణఉంచి, వాటినివరునికందువాచెంగుచివర, అట్లేవధువుచీరచెంగు చివరనకట్టి - ఆరెండుచెంగులనుకలిపి బ్రహ్మగారుముడివేసి, దంపతులు ఇరువురి పైన అక్షతలు వేయవలెను. ఇదియే బ్రహ్మముడి.

సూ॥ తతోవధూవర చేలాఞ్చలయోః సువర్ణఫలసహితం ఉత్తరేణానువాకేన బ్రహ్మగ్రన్థిం గ్రథ్నాతి ॥

యోగక్షేమస్య క్లృప్త్యై । యుక్తంక్రియాతా ఆశీకామేయుజ్యాతా ఇతి। ఆశిష స్సమృద్ధ్యై । గ్రన్థింగ్రథ్నాతి । ఆశిష ఏవాస్యాం పరిగృహ్ణాతి । పుమాన్

వైగ్రన్థిః । స్త్రీపత్నీ । తన్మిథునమ్ । మిథునమేవాస్య తద్యజ్ఞే కరోతి ప్రజననాయ। ప్రజాయతే ప్రజయా పశుభిర్యజమానః । అథో అర్ధోవా ఏషఆత్మనః । యత్పత్నీ । యజ్ఞస్యధృత్యా అశిథిలం భావాయ । సుప్రజసస్త్వా వయగ్ం సుపత్నీరుపసేదిమేత్యాహ। యజ్ఞమేవ తన్మిథునీ కరోతి । ఊనేతి రిక్తం ధీయాత్రా ఇతిప్రజాత్యై । మహీనాంపయోస్యోష ధీనాగ్ం రసఇత్యాహ । రూపమేవాస్యై తన్మహిమానం వ్యాచష్టే। తస్యతే క్షీయమాణస్య నిర్వపామిదేవయజ్యాయా ఇత్యాహ । ఆశిషమే వైతామాశాస్తే॥ యోవైతాం బ్రహ్మణో వేద అమృతేనావృతాం పురీమ్ । తస్మై బ్రహ్మచ బ్రహ్మోచ ఆయుః కీర్తిం ప్రజాందదుః ॥

అగ్నే విశ్వేభిస్స్వనీక దేవై రూర్ణావన్తం ప్రథమస్సీద యోనిమ్ ॥
కులాయినం ఘృతవన్తగ్ం సవిత్రే యజ్ఞంనయ యజమానాయ సాధు ॥

బ్రహ్మగ్రన్థి ముహూర్త స్సుముహూర్తో ఽ స్తు ॥

రక్షా బన్ధనమ్

శ్లో॥ విశ్వేత్తాతే తృచా పుంసాం బధ్నీయాద్దక్షిణే కరే ।
అథవామ కరేస్త్రీణాం బృహత్సామేతి మన్త్రతః ॥

విశ్వేత్తాతే అనుమంత్రముచెప్పి వరునికుడిచేతికిని, బృహత్సామ అను మంత్రముచెప్పి వధువు ఎడమచేతికిన్నీ రక్షాసూత్రమును కట్టవలెను.

శ్లో॥ సంకల్పానంతరంతస్య ముఖ్యకాల ఇతిస్మృతః ।
హస్తగ్రహణకాలేవా చతుర్థ్యాం నిశిమోచయేత్ ॥

రక్షా బంధనము సంకల్పానంతరముగాని పాణిగ్రహణకాలమందుగాని

కట్టుకొని నాలుగవరోజురాత్రి విప్పివేయవలెను.

ఈరక్షను పాణిగ్రహణకాలమందు కట్టుకొనుట శిష్టాచారము.

వధూవరులు ఇరువురూ రక్షాబంధనమునకు సంకల్పించి, రక్షా సూత్రములనుపూజించి, **విశ్వేత్తాతే** అనుమంత్రముచెప్పి వరునికుడిచేతికి బ్రహ్మగారు, **బృహత్సామ** అనుమంత్రముచెప్పి వరుడు వధువుఎడమచేతికి రక్షాబంధనము చేయవలెను. పిమ్మట బ్రహ్మగారు దంపతులుఇరువురిపైన అక్షతలువేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం పాణిగ్రహణాఙ్గత్వేన ఆవయోః రక్షార్థం రక్షాబన్ధనం కరిష్యే ॥ రక్షాసూత్రాధిష్ఠాన దేవతాభ్యో నమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచార పూజైరభ్యర్చ్య ॥

విశ్వేత్తాతే సవనేషు ప్రవాచ్యా యాచ కర్థమఘవన్నిన్ద్ర సున్వతే। పారావతం యత్పురుసం భృతం వస్వపావృణో శ్శరభాయ ఋషి బన్ధవే॥

తతః బృహత్సామక్షత్ర భృద్వృద్ధ వృష్ణియం త్రిష్టుభౌజశ్శుభిత ముగ్రవీరమ్। ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష॥

రక్షాబన్ధన ముహూర్త స్సుముహూర్తో ఽ స్తు ॥

పాణిగ్రహణమ్

వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి వధువుకుడిచేతిని పట్టుకొని, మంత్రము లేకుండా వధువును గృహ్యాగ్నివద్దకు తీసుకురావలెను.

సూ॥ అథైనా ముత్తరయా దక్షిణే హస్తే గృహీత్వా ॥ అగ్నిమభ్య ఆనీయ ॥

పూషాత్వేతోనయతు హస్తగృహ్యాశ్వినౌత్వా ప్రవహతాగ్ం రథేన।
గృహాన్గచ్ఛ గృహపత్నీ యథాసో వశినీత్వం విదథ మావదాసి ॥

ప్రధాన హోమమ్

వధూవరులు ఇరువురూ పాణిగ్రహణములో గృహ్యాగ్నిప్రతిష్ఠాపన చేసిన చోటికివచ్చి, అగ్నికిపడమట తుంగచాపపరుచగాదానిపైఉత్తరమున వరుడు, దక్షిణమున వధువుకూర్చుండి, వివాహ ప్రధానహోమమునకు సంకల్పము చేయవలెను.

సూ॥అపరేణాగ్నిం కటమాస్తీర్య। తస్మిన్నుపవిశత ఉత్తరోవరః॥

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య....శ్రీమాన్‌గోత్రః నామధేయోహం మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అనయానవోఢయా వధ్వాసహ వివాహ ప్రధానహోమం కరిష్యే॥

వరుడు **భూర్భువస్సువరోం** అని అగ్నిముఖమును ప్రారంభించి, పరిస్తరణాంతము వరకు చేయవలెను.

భూర్భువస్సువరోమితి పాత్రప్రయోగకాలే ॥
ఓం భూర్భువస్సువరోమ్ ..... ఉత్తరానధరాన్ ॥
ఉత్తరేణాగ్నిం ప్రాగగ్రాన్ (త్రిపఙ్క్తిభిః) దర్భాన్ సగ్గ్‌స్తీర్య ॥

శ్లో॥ వధ్వఞ్జలిం హెూమవిధానదర్వీం ద్వితీయదర్వీం సహచాజ్య ధాన్యా।

ప్రోక్షార్ఘపాత్రేణ సహప్రణీతా మిధ్మంచ శమ్యా సహలాజమశ్మ ॥

అగ్నిపరిస్తరణలకు ఉత్తరమునపాత్రాసాదనకొరకు (మూడువరుసలుగా) తూర్పుకొసలైనదర్భలను పరుచవలెను. అందుఅగ్నివైపున దక్షిణమునగల మొదటి వరుసలో పడమటనుండి తూర్పుసమాప్తిగా వధువుయొక్కదోసిలి, స్రుక్కు, స్రువము,అజ్యపాత్రనూ, మధ్యదైన రెండవవరుసలో ప్రోక్షణపాత్ర, పూర్ణపాత్ర, ఉత్తరమునఉన్న మూడవవరుసలో ఇధ్మము, కాడిసీలలు, (శమ్యలు) పేలాలు, సన్నికల్లురాయి, అసాదనచేయవలెను.

ఆజ్యసంస్కారముచేయునపుడు, త్రిఃపర్యగ్నికరణంకృత్వా అనుచోట ఆజ్యపాత్రతోపాటు పేలాలచుట్టూ మండుచున్నదర్భను మూడుమార్లు త్రిప్పవలెను.

ఆజ్య సంస్కారసమయే, పర్యగ్నికరణకాలే లాజైస్సహ త్రిఃపర్యగ్నికరణం కృత్వా ॥

స్రుక్స్రువ సంస్కారముచేయునపుడు, స్రుక్స్రువములతోపాటు వధువుదోసిలినికూడా ఆసాదించుట, ప్రోక్షించుట, కాచుట, తుడుచుట చేయవలెను.

స్రుక్స్రువ సంస్కారకాలే ॥ వధూహస్తయో స్సాదనప్రోక్షణ తపన సంమార్జనాని కరోతి ॥ పవిత్రకరణాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వా ॥

అప్రచ్ఛిన్నాగ్రావనంతరగర్భౌదర్భౌ ...... సోమాయేదంనమమవరకు చేయవలెను.

తరువాత వరుడు వధువువైపుకుతిరిగి, తనచేతితో వధువునుతాకుచూ క్రిందిరెండుమంత్రములు చెప్పవలెను.

సూ॥ అథైనా మాదితో ద్వాభ్యా మభిమన్త్రయేత ॥

సోమఃప్రథమోవివిదే గన్ధర్వో వివిదఉత్తరః ।

తృతీయో అగ్నిష్టేపతి స్తురీయస్తే మనుష్యజాః ॥

సోమోఽదద ద్గన్ధర్వాయ గన్ధర్వో ఽదద దగ్నయే ।

రయించ పుత్రాగ్ శ్చాదాదగ్నిర్మహ్యా మథో ఇమామ్ ॥

పిమ్మట వరుడు క్రిందిమంత్రములన్నియూ చెప్పినపిమ్మట చివరనఒక్క సారి వధువుయొక్క తిరుగవేసినకుడిచేతిని, తన బోర్లించినకుడిచేతితో పట్టుకొనవలెను. స్త్రీసంతానమునేకనవలెననికోరినచో వధువుకుడిచేతి బ్రొటనవ్రేళ్ళతోసహా అన్నివ్రేళ్ళనూ కలిపిపట్టుకొనవలెను. పురుషసంతతినేకనవలెనని కోరినచోకేవలము ఆమెబ్రొటనవ్రేలిని మాత్రమే పట్టుకొనవలెను. వధువుచేతినిపట్టుకొనునపుడు వరుడు తనబ్రొటనవ్రేలి రోమములుపైకిఉండునట్లు పట్టుకొనవలెను.

సూ॥ అథాస్యై దక్షిణేన నీచాహస్తేన దక్షిణ ముత్తానగ్ంహస్తం గృహ్ణీయాత్। యది కామయేత స్త్రీరేవజనయేయ మిత్యఙ్గులీరేవగృహ్ణీయాత్ యదికామయేత పుగ్ంసఏవ జనయేయమిత్యఙ్గుష్ఠమేవ సోభీవాఙ్గుష్ఠ మభీవ లోమాని గృహ్ణాతి । గృభ్ణామిత ఇత్యేతాభి శ్చతసృభిః ॥

౧. గృభ్ణామితే సుప్రజాస్త్వాయ హస్తంమయా పత్యాజరదష్టిర్యథాఽసః।
భగోఅర్యమా సవితాపురన్ధిర్మహ్యన్త్వా ఽదుర్గార్హ పత్యాయ దేవాః ॥

౨. తేహ పూర్వే జనాసో యత్ర పూర్వవహోహితాః ।
మూర్ధన్వాన్ యత్ర సౌభ్రవః పూర్వోదేవేభ్య ఆతపత్ ॥

౩. సరస్వతి ప్రేదమవ సుభగే వాజినీవతి।
తాన్త్వావిశ్వస్య భూతస్య ప్రగాయామస్యగ్రతః ॥

౪. యఏతి ప్రదిశ స్సర్వా దిశో ఽను పవమానః ।
హిరణ్యహస్తఐరం మస్సత్వా మన్మనసం కృణోతు ॥ అన్తే హస్తగ్రహణమ్ ॥

సప్తపది

(ఒకపళ్ళెములోబియ్యముపోసి తూర్పునకుసమాప్తిఅగునట్లు ఏడుపసుపు కొమ్ములను కొంచెముకొంచెముఎడముఉండునటుల అడ్డముగాఉంచి వధువు రెండుకాలివ్రేళ్ళకు వెండిచుట్లను వరునిచేధరింపచేసి, వధువుయొక్కకుడికాలి రెండవవ్రేలినిదర్భలచే వరుడుపట్టుకొనగా వధువుకుడికాలితో వరుసగాఏడుపసుపు కొమ్ములనూ తూర్పుసమాప్తిగా త్రొక్కించవలెను. ఇదిఆచారము.)

పిదప వరుడువధువును అగ్నికిఉత్తరమున తూర్పునకులేక ఉత్తరమునకు గాని ఏకమిషేఅను ఏడువాక్యములనుచెప్పుచూ **ఏడుఅడుగులు** నడిపించి ఏడవ అడుగులో **సఖాసప్తపదాభవ** అనుమంత్రమును వరుడుజపము చేయవలెను.

సూ॥ అథైనా ముత్తారేణాగ్నిం దక్షిణేనపదా ప్రాచీముదీచీంవా దిశమభి ప్రక్రమయత్యేకమిషఇతి సఖేతి సప్తమేపదే జపతి॥

౧. ఏకమిషే విష్ణు స్త్వాన్వేతు ।
౨. ద్వేఊర్జే విష్ణుస్త్వాన్వేతు ।
౩. త్రీణి వ్రతాయ విష్ణుస్త్వాన్వేతు ।
౪. చత్వారి మాయో భవాయ విష్ణు స్త్వాన్వేతు ।
౫. పఞ్చపశుభ్యో విష్ణుస్త్వాన్వేతు ।
౬. షడృతుభ్యో విష్ణుస్త్వాన్వేతు ।
౭. సప్త సప్తభ్యో హోత్రాభ్యో విష్ణుస్త్వాన్వేతు ॥

సఖా సప్తపదాభవ సఖాయౌ సప్తపదా బభూవ సఖ్యంతే గమేయగ్ం సఖ్యాత్తే మాయోషగ్ం సఖ్యన్మే మాయోష్ఠాస్సమయావ సంకల్పావహై సంప్రియౌ రోచిష్ణూ సుమనస్య మానౌ। ఇషమూర్జమభి సంవసానౌసంనౌ

మనాగ్ంసి సంవ్రతా సముచిత్తా న్యాకరమ్ । సాత్వమస్య మూహమమూ హమస్మి సాత్వంద్యౌరహం పృథివీత్వగ్ం రేతోఽహగ్ం రేతోభృత్వం మనోఽహమస్మి వాక్త్వగ్ంసామాహ మస్మ్యృక్త్వగ్ం సామామను వ్రతాభవ పుగ్ంసే పుత్రాయవేత్తవై శ్రియై పుత్రాయ వేత్తవ ఏహిసూనృతే ॥

హోమములకుముందు బ్రహ్మగారుకూర్చుని ఉండగా, బ్రహ్మగారితోసహా అగ్నిచుట్టూ వధూవరులుఇరువురూ ప్రదక్షిణముచేసి పూర్వమువలెనే ఉత్తర వరుడుగాకూర్చొనవలెను.

పిమ్మట వరుడు వధువుతననుతాకుచుండగా, ప్రతిహోమముకూనాలుగు మూర్లుచొప్పున ఆజ్యమును స్రువముతోస్రుక్కుయందు గ్రహించుకొనుచూ క్రింది మంత్రములు చెప్పుచూ పదహారు ఆజ్యహోమములనుచేసి, వాటి త్యాగములను చెప్పవలెను.

ప్రధానమైన ఈహోమములు పూర్తిఅగునంతవరకు దక్షిణవధువుగా ఉండి, జయాదిహోమములనుండి, ఉత్తరవధువుగాఉండి, మిగిలినక్రియ అంతయూ పూర్తిచేయవలెను.

సూ॥ ప్రాఘ్యోమాత్య బ్రహ్మాణం ప్రదక్షిణ మగ్నింకృత్వా యథాస్థాన ముప విశ్యాన్వారబ్ధాయాముత్తర ఆహుతీర్జుహోతి ॥ సోమాయ జనివిద ఇత్యేతై ర్మన్త్రైష్షోడశాజ్యాహుతీర్హుత్వా ॥ చతుర్గృహీతం గృహీత్వా ॥

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పంచ) ॥

౧. సోమాయ జనివిదేస్వాహా ॥ సోమాయజనివిదఇదంనమమ ॥
౨. గన్ధర్వాయ జనివిదేస్వాహా ॥ గన్ధర్వాయజనివిదఇదంనమమ ॥
౩. అగ్నయే జనివిదే స్వాహా ॥ అగ్నయేజనివిదఇదంనమమ ॥
౪. కన్యలా పితృభ్యో యతీపతి లోకమవ దీక్షామదాస్థ స్వాహా ॥
వధ్వైసూర్యాయాఇదంనమమ ॥

౫. ప్రేతోముఞ్చాతి నాముత స్సుబద్ధా మముత స్కరత్ ।
యథేయమిన్ద్ర మీఢ్వస్సుపుత్రా సుభగాఽసతి స్వాహా ॥
ఇన్ద్రాయమీఢుషఇదంనమమ ॥

౬. ఇమాన్త్వ మిన్ద్రమీఢ్వ స్సుపుత్రాగ్ం సుభగాంకృణు ।
దశాస్యాంపుత్రా నాధేహి పతిమేకాదశం కృధిస్వాహా ॥
ఇన్ద్రాయమీఢుషఇదంనమమ ॥

౭. అగ్నిరైతుప్రథమో దేవతానాగ్ంసోఽస్యై ప్రజాంముఞ్చతు మృత్యు
పాశాత్ । తదయగ్ంరాజా వరుణో ఽనుమన్యతాం యథేయగ్గ్స్త్రీ
పౌత్ర మఘంనరోదా థ్స్వాహా ॥ అగ్నీవరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౮. ఇమామగ్ని స్త్రాయతాం గార్హ పత్యః ప్రజామస్యై నయతు దీర్ఘ
మాయుః । అశూన్యోపస్థా జీవతామస్తు మాతాపౌత్ర మానన్దమభి
ప్రబుధ్యతా మియగ్గ్స్వాహా ॥ అగ్నయేగార్హపత్యాయేదంనమమ ॥

౯. మాతేగృహే నిశిఘోష ఉత్థాదన్యత్ర త్వద్రుదత్యస్సంవిశన్తు ।మాత్వం
వికేశ్యురఆవధిష్ఠాజీవపత్నీ పతిలోకే విరాజపశ్యన్తీ ప్రజాగ్ం సుమనస్య
మానాగ్స్వాహా ॥ వధ్వైసూర్యాయాఇదంనమమ ॥

౧౦. ద్యౌస్తే పృష్ఠగ్ం రక్షతు వాయురూరూ అశ్వినౌచ స్తనం ధయన్తగ్ం
సవితాఽభిరక్షతు । ఆవాససః పరిధానా ద్బృహస్పతి ర్విశ్వేదేవా
అభిరక్షన్తు పశ్చాథ్స్వాహా॥
ద్యువాయ్వశ్విసవితృబృహస్పతివిశ్వేభ్యోదేవేభ్యఇదంనమమ॥

౧౧. అప్రజస్తాం పౌత్రమృత్యుం పాప్మాన ముతవాఽఘమ్ । శీర్ష్ణ స్రజ
మివోన్ముచ్య ద్విషద్భ్యః ప్రతి ముఞ్చామి పాశగ్గ్స్వాహా ॥
వధ్వైసూర్యాయాఇదంనమమ ॥

౧౨. ఇమంమే వరుణ శ్రుధీహవమద్యాచ మృడయ ।త్వామ వస్యురాచకే
స్వాహా ॥ వరుణాయేదంనమమ ॥

౧౩. తత్త్వాయామిబ్రహ్మణా వన్దమానస్తదాశాస్తే యజమానోహవిర్భిః ।
అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశగ్ం సమానఆయుః ప్రమోషీ
స్వాహా॥ వరుణాయేదంనమమ॥

౧౪. త్వన్నోఅగ్నే వరుణస్య విద్వాన్ దేవస్య హేడోవయాసిసీష్ఠాః యజిష్ఠో
వహ్నితమ శ్శోశుచానోవిశ్వా ద్వేషాగ్ంసి ప్రముముగ్ధ్యస్మథ్స్వాహా॥
అగ్నీవరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౧౫. సత్వన్నో అగ్నే వమోభవోతీ నేదిష్ఠోఅస్యాఉషసో వ్యుష్టౌ । అవయక్ష్వనో
వరుణగ్ంరరాణో వీహి మృడీకగ్ం సుహవోనఏధి స్వాహా॥
అగ్నీవరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౧౬. త్వమగ్నే అయాఽస్యయాసన్మనసాహితః । అయాసన్ హవ్యమూహి
షే ఽయానోధేహిభేషజగ్గ్ స్వాహా॥ అయసేఽగ్నయ ఇదంనమమ॥

లాజహోమః

తరువాత వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పిఅగ్నికి ఉత్తరమునఉన్నసన్నికల్లు రాయిని వధువుకుడికాలితోత్రొక్కించవలెను.

సూ॥ అథైనా ముత్తరేణాగ్నిం దక్షిణేన పదాశ్మాన మాస్థాపయత్యాతిష్ఠేతి॥

ఆతిష్ఠేమ మశ్మాన మశ్మేవ త్వగ్గ్ స్థిరాభవ ।

అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనాయతః ॥

వరుడు వధువుతనఎడమప్రక్కన కూర్చొన్నపిమ్మట, వధువుదోసిలియందు ఆజ్యమును అభిఘరించి, రెండుమార్లుపేలాలనుఉంచి, మరలఆజ్యమును అభిఘరించవలెను. వధువుసోదరుడు వధువుదోసిలిలో పేలాలనుఉంచవలెనని కొందరి మతము. ఇదియేఆచారములోఉన్నది.

ఈహోమమునకూడా పంచార్షేయులుమూడుమార్లుపేలాలు ఉంచవలెను. వరుడుక్రిందిమంత్రమునుచెప్పి, వధువుదోసిలిలోని పేలాలు ఆమెఎడమప్రక్కగా అగ్నియందుపడునట్లు హోమము చేయించవలెను.

సూ॥ అథాస్యాఞ్జలావుపస్తీర్య । ద్విర్లాజానోప్యాభి ఘారయతి । తస్యాస్సోదర్యో లాజానా వపతీత్యేకే జుహోతీయంనారీతి ॥ (త్రిర్జమదగ్నీనామ్ ॥)

1) ఇయం నార్యుపబ్రూతే కుల్పాన్యా వపన్తికా ।
దీర్ఘాయురస్తు మేపతిర్జీవాతు శరదశ్శతగ్గ్ స్వాహా ॥
(వధ్వంజలి వామపార్శ్వేన జుహోతి) వధ్వాఇదంనమమ ॥

వరుడు క్రిందిమూడుమంత్రములు చెప్పుచుండగా, వధువుఅగ్నికి ప్రదక్షిణముచేసి పూర్వమువలేరాతినిత్రొక్కి యథాప్రకారముకూర్చుండవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభిస్తిసృభిః ప్రదక్షిణమగ్నిం కృత్వా ।
అశ్మానమాస్థాపయతి యథా పురస్తాత్ ॥

౧. తుభ్యమగ్రే పర్యవహన్సూర్యాం వహతునా సహ ।
పునఃపతిభ్యో జాయాన్దా అగ్నే ప్రజయాసహ ॥

౨. పునఃపత్నీ మగ్నిరదా దాయుషా సహవర్చసా ।
దీర్ఘాయురస్యాయః పతిస్సఏతు శరదశ్శతమ్ ॥

౩. విశ్వా ఉతత్వయా వయంధారా ఉదన్యాఇవ ।
అతిగాహే మహిద్విషః ॥
ఆతిష్ఠేమ మశ్మాన మశ్మేవత్వగ్గ్ స్థిరాభవ ।
అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనాయతః ॥

సూ॥ హోమశ్చోత్తరయా పునఃపరిక్రమణ మాస్థాపనమ్॥
అస్యాఞ్జలా వుపస్తీర్య ద్విర్లాజానోప్యాభిఘారయతి॥

క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి పేలాలనుపూర్వమువలెనేగ్రహించి, లాజహోమమున్నూ, మునుపటివలెనే ప్రదక్షిణమున్నూ, రాతిని త్రొక్కుటయున్ను చేయవలెను.

2) అర్యమణంను దేవంకన్యా అగ్ని మయక్షత।సఇమాం దేవో అధ్వరః
ప్రేతో ముఞ్చాతి నాముత స్సుబద్ధా మముత స్కరథ్స్వాహా॥
అర్యమ్ణఇదంనమమ ॥

౧. తుభ్యమగ్రే పర్యవహన్సూర్యాం వహతునా సహ ।

పునఃపతిభ్యో జాయాన్దా అగ్నే ప్రజయాసహ ॥

౨. పునఃపత్నీ మగ్నిరదా దాయుషా సహవర్చసా।
దీర్ఘాయురస్యాయః పతిస్సఏతు శరదశ్శతమ్ ॥

౩. విశ్వా ఉతత్వయా వయంధారా ఉదన్యాఇవ ।
అతిగాహే మహిద్విషః ॥

ఆతిష్ఠేమ మశ్మాన మశ్మేవ త్వగ్గ్ స్థిరాభవ ।
అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనాయతః ॥

క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి పేలాలనుపూర్వమువలెనేగ్రహించి లాజహోమ మునూ, మునుపటివలెనే ప్రదక్షిణముచేసి వరునికి ఎడమప్రక్కన కూర్చొనవలెను.

సూ॥ హోమశ్చోత్తరయా పునః పరిక్రమణమ్॥

సూ॥ వధ్వఞ్జలావుపస్తీర్య ద్విర్లాజానోప్యాభిఘారయతి॥

3) త్వమర్యమా భవసి యత్కనీనాం నామస్వధా వత్స్వర్యం బిభర్షి।
అఞ్జన్తి వృక్షగ్ం సుధితం నగోభి ర్యద్దమ్పతీ సమనసా కృణోషిస్వాహా॥
అర్యమ్ణఇదంనమమ ॥

౧. తుభ్యమగ్రే పర్యవహన్త్సూర్యాం వహతునా సహ ।
పునఃపతిభ్యో జాయాన్దా అగ్నే ప్రజయాసహ ॥

౨. పునఃపత్నీ మగ్నిరదా దాయుషా సహవర్చసా।
దీర్ఘాయురస్యాయః పతిస్సఏతు శరదశ్శతమ్ ॥

౩. విశ్వా ఉతత్వయా వయంధారా ఉదన్యాఇవ ।
అతిగాహే మహిద్విషః ॥

లాజకట్నముగా వరుదు తనబావమరిదికి నూతనవస్త్రములను ఈయవలెను.

పిమ్మట వరుదు **ఇధ్మ సన్నహనము మొదలుకొని అహంభో అభివాదయే** వరకును తంత్రముఅంతయూచేసి పిదప ఆచమనముచేయవలెను.

సూ॥ ఇధ్మసన్నహనం జయాదిప్రతిపద్యతే.......అభివాదనాన్తంకృత్వా॥

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భిస్సగ్గ్ ..... అభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

వరుదు క్రిందిరెండుమంత్రములుచెప్పి, ఇదివరలో వధువుమొలకు కట్టిన దర్భత్రాదు ముడివిప్పవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభ్యాం యోక్త్రం విముచ్యతి ॥

౧. ప్రత్వాముఞ్చామి వరుణస్య పాశాద్యేనత్వా ఽబధ్నా త్సవితా సుకేతః ।
ధాతుశ్చయోనౌ సుకృతస్యలోకే స్యోనంతే సహపత్యా కరోమి॥

౨. ఇమంవిష్యామి వరుణస్యపాశం యమ బధ్నీత సవితా సుశేవః ।
ధాతుశ్చయోనౌ సుకృతస్య లోకేఽరిష్టాన్త్వా సహపత్యా కృణోమి॥

ప్రయాణ తంత్రమున్ను, యదృదాది హోమాదులున్ను, వధూ ప్రవేశము న్ను ప్రస్తుతము ఆచారమందులేదు కావున వ్రాయుటలేదు.

- ప్రధాన హోమముల చిట్ట -

సోమాయ గన్ధర్వా యాగ్నయే కన్యలాపితృభ్యః ప్రేతోముఞ్చా తీమాన్త్వ మగ్నిరై త్వమాయగ్ని ర్మాతేగృహే ద్యౌస్తేపృష్ఠ మప్రజస్తా మిమమ్మే వరుణ తత్వాయామి,త్వన్నోఅగ్నే సత్వన్నోఅగ్నే త్వమగ్నే ఇతి షోడశ ॥౧౬॥

ప్రవేశ హోమమ్

వధువుతోసహావరుడు గృహప్రవేశహోమముకై సంకల్పించి, ఉత్తరవరుడై భూర్భువస్సువరోంమొదలు సోమాయేదంవరకుచేసి వధువుతనను తాకుచుండగా క్రింది పదమూడుమంత్రములుచెప్పుచూ, ప్రతీమంత్రముకూ నాలుగుమార్లు స్రువముతో స్రుక్కునందు ఆజ్యమునుగ్రహించుచూ, హోమములుచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అనయా నవోఢయా వధ్వాసహ వివాహ గృహప్రవేశహోమం కరిష్యే॥ ఉత్తరోవరః॥

సూ॥ అగ్నేరుప సమాధానాద్యాజ్యభాగాన్తే ఽ న్వారబ్ధాయా ముత్తర ఆహుతీర్జుహోత్యా॥ ఆగన్గోష్ఠమితి త్రయోదశా జ్యాహుతీర్జుహోత్యా॥

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పంచ) ॥

౧. ఆగన్గోష్ఠం మహిషీ గోభిరశ్వైరాయుష్మత్పత్నీ ప్రజయా స్వర్విత్ । బహ్వీం ప్రజాంజనయన్తీ సురత్నే మమగ్నిగ్ం శతహిమా స్సపర్యాథ్స్వాహా॥ అగ్నయఇదంనమమ॥

౨. అయమగ్ని ర్గృహపతి స్సుసగ్ం సత్పుష్టి వర్ధనః । యథాభగ స్త్వాభ్యాం దధద్రయిం పుష్టిమథో ప్రజాగ్‌స్వాహా ॥

అగ్నయేగృహపతఇదంనమమ ॥

౩. ప్రజాయా అభ్యాం ప్రజాపత ఇన్ద్రాగ్నీ శర్మయచ్ఛతమ్ । యథైనయోర్న

ప్రమీయాతా ఉభయోర్జీవతోః ప్రజాస్స్వాహా ॥

ఇన్ద్రాగ్నిభ్యామిదంనమమ ॥

౪. తేనభూతేన హవిషా ఽయ మాప్యాయతాం పునః । జాయాంయా మస్మా ఆవాక్షుస్తాగ్ం రసేనాభివర్ధతాగ్ స్వాహా ॥

ఇన్ద్రాగ్నిభ్యామిదంనమమ ॥

౫. అభివర్ధతాం పయసాఽభి రాష్ట్రేణ వర్ధతామ్ । రయ్యా సహస్ర పోషసేమౌస్తా మనపేక్షితౌ స్వాహా॥ ఇన్ద్రాగ్నిభ్యామిదంనమమ॥

౬. ఇహైవస్తం మావియోష్టం విశ్వమాయుర్వ్యశ్నుతమ్। మహ్యాఇన్ద్ర స్వస్తయే స్వాహా॥ ఇన్ద్రాయేదంనమమ॥

౭. ధ్రువైధిపోష్యా మయిమహ్యంత్వా ఽదాద్బృహస్పతిః। మయాపత్యా ప్రజావతీ సంజీవశరద శ్శతగ్గ్‌స్వాహా ॥ బృహస్పతఇదంనమమ॥

౮. త్వష్టాజాయా మజనయ త్త్వష్టాఽస్యైత్వాంపతిమ్ । త్వష్టా సహస్రమాయూగ్ంషి దీర్ఘమాయుః కృణోతువాగ్ స్వాహా ॥ త్వష్ట్ర ఇదంనమమ॥

౯. ఇమంమే వరుణ శ్రుధీహవమద్యాచ మృడయ ।త్వామ వస్యురాచకే స్వాహా ॥ వరుణాయేదంనమమ ॥

౧౦. తత్త్వాయామి బ్రహ్మణా వన్దమానస్తదాశాస్తే యజమానోహవిర్భిః అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశగ్ం సమానఆయుః ప్రమోషీ స్వాహా॥ వరుణాయేదంనమమ॥

౧౧. త్వన్నోఅగ్నే వరుణస్య విద్వాన్ దేవస్య హేడోవయాసిసీష్ఠాః యజిష్ఠో వహ్నితమ శ్శోశుచానోవిశ్వా ద్వేషాగ్ంసి ప్రముముగ్ధ్యస్మథ్స్వాహా॥

అగ్నీవరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౧౨. సత్వన్నో అగ్నే వమోభవోతీ నేదిష్ఠోఅస్యా ఉషసోవ్యుష్టౌ। అవయక్ష్వనో వరుణగ్ంరరాణో వీహి మృడీకగ్ం సుహవోనఏధి స్వాహా॥

అగ్నీ వరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౧౩. త్వమగ్నే అయాఽస్యయాస న్మనసాహితః। అయాసన్ హవ్యమూహిషేఽయానోధేహి భేషజగ్ం స్వాహా॥ అయసేఽగ్నయఇదంనమమ॥

పిమ్మట వరుడు వధువునుతనఎడమవైపునకూర్చుండచేసి, ఇధ్మ సన్నహనమునుండి **అభివాదనాంతము**వరకుచేసి ఆచమనముచేయవలెను.

సూ॥ ఇధ్మసన్నహనం జయాది ప్రతిపద్యతే అభివాదనాన్తం కృత్వా ॥

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి ......అహంభోఅభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

పిమ్మట వరుడు క్రింది మంత్రముచెప్పి ఇదివరకే పరచియుంచిన ఎద్దు చర్మము పై ఉత్తరవరుడుగా వధూవరులుఇరువురూ కూర్చుండవలెను.

(ఎద్దుచర్మము వాడుట ఆచారములేదు. చాపపైననే కూర్చొనుచున్నారు.)

సూ ॥ ఉత్తరయాచర్మణ్యు పవిశత ఉత్తరోవరః ॥

ఇహగావః ప్రజాయధ్వ మిహాశ్వా ఇహాపూరుషాః।

ఇహోసహస్ర దక్షిణో రాయస్పోషో నిషీదతు ॥

పిమ్మట పురుషసంతానమునుమాత్రమేకని పిల్లలందరూక్షేమముగాఉన్న ఒకఇల్లాలి కుమారుని వరుడుక్రింది మంత్రముచెప్పి వధువుతొడమీద కూర్చుండబెట్టవలెను.

సూ॥ అథాస్యాః పుగ్ంస్వోర్జీవ పుత్రాయాః పుత్రమఙ్క ఉత్తరయోపవేశ్య ॥

సోమేనాదిత్యా బలినస్సోమేన పృథివీదృఢా।

అథో నక్షత్రాణామేషా ముపస్థే సోమ ఆధితః ॥

వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, ఆపిల్లవానికి ఫలప్రదానము ఈయవలెను.

సూ ॥ తస్మైఫలాన్యుత్తరేణ యజుషా ప్రదాయ ॥

ప్రస్వస్థః ప్రేయం ప్రజయా భువనే సోచేష్ట ॥

పిమ్మట క్రిందిరెండుమంత్రములు వరుడుజపించవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేజపిత్వా ॥

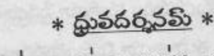
ఇహప్రియం ప్రజయాతే సమృధ్యతా మస్మిన్ గృహేగార్హపత్యాయజాగృహి। ఏనాపత్యా తన్వగ్ంసగ్ం సృజస్వాథా జీర్వీవిదథ మావదాసి ॥

సుమఙ్గలీరియం వధూరిమాగ్ం సమేత పశ్యత।

సౌభాగ్యమస్మై దత్వాయా థాస్తం విపరేతన ॥

పిమ్మట నక్షత్రదర్శనముఅగునంతవరకు వధూవరులుఇరువురూ మౌనముగాఉండి నక్షత్రదర్శనమైనపిమ్మట, తూర్పునకుగాని ఉత్తరమునకుగాని బయలుదేరి మొదటిమంత్రముచే వరుడు ధ్రువుని, రెండవమంత్రముచే వధువు **అరుంధతిని** దర్శించవలెను.

సూ॥ వాచం యచ్ఛత్యా నక్షత్రేభ్యః ॥ ఉదితేషు నక్షత్రేషు ప్రాచీముదీచీంవా దిశముపనిష్క్రమ్యోత్తరాభ్యాం యథాలిఙ్గం ధ్రువ మరుస్థతీంచ దర్శయతి॥

* ధ్రువదర్శనమ్ *

ధ్రువక్షితి ర్ధ్రువయోని ర్ధ్రువమసి ధ్రువత స్థితమ్।

త్వంనక్షత్రాణాం మేధ్యసి సమాపాహి పృతన్యతః॥

ఇతివరం ధ్రువందర్శయతి ॥

* అరున్ధతీ దర్శనమ్ *

సప్తఋషయః ప్రథమాం కృత్తికానా మరున్ధతీం యద్ధ్రువతాగ్ం హనిన్యుః। షట్కృత్తికా ముఖ్యయోగం వహన్తీ యమస్మాకమేధ త్వష్టమీ ॥

ఇతివధూం అరున్ధతీంచదర్శయతి ॥

అర్ఘ్యప్రదానమ్

వధూవరులుఇరువురూ అక్షతోదకములను తమ ఇరువురి దోసిలియందు పట్టుకొని, ఉత్తరదిక్కునకుతిరిగి సప్తఋషులకునూ, అరుంధతికినీ సప్తర్షిమండలమును చూచుచూ క్రిందిశ్లోకములను అనుసరించి అర్ఘ్యములు విడువవలెను.

శ్లో॥ కశ్యపోఽ త్రి ర్భరద్వాజో విశ్వామిత్రోఽ థ గౌతమః ।
వశిష్ఠో జమదగ్నిశ్చ సప్తైతే ఋషయ స్తథా ॥

పత్నీసహిత సప్తఋషిభ్యోనమః ఇదమర్ఘ్యంసమర్పయామి ॥

శ్లో॥ అరున్ధతి మహాదేవి వసిష్ఠ ప్రియభామినీ ।
దంపత్యోః రక్షణార్థాయ ఇదమర్ఘ్యం దదామ్యహమ్ ॥

అరున్ధతీదేవ్యైనమః ఇదమర్ఘ్యంసమర్పయామి ॥

ప్రవేశహోమముల చిట్ట

ఆగన్స్గోష్ఠ మయమగ్నిః ప్రజాయా స్తేనభూతేనా భివర్ధతా మిహైవస్తం ధ్రువైధిపోష్యా త్వష్టాజాయా మిమంమేవరుణతత్వాయామి త్వన్నోఅగ్నే సత్వన్నో అగ్నే త్వమగ్నే ఇతి త్రయోదశ ॥౧౩॥

స్థాలీపాకమ్

వధువుతోసహా వరుడుకూర్చుండి, ప్రాణాయామముచేసి, స్థాలీపాకమునకు సంకల్పించి, వధువును తనకుడివైపున కూర్చుండచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.... శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ఏనాం వధూం ఆగ్నేయేన స్థాలీపాకేన యాజయిష్యే ॥

తరువాత వధువుచేత స్థాలీపాకము చేయించవలెను. స్థాలీపాకము అనగా నూతన వధువుచే మొదటిసారిగా అన్నము వండించి, దానిని దేవతలకు హోమము చేయుట. నూతనవధువుచే వంటచేయించుటకు ధాన్యముదంపించి, దానిని చెరిగించి, కొత్తగిన్నెలో ఆబియ్యమునుపోసి కడిగించగా, వరుడు హోమాగ్నియందు అన్నమువండవలెను.

వండినఅన్నమును అగ్నికితూర్పునగాని, ఉత్తరమునగాని సౌకర్యమైన చోటదింపి, ఆజ్యమునుఅభిఘరించవలెను.

సూ॥ అథైనా మాగ్నేయేన స్థాలీపాకేన యాజయతి। పత్న్యవహన్తి చరుగ్ గ్ శ్రపయిత్వాఽ భిఘార్య ప్రాచీన ముదీచీనం వోద్వాస్య ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్య॥

పిమ్మటవరుడు భూర్భువస్సువరోంనుండి సోమాయేదంనమమవరకు అగ్నిముఖముచేసి, భార్యతననుతాకుచుండగా హవిస్సుహోమము చేయవలెను.

సూ॥ అగ్నేరుప సమాధానా ద్యాజ్య భాగాన్తే ఉ న్వారబ్ధాయాగ్ స్థాలీపాకా జ్జుహోతి ॥ ఓం భూర్భువస్సువరోమ్ ..... **సోమాయేదంనమమ** ॥

వరుదు స్రువముతో స్రుక్కుయందు ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, గిన్నెమధ్య లోనిఅన్నమును రెండుమార్లుస్రుక్కుయందుఉంచి, పిమ్మట స్రువముతోరెండుమార్లు ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, క్రిందిహోమముచేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

హోమముచేయునిమిత్తము అన్నముగ్రహించునపుడు పంచార్షేయులు మొదటిరెండుమార్లు అన్నమును గిన్నెమధ్యభాగమునుండి గ్రహించి ,మూడవ మారుమాత్రము గిన్నెలోపడమరనుంచి, అన్నమునుగ్రహించవలెను.

సూ॥ దర్వ్యాముపస్తీర్య । చరుమధ్యాద్విరవదాయ । అభిఘార్య ॥

అగ్నయే స్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

మరల వరుదుస్రువముతో స్రుక్కుయందుఆజ్యమునుఅభిఘరించి, గిన్నె లోని అన్నములోఉత్తరమునుండి ఒకమారుఅన్నముతీసి, స్రుక్కుయందుఉంచి, రెండుమార్లు ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, క్రిందిమంత్రముచెప్పి, హోమముచేసి, పిమ్మట త్యాగముచెప్పవలెను. పంచార్షేయులు అన్నముగ్రహించుట, అభిఘారము చేయుట రెండుమార్లు చేయవలెను.

పునః దర్వ్యాముపస్తీర్య ఉత్తరార్ధాత్సకృ త్స్విష్టకృతే వదాయ । ద్విరభిఘార్య ॥

అగ్నయేస్విష్ట కృతేస్వాహా ॥ **అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదంనమమ** ॥

వరుదు ఇధ్మరజ్జువునువిప్పి, ఉదకముతోతుడిచి, అగ్నియందుఉంచి,ఉద కముముట్టుకొనవలెను. స్రుక్స్రువములకుఅంటుకొన్న అన్నశేషమును పాత్రాసాద నచేసినదర్భలచేసమంత్రకముగాముట్టించి, ఆదర్భలనుఅగ్నియందువేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనా న్యద్భిస్సగ్గ్ ....**రుద్రాయతన్తిచరాయేదంనమమ**॥

అపఉపస్పృశ్య । లేపయోః ప్రస్తర్వస్తూష్ణీం బర్హిరఙ్క్త్వాగ్నౌ ప్రహరతి ॥

ఇక్కడ జయాదులు చెప్పనక్కరలేదు.

వరుదు క్రిందివాక్యములుపలుకుచూ స్రుక్కుచేత పరిధులను మూడుమార్లు తుడువవలెను.

సూ॥ దర్వ్యాపరిధీ ననక్తి । దర్వ్యాపరిధీ ననక్తి । దర్వ్యాపరిధీ ననక్తి ॥

పిమ్మట వరుదు పాత్రాసాదనచేసిన దర్భలయొక్క కొసలను కుడిచేతితో పట్టుకొని, ఎడమచేతిలోగల స్రుక్కునందు నొక్కి సప్రదక్షిణముగా తుడవవలెను.

సూ॥ పాత్రప్రయుక్త దర్భాగ్రాణి దర్వ్యామభ్యజ్య ॥

పిమ్మట వరుదు స్రువమును ఎడమచేతితో ఎత్తిపట్టుకొని, పాత్రాసాదన దర్భలను మధ్యకుమడిచి స్రువముయొక్కబిలములో తుడిచి, పిమ్మట స్రువమును బోర్లించి, కుడిచేయి క్రిందకు ఉంచి, పాత్రాసాదనమొదళ్ళతో నొక్కితుడవవలెను. ఇట్లుమూడుసార్లుచేయవలెను.

స్రువేమధ్యమూలేఅనక్తి ॥ మూలాఞ్జనేదక్షిణంపాణిమధఃకుర్యాత్ । ఏవంత్రిః॥

స్రుక్స్రువములనుతుడిచిన దర్భలలో కొన్నిదర్భలను వరుదుజ్ఞాపకముగా వేరేఉంచి, మిగిలినదర్భలను తనరెండుచేతులతో తూర్పునకుకొసలుండునట్లు స్రుక్కుయందుఉంచి, ఇదివరలోహోమముచేసిన దేవతలనుఉద్దేశించి క్రిందిత్యాగ ములు ఒక్కొక్కటీపలుకుచూ ఒక్కొక్కదర్భను అగ్నియందువేయవలెను.

సూ॥ కిఞ్చిత్తృణ మపాదాయ ప్రజ్ఞాతం నిధాయ । పాణిభ్యాం దర్వ్యాం ప్రతిష్ఠాప్య । హుత దేవతా ఉద్దిస్యాగ్నౌ ప్రహరతి ॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ। ఇన్ద్రాయేదంనమమ । అగ్నయఇదం నమమ। సోమాయేదంనమమ। అగ్నయేస్విష్టకృతఇదంనమమ॥

వరుదు ఇదివరలో జ్ఞాపకముగా దాచిన దర్భలను దోసిటితో మూడుసార్లు గెంటి ఆదర్భలను అగ్నిలో వేయవలెను.వరుదు తన కుడిచేతి చూపుడువ్రేలును అగ్నికి చూపించుచూ **ఏతత్**అని మూడుమార్లుఅనవలెను. పిమ్మట రెండుచేతులతో అగ్నిని అభిమంత్రించి, భూమిని ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ అఞ్జలినా త్రిరుద్రుత్య తృణంప్రహరతి । త్రిరఙ్గుళ్యా స్నిర్దిశ్య ॥

ఏతత్ ॥ ఏతత్ ॥ ఏతత్ ॥

ఏతత్, ఏతత్, ఏతత్ । అగ్నిమభిమన్త్ర్య । భూమిముప స్పృశేత్॥

వరుడుముందుగా అగ్నికిపడమటఉన్నపరిధిని అగ్నియందుపడవేసి, పిమ్మటదక్షిణ, ఉత్తరపరిధులను ఒక్కసారిగాపడవేయనిశ్చయించినవాడై ఆపరిధులయొక్క కొసలనునిప్పులయందుగ్రుచ్చి పరిధులనుఅభిమంత్రణచేయవలెను.

సూ॥ మధ్యమపరిధిం ప్రహృత్య॥ యుగపదితరౌ ప్రహరన్ ।
ఉత్తరార్ధస్యాగ్ర మఙ్గారేషూపోహతి । పరిధీనభిమన్త్ర్య ॥

పిమ్మట వరుడు తూర్పునఉంచిన ఆఘారసమిధలను అగ్నిలోవేయవలెను.

సూ॥ ఆఘార సమిధౌ ప్రహరతి ॥

వరుడు స్రుక్కుయందు స్రువముతోఆజ్యమును ఒక్కమారుగ్రహించి, స్రుక్కుబిలమునందు స్రువమునుబోర్లించి, ఏకధారగాసంస్రావహోమముచేసి, క్రిందిత్యాగముపలుకవలెను.

సూ॥ దర్వ్యామితర దర్వ్యాగ్రమవదాయ సగ్గ్ స్రావేణాఽభి జుహోతి ॥
వసుభ్యోరుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యస్సగ్గ్స్రావభాగేభ్యఇదంనమమ ॥

పిమ్మట వరుడుఅనాజ్ఞాతాదిహోమములుచేసి, ఉత్తరపరిషేచనము, పూర్ణపాత్రవిసర్జనముచేయవలెను. తరువాతనేతితోతడిపినహవిశ్శేషమును బ్రాహ్మణునకు భోజనముగాపెట్టవలెను.

సూ॥ అస్మిన్ప్రకృతే కర్మణేత్యాది సిద్ధముత్తరపరిషేచనం తతఃప్రణీతా విమోకోపితేనసర్పిష్మతా బ్రాహ్మణంభోజయేత్ ॥ అస్మిన్ప్రకృతే....అభివాదయే॥

వరుడు తనకు పూజ్యులైనవారికి ఎద్దును ఈయవలెను.

సూ॥ యోస్యాపచితస్తస్మా ఋషభందదాతి॥ <u>ఆగ్నేయస్థాలీపాకం సమాప్తమ్</u>

పౌర్ణమాస్య స్థాలీపాకమ్

ఆగ్నేయస్థాలీపాకమైన తరువాత నాలుగుఔపాసనహోమములకు పూర్వము పౌర్ణమాస్యవచ్చినచో ఆపౌర్ణమాస్యరోజునే స్థాలీపాకముప్రారంభము.

సూ॥ ఆగ్నేయస్థాలీ పాకాదూర్ధ్వం యత్పర్వాగచ్ఛతి తస్మిన్నుపక్రమః ॥

పౌర్ణమాస్యయందు అనగా శుద్ధపాడ్యమినుండి పదునైదవరోజున ప్రాతరౌపాసనానంతరము ఆచమనముమొదలుసంకల్పమంతయుచేసి పౌర్ణమాస్యకు సంబంధించిచేయదగిన అగ్నిదేవతాకమైనస్థాలీపాకమును రేపుఉదయమునచేయుచున్నాను, అనిసంకల్పముచేయవలెను.

పౌర్ణిమాస్యామేవ పంచదస్యా ప్రాతఃకాలే । కృత ప్రాణాయామః దేశకాలౌ సంకీర్త్య । పౌర్ణమాసే నాగ్నేయేనస్థాలీపాకేన శ్వోయాజయిష్యే । ఇతి సంకల్ప్య ॥

తంత్రముఅంతయు స్థాలీపాకములోవలెనేచేయవలెను. వృషభదానము చేయనక్కరలేదు. పూర్ణపాత్రయేదక్షిణయని కొందరిమతము.

సర్వమాగ్నేయ స్థాలీపాకవత్ ॥ వృషభదానం నాస్తి । పూర్ణపాత్రస్తు దక్షిణేత్యేకే॥

నాన్దీబ్రాహ్మణ సమారాధనమ్

కన్యాదాత ఆచమనముచేసి, నాందీబ్రాహ్మణ సమారాధనకు సంకల్పించి బ్రాహ్మణులను గంధాదులచేపూజించి, దక్షిణా,వస్త్రములను సమర్పించి, భోజన కాలమందు హస్తోదకమును ఇవ్వవలెను. పిమ్మటఅక్షతోదకములను హరివేణము నందు విడువవలెను.

కన్యాదాతా ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమార్యాః పాణిగ్రహణాఙ్గత్వేన నాన్దీశోభనదేవతా బ్రాహ్మణ సమారాధనం కరిష్యే॥ నాన్దీశోభన దేవతాస్స్వరూపాబ్రాహ్మణాః యథాభాగశః అమీవో గన్ధాః। సుగన్ధాః॥ అలఙ్కారార్థాఇమే అక్షతాః। సన్త్వక్షతాః॥ సకలారాధనై శ్శోభనమస్తు॥ నాన్దీశోభన దేవతాస్స్వరూపా బ్రాహ్మణాః అమృతమస్తు॥ నాన్దీశోభనదేవతా స్సుప్రీతా స్సుప్రసన్నా వరదాభవన్తు॥

గన్ధర్వ స్థాపనమ్

వరుడుఆచమనముచేసి గంధర్వస్థాపనకైసంకల్పించి, పిమ్మటఒకదండ మునకు వస్త్రముగాని, సూత్రముగానికట్టి ప్రాణప్రతిష్ఠచేసి, గంధాదులచేఅలంక రించి, షోడశోపచారములచే పూజించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం స్థాలీపాకాదూర్ధ్వం గన్ధర్వస్థాపనం కరిష్యే॥

సూ॥ స్థాలీపాకాదూర్ధ్వం గన్ధర్వస్థాపనం తయోశ్శయ్యా మన్త్రేణ దణ్డో గన్ధలిప్తో వాససా సూత్రేణవా పరివీతస్తిష్ఠతి॥

విశ్వావసుగన్ధర్వరాజాయనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య॥

వధూవరులు క్రిందిశ్లోకమునుచెప్పి పైదండమును దంపతులనడుమ ఉంచుకొని మూడుఅహోరాత్రములు అగ్నితోపాటు పూజించుచుండవలెను.

శ్లో॥ విశ్వావసో ఽత్ర గన్ధర్వ దణ్డే రాత్రిత్రయం వసన్।
ఆవయోః ప్రీతి ముత్పాద్య రక్షమాం శుభలక్షణ॥
గన్ధర్వ స్థాపనముహూర్త స్సుముహూర్తో ఽస్తు॥

స్థాలీపాకముమొదలు మూడుపగళ్ళు, మూడురాత్రులు నూతనదంపతులు అధశ్శయనమును, బ్రహ్మచర్యమును, ఉప్పు,కారములేనిభోజనము చేయుచుండ వలెను.

సూ॥ యదహర్భ్యార్యామావహతే త్రిరాత్రముభయోరధశ్శయ్యా బ్రహ్మ చర్యం క్షారలవణవర్జనంచ॥

ఔపాసనమ్

స్థాలీపాకానంతరము తొమ్మిదిఘడియలకులోపల వరుడుసాయమౌపాస నము ప్రారంభించి, అక్కడనుండిప్రతిరోజూరెండుపూటలా,చేతితోఈఔపాసనాహు తులను బియ్యముతోగాని, యవలతోగానిచేయుచుండవలెను.

సూ॥ సాయం ప్రాతరత ఊర్ధ్వగ్ం హస్తేనైతే ఆహుతీ స్తండులై ర్యవైర్వా జుహుయాత్॥

స్థాలీపాకములోవలెనే మొదటి హోమము అగ్నిదేవతగా అగ్నికిమధ్యనూ, రెండవహోమము స్విష్టకృత్తుగా అగ్నిలోఈశాన్యముననూ చేయవలెను. ప్రాతః కాలమున మాత్రము అగ్నయేస్వాహాకు బదులుగా మొదటి హోమము సూర్యాయ స్వాహా॥ అనిచేయవలెను.

సూ॥ స్థాలీపాకవ ద్దైవతమ్ ॥ సౌరీ పూర్వాహుతిః ప్రాతరిత్యేకే॥

పూర్వోత్తర పరిషేచనములు స్థాలీపాకములోవలెనే చేయవలెను.

సూ॥ ఉభయతః పరిషేచనం యథాపురస్తాత్ ॥

సంకల్పః

వరుడు ఔపాసనకుసంకల్పముచేసి అక్షతోదకములను వధువుదోసిలిలో విడువగా, వాటినిఆమె హరివేణమునందు విడువవలెను.

సూ ॥ ఔపాసనమారప్స్యే। తేనయావజ్జీవం హోష్యామి ॥ ఇత్యుభయో స్సంకల్పః ॥

ప్రాణానాయమ్య.... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయమౌపాసనం తండులైర్హోష్యామి ॥

పిమ్మట వరుడు **భూర్భువస్సువరోం**నుండి **దేవసవితఃప్రసువ**అనువరకు చేయవలెను.

భూర్భువస్సువరోమిత్యాది పూర్వపరిషేచనాన్తం కృత్వా॥

ఓం భూర్భువస్సువరోం .... దేవసవితః ప్రసువ ॥

వరుడు కుడిచేతితో కడుగుడుబియ్యమునుతీసి, ఎడమచేతిలోపోసుకొని, ఆబియ్యముపై ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, అందుసగభాగము కుడిచేతిలో వేసుకొని, క్రిందిమంత్రముచెప్పిఅగ్నికిమధ్యన హోమముచేసి, త్యాగము చెప్పవలెను.

సూ॥ హస్తే తండులానాదాయ । అభిఘార్య । ద్వేధా విభజ్య ॥

౧. అగ్నయే స్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

పిమ్మటవరుడు తనఎడమచేతిలోమిగిలినబియ్యమును, కుడిచేతిలో వేసుకొని, క్రిందిమంత్రముచెప్పిఅగ్నియందుఈశాన్యభాగమునహోమముచేయవలెను.

౨. అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా ॥ **అగ్నయే స్విష్టకృతఇదంనమమ** ॥

ఆహుతి సంసర్గలోపప్రాయశ్చిత్తార్థం వనస్పతిహోమం కరిష్యే॥

పిమ్మట వరుడు ఒకసమిధను ఆజ్యములోతడిపి క్రింది మంత్రము చెప్పి మంత్రాంతమందు ఆసమిధను అగ్నియందువేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

యత్రవేత్థ వనస్పతే దేవానాంగుహ్యా నామాని ।

తత్రహవ్యాని గామయ॥ వనస్పతఇదంనమమ ॥

తదుపరి ఉత్తర పరిషేచనము చేయవలెను.

ఉత్తరపరిషేచనం కృత్వా ॥ అదితేఽన్వమగ్గ్స్థాః ..... ప్రాసావీః॥

ఉపస్థానమ్

పిమ్మటవరుడు క్రిందిమంత్రములుచెప్పుచూఅగ్నికినమస్కరించవలెను.

అగ్నేత్వంనో అన్తమః। ఉతత్రాతా శివోభవ వరూథ్యః। తంత్వాశోచిష్ఠ దీదివః । సుమ్నాయనూనమీమహే సఖిభ్యః ॥ వసురగ్ని ర్వసుశ్రవాః । అచ్ఛానక్షి ద్యుమత్త మోరయిందాః । సనోబోధి శ్రుధీహవ మురుష్యాణో అఘాయత స్సమస్మాత్ ॥

వరుడు క్రిందివాక్యముపలికి, ఉదకముముట్టుకొని, అనాజ్ఞాతాది మూడు మంత్రములను జపించవలెను.

హోమసాద్గుణ్యార్థం అనాజ్ఞాతత్రయమన్త్రజపం కరిష్యే ॥

౧. ఓం అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు ।

అగ్నే తదస్య కల్పయత్వగ్ంహివేత్థ యథా తథమ్ ॥

౨. పురుషసమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః పురుష సమ్మితః ।

పునఃపతిభ్యో జాయాన్దా అగ్నే ప్రజయాసహ ॥

౨. పునఃపత్నీ మగ్నిరదా దాయుషా సహవర్చసా।

దీర్ఘాయురస్యాయః పతిస్సఏతు శరదశ్శతమ్ ॥

౩. విశ్వా ఉతత్వయా వయంధారా ఉదన్యాఇవ ।

అతిగాహే మహిద్విషః ॥

అతిష్ఠేమ మశ్మాన మశ్మేవ త్వగ్గ్ స్థిరాభవ ।

అభితిష్ఠ పృతన్యత స్సహస్వ పృతనాయతః ॥

క్రిందిమంత్రమునుచెప్పి పేలాలనుపూర్వమువలెనేగ్రహించి లాజ హోమమునూ, మునుపటివలెనే ప్రదక్షిణముచేసి వరునికి ఎడమప్రక్కన కూర్చొనవలెను.

సూ॥ హోమశ్చోత్తరయా పునః పరిక్రమణమ్॥

సూ॥ వధ్వఞ్జలావుపస్తీర్య ద్విర్లాజానోప్యాభిఘారయతి॥

3) త్వమర్యమా భవసి యత్కనీనాం నామస్వధా వధ్వర్యం బిభర్షి।

అఞ్జన్తి వృక్షగ్ం సుధితం నగోభి ర్యద్దమ్పతీ సమనసా కృణోషిస్వాహా॥

అర్యమ్ణఇదంనమమ ॥

౧. తుభ్యమగ్రే పర్యవహన్త్సూర్యాం వహతునా సహ।

పునఃపతిభ్యో జాయాన్దా అగ్నే ప్రజయాసహ ॥

౨. పునఃపత్నీ మగ్నిరదా దాయుషా సహవర్చసా।

దీర్ఘాయురస్యాయః పతిస్సఏతు శరదశ్శతమ్ ॥

౩. విశ్వా ఉతత్వయా వయంధారా ఉదన్యాఇవ ।

అతిగాహే మహిద్విషః ॥

లాజకట్నముగా వరుడు తనబావమరిదికి నూతనవస్త్రములను ఈయవలెను.

పిమ్మట వరుడు **ఇధ్మ సన్నహనము** మొదలుకొని **అహంభో అభివాదయే** వరకును తంత్రముఅంతయూచేసి పిదప ఆచమనముచేయవలెను.

సూ॥ ఇధ్మసన్నహనం జయాదిప్రతిపద్యతే.......అభివాదనాన్తంకృత్వా॥

ఇధ్మసన్నహనాన్యధ్విస్సగ్గ్ ..... అభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

వరుడు క్రిందిరెండుమంత్రములుచెప్పి, ఇదివరలో వధువుమొలకు కట్టిన దర్భత్రాడు ముడినివిప్పవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభ్యాం యోక్త్రం విముచ్యతి ॥

౧. ప్రత్వాముఞ్చామి వరుణస్య పాశాద్యేనత్వా ఒబధ్నా త్సవితా సుకేతః।

ధాతుశ్చయోనౌ సుకృతస్యలోకే స్యోనంతే సహపత్యా కరోమి॥

౨. ఇమంవిష్యామి వరుణస్యపాశం యమ బధ్నీత సవితా సుశేవః।

ధాతుశ్చయోనౌ సుకృతస్య లోకేఒరిష్టాన్త్వా సహపత్యా కృణోమి॥

ప్రయాణ తంత్రమున్ను, యదృదాది హోమాదులున్ను, వధూ ప్రవేశమున్ను ప్రస్తుతము ఆచారమందులేదు కావున వ్రాయుటలేదు.

- ప్రధాన హోమముల చిట్ట -

సోమాయ గన్ధర్వా యాగ్నయే కన్యలాపితృభ్యః ప్రేతోముఞ్చా తీమాన్త్స మగ్నిరై త్విమామగ్ని ర్మాతేగృహే ద్యౌస్తేపృష్ఠ మప్రజస్తా మిమమ్మే వరుణ తత్వాయామి,త్వన్నోఅగ్నే సత్వన్నోఅగ్నే త్వమగ్నే ఇతి షోడశ ॥౧౬॥

ప్రవేశ హోమమ్

వధువుతోసహావరుడు గృహప్రవేశహోమమునకై సంకల్పించి, ఉత్తరవరుడై భూర్భువస్సువరోంమొదలు సోమాయేదంవరకుచేసి వధువుతనను తాకుచుండగా క్రింది పదమూడుమంత్రములుచెప్పుచూ, ప్రతీమంత్రముకూ నాలుగుమార్లు స్రువముతో స్రుక్కునందు ఆజ్యమునుగ్రహించుచూ, హోమములుచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అనయా నవోఢయా వధ్వాసహ వివాహ గృహప్రవేశహోమం కరిష్యే॥ ఉత్తరోవరః॥

సూ॥ అగ్నేరుప సమాధానాద్యాజ్యభాగాన్తే ఽన్వారబ్ధాయా ముత్తర ఆహుతీర్హుత్వా॥ ఆగన్గోష్ఠమితి త్రయోదశా జ్యాహుతీర్హుత్వా ॥

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పంచ) ॥

౧. ఆగన్గోష్ఠం మహిషీ గోభిరశ్వైరాయుష్మత్పత్నీ ప్రజయా స్వర్విత్ । బహ్వీం ప్రజాంజనయన్తీ సురత్నే మమగ్నిగ్ం శతహిమా స్సపర్యాథ్స్వాహా॥
అగ్నయఇదంనమమ॥

౨. అయమగ్నిర్గృహపతి స్సుసగ్ం సత్పుష్టివర్ధనః । యథాభగ స్యాభ్యాం దధద్రయిం పుష్టిమథో ప్రజాగ్స్వాహా ॥
అగ్నయేగృహపతఇదంనమమ ॥

౩. ప్రజాయా ఆభ్యాం ప్రజాపత ఇన్ద్రాగ్నీ శర్మయచ్ఛతమ్ । యథైనయోర్న

ప్రమీయాతా ఉభయోర్జీవతోః ప్రజాస్స్వాహా ॥
ఇన్ద్రాగ్నిభ్యామిదంనమమ ॥

౪. తేనభూతేన హవిషా ఽయ మాప్యాయతాం పునః । జాయాంయా మస్మా ఆవాక్షుస్తాగ్ం రసేనాభివర్ధతాగ్ స్వాహా ॥
ఇన్ద్రాగ్నిభ్యామిదంనమమ ॥

౫. అభివర్ధతాం పయసాఽభి రాష్ట్రేణ వర్ధతామ్ । రయ్యా సహస్ర పోషసేమౌస్తా మనపేక్షితౌ స్వాహా॥ ఇన్ద్రాగ్నిభ్యామిదంనమమ॥

౬. ఇహైవస్తం మావియోష్టం విశ్వమాయుర్వ్యశ్నుతమ్। మహ్యాఇన్ద్ర స్వస్తయే స్వాహా॥
ఇన్ద్రాయేదంనమమ॥

౭. ధ్రువైధిపోష్యా మయిమహ్యంత్వా ఽదాద్బృహస్పతిః। మయాపత్యా ప్రజావతీ సంజీవశరద శ్శతగ్స్వాహా ॥ బృహస్పతఇదంనమమ॥

౮. త్వష్టాజాయా మజనయ త్త్వష్టాఽస్యైత్వాంపతిమ్ । త్వష్టా సహస్రమాయూగ్ంషి దీర్ఘమాయుః కృణోతువాగ్ స్వాహా ॥ త్వష్ట్ర ఇదంనమమ॥

౯. ఇమంమే వరుణ శ్రుధీహవమద్యాచ మృడయ ।త్వామ వస్యురాచకే స్వాహా ॥
వరుణాయేదంనమమ ॥

౧౦. తత్త్వాయామి బ్రహ్మణా వన్దమానస్తదాశాస్తే యజమానోహవిర్భిః అహేడమానో వరుణేహ బోధ్యురుశగ్ం సమానఆయుః ప్రమోషీ స్వాహా॥
వరుణాయేదంనమమ॥

౧౧. త్వన్నోఅగ్నే వరుణస్య విద్వాన్ దేవస్య హేడోవయాసిసీష్ఠాః యజిష్ఠో వహ్నితమ శ్శోశుచానోవిశ్వా ద్వేషాగ్ంసి ప్రముముగ్ధ్యస్మథ్స్వాహా॥

అగ్నీవరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౧౨. సత్వన్నో అగ్నే వమోభవోతీ నేదిష్ఠోఅస్యా ఉషసోవ్యుష్టౌ। అవయక్ష్వనో వరుణగ్ంరరాణో వీహి మృడీకగ్ం సుహవోనఏధి స్వాహా॥

అగ్నీ వరుణాభ్యామిదంనమమ ॥

౧౩. త్వమగ్నే అయాఽస్యయాస న్మనసాహితః। అయాసన్ హవ్యమూహిషేఽయానోధేహి భేషజగ్ం స్వాహా॥ **అయసేఽగ్నయఇదంనమమ॥**

పిమ్మట వరుడు వధువునుతనఎడమవైపునకూర్చుండచేసి, ఇధ్మ సన్నహనమునుండి **అభివాదనాంతము**వరకుచేసి ఆచమనముచేయవలెను.

సూ॥ ఇధ్మసన్నహనం జయాది ప్రతిపద్యతే అభివాదనాన్తం కృత్వా ॥

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్ధ్వ ......అహంభోఅభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

పిమ్మట వరుడు క్రింది మంత్రముచెప్పి ఇదివరకే పరచియుంచిన ఎద్దు చర్మముపై ఉత్తరవరుడుగా వధూవరులుఇరువురూ కూర్చుండవలెను.

(ఎద్దుచర్మము వాడుట ఆచారములేదు. చాపపైననే కూర్చొనుచున్నారు.)

సూ ॥ ఉత్తరయాచర్మణ్యు పవిశత ఉత్తరోవరః ॥

ఇహగావః ప్రజాయధ్వ మిహాశ్వా ఇహపూరుషాః ।

ఇహోసహస్ర దక్షిణో రాయస్పోషో నిషీదతు ॥

పిమ్మట పురుషసంతానమునుమాత్రమేకని పిల్లలందరూక్షేమముగాఉన్న ఒకఇల్లాలి కుమారుని వరుడుక్రింది మంత్రముచెప్పి వధువుతొడమీద కూర్చుండబెట్టవలెను.

సూ॥ అథాస్యాః పుగ్ంస్వోర్జీవ పుత్రాయాః పుత్రమఙ్క ఉత్తరయోపవేశ్య ॥

సోమేనాదిత్యా బలినస్సోమేన పృథివీదృఢా ।

అథో నక్షత్రాణామేషా ముపస్థే సోమ ఆధితః ॥

వరుడు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, ఆపిల్లవానికి ఫలప్రదానము ఈయవలెను.

సూ ॥ తస్మైఫలాన్యుత్తరేణ యజుషా ప్రదాయ ॥

ప్రస్వస్థః ప్రేయం ప్రజయా భువనే సోచేష్ట ॥

పిమ్మట క్రిందిరెండుమంత్రములు వరుడుజపించవలెను.

సూ॥ ఉత్తరేజపిత్వా ॥

ఇహప్రియం ప్రజయాతే సమృధ్యతా మస్మిన్ గృహేగార్హపత్యాయ జాగృహి। ఏనాపత్యా తన్వగ్ంసగ్ం సృజస్వాథా జీవ్రీవిదథ మావదాసి ॥

సుమఙ్గలీరియం వధూరిమాగ్ం సమేత పశ్యత।

సౌభాగ్యమస్యై దత్వాయా థాస్తం విపరేతన ॥

పిమ్మట నక్షత్రదర్శనముఅగునంతవరకు వధూవరులుఇరువురూ మౌనముగాఉండి నక్షత్రదర్శనమైనపిమ్మట, తూర్పునకుగాని ఉత్తరమునకుగాని బయలుదేరి మొదటిమంత్రముచే వరుడు ధ్రువుని, రెండవమంత్రముచే వధువు **అరుంధ**తిని దర్శించవలెను.

సూ॥ వాచం యచ్ఛత్యా నక్షతేభ్యః ॥ ఉదితేషు నక్షత్రేషు ప్రాచీముదీచీంవా దిశముపనిష్క్రమ్యోత్తరాభ్యాం యథాలిఙ్గం ధ్రువ మరున్ధతీంచ దర్శయతి॥

* ధ్రువదర్శనమ్ *

ధ్రువక్షితి ర్ధ్రువయోని ర్ధ్రువమసి ధ్రువత స్థితమ్ ।

త్వంనక్షత్రాణాం మేధ్యసి సమాపాహి పృతన్యతః॥

ఇతివరం ధ్రువందర్శయతి ॥

* అరున్ధతీ దర్శనమ్ *

సప్తఋషయః ప్రథమాం కృత్తికానా మరున్ధతీం యద్ధ్రువతాగ్ం హనిన్యుః। షట్కృత్తికా ముఖ్యయోగం వహన్తీ యమస్మాకమేధ త్వష్టమీ ॥

ఇతివధూం అరున్ధతీంచదర్శయతి ॥

అర్ఘ్యప్రదానమ్

వధూవరులుఇరువురూ అక్షతోదకములను తమ ఇరువురి దోసిలియందు పట్టుకొని, ఉత్తరదిక్కునకుతిరిగి సప్తఋషులకునూ, అరుంధతికినీ సప్తర్షిమండలమును చూచుచూ క్రిందిశ్లోకములను అనుసరించి అర్ఘ్యములు విడువవలెను.

శ్లో॥ కశ్యపోఽ త్రి ర్భరద్వాజో విశ్వామిత్రోఽ థ గౌతమః ।
వశిష్ఠో జమదగ్నిశ్చ సప్తైతే ఋషయ స్తథా ॥

పత్నీసహిత సప్తఋషిభ్యోనమః ఇదమర్ఘ్యంసమర్పయామి॥

శ్లో॥ అరున్ధతి మహాదేవి వసిష్ఠ ప్రియభామినీ ।
దంపత్యో రక్షణార్థాయ ఇదమర్ఘ్యం దదామ్యహమ్ ॥

అరున్ధతీదేవ్యైనమః ఇదమర్ఘ్యంసమర్పయామి ॥

ప్రవేశహోమముల చిట్ట

ఆగన్గోష్ఠ మయమగ్నిః ప్రజాయా స్తేనభూతేనా భివర్ధతా మిహైవస్తం ధ్రువైధిపోష్యా త్వష్టాజాయా మిమంమేవరుణతత్వాయామి త్వన్నోఅగ్నే సత్వన్నో అగ్నే త్వమగ్నే ఇతి త్రయోదశ ॥౧౩॥

స్థాలీపాకమ్

వధువుతోసహా వరుడుకూర్చుండి, ప్రాణాయామముచేసి, స్థాలీపాకమునకు సంకల్పించి, వధువును తనకుడివైపున కూర్చుండచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం ఏనాం వధూం ఆగ్నేయేన స్థాలీపాకేన యాజయిష్యే ॥

తరువాత వధువుచేత స్థాలీపాకము చేయించవలెను. **స్థాలీపాకము అనగా నూతన వధువుచే మొదటిసారిగా అన్నము వండించి, దానిని దేవతలకు హోమము చేయుట.** నూతనవధువుచే వంటచేయించుటకు ధాన్యముదంపించి, దానిని చెరిగించి, కొత్తగిన్నెలో ఆబియ్యమునుపోసి కడిగించగా, వరుడు హోమాగ్నియందు అన్నమువండవలెను.

వండినఅన్నమును అగ్నికితూర్పునగాని, ఉత్తరమునగాని సౌకర్యమైన చోటదింపి, ఆజ్యమునుఅభిఘరించవలెను.

సూ॥ అథైనా మాగ్నేయేన స్థాలీపాకేన యాజయతి । పత్న్యవహన్తి చరుగ్గ్ శ్రపయిత్వా ఽ భిఘార్య ప్రాచీన ముదీచీనం వోద్వాస్య ప్రతిష్ఠిత మభిఘార్య॥

పిమ్మటవరుడు **భూర్భువస్సువరోంనుండి సోమాయేదంనమమవరకు** అగ్నిముఖముచేసి, భార్యతననుతాకుచుండగా హవిస్సు హోమము చేయవలెను.

సూ॥ అగ్నేరుప సమాధానా ద్యాజ్య భాగాన్తే ఉ న్వారబ్ధాయాగ్ స్థాలీపాకా జ్జుహోతి ॥ ఓం భూర్భువస్సువరోమ్ ..... **సోమాయేదంనమమ** ॥

వరుదు సృవముతో స్రుక్కుయందు ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, గిన్నెమధ్య లోనిఅన్నమును రెండుమార్లుస్రుక్కుయందుఉంచి, పిమ్మట సృవముతోరెండుమార్లు ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, క్రిందిహోమముచేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

హోమముచేయునిమిత్తము అన్నముగ్రహించునపుదు పంచార్షేయులు మొదటిరెండుమార్లు అన్నమును గిన్నెమధ్యభాగమునుండి గ్రహించి ,మూడవ మారుమాత్రము గిన్నెలోపదమరనుంచి, అన్నమునుగ్రహించవలెను.

సూ॥ దర్వ్యాముపస్తీర్య । చరుమధ్యాద్విరవదాయ । అభిఘార్య ॥

అగ్నయే స్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

మరల వరుదుసృవముతో స్రుక్కుయందుఆజ్యమునుఅభిఘరించి, గిన్నె లోని అన్నములోఉత్తరమునుండి ఒకమారుఅన్నముతీసి, స్రుక్కుయందుఉంచి, రెండుమార్లు ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, క్రిందిమంత్రముచెప్పి, హోమముచేసి, పిమ్మట త్యాగముచెప్పవలెను. పంచార్షేయులు అన్నముగ్రహించుట, అభిఘారము చేయుట రెండుమార్లు చేయవలెను.

పునః దర్వ్యాముపస్తీర్య ఉత్తరార్ధాత్సకృ త్స్విష్టకృతే వదాయ । ద్విరభిఘార్య ॥

అగ్నయేస్విష్ట కృతేస్వాహా ॥ **అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదంనమమ** ॥

వరుదు ఇధ్మరజ్జువునువిప్పి, ఉదకముతోతుడిచి, అగ్నియందుఉంచి,ఉద కముముట్టుకొనవలెను. స్రుక్సృవములకుఅంటుకొన్న అన్నశేషమును పాత్రాసాద నచేసినదర్భలచేసమంత్రకముగాముట్టించి, ఆదర్భలనుఅగ్నియందువేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనా న్యద్భిస్సగ్గ్ ....**రుద్రాయతన్తిచరాయేదంనమమ**॥ అపఉపస్పృశ్య । లేపయోః ప్రస్తర్వస్తూష్ణీం బర్హిరజ్యాగ్నౌ ప్రహరతి ॥

ఇక్కడ జయాదులు చెప్పనక్కరలేదు.

వరుదు క్రిందివాక్యములుపలుకుచూ స్రుక్కుచేత పరిధులను మూడుమార్లు తుదువవలెను.

సూ॥ దర్వ్యాపరిధీ ననక్తి । దర్వ్యాపరిధీ ననక్తి । దర్వ్యాపరిధీ ననక్తి ॥

పిమ్మట వరుదు పాత్రాసాదనచేసిన దర్భలయొక్క కొసలను కుడిచేతితో పట్టుకొని, ఎడమచేతిలోగల స్రుక్కునందు నొక్కి సప్రదక్షిణముగా తుదవవలెను.

సూ॥ పాత్రప్రయుక్త దర్భాగ్రాణి దర్వ్యామభ్యజ్య ॥

పిమ్మట వరుదు సృవమును ఎడమచేతితో ఎత్తిపట్టుకొని, పాత్రాసాదన దర్భలను మధ్యకుమడిచి సృవముయొక్కబిలములో తుడిచి, పిమ్మట సృవమును బోర్లించి, కుడిచేయి క్రిందకు ఉంచి, పాత్రాసాదనమొదళ్ళతో నొక్కితుడవవలెను. ఇట్లుమూడుసార్లుచేయవలెను.

స్రువేమధ్యమూలేఅనక్తి ॥ మూలాఞ్జనేదక్షిణంపాణిమధఃకుర్యాత్ । ఏవంత్రిః॥

స్రుక్సృవములనుతుడిచిన దర్భలలో కొన్నిదర్భలను వరుదుజ్ఞాపకముగా వేరేఉంచి, మిగిలినదర్భలను తనరెండుచేతులతో తూర్పునకుకొసలుండునట్లు స్రుక్కుయందుఉంచి, ఇదివరలోహోమముచేసిన దేవతలనుఉద్దేశించి క్రిందిత్యాగ ములు ఒక్కొక్కటీపలుకుచూ ఒక్కొక్కదర్భను అగ్నియందువేయవలెను.

సూ॥ కిఞ్చిత్తృణ మపాదాయ ప్రజ్ఞాతం నిధాయ । పాణిభ్యాం దర్వ్యాం ప్రతిష్ఠాప్య । హుత దేవతా ఉద్దిస్యాగ్నౌ ప్రహరతి ॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ। ఇన్ద్రాయేదంనమమ । అగ్నయఇదం నమమ। సోమాయేదంనమమ। అగ్నయేస్విష్టకృతఇదంనమమ॥

వరుదు ఇదివరలో జ్ఞాపకముగా దాచిన దర్భలను దోసిటితో మూడుసార్లు గెంటి ఆదర్భలను అగ్నిలో వేయవలెను. వరుదు తన కుడిచేతి చూపుడువ్రేలును అగ్నికి చూపించుచూ **ఏతత్**అని మూడుమార్లుఅనవలెను. పిమ్మట రెండుచేతులతో అగ్నిని అభిమంత్రించి, భూమిని ముట్టుకొనవలెను.

సూ॥ అఞ్జలినా త్రిరుద్రుత్య తృణంప్రహరతి । త్రిరఙ్గుళ్యా న్నిర్దిశ్య ॥

ఏతత్ ॥ ఏతత్ ॥ ఏతత్ ॥

ఏతత్, ఏతత్, ఏతత్ । అగ్నిమభిమన్త్ర్య । భూమిముప స్పృశేత్॥

వరుడుముందుగా అగ్నికిపడమటఉన్నపరిధిని అగ్నియందుపడవేసి, పిమ్మటదక్షిణ, ఉత్తరపరిధులను ఒక్కసారిగాపడవేయనిశ్చయించినవాడై ఆపరిధులయొక్క కొసలనునిప్పులయందుగ్రుచ్చి పరిధులనుఅభిమంత్రణచేయవలెను.

సూ॥ మధ్యమపరిధిం ప్రహృత్య। యుగపదితరౌ ప్రహరన్న్ ।
ఉత్తరార్ధస్యాగ్ర మఙ్గారేషూపోహతి । పరిధీనభిమన్త్ర్య ॥

పిమ్మట వరుడు తూర్పునఉంచిన ఆఘారసమిధలను అగ్నిలోవేయవలెను.

సూ॥ ఆఘార సమిధౌ ప్రహరతి ॥

వరుడు స్రుక్కుయందు స్రువముతోఆజ్యమును ఒక్కమారుగ్రహించి, స్రుక్కుబిలమునందు స్రువమునుబోర్లించి, ఏకధారగాసంస్రావహోమముచేసి, క్రిందిత్యాగముపలుకవలెను.

సూ॥ దర్వ్యామితర దర్వ్యాగ్రమవదాయ సగ్గ్ స్రావేణాఽభి జుహోతి ॥
వసుభ్యోరుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యస్సగ్గ్స్రావభాగేభ్యఇదంనమమ ॥

పిమ్మట వరుడుఅనాజ్ఞాతాదిహోమములుచేసి, ఉత్తరపరిషేచనము, పూర్ణపాత్రవిసర్జనముచేయవలెను. తరువాతనేతితోతడిపినహవిశ్శేషమును బ్రాహ్మణునకు భోజనముగాపెట్టవలెను.

సూ॥ అస్మిన్ప్రకృతే కర్మణేత్యాది సిద్ధముత్తరపరిషేచనం తతఃప్రణీతా విమోకోపితేనసర్పిష్మతా బ్రాహ్మణంభోజయేత్ ॥ అస్మిన్ప్రకృతే.... అభివాదయే॥

వరుడు తనకు పూజ్యులైనవారికి ఎద్దును ఈయవలెను.

సూ॥ యోస్యాపచితస్తస్మా ఋషభందదాతి॥ <u>ఆగ్నేయస్థాలీపాకం సమాప్తమ్</u>

పౌర్ణమాస్య స్థాలీపాకమ్

ఆగ్నేయస్థాలీపాకమైన తరువాత నాలుగుఔపాసనహోమములకు పూర్వము పౌర్ణమాస్యవచ్చినచో ఆపౌర్ణమాస్యరోజునే స్థాలీపాకముప్రారంభము.

సూ॥ ఆగ్నేయస్థాలీ పాకాదూర్ధ్వం యత్పర్వాగచ్ఛతి తస్మిన్నుపక్రమః ॥

పౌర్ణమాస్యయందు అనగా శుద్ధపాడ్యమినుండి పదునైదవరోజున ప్రాతరౌపాసనానంతరము ఆచమనముమొదలుసంకల్పమంతయుచేసి పౌర్ణమాస్యకు సంబంధించిచేయదగిన అగ్నిదేవతాకమైనస్థాలీపాకమును రేపుఉదయమునచేయుచున్నాను, అనిసంకల్పముచేయవలెను.

పౌర్ణిమాస్యామేవ పంచదస్యా ప్రాతఃకాలే । కృత ప్రాణాయామః దేశకాలౌ సంకీర్త్య। పౌర్ణమాసే నాగ్నేయేనస్థాలీపాకేన శ్వోయాజయిష్యే । ఇతి సంకల్ప్య ॥

తంత్రముఅంతయు స్థాలీపాకములోవలెనేచేయవలెను. వృషభదానము చేయనక్కరలేదు. పూర్ణపాత్రయేదక్షిణయని కొందరిమతము.

సర్వమాగ్నేయ స్థాలీపాకవత్ ॥ వృషభదానం నాస్తి। పూర్ణపాత్రస్తు దక్షిణేత్యేకే॥

నాన్దీబ్రాహ్మణ సమారాధనమ్

కన్యాదాత ఆచమనముచేసి, నాందీబ్రాహ్మణ సమారాధనకు సంకల్పించి బ్రాహ్మణులను గంధాదులచేపూజించి, దక్షిణా,వస్త్రములను సమర్పించి, భోజన కాలమందు హస్తోదకమును ఇవ్వవలెను. పిమ్మటఅక్షతోదకములను హరివేణము నందు విడువవలెను.

కన్యాదాతా ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమార్యాః పాణిగ్రహణాఙ్గత్వేన నాన్దీశోభనదేవతా బ్రాహ్మణ సమారాధనం కరిష్యే॥ నాన్దీశోభన దేవతాస్స్వరూపాబ్రాహ్మణాః యథాభాగశః అమీవో గన్ధాః। సుగన్ధాః॥ అలఙ్కారార్థాఇమే అక్షతాః। సన్త్వక్షతాః॥ సకలారాధనై శ్స్వర్చితమస్తు॥ నాన్దీశోభన దేవతాస్స్వరూపా బ్రాహ్మణాః అమృతమస్తు॥ నాన్దీశోభనదేవతా స్సుప్రీతా స్సుప్రసన్నా వరదాభవన్తు॥

గన్ధర్వ స్థాపనమ్

వరుడుఆచమనముచేసి గంధర్వస్థాపనకైసంకల్పించి, పిమ్మటఒకదండ మునకు వస్త్రముగాని, సూత్రముగానికట్టి ప్రాణప్రతిష్ఠచేసి, గంధాదులచేఅలంక రించి, షోడశోపచారములచే పూజించవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం స్థాలీపాకాదూర్ధ్వం గన్ధర్వస్థాపనం కరిష్యే॥

సూ॥ స్థాలీపాకాదూర్ధ్వం గన్ధర్వస్థాపనం తయోశ్శయ్యా మన్త్రేణ దణ్డో గన్ధలిప్తో వాససా సూత్రేణవా పరివీతస్తిష్ఠతి॥

విశ్వావసుగన్ధర్వరాజాయనమః ధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య॥

వధూవరులు క్రిందిశ్లోకమునుచెప్పి పైదండమును దంపతులనడుమ ఉంచుకొని మూడుఅహోరాత్రములు అగ్నితోపాటు పూజించుచుండవలెను.

శ్లో॥ విశ్వావసో ఽత్ర గన్ధర్వ దణ్డే రాత్రిత్రయం వసన్।
ఆవయోః ప్రీతి ముత్పాద్య రక్షమాం శుభలక్షణ॥
గన్ధర్వ స్థాపనముహూర్త స్సుముహూర్తో ఽస్తు॥

స్థాలీపాకముమొదలు మూడుపగళ్ళు, మూడురాత్రులు నూతనదంపతులు అధశ్శయనమును, బ్రహ్మచర్యమును, ఉప్పు,కారములేనిభోజనము చేయుచుండ వలెను.

సూ॥ యదహర్భార్యామావహతే త్రిరాత్రముభయోరధశ్శయ్యా బ్రహ్మ చర్యం క్షారలవణవర్జనంచ॥

ఔపాసనమ్

స్థాలీపాకానంతరము తొమ్మిదిఘడియలకులోపల వరుడుసాయమౌపాస నము ప్రారంభించి, అక్కడనుండిప్రతిరోజూరెండుపూటలా,చేతితోఈఔపాసనాహు తులను బియ్యముతోగాని, యవలతోగానిచేయుచుండవలెను.

సూ॥ సాయం ప్రాతరత ఊర్ధ్వగ్ం హస్తేనైతే ఆహుతీ స్తండులై ర్యవైర్వా జుహుయాత్॥

స్థాలీపాకములోవలెనే మొదటి హోమము అగ్నిదేవతగా అగ్నికిమధ్యనూ, రెండవహోమము స్విష్టకృత్తుగా అగ్నిలోఈశాన్యముననూ చేయవలెను. ప్రాతః కాలమున మాత్రము అగ్నయేస్వాహాకు బదులుగా మొదటిహోమము సూర్యాయ స్వాహా॥ అనిచేయవలెను.

సూ॥ స్థాలీపాకవ ద్దైవతమ్ ॥ సౌరీ పూర్వాహుతిః ప్రాతరిత్యేకే॥

పూర్వోత్తర పరిషేచనములు స్థాలీపాకములోవలెనే చేయవలెను.

సూ॥ ఉభయతః పరిషేచనం యథాపురస్తాత్ ॥

<u>సంకల్పః</u>

వరుడు ఔపాసనకుసంకల్పముచేసి అక్షతోదకములను వధువుదోసిలిలో విడువగా, వాటినిఆమె హరివేణమునందు విడువవలెను.

సూ ॥ ఔపాసనమారప్స్యే। తేనయావజ్జీవం హోష్యామి ॥ ఇత్యుభయో స్సంకల్పః ॥

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయమౌపాసనం తండులైర్హోష్యామి ॥

పిమ్మట వరుడు **భూర్భువస్సువరోంనుండి దేవసవితఃప్రసువఅనువరకు** చేయవలెను.

భూర్భువస్సువరోమిత్యాది పూర్వపరిషేచనాన్తం కృత్వా॥

ఓం భూర్భువస్సువరోం .... దేవసవితః ప్రసువ ॥

వరుడు కుడిచేతితో కడుగుడుబియ్యమునుతీసి, ఎడమచేతిలోపోసుకొని, ఆబియ్యముపై ఆజ్యమునుఅభిఘరించి, అందుసగభాగము కుడిచేతిలో వేసుకొని, క్రిందిమంత్రముచెప్పిఅగ్నికిమధ్యన హోమముచేసి, త్యాగము చెప్పవలెను.

సూ॥ హస్తే తండులానాదాయ । అభిఘార్య । ద్వేధా విభజ్య ॥

౧. అగ్నయే స్వాహా ॥ **అగ్నయఇదంనమమ** ॥

పిమ్మటవరుడు తనఎడమచేతిలోమిగిలినబియ్యమును, కుడిచేతిలో వేసుకొని, క్రిందిమంత్రముచెప్పిఅగ్నియందుఈశాన్యభాగమునహోమముచేయవలెను.

౨. అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా ॥ **అగ్నయే స్విష్టకృతఇదంనమమ** ॥

ఆహుతి సంసర్గలోపప్రాయశ్చిత్తార్థం వనస్పతిహోమం కరిష్యే॥

పిమ్మట వరుడు ఒకసమిధను ఆజ్యములోతడిపి క్రింది మంత్రము చెప్పి మంత్రాంతమందు ఆసమిధను అగ్నియందువేసి, త్యాగముచెప్పవలెను.

యత్రవేత్థ వనస్పతే దేవానాంగుహ్యా నామాని ।

తత్రహవ్యాని గామయ॥ **వనస్పతఇదంనమమ** ॥

తదుపరి ఉత్తర పరిషేచనము చేయవలెను.

ఉత్తరపరిషేచనం కృత్వా ॥ అదితేఽన్వమగ్గ్స్థాః ..... ప్రాసావీః॥

<u>**ఉపస్థానమ్**</u>

పిమ్మటవరుడు క్రిందిమంత్రములుచెప్పుచూఅగ్నికినమస్కరించవలెను.

అగ్నేత్వంనో అన్తమః। ఉతత్రాతా శివోభవవరూథ్యః। తంత్వాశోచిష్ఠ దీదివః । సుమ్నాయనూనమీమహే సఖిభ్యః ॥ వసురగ్ని ర్వసుశ్రవాః । అచ్ఛానక్షి ద్యుమత్త మోరయిందాః । సనోబోధి శ్రుధీహవ మురుష్యాణో అఘాయత స్సమస్మాత్ ॥

వరుడు క్రిందివాక్యముపలికి, ఉదకముముట్టుకొని, అనాజ్ఞాతాది మూడు మంత్రములను జపించవలెను.

హోమసాద్గుణ్యార్థం అనాజ్ఞాతత్రయమన్త్రజపం కరిష్యే ॥

౧. ఓం అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు ।

అగ్నే తదస్య కల్పయత్వగ్ంహివేత్థ యథా తథమ్ ॥

౨. పురుషసమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః పురుష సమ్మితః ।

అగ్నే తదస్య కల్పయ త్వగ్ంహివేత్థ యథా తథమ్ ॥

3. యత్పాకత్రా మనసా దీనదక్షాన యజ్ఞస్య మన్వతే మర్తాసః।

అగ్నిష్టద్ధోతా క్రతువిద్విజానన్ యజిష్ఠోదేవాగ్ం ఋతుశోయజాతి॥

వరుడు క్రిందివాక్యమును పలికి, అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడచి, స్వస్తిశ్రద్ధాంమొదలు అభివాదనాంతముచేసి, ఆచమనముచేయవలెను.

అనేన సాయమౌపాసన హెూమేనభగవాన్సర్వాత్మకః సర్వంశ్రీయజ్ఞేశ్వరస్సుప్రీణాతు సర్వంశ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ॥స్వస్తిశ్రద్ధామిత్యాద్యభివాదనాన్తం కుర్యాత్ ॥ స్వస్తి శ్రద్ధాం ..... అభివాదయే ॥ ఆచమ్య ॥

ఔపాసనం సమాప్తమ్

సదస్యమ్
(మహదాశీర్వచనమ్)

వివాహమైన మూడవ దినమందు మహదాశీర్వచనము జరిగించవలెను.

సూ॥ వివాహ తృతీయ దివసే కేచిన్మహదాశీర్వచనం ప్రవర్తయన్తి ॥

సంకల్పః

వరుడు ప్రాతరౌపాసనముచేసి వధువుతోసహా మరలఆచమనముచేసి, మహదాశీర్వచనమునకు సంకల్పించి, అక్షతోదకములను హరివేణమునందు విడువవలెను.

వరఃప్రాతరౌపాసనం హుత్వా ॥ వధ్వాసహ ప్రాణానాయమ్య....శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం వివాహమహదాశీర్వచన సమయే ఇన్ద్రాద్యష్టదిక్పాలక సహిత సరస్వతీదేవతాపూజాంకరిష్యే॥

మంటపారాధనమ్

విఘ్నేశ్వరపూజనుచేసి, ఒకనూతన వస్త్రమునుపరిచి, దానిపై బియ్యము పోసి, ఆబియ్యముసమముగాసర్ది అందుఅష్టదళ పద్మమునులిఖించి, ఆమంటప మునందు పత్నీసహిత బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులను ఇన్ద్రాద్యష్ట దిక్పాలకులను ఆవాహనచేసి, షోడశోపచారములచే పూజించవలెను.

నూతనవస్త్రాదిభిరలఙ్కృతేపీఠే ఆదౌ గణపతి మభ్యర్చ్య ॥ తతస్సరస్వతీసహితంబ్రహ్మాణం, లక్ష్మీసహితంవిష్ణుం, గౌరీసహితంశివం, ఇన్ద్రాద్యష్ట దిక్పాలకాంశ్చ తత్తన్మన్త్రైరావాహ్య । షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య ॥

నూతనవస్త్ర ప్రదానమ్

పిమ్మట వధూవరులకు వారివారిఅత్తవార్లు నూతనవస్త్రములనుఈయవలెను.

అర్చత ప్రార్చత । యువంవస్త్రాణి.....సచేథే ॥

వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ.....శర్మగారు తమకుమార్తె, అల్లుడు వివాహమహదాశీర్వచనసమయమందు తమఅల్లునిఆశీర్వదించి, నూతన వస్త్ర సువర్ణాభరణములనుఇచ్చి గౌరవించదమైనది.

సుమఙ్గలీరియం.... విపరేతన ॥

వేదమూర్తులైన బ్రహ్మశ్రీ.....శర్మగారు తమకుమారుడు, కోడలు వివాహమహదాశీర్వచనసమయమందు తమకోడలునిఆశీర్వదించి,నూతన వస్త్ర సువర్ణాభరణములనుఇచ్చి గౌరవించదమైనది.

సభాసత్కారమ్

పిమ్మటవధూవరులు ఆవస్త్రములనుధరించి ఆచమనముచేసి, క్రిందివాక్యముపలికి, ఉదకముముట్టుకొనవలెను.

ఆవయోస్సకల శ్రేయోభివృద్ధ్యర్థం మహదాశీర్వచనాఖ్యం కర్మ కరిష్యే॥

వరుడు ఒకపళ్ళెమునందు సభవారికి ఇవ్వదలచిన ఫల,దక్షిణ,తాంబూలములనుఉంచుకొని, సభవారినిఉద్దేశించి, క్రిందివాక్యములుపలుకవలెను. సభాసదులు క్రిందివిధముగా ప్రతివాక్యములను పలుకవలెను.

వరః	సభాసదః
సర్వేషాం మహాజనానాంశ్రీమహావిష్ణు స్వరూపాణాం బ్రహ్మణానాం సర్వత్ర ఇమాన్యాసనాని !	సుఖాసనాని !!
సర్వైర్దై వేక్షణః క్రియతామ్ !	ఓంతథా ॥
ప్రాప్నువన్తు భవన్త ః !	ప్రాప్నువామ ॥

బ్రహ్మగారు క్రిందిమంత్రముచెప్పి, పిమ్మట క్రిందివచనమును పలుకవలెను.

హిరణ్యరూపస్సహిరణ్య సందృగపాన్న పాథ్సేదు హిరణ్యవర్ణః।
హిరణ్యయా త్పరియోనే ర్నిషద్యా హిరణ్యదా దదత్యన్న మస్మై॥

వేదమూర్తులైనబ్రహ్మశ్రీ...... శర్మగారుతనకుమారుని వివాహమహదాశీర్వచన సమయమందు అత్రస్థితానేక విద్వన్మహాజనులకు అనేకవేల దివ్యసువర్ణమన్త్రపుష్పములు సమర్పించడమైనది.

తరువాత పెండ్లికుమారునితండ్రి సభాపతిగారిని చందనసుగంధాదులచే పూజించి సభాకట్నమునుఈయవలెను. పిమ్మట ఉభయపురోహితులకు అన్యోన్య సత్కారములు, వేదస్వస్తులు, విద్యాప్రసంగములు, పండితసత్కారములు మహదాశీర్వాదము ఫలప్రదానములు, మంగళహారతి.

తరువాత వధూవరులుఇరువురూ పీటలమీదనుండిలేచినిలబడి, క్రింది మంత్రముపలికి, సభావందనముచేయవలెను.

నమో మహద్భ్యో నమో అర్భకేభ్యో నమోయువభ్యో నమ ఆశినేభ్యః।
యజామ దేవాన్యది శక్నవామ మమాజ్యాయసశ్యం సమావృక్షిదేవాః॥
సభాయైనమః॥

సదస్యం సమాప్తమ్

గన్ధర్వోత్థాపనమ్

వధూవరులుఇరువురూ మరలపీటలమీదకూర్చొని, ఆచమనముచేసి ఇదివరలోతమమధ్యనఉంచిన దండరూపమున ఉన్నగంధర్వుని నాలుగవరోజు రాత్రి రెండుయామములు దాటినపిమ్మట క్రిందిమంత్రముచెప్పి, దండమునకు కట్టిన త్రాడునువిప్పి, విడిచిపెట్టవలెను.

సూ॥ తం చతుర్థ్యా ఊ పరరాత్ర ఉత్తరాభ్యాముత్థాప్య । ప్రక్షాళ్య నిధాయ॥

౧. ఉదీర్ష్వాతో విశ్వావసో నమసేడా మహేత్వా ।
అన్యామిచ్ఛ ప్రఫర్వ్యగ్ం సంజాయాం పత్యాసృజ ॥

౨. ఉదీర్ష్వాతః పతివతి హ్యేషా విశ్వావసుం నమసా గీర్భిరీట్టే ।
అన్యామిచ్ఛ పితృషదంవ్యక్తాగ్ం సతేభాగో జనుషాతస్యవిద్ధి ॥

గన్ధర్వం ప్రక్షాళ్య । శయనాదన్యత్ర నిదధాతి ॥

శేషహోమమ్

వధువుతోసహావరుడు శేషహోమమునకై సంకల్పించి, ఉత్తరవరుడై **భూర్భువస్సువరోం**మొదలు **సోమాయేదంనమమ**వరకుచేసి వధువుతనను తాకు చుండగా, ప్రతీమంత్రమునకూనాలుగుమార్లు సృవముతోస్రుక్కునందు ఆజ్యమును గ్రహించుచూ, క్రింది ఏడుమంత్రములుచెప్పుచూ హోమములనుచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అనయానవోఢయావధ్వా సహ వివాహశేషహోమంకరిష్యే॥ ఉత్తరోవరః ॥అగ్నేరుపసమాధానాద్యా జభాగాన్తే ఉ న్వారబ్ధయా ముత్తరాహుతీర్హుత్వా ॥ చతుర్గృహీతంగృహీత్వా॥

ఓం భూర్భువస్సువరోమ్ ..... **సోమాయేదం నమమ** ॥

౧. అగ్నేప్రాయశ్చిత్తేత్వం దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథ కామఃప్రపద్యే యాఽస్యాంపతిఘ్నీ తనూఃప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మిఘ్నీ జారఘ్నీ మస్యైతాం కృణోమిస్వాహా॥ **అగ్నయఇదంనమమ**॥

౨. వాయోప్రాయశ్చిత్తేత్వం దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథకామః ప్రపద్యే యాఽస్యాం పతిఘ్నీ తనూః ప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మిఘ్నీ జారఘ్నీ మస్యైతాం కృణోమిస్వాహా ॥

వాయవఇదంనమమ ॥

౩. ఆదిత్య ప్రాయశ్చిత్తేత్వం దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథ కామః ప్రపద్యే యాఽస్యాం పతిఘ్నీ తనూః ప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మిఘ్నీ జారఘ్నీ మస్యైతాం కృణోమిస్వాహా ॥

ఆదిత్యాయేదంనమమ ॥

౪. ప్రజాపతే ప్రాయశ్చిత్తేత్వం దేవానాం ప్రాయశ్చిత్తిరసి బ్రాహ్మణస్త్వా నాథ కామః ప్రపద్యే యాఽస్యాం పతిఘ్నీ తనూః ప్రజాఘ్నీ పశుఘ్నీ లక్ష్మిఘ్నీ జారఘ్నీ మస్యైతాం కృణోమిస్వాహా ॥

ప్రజాపతయఇదంనమమ ॥

౫. ప్రసవశ్చోపయామశ్చ కాటశ్చార్ణవశ్చ ధర్ణసిశ్చ ద్రవిణంచభగశ్చాన్త రిక్షంచసిన్ధుశ్చ సముద్రశ్చ సరస్వాగ్‌శ్చ విశ్వవ్యచాశ్చ తేయంద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తమేషాం జమ్భేదధ్మ స్స్వాహా ॥

ప్రస్వాదిభ్యోదేవతాభ్యఇదంనమమ ॥

౬. మధుశ్చ మాధవశ్చ శుక్రశ్చ శుచిశ్చ నభశ్చ నభస్యశ్చేష శ్చోర్జశ్చ సహశ్చ సహస్యశ్చ తపశ్చ తపస్యశ్చ తేయంద్విష్మోయశ్చనో ద్వేష్టి తమేషాం జమ్భేదధ్మస్స్వాహా ॥ **మధ్వాదిభ్యోదేవతాభ్యఇదంనమమ**॥

౭. చిత్తంచ చిత్తి శ్చాకూతం చాకూతి శ్చాధీతం చాధీతిశ్చ విజ్ఞాతంచ విజ్ఞానంచ నామచక్రతుశ్చ దర్‌శశ్చపూర్ణమాసశ్చ తేయంద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తమేషాంజమ్భే దధ్మస్స్వాహా ॥ **చిత్తాదిభ్యోదేవతాభ్యఇదంనమమ**॥

ఇధ్మసన్నహనముమొదలు **అభివాదనాంతము**చేసి, ఆచమనముచేయవలెను.

ఇధ్మసన్నహనం జయాది ప్రతిపద్యతే అభివాదనాన్తం కృత్వా ॥

ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భిస్సగ్గ్ స్పృశ్యాగ్నౌ....అహంభోఅభివాదయే॥

పిమ్మట అగ్నికిపడమట వధువునుతూర్పుముఖముగా కూర్చుండచేసి వరుడుపశ్చిమముఖముగా వధువుకుఎదురుగానిలబడి హోమశేషమైన ఆజ్య

ములోకొంచెము చేతితోపుచ్చుకొని మూడువ్యాహృతులున్నూ, తరువాత ఓంకారము ను స్వాహాకారముతో క్రిందివిధముగాఉచ్చరించి, పిమ్మట ఆజ్యమును వధువు శిరస్సున పాపిటిలో ఒక్కమారుగాఉంచవలెను.

కొందరు ప్రతిమంత్రమునకు చివరఆజ్యమును ఉంచవలెనని అందురు.

సూ॥ అపరేణాగ్నిం ప్రాచీముపవేశ్య । తస్యాశ్శిర స్యాజ్యశేషాత్ వ్యాహృతిభి రోంకార చతుర్థాభిరానీయ । ఆజ్యశేషాత్కించి ద్ధస్తేనాదాయ ॥

భూస్స్వాహా ॥ భువస్స్వాహా ॥ సువస్స్వాహా ॥ ఓగ్‌స్వాహా ॥

సూ ॥ సర్వేషామన్తే సకృదానయతి । కేచిత్ప్రతి మన్త్రమ్ ॥

క్రిందిరెండు మంత్రములనుచెప్పి మంత్రలింగములను అనుసరించి వధూవరులు పరస్పరముచూచుకొనవలెను.

సూ॥ ఉత్తరాభ్యాం యథాలిఙ్గ మిథస్సమీక్ష్య ॥

క్రింది మంత్రముచెప్పినపిమ్మట వధువు వరునిచూడవలెను.

అపశ్యంత్వా మనసా చేకితానం తపసోజాతం తపసో విభూతమ్।
ఇహప్రజా మిహరయిగ్ం రరాణఃప్రజాయస్వ ప్రజయాపుత్రకామ॥
వధూర్వర మీక్షేత ॥

క్రిందిమంత్రము చెప్పినపిమ్మట వరుడువధువునుచూడవలెను.

అపశ్యన్త్వా మనసాదీధ్యానాగ్ స్వాయాంతనూగ్ం ఋత్వియేనాథమానామ్।
ఉపమాముచ్చా యువతిర్బభూయాః ప్రజాయస్వ ప్రజయా పుత్రకామే ॥
వరోవధూమీక్షేత ॥

క్రిందిమంత్రముచెప్పి వరుడుతన కుడిచేతిబొటనవ్రేలు, ఉంగరపువ్రేళ్ళను హోమముచేయగామిగిలిన ఆజ్యములోముంచి వధువుతనవైపుకు తిరిగిఉండగా, ఆబొటనవ్రేలిని తనహృదయముపై ఉంచుకొని, ఉంగరపువ్రేలితో వధువు హృదయ

మునుతాకుచూ, వ్రేళ్ళకుఅంటినఆజ్యముతో తమరెండుహృదయములనూ ఒక్కమారుగాతుడువవలెను.

సూ॥ ఉత్తరయాజ్యశేషేణ హృదయదేశౌ సంమృజ్య ॥
వరః యుగప దంగుష్ఠ విస్రంసి నీభ్యాం సమనక్తి ॥
సమఞ్జన్తు విశ్వేదేవా స్సమాపో హృదయానినౌ ।
సంమాతరిశ్వా సంధాతా సముదేష్ట్రీ దిదేష్టునౌ ॥

పిమ్మట వరుడు క్రిందిమూడుమంత్రములనూ చెప్పవలెను.

సూ॥ ఉత్తరా స్తిస్రో జపిత్వా ॥

౧. ప్రజాపతే తన్వం మేజుషస్వ త్వష్టర్దేవేభి స్సహ సామఇన్ద్ర ।
విశ్వైర్దేవై రాతిభిస్సగ్ం రరాణః పుగ్ంసాంబహూనాం మాతర స్స్యామ ॥

౨. ఆనఃప్రజాం జనయతు ప్రజాపతి రాజ రసాయ సమనక్త్వర్యమా।
అదుర్మంగలీఃపతి లోకమావిశ శంనోభవ ద్విపదే శంచతుష్పదే ॥

౩. తాంపూషఞ్ఛివతమా మేరయస్వ యస్యాంబీజం మనుష్యా వపన్తి।
యానఊరూ ఉశతీ విస్రయాతైయస్యా ముశన్తః ప్రహరేమ శేఫమ్॥

సమావేశనమ్

వరుడు మరలఆచమనముచేసి, సమావేశనమునకుసంకల్పించి, వధువును తనకుడిచేతివైపునకూర్చుండచేసి, మిగిలిన **ఆరోహోరుం**అను అనువాకము ను జపించవలెను.

సూ॥ శేషగ్ం సమావేశనే జపేత్ ॥

ఆచమ్య....శుభతిథౌ శ్రీమాన్....గోత్రః....నామధేయః ధర్మపత్నీ సమేతోహం శ్రీమతః....గోత్రస్య....నామధేయస్య ధర్మపత్నీసమేతస్య మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం వివాహాఙ్గత్వేన సమావేశన మహా మన్త్రజపం కరిష్యే । ఉత్తరోవరః ॥

ఒక పళ్ళెమందు ఫలదక్షిణ తాంబూలమును ఉంచి దంపతులు ఇరువురూ పట్టుకొని, క్రిందిఅనువాకమును చెప్పవలెను.

ఆరోహోరు ముపబర్హస్వ....కృణుతోదువః॥ పేజీ నెం: 80

పెద్దలు క్రిందివాక్యమునుపలికి, వధూవరులశిరస్సులపై అక్షతలువేయవలెను.

సమావేశన ముహూర్తస్సుముహూర్తో ఽస్తు ॥

కన్యాదాత **దొంగమేలిమి** వెండిగిన్నె, అరిసె, మిఠాయి వరునకుఇవ్వవలెను.

తరువాత **కంకణవిమోచనము, అభ్యుదయకము, కర్మణఃపుణ్యాహ వాచనము** చేయవలెను.కంకణవిమోచనము విడిదిగృహప్రవేశమందుచేయుటఆచారము.

తతఃకంకణవిమోచనం, అభ్యుదయకం, కర్మణఃపుణ్యాహంచ కుర్యాత్॥

పాకెనతగవు

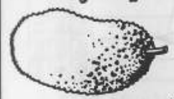
ఆడపెళ్ళివారు సదస్యముజరిగినతరువాత మంగళవాద్యములతో ఫలహారవస్తువులు బూరెలుపళ్ళెం, అరిసెలు, మినపసున్ని, మిఠాయి, అటుకులు పసుపు, కుంకుమవగైరాలను విడిదెకుతీసుకువెళ్ళి మగపెళ్ళివార్కి ఇవ్వవలెను.

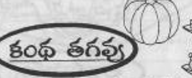
చతురత తగవు

నాలుగవరోజుసాయంత్రమున మంగళధ్వనులతో ఆడపెళ్ళివారు అభ్యంగనసామాగ్రి కుంకుడుకాయులు, పసుపు, కుంకుమ, సున్నిపిండి, అత్తగారికి, ఆడపడుచుకి చీర, రవికెలబట్టలను విడిదెకు తీసుకువెళ్ళి మగపెళ్ళివార్కి ఇవ్వవలెను.

ప్రస్తుతము పాకెనతగవు, చతురతతగవులలో ఇచ్చుసామగ్రి హోమములు అయినపిమ్మట అచ్చటనే ఒకేసారిగా ఇచ్చుచున్నారు.

కంథ తగవు

ఇది నాలుగవరోజున మగపెళ్ళివారు ఆడపెళ్ళివార్కి మంగళవాద్య పురస్సరముగా, పనసపండ్లు, అరటిపండ్లగెల, మిరియాలు, జీలకర్ర, శొంఠి, గుమ్మడిపండు, చీర, రవికెలబట్ట ఇవ్వవలెను.

ప్రస్తుతము హోమములు పూర్తిఅయినపిమ్మట వధువుచేత వధువు తల్లికి చీర, రవికెలబట్ట ఇచ్చి, శొంఠి, మిరియాలు, జీలకర్ర తల్లిచీరచెంగులో వేయించుచున్నారు.

కొట్నాలు

ఐదవరోజున తెల్లవారుజామున రెండుబుట్టలతోధాన్యమును వధూవరులముందుఉంచి ముత్తయిదువులువడ్లుదంచి ఆపూకనువధూవరుల శిరస్సుపై పడునట్లు పళ్ళెములతోచెరుగుదురు. తరువాతవధూవరుల తలలకు చమురుపెట్టి అభ్యంగనస్నానము (తలంటు) చేయించవలెను. మధుపర్కములను చాకలికివేసి శీఘ్రముగా ఆరవేసి తెచ్చునటుల ఏర్పాటుచేయవలెను.

అభ్యంగనస్నానమైన తరువాత వధూవరులు నూతనవస్త్రములను ధరించి ప్రాతరౌపాసనము చేసి **అగ్నేనయేత్యాది** ప్రదక్షిణ నమస్కారములను చేయవలెను.

పైతంతు ఒకేరోజుజరుగు పెళ్ళిలోజరుపుటలేదు.

అలకపాన్పు

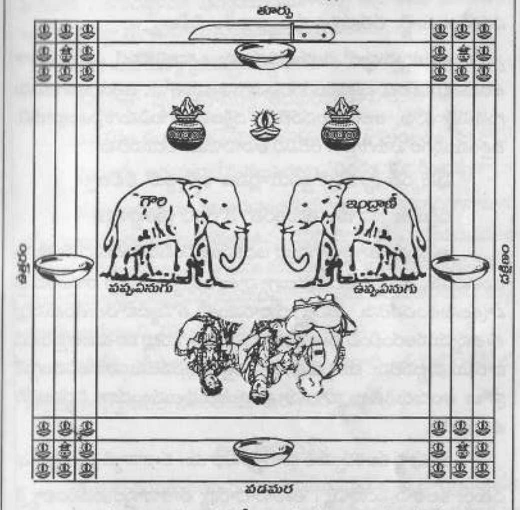
తరువాత విడిదికివెళ్ళి ఆరనిచ్చితెచ్చిన మధుపర్కములను వధూవరులు ధరించి మంచముపైన కొత్తదుప్పటినివేసి అలుకసాగించవలెను. ఈఅలుక సమయములో అల్లుడుకోరినకానుక మామగారుఇచ్చుటఆచారము.

తరువాత వరుడు తనతోడల్లునకు **మరదలుమాడకట్నము** ఈయవలెను.

ప్రస్తుతము అలుకపాన్పు పెళ్ళిపీటలమీదనేదుప్పటివేసి, జరుపుచున్నారు.

నాకబలిః

నాకబలి పుష్పరాకృతి రంగవల్లిక పటము

వివాహముజరిగిన ఐదవరోజు ఉదయమున అభ్యంగన స్నానమైన పిదపవధూవరులు నిత్యౌపాసనహెూమమును చేయవలెను. పిమ్మట ముత్తయిదువులు నాలుగుఅడుగులు చదరముఉండునట్లు భూమినిగోమయముతో అలుకవలెను. దానిపై చతురస్రముగా నాకబలిముగ్గును పుష్కరాకారముగా నలుపు, తెలుపు, ఎరుపు, పసుపు, ఆకుపచ్చరంగులు కలిపిన బియ్యపుపిండితో పటములో చూపిన విధముగా రంగవల్లినిపెట్టవలెను.

అథాతో నాకబలిం విధింవ్యాఖ్యాస్యామః ॥ చతుర్థ(శేష) హెూమా నన్తరం పఞ్చమేఽ హని అభ్యఙ్గస్నానంకృత్వా। తతఃనిత్యోపాసన హెూమా నన్తరం హస్తద్వయమాత్ర ప్రమాణేన భూమిం గోమయేనానులిప్య। పఞ్చ వర్ణతన్దులచూర్ణైః చతురస్రం పుష్కరాకారం లిఖిత్వా ॥

ఆముగ్గుమధ్యలో రెండుఏనుగులను ఒకదానికొకటి ఎదురెదురుగా ఉండునట్లులిఖించి, దక్షిణమునగలఏనుగునుఉప్పుతోను, ఉత్తరమునగలఏను గునుపప్పుతోను, అలంకరించవలెను. దక్షిణమునగలఏనుగుపైఇంద్రాణిని, ఉత్తరమునగల ఏనుగుపై గౌరీదేవిని ఆవాహనము చేయవలెను.

పుష్కరమధ్యే దక్షిణోత్తరయోర్లవణ ఖల్వైర్గజౌ లిఖిత్వా।
దక్షిణతః ఇన్ద్రాణీం తదుత్తరతో గౌరీంచ ప్రతిష్ఠాప్య॥

ఆఏనుగులతూర్పుభాగమున ఉదకముతోనింపిన రెండుపెద్ద కలశలను ఉంచవలెను, తూర్పునుండిమొదలుగా నాలుగుదిక్కులానాలుగు నాకబలిమట్టి పాత్రలనుఉంచవలెను. బ్రహ్మగారుదారముతో తొమ్మిదిపోచలుఉండునట్లు ఈశాన్యమునఆరంభించి ఈశాన్యమునసమాప్తి అగునట్లు కలశములపైనుండి దారము చుట్టవలెను. ముగ్గుకుతూర్పున కత్తినిఉంచవలెను. నాకబలిముగ్గునే **ప్రోలు** అందురు. ఇట్లు ప్రోలును ముత్తయిదువులుముందుగా సిద్ధముచేసి ఉంచవలెను.

జలపూర్ణ కలశద్వయం ప్రాగ్భాగే నిధాయ। ఈశాన్యాదిచతుష్కోణేషు చతురః కలశాన్ సంస్థాప్య। ఈశానాదారభ్య ఈశానాన్తం నవసంఖ్యాకై స్తన్తుభి ర్వేష్టయిత్వా। ప్రాగాది చతుర్దిక్షు నాకబలి మృణ్మయపాత్రాణి నిధాయ। ఆయుధం ప్రాగ్భాగేనిధాయ ॥

<u>రంగవల్లి ప్రదక్షిణమ్</u>

సిద్ధపరచినప్రోలువద్దకు ముప్పదిమూడుదీపములను రెండుపళ్ళెముల

లోసర్ది వాటినిఇద్దరిద్దరు ముత్తయిదువలుపట్టుకొనినడచుచుండగా వారికంటే ముందుగా ఒకపెద్దముత్తయిదువ నీళ్ళబిందెనుపట్టుకొని, నడచుచుండగా బంధుగణ ములతోసహా వధూవరులనువెంటబెట్టుకొని పురోహితులు మమాగ్నే అనువాక మునుచెప్పుచూ పుష్కరాకారముగాఉన్న ఆప్రోలును సమీపించి, ఆప్రోలుచుట్టూ మూడుమార్లు ప్రదక్షిణము చేయవలెను.

తతః సువాసిన్యౌ త్రయస్త్రింశద్దీప సహిత పాత్రద్వయం గృహీత్వా।
తత్పురతో వృద్ధసువాసిన్యా ఉదకుంభంగ్రాహయిత్వా॥
అనన్తరం దంపతీ,పురోహిత,బన్ధుగణైస్సహ రఙ్గవల్లీసమీపంగత్వా।
మమాగ్నే ఇత్యనువాకేన రఙ్గవల్యాః పరితస్త్రిః ప్రదక్షిణంకృత్వా ॥

ముత్తయిదువులు ముగ్గుకునాలుగుమూలలా ఈశానాదిగానాలుగు కోణములయందున్న కలశలచుట్టుఉన్న ఎనిమిదిగళ్ళలో ఎనిమిదిదీపముల చొప్పున దీపములనుఉంచి మిగిలినఒకదీపమును ప్రోలుమధ్యనఉంచవలెను. ముప్పదిమూడుదీపములవద్ద ముప్పదిమూడుకోట్లదేవతలనుఉద్దేశించి, అన్న కబళములనుఉంచి, వసంతోదకమును విడువవలెను.

కోణేషు దీపాన్నిధాయ। చతుర్దిక్షు ఇన్ద్రాది త్రయస్త్రింశత్కోటి నాకదేవతాభ్యో బలిం వసంతోదక పురస్సరం విసృజేత్ ॥

<u>అర్ఘ్యప్రదానమ్</u>

పిమ్మట దంపతులుఇరువురూ ప్రోలుకుపడమరదిక్కున తూర్పుముఖము గా నిలచి క్రిందిమంత్రముచెప్పిముప్పదిమూడుకోట్ల నాకదేవతలకు వసంతము తో కూడినఅర్ఘ్యమును ప్రోలునందుమూడుమార్లువిడువవలెను. పిమ్మట దంపతులు కాళ్ళు, చేతులుకడుగుకొనవలెను.

నాకదేవతాభ్యః వసన్తోదకేన అర్ఘ్యందద్యాత్॥ (పాణీపాదౌప్రక్షాళ్య॥)

అగ్నిర్దేవతా వాతోదేవతా సూర్యోదేవతా చన్ద్రమాదేవతా వసవోదేవతా రుద్రాదేవతాఽఽదిత్యాదేవతా విశ్వేదేవాదేవతా మరుతోదేవతా బృహస్పతి ర్దేవతేన్ద్రోదేవతా వరుణోదేవతా మూర్ధాఽసిరాడ్ధ్రువాఽసి ధరుణా యన్త్ర్యసి యమిత్రీషేత్వోర్జేత్వా కృష్యైత్వా క్షేమాయత్వా యన్త్రీరాడ్ధ్రువాసి ధరణీ ధర్త్ర్యసి ధరిత్ర్యాయుషేత్వా వర్చసేత్వౌజసేత్వా బలాయత్వా ॥ఇన్ద్రాది త్రయస్త్రింశత్కోటి నాకదేవతాభ్యోనమః ఇదమర్ఘ్యంసమర్పయామి॥

పుష్కర ప్రవేశమ్

తూర్పునఉంచినకత్తిని వరుడుచేతితోపట్టుకొని ప్రోలునకుపడమరకు వచ్చి, తూర్పుముఖముగానిలచి, కలశములకుచుట్టిన పశ్చిమభాగమునగల దారమునుకత్తితోకోసి, వధూవరులుఇరువురూ ముగ్గుమధ్యలోనికి ప్రవేశించవలెను.

సూ ॥ వరః ఆయుధం గృహీత్వా । పశ్చిమతన్తూ నాయుధేన ఛిత్వా । పుష్కరం ప్రవిశ్య ॥

దంపతులిరువురూప్రోలునందు పెండ్లిపీటపైనతూర్పుముఖముగా కూర్చుని, నల్లపూసలుగుచ్చిన కుత్తిగంటుకు, నీలలోహిత గౌరీపూజను చేయవలెను. నివేదనకాలమందు కుసలాన్నము(పులగము)నివేదన చేయవలెను.

ప్రాఙ్ముఖస్సన్ రంగవల్ల్యోపర్యుపవిశ్య। నీలలో ం కుర్యాత్ ॥ నైవేద్యకాలే కుసలాన్నం నివేదయామి ॥

నీలలోహిత ధారణమ్

ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమవివాహాఙ్గత్వేన

సత్సంతాన దీర్ఘ సౌమఙ్గల్య సిద్ధ్యర్థం నీలలోహిత గౌరీపూజనంచ కరిష్యే॥

నీలలోహిత గౌరీదేవతాభ్యోనమఃధ్యానావాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య । వధూకంఠేసువర్ణ రత్న గ్రథిత నీలలోహితసూత్రం బధ్నీయాత్॥

పూజచేసినతరువాత వరుడుక్రిందిమంత్రముచెప్పి, వధువువైపుతిరిగి నల్లపూసల కుత్తిగంటును వధువు కంఠమందు కట్టవలెను.

నీలలోహితే భవతః కృత్యాసక్తి ర్వ్యజ్యతే ।
ఏధన్తే ఽస్యా జ్ఞాతయః పతిర్బన్ధేషు బధ్యతే ॥

పిమ్మట క్రిందివాక్యమునుపలికి, పెద్దలు వధూవరుల శిరస్సులపై అక్షతలు వేయవలెను.

నీలలోహితధారణ ముహూర్తస్సుముహూర్తో ఽస్తు ॥

నీలలోహితధారణసమయమందు వధూవరులకు వారివారిఅత్తవారు పట్టు వస్త్రములను ఈయవలెను. పిమ్మట వధూవరులు ఇరువురూ బ్రాహ్మణులకూ, సువాసినీస్త్రీలకూ దక్షిణతాంబూలసహితముగా ఫలదానములను ఈయవలెను.

సత్సంతాన సౌభాగ్య ఫలావాప్త్యర్థం ఫలప్రదానంచ కరిష్యే ॥
బ్రాహ్మణేభ్యః సువాసినీభ్యశ్చ ఫలాదికందత్వా ॥

పిమ్మటవధూవరులుఇరువురూ క్రిందిశ్లోకముచెప్పి ఇంద్రాణీదేవికి నమస్కరించి ముత్తయిదువుల, బ్రాహ్మణుల ఆశీస్సులు పొందవలెను.

ఇన్ద్రాణీం నమస్కృత్య ॥ ఆశిషో గృహ్ణీయాత్ ॥

శ్లో॥ దేవీంద్రాణి నమస్తుభ్యం దేవేన్ద్ర ప్రియభామినీ ।
ఐశ్వర్యం ధనమారోగ్యం పుత్రలాభఞ్చదేహిమే ॥ ఇతిసంప్రార్థ్య॥

తరువాత దక్షిణమునఉన్నఏనుగుపైన వధువూ, ఉత్తరమువైపు ఉన్న

ఏనుగుపైన వరుడూకూర్చుండి క్రిందిమంత్రముజపించవలెను.

అథ దక్షిణగజస్యోపరివధూః ఉత్తరగజస్యోపరి వరశ్చోపవిశ్య ॥

ఇన్ద్రాయరాజ్ఞే సూకరో వరుణాయరాజ్ఞే కృష్ణోయమాయరాజ్ఞ ఋశ్య ఋషభాయ రాజ్ఞే గవయ శ్శార్దూలాయరాజ్ఞే గౌరః పురుషరాజాయ మర్కటః క్షిప్రశ్యేనస్య వర్తికా నీలజ్గోః క్రిమిస్సోమస్య రాజ్ఞఃకులుజ్గ స్సిన్ధోశ్శిగ్ంశు మారోహి మవతోహస్తీ ॥ ఇతిజపిత్వా ॥

దేవింపులు

తరువాత వధూవరులు యథాప్రకారముగా పెళ్ళిపీటలపై కూర్చుండవలెను. బ్రహ్మగారు వరునివద్దనుండి బంగారు ఉంగరమును, వధువు వద్దనుండి వెండిచుట్టును తీసుకొని, ఆరెండింటినీ వధూవరులకు ఎదురుగాఉన్న రెండు నీళ్ళబిందెలలో ఒకదానియందుఉంచి దంపతులిద్దరినీ వారిచేతికి అందిన వస్తువును ఒకమారుగా తీయమనవలెను. ఆతీసిన వస్తువులను బ్రహ్మగారు పుచ్చుకొని క్రింది చెప్పబోవు మంత్రములచేత, ఆవస్తువులకు అంటిన ఉదకమును దంపతులపై చల్లవలెను. ఇట్లు మూడుమార్లు చేయవలెను.

ఇయంవై రజతా। అసౌహరిణీ। యద్రుక్మో భవతః। ఆభ్యామేవైన ముభయతః పరిగృహ్ణాతి। వరుణస్యవా అభిషిచ్య మానస్యాపః। ఇన్ద్రియం వీర్యం నిరఘ్నన్। తథ్సువర్ణగ్ం హిరణ్యమభవత్। యద్రుక్మ మన్తర్దధాతి। ఇన్ద్రియస్య వీర్యస్యాని ర్ఘాతాయ । శతమానోభవతి శతక్షరః । శతాయుః పురుష శ్శతేన్ద్రియః। ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి । ఆయుర్వై హిరణ్యమ్। ఆయుష్యా ఏవైన మభ్యతిక్షరన్తి। తేజోవై హిరణ్యమ్। తేజస్యా ఏవైన మభ్యతి క్షరన్తి।

వర్చోవై హిరణ్యమ్। వర్చస్యాఏవైన మభ్యతిక్షరన్తి। శతమానంభవతి శతాయుః పురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి ॥

ఉయ్యాల వేడుక

కొత్తచీరను ఉయ్యాలగాముడివేసి దానియందు ఒకబొమ్మను పరుండబెట్టి ఆడపడచు ఆఉయ్యాలలో వసంతము పోసి, ఆవసంతము వధూవరుల ఇరువురి శిరస్సులపైపడునట్లు ఉయ్యాలఊపవలెను. పిమ్మట బొమ్మనువధువుకుఇవ్వగా ఆమె పూజచేసుకొనుచున్నాను అనిచెప్పి వరుని ఎత్తుకొమ్మని వరునకు బొమ్మను ఈయవలెను. వరుడు జపముచేసుకొనవలెననిచెప్పి వధువును ఎత్తుకొమ్మని బొమ్మను వధువకు ఈయవలెను. ఇట్లు మరొక రెండుమార్లు చేసిన పిమ్మట, ఆఉయ్యాలచీర, జాకెట్టు, బొమ్మ వధువుఆడపడుచుకు ఈయవలెను.

మిథున విడియములు

వధూవరులు క్రిందిమంత్రము చెప్పచూ దంపతులకు ఫలదక్షిణ తాంబూలములను ఈయవలెను.

తతోన దేతాన్ ద్వన్ద్వమిన్ద్రేణ దేవతాశ్శస్యన్తే। ద్వన్ద్వంవై మిథునం తస్మాద్ద్వన్ద్వాన్మిథునం ప్రజాయతే। ప్రజాత్యైప్రజాయతే । ప్రజయా పశుభి ర్యఏవంవేద ॥

దండాడింపు

పూర్వకాలము బాల్యములోనే వివాహములు చేసెడివారు. వధూవరులను వారితరపు పెద్దలుఎత్తుకొని, వధూవరులచేత ఒకరిపైఒకరికి రంగులు జల్లించెడివారు. బంధుగణము కూడా వేడుకగా ఒకరిపై ఒకరు రంగులుచల్లుకొనెడివారు. ఇదియే **దండాడింపు.**

ప్రస్తుతము పెళ్లిపీటలమీదనే వధూవరులచే పరస్పరమురంగులు చల్లించుట పానకమునుత్రాగించుట, తాంబూలముతినిపించుట, చేయుచున్నారు.

అప్పగింతలు

బ్రహ్మగారు వధూవరులకుకట్టిన బ్రహ్మముడినివిప్పి వరుని పశ్చిమ ముఖముగా వధువుకు ఎదురుగా కూర్చుండబెట్టవలెను. వధువుకు కుడివైపున కన్యాదాతలు కూర్చుండి, కొత్తపళ్ళెములో పాలుపోసి, వధువు రెండు చేతులనూ బోర్లించి, పాలలో తడిపి, వరుని దోసిలియందు మూడుమార్లు అద్దవలెను. దీనినే అప్పగించుటఅందురు. పిమ్మట వరునికుటుంబమువారికి ఇట్లే అప్పగించి, అప్పగించినవారందరికీ కన్యాదాత తనశక్త్యానుసారము నూతనవస్త్రములను ఈయవలెను.

అభీనమన్త్రః

శ్లో॥ అష్టవర్షా భవేత్కన్యా పుత్రవత్పాలితామయా ।

ఇదానీం తవదాస్యామి దత్తాస్నేహేన పాల్యతామ్॥

తవ పుత్రస్య, తవచభ్రాతుః, తవపౌత్రస్య.

అని సందర్భానుసారముగా అప్పగించవలెను.

అప్పగించిన పిమ్మటవధువును స్వల్పముగాభుజింపచేసి, వధువుకు ఒక కొత్తచీరయందు బియ్యమును కందదుంపను వెండిగిన్నెను ఉంచి, ముడివేసి, ఆచీరను వధువునడుముకు వడికట్టు కట్టవలెను. కాళ్ళుకడుగు పళ్ళెమునందు వడికట్టుమూట ఉండునటుల వధువును పట్టుకొనమని చెప్పి వధూవరులిద్దరినీ, ఆడపెళ్ళివారు సాగనంపవలెను.

విడిది గృహప్రవేశమ్

పిమ్మట వధూవరులుఇరువురూ బంధుగణముతోసహా మంగళ వాద్యములతో విడిదిగృహములోప్రవేశించి, వధువుకుకట్టిన వడికట్టునుఆడపడచుచేత విప్పించి, దంపతులుఇరువురూవిఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనము, గౌరీపూజ, కంకణవిమోచన, బ్రహ్మసత్కారములనుచేసి, బ్రాహ్మణఆశీర్వాదముపొంది, మంగళహారతితీసుకొని, పీటలపైనుండిలేచి, పెద్దలందరికీనమస్కరించి, వారిఆశీస్సులు పొందవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం వివాహాఙ్గత్వేన నూతన వధూగృహప్రవేశాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం శాన్త్యర్థ మభ్యుదయార్థంచమహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే। ఆదౌనిర్విఘ్న పరిసమాప్త్యర్థంశ్రీమహాగణపతి పూజాం కరిష్యే॥ గణపతి పూజాం కృత్వా। పుణ్యాహం వాచయిత్వా॥

ప్రాణానాయమ్య....ప్రీత్యర్థం నూతనవధూ గృహప్రవేశాఙ్గత్వేన గౌరీపూజాంకరిష్యే॥ గౌరీపూజాం కృత్వా॥ తతఃకంకణ విమోచనం కుర్యాత్॥

కంకతోన కంకతోథో సతీన కంకతః।

ద్వావితి ప్లుషీ ఇతిన్య ం అదృష్టా అలిప్సత ॥

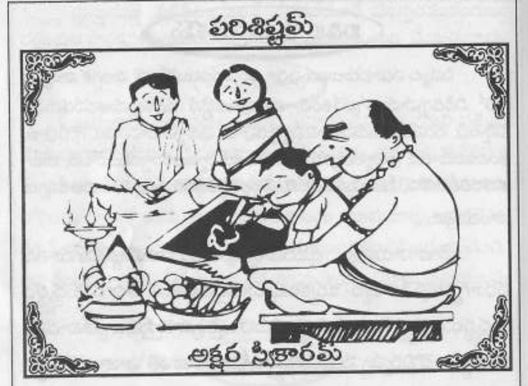
శ్లో॥ కంకణం మోచయామ్యద్య రక్షాన్తున కదాచన ।

మయి రక్షాంస్థిరాం బధ్వా దేవత్వం గచ్ఛ కంకణ ॥

కంకణ విమోచన ముహూర్తస్సుముహూర్తో ఽస్తు ॥

వివాహప్రకరణం సమాప్తమ్

పరిశిష్టమ్

అక్షర స్వీకారమ్

శిశువుకుఐద(మూడ)వసంవత్సరము ప్రవేశించినపిమ్మట ఉత్తరాయణములో శుభదినమున శుభలగ్నమందు అక్షరస్వీకారము జరుపవలెను.

సూ॥ జన్మనోఽ ధిపంచమేవర్షే ఉత్తరాయణకాలే శుభదినే శుభేలగ్నే అక్షరస్వీకారం కారయిత్వా ॥

యజమాని భార్యాపుత్ర/పుత్రికతోకూడి తూర్పుముఖముగా కూర్చుండి, ఆచమన, ప్రాణాయామములను చేసి, దేశకాలములను ఉచ్చరించి అక్షరస్వీకారముకైసంకల్పించి, విఘ్నేశ్వరపూజచేయవలెను.

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమ కుమారస్య / కుమార్యాః ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం అక్షరస్వీకారాఖ్యేకర్మణి ఆదౌ నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాంకరిష్యే ॥

గణపతిపూజాంకృత్వా ॥

మరల ప్రాణాయామముచేసి, సరస్వతీపూజకుసంకల్పించి, పలక, బలపములను పసుసు, కుంకుమలతోఅలంకరించి, బాల/బాలికచే సరస్వతీపూజ చేయించి, నివేదనకాలమున అటుకులు, శెనగపప్పు, బెల్లము, కొబ్బరిముక్కలు కలిపిన పప్పుబెల్లములను నివేదనచేయవలెను.

ప్రాణానాయమ్య.....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమకుమారస్య/కుమార్యాః ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం అక్షరస్వీకారాఖ్యం కర్మకరిష్యే ॥

తదంగ సరస్వతీపూజాంకరిష్యే ॥

ప్రణోదేవీ సరస్వతీ వాజేభిర్వాజినీవతి । ధీనామవిత్ర్యవత్ ॥

లేఖనఫలకే సరస్వతీం సాంగాం సాయుధాం సవాహనాం సశక్తి పతిపుత్ర పరివారసమేతాం సరస్వతీమావాహయామి స్థాపయామి పూజయామి ॥ సరస్వతీదేవ్యైనమః ధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారైరభ్యర్చ్య॥ నైవేద్యకాలే గుడసహిత పృథుక, చణకసూప, నారికేళ మిశ్రమంనివేదనం సమర్పయామి ॥

పిమ్మటసరస్వతీ ప్రార్థనచేయించి, అక్షరస్వీకారము చేయించవలెను.

పూజాన్తే సరస్వతీప్రార్థనం కుర్యాత్ ॥

శ్లో ॥ సరస్వతీ నమస్తుభ్యం వరదే కామరూపిణీ ।
విద్యారంభం కరిష్యామి సిద్ధిర్భవతుమే సదా ॥
పద్మపత్ర విశాలాక్షి పద్మకేసర వర్ణనీ ।
నిత్యం పద్మాలయాదేవీ సామాం పాతు సరస్వతీ ॥

పద్యము : తొండమునేకదంతమున్ దోరపుబొజ్జయు వామహస్తమున్
మెండుగమ్రోయుగజ్జెలు మెల్లనిచూపులు మందహాసమున్ ।
కోరినవిద్యలకెల్ల నొజ్జయైనట్టి ఓయిగణాధిపా నీకు మ్రొక్కెదన్ ॥

తల్లీ నిన్నుతలంచి పుస్తకము చేతన్పూనితిన్ ।
నీవునాయుల్లంబందున నిల్చి జృంభణముగానుక్తుల్ ।
సుశబ్దంబు శోభిల్లంబల్కుమి నాదువాక్కునన్ సంప్రీతిన్ ।
జగన్మోహిని పుల్లాబ్జాక్షి భగవతీ భారతీ నిశ్శేష జాడ్యాపహే ॥ ఇతి సరస్వతీం సంప్రార్థ్య ॥ సుముహూర్తకాలే అక్షరస్వీకారం కుర్యాత్ ॥

అక్షరస్వీకార మంత్రః

పిమ్మట క్రిందివాక్యము పలకపైవ్రాసి సుముహూర్తకాలమున బాల/బాలిక చే మూడుమార్లు దిద్దించవలెను. ఆశీర్వచనము జరిగించవలెను. పిమ్మట ఇతర బాల/బాలికలకు పలక, బలపములను, పప్పుబెల్లములను పంచవలెను.

ఓం నమశ్శివాయః సిద్ధం నమః ॥

ఇతి ఫలకే లిఖిత్వా ॥ త్రివార మభ్యాసం కుర్యాత్ ॥ అనంతరం ఆశీర్వచనం కుర్యాత్ ॥ బాలబాలికేభ్యః లేఖినీఫలకానిచ పూర్వనివేదిత ప్రసాదానిచ దత్వా ॥

దత్తపుత్ర స్వీకారః

జనకతండ్రి చేయవలసిన పుత్రదానక్రమము

దాత పుత్రదానముఇచ్చునపుడు దానముఇచ్చుదంపతులు పుత్రసహిత ముగా ఫలదక్షిణతాంబూలములతో పీటలపైతూర్పుముఖముగా కూర్చుండి, ముందుగావిఘ్నేశ్వరపూజ, పుణ్యాహవాచనములనుచేసి పుత్రదానము చేయుటకు మరల సంకల్పించవలెను.

పుత్రదాతా ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య .... శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం మమపితౄణాం శాశ్వతపుణ్యలోక ఫలావాప్తి ద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం పుత్రదానాఖ్యం కర్మకరిష్యమాణస్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థంవృద్ధ్యర్థంశాస్త్రార్థ మభ్యుదయార్థంచ మహాజనైస్సహస్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే॥ ఆదౌనిర్వి ఘ్న పరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాం కరిష్యే॥

గణపతిపూజాంకృత్వా। పుణ్యాహంవాచయిత్వా।

పునఃప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమపితౄణాశాశ్వ తపుణ్యలోకఫలావాప్తిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం పుత్రదానాఖ్యంకర్మ కరిష్యే ॥

పుత్ర స్వీకరణమ్

ప్రతిగ్రహీత (దత్తతతండ్రి) చేయు పుత్రస్వీకార క్రమము

పుత్రదానముపుచ్చుకొనుదంపతులు ఫలదక్షిణతాంబూలములతో పుత్ర దాతల ఎడమప్రక్కనపీటలపై తూర్పుముఖముగా కూర్చుండి, ముందుగా విఘ్నేశ్వర పూజ, పుణ్యాహవాచనములనుచేయవలెను.

పుత్రప్రతిగ్రహణవిధిః- పుత్రప్రతిగ్రహీతా ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య .... శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మమపితౄణాం శాశ్వతపుణ్యలోక ఫలావాప్తి ద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అపుత్రస్యమేపుత్రత్వసిద్ధ్యర్థం పుత్రస్వీకరణాఖ్యంకర్మ కరిష్యమాణ స్తదఙ్గత్వేన తదాదౌశుద్ధ్యర్థంవృద్ధ్యర్థం శాన్త్యర్థమభ్యుదయార్థంచ మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంకరిష్యే॥

ఆదౌనిర్విఘ్న పరిసమాప్త్యర్థం శ్రీమహాగణాధిపతిపూజాంకరిష్యే॥

గణపతిపూజాంకృత్వా। పుణ్యాహంవాచయిత్వా ॥

పుత్రదానమ్

పిమ్మట మరల పుత్రప్రతిగ్రహణమునకు సంకల్పించి, పుత్రదాతలకు ఎదురుగా పశ్చిమముఖముగా కూర్చుండి, క్రిందివిధముగా దాతనుఅడుగవలెను.

ఆచమ్య॥ ప్రాణానాయమ్య....శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అపుత్రస్యమే పుత్రత్వసిద్ధ్యర్థం పుత్రస్వీకరణంకరిష్యే ॥

శ్లో॥ తవబీజ సముత్పన్నం సర్వాలంకార సంయుతమ్ ।
ఐహికా ముష్మికార్థాయ పుత్రందేహి వరంమమ ॥

పిమ్మట పుత్రదాత క్రింది విధముగా పలుకవలెను.

శ్లో॥ మమబీజ సముత్పన్నం సర్వాలంకార సంయుతమ్ ।
ఐహికా ముష్మికార్థాయ తుభ్యందత్తో మయాసుతః ॥

శ్లో॥ ఇంద్రాగ్నీ యమనైర్ఋత్యౌ వరుణావ నిల యక్షరాట్ ।
ఈశానో బ్రహ్మ విష్ణూచ సాక్షిణో భాస్కరాదయః ॥

శ్లో॥ విశ్వంభర స్సర్వభూతా స్సాక్షిణ్య స్సర్వదేవతాః ।
ఇమంపుత్రం ప్రదాస్యామి పితౄణాం తారణాయావై ॥

పిమ్మట పుత్రదాత క్రిందివాక్యముపలికి, అక్షతోదకములు ప్రతిగ్రహీత చేతియందు విడువవలెను.

దాతా ॥ మమపుత్రంకుమారం శ్రీమహావిష్ణుంప్రీతింకామయమాన స్తుభ్యమహం సంప్రదదేనమమ ॥

పుత్రదాత క్రిందిమంత్రములు చెప్పుచుండగా, పుత్రునిప్రతిగ్రహీతచేతు లలోఉంచి, యథాశక్తిదక్షిణను అక్షతోదకములతో ప్రతిగ్రహీతచేతియందు విడువ వలెను.

దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవేశ్వినో ర్బాహుభ్యాం పూష్ణోహస్తాభ్యాం ప్రతిగృహ్ణామి రాజాత్వా వరుణోనయతు దేవిదక్షిణే ప్రజాపతయే పురుషమ్। తేనామృతత్వమస్యామ్। వయోదాత్రే । మయోమహ్యమస్తు ప్రతిగ్రహీత్రే। కఇదంకస్మాఅదాత్। కామః కామాయ। కామోదాతా । కామః ప్రతిగ్రహీతా। కామగ్ం సముద్ర మావిశ । కామేనత్వా ప్రతిగృహ్ణామి । కామైతత్తే। ఏషాతే కామదక్షిణా । ఉత్తానస్త్వాఙ్గీరసః ప్రతిగృహ్ణాతు ॥

ఏతద్దానసాద్గుణ్యార్థం మనస్సంకల్పదక్షిణాం తుభ్యమహం సంప్రదదే నమమ ॥

శ్లో॥ సాక్షిణస్సోమ రుద్రాద్యా భాస్కరశ్చ సచంద్రమాః।
ఇమంకుమార మదదం పరలోక సుఖేచ్ఛయా ॥

పిమ్మట పుత్రదాతలకు ఆశీర్వచనముచేసి, మంగళహారతి ఇచ్చి వారిని లేవదీయవలెను. **ఆశీర్వచనమ్. మంగళహారతి.**

దత్త హోమః

పిమ్మట ప్రతిగ్రహీతదంపతులు పుత్రసహితముగా తూర్పుముఖముగా కూర్చుని ఆచమన, ప్రాణాయామములు చేసి, హోమసంకల్పము చేయవలెను.

ఆచమ్య ॥ప్రాణానాయమ్య ....శ్రీ పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అపుత్రస్యమే స్వీకృతస్యపుత్రస్య పుత్రత్వసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం దత్తహోమాఖ్యం కర్మకరిష్యే ॥

క్రిందిమంత్రముచేత దత్తతతల్లి తనఒడియందుకుమారుని ఉంచుకొనవలెను.

మాతేకుమారమితి మాతురంకే నిధాయ।
మాతే కుమారగ్ం రక్షోవధీన్మాధేను రత్యాసారిణీ।
ప్రియా ధనస్య భూయా ఏధమానా స్వేగృహే ॥
అయంకుమార ఇతి మాతుర్దక్షిణగ్స్తనం ప్రతిధాప్య ॥
అయం కుమారో జరాన్ధయతు దీర్ఘమాయుః।
యస్మైత్వగ్స్తన ప్రప్యాయాయుర్వర్చో యశోబలమ్ ॥

పిమ్మట షట్పాత్రవిధిగాస్థండిలకల్పనమొదలు ..... **సోమాయేదం నమమ** వరకు అగ్నిముఖమునుచేసి, స్రుక్కుయందుస్రువముచే ఆజ్యమునునాలుగుమార్లు గ్రహించి, క్రిందిదత్తహోమములనుచేసి, త్యాగములనుచెప్పవలెను.

తతోగ్నింప్రతిష్ఠాప్య అగ్నేరుపసమాధానా ద్యాజ్యభాగాన్తేఽ న్వా

రబ్ధాయాం ప్రాతరగ్నిమితి సప్తాజ్యాహుతీ ర్హుత్వా ॥

చతుర్గృహీత మాజ్యం గృహీత్వా ॥
ప్రాచీఃపూర్వ ముదక్సంస్థం ..... **సోమాయేదం నమమ** ॥
ఏకమ్। ద్వే। త్రీణి। చత్వారి। (పంచ) ॥

౧. ప్రాతరగ్నిం ప్రాతరిన్ద్రగ్ం హవామహే ప్రాతర్మిత్రా వరుణా ప్రాత రశ్వినా। ప్రాతర్భగం పూషణం బ్రహ్మణస్పతిం ప్రాతస్సోమముత రుద్రగ్ం హువేమ స్వాహా ॥ **అగ్నీన్ద్రమిత్రావరుణాశ్విభగపూష బ్రహ్మణస్పతిసోమరుద్రేభ్యఇదంనమమ** ॥

౨. ప్రాతర్జితం భగముగ్రగ్ం హువేమ వయం పుత్ర మదితే ర్యోవిధర్తా। ఆధ్రశ్చిద్యం మన్యమాన స్తురశ్చిద్రాజా చిద్యంభగం భక్షీత్యాహ స్వాహా॥ **భగాయేదంనమమ** ॥

౩. భగ ప్రణేత ర్భగ సత్యరాధో భగేమాం ధియముద వదదన్నః। భగ ప్రణో జనయ గోభిరశ్వై ర్భగ ప్రనృభి ర్నృవన్తస్యామస్వాహా ॥
భగాయేదంనమమ ॥

౪. ఉతేదానీం భగవన్తస్యామోత ప్రపిత్వ ఉతమధ్యే అహ్నామ్। ఉతోదితా మఘవన్సూర్యస్య వయన్దేవానాగ్ం సుమతౌ స్యామస్వాహా ॥
భగాయేదంనమమ ॥

౫. భగఏవ భగవాగ్ం అస్తుదేవా స్తేనవయం భగవన్త స్యామ। తన్త్వాభగ సర్వఇజ్జో హవీమి సనో భగపుర ఏతా భవేహస్వాహా ॥
భగాయేదంనమమ ॥

౬. సమధ్వరా యోషసోనమన్త దధి క్రావేవ శుచయే పదాయ ।
అర్వాచీనం వసువిదంభగన్నో రథమివాశ్వా వాజినఆవహన్తుస్వాహా॥
భగేభ్యోవాజిభ్యఇదంనమమ ॥

౭. అశ్వావతీ ర్గోమతీర్న ఉషాసో వీరవతీ స్సదముచ్ఛన్తుభద్రాః । ఘృతం
దుహానా విశ్వతః ప్రపీనా యూయంపాత స్వస్తిభిస్సదానస్స్వాహా॥
వాజిభ్యఇదంనమమ ॥

అగ్నయేస్వాహా ॥ అగ్నయఇదంనమమ ॥

పిమ్మట పుత్రప్రతిగ్రహీత ఇధ్మసన్నహనము మొదలు అభివాదనాంతము వరకు చేయవలెను.

సూ ॥ ఇధ్మసన్నహనం జయాదిప్రతిపద్యతే అభివాదనాన్తం కృత్వా ॥
ఇధ్మసన్నహనాన్యద్భి ... అభివాదయే ॥

పిమ్మట క్రింది మంత్రములుచెప్పి, నామకరణవిధి జరిపించి, ఆభ్యుదయక కర్మణః పుణ్యాహములను చేసి, ఆశీర్వచనముపొంది, పెద్దలకు నమస్కారములు చేయవలెను. (నామకరణవిధి చూడుడు.)

నామకరణం, ఆభ్యుదయకం, కర్మణఃపుణ్యాహంచకృత్వా ॥
ఆశీర్వచనం కుర్యాత్ ॥

సమస్తహోమములకూ ఉపయుక్తమగు అగ్నిముఖమును గూర్చి ఈయబడు వివరణయే

అగ్నిముఖ వివరణమ్

శ్లో॥ ప్రాదేశతాల గోకర్ణాస్తర్జన్యాది యుతే తతే।
అంగుష్ఠేన కనిష్ఠేస్యా ద్వితస్తి ర్ద్వాదశాంగుళః ॥
స్మార్తేకర్మణిసర్వత్ర అరత్నిస్స్యాత్తతోబుధః । వితస్తిస్తు తదర్థకే ?
వితస్తిన్యూనతో మానాదష్ట హస్తోత్తరం సహి॥

చాచినచూపుడువ్రేలు బ్రొటనవ్రేళ్ళయొక్క మధ్యకొలతప్రాదేశము (లొడిత, జుత్తిలి) అనబడును. చాచినమధ్యవ్రేలు బ్రొటనవ్రేళ్ళయొక్క మధ్యకొలత తాలము అనబడును. చాచిన ఉంగరపువ్రేలు బొటనవ్రేళ్ళ మధ్యకొలత గోకర్ణము(జుత్త) అనబడును. చాచినచిటికెనవ్రేలు బ్రొటనవ్రేళ్ళమధ్యకొలత వితస్తి(జేన) అనబడు ను. స్మార్తకర్మలయందంతటనుతరచుగా అరత్నిప్రమాణ ముపయోగించబడు చుండును. అరత్ని అనగా చాచిన చిటికెన వ్రేలినుండి మూర, రెండు వితస్తులు, రెండుజేనలు. వితస్తికంటే తక్కువైనట్టియు ఎనిమిదిహస్తముల కంటే ఎక్కువైనట్టి యుప్రమాణము వైదికమునందుఅరుదు. హస్తమనగా 24 అంగుళములువైన.

(2వ శ్లోకమునుండి శ్లోకములు సంపూర్ణముగా మాకు లభించలేదు.)

శ్లో॥ సర్వ రత్నమయీ భూమిః సర్వతీర్థమయీ శుభా ।
సర్వౌషధి సమేతాచ కిమర్థం స్థండిలం కృతమ్ ॥
వృత్రాసుర మహాదైత్యః శక్రవజ్ర నిపాతితః ।
తన్మేద హరణార్థాయ తదర్థం స్థణ్డిలం కృతమ్ ॥

పవిత్రములగు రత్నమునకును, తీర్థములకును, ఓషధులకును నెలవై స్వాభావికముగా పవిత్రమైనభూమిపైస్థండిలముఎందుకనగా ఇంద్రునివజ్రాయుధ ముచే హతుడైన వృతాసురునియొక్క మేదస్సుభూమియందుపడెను. ఆదోషము పోవుట స్థండిలము చేయవలెను.

అగ్నిముఖ పటము - వాటి వివరములు

పరిషేచనము ఈశాన్యము మొదలు 19
తూర్పు
15 ఆఘారం 15 ఆఘారం
పరిషేచనము ఈశాన్యము వరకు 18 పరిషేచనము
14 ఉత్తరపరిధి
13 దక్షిణపరిధి 16 పరిషేచనము
4/1 3/1 3/2 3/8 4/4 3/7 22 23 3/3 4/2 2 3/6 3/5 3/4 4/3
10 11 9 8 7 6 -5- 20 21 19
12 పశ్చిమపరిధి
పరిషేచనము 17
19

1. అగ్నిముఖము. 9. పూర్ణపాత్ర. 17. పశ్చిమపరిషేచన.
2. స్థండిలము. 10. ఇధ్మము. 18. ఉత్తరపరిషేచన.
3. అలంకరణము. 11. స్రువము. 19. తూర్పుపరిషేచన.
4. పరిస్తరణలు. 12. పశ్చిమ పరిధి. 20. ఐంద్రాఘార హోమము.
5. పాత్రాసాదన దర్భలు. 13. దక్షిణపరిధి. 21. ప్రాజాపత్యాఘారహోమము.
6. స్రుక్కు 14. ఉత్తరపరిధి. 22,23, చక్షుర్హోమములు.
7. ఆజ్యపాత్ర. 15. ఆఘారములు.
8. ప్రోక్షణపాత్ర. 16. దక్షిణపరిషేచన.

శ్లో॥ కేవలై స్తండులైర్వాపి తచ్చూర్ణేన మృదాపివా ।
గౌరవర్ణేన కుర్వీత స్థండిలం చతుర శ్రమమ్ ॥
ప్రాదేశమాత్రం చతురశ్రమాదౌ కృత్వాతత స్థండిల మాసమంతాత్
బహిః పరిస్తీర్య దశాంగుళాచ్చ బహిస్థిత శ్చోత్తరతశ్చతద్వత్ ॥

బియ్యముచేగాని బియ్యపుపిండిచేగాని స్వచ్ఛమయిన రంగుకలదిగా చతు రముగాఉండునట్లు స్థండిలముచేయవలెను. ముందుగా లొడితెడుకొలతగా నాలు గుమూలలు వచ్చునట్లుపట్టువేసి లోనిభాగమంతయుపూరింపవలెను. స్థండిల మునకు 10 అంగుళములదూరమున పరిస్తరణలును, వాటికి ఉత్తరమునఉంచు దర్భలను 4 అంగుళముల దూరమునఉంచవలెను.

ఉల్లేఖన విధిః

శ్లో॥ పురా ఇన్ద్రేణ వజ్రేణ హతోవృత్రో మహాసురః ।
దహ్యతే దేవ విచ్ఛిన్నే తదర్థ ముపలేఖనమ్ ॥

పూర్వము ఇంద్రునివజ్రాయుధముచేత వృత్రాసురుడు చంపబడి (భూమిపై) దహింపబడినందున ఆదోషముపోవుటకై ఉల్లేఖనము చేయవలెను.

శ్లో॥ నశర్కరాభి ర్ననఖై ర్నలోష్టై ర్నచదారుణా ।
శర్కరాభిః పుత్రనాశో నఖైర్బంధు వినాశనమ్ ।
లోష్టేన కులనాశస్స్యా ద్దారుణా వ్యాధితో భవేత్ ।
తస్మా త్సువర్ణ రజత తామ్రే ష్వన్యత మేనతు ।
శకలేనాఽథదర్భేణ వ్రీహీణాంవాయవైస్సహ॥(శకలశబ్దఃశమీకాష్ఠఃవరః)

గులకరాళ్ళచేగాని, గోళ్ళతోగాని, మట్టిబెడ్డలతోగాని ఉల్లేఖనము చేయ రాదు. గులకరాళ్ళచే పుత్రనాశనము, గోళ్ళచే బంధునాశనము, మట్టిబెడ్డలచే కులనాశనము, కొయ్యచేవ్యాధియుకలుగును. కావున బంగారము, వెండి, రాగి, జమ్మిపుల్ల, దర్భలు, వడ్లు, యవలు మొదలగువానిచే ఉల్లేఖనముచేయవలెను.

శ్లో॥ అంగుష్ఠా నామికాభ్యాంతు సంగృహీతేన సూత్రవిత్ ।
ఋజవ స్సన్తతం రేఖా విలిఖేత్తు యథావిధిః ॥
రేఖాద్వయంతు మూలాభ్యామగ్రాభ్యాంతు చతస్రకమ్ ।
తౌకర్మాన్తే ద్విధాఛిత్వా నైర్‌ఋత్యాందిశి ముథ్సృజేత్ ॥

ఉల్లేఖన సాధనమును ఉంగరపువ్రేలు బ్రొటనవ్రేళ్ళతో బట్టి వంకరలేని రేఖలు యథావిధిగా గీయవలెను. రెండు దర్భలను పట్టుకొని మొదళ్ళచే రెండు గీతలను, కొసలచే నాలుగు గీతలను లిఖించిన వెంటనే చీల్చి నిర్‌ఋతి దిక్కుగా విసర్జించవలెను.

కర్మానుసారేణ అగ్నిభేదః

శ్లో॥ అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి యదాగ్నిం హృదయే స్మరేత్ ।
షడ్వింశద్భేదతో వహ్నిః ప్రోక్తః కర్మాన్త రాశ్రయాత్ ॥౧॥
పావకో లౌకికో హ్యగ్నిః ప్రథమ స్సంప్రకీర్తితః ।
అగ్నిస్తు మరుతోనామ గర్భాధానేఽభిధీయతే ॥౨॥
పవమానః పుంసువనే సీమన్తే పుంసువస్తథా ।
శృంగీతు శోభనేనామ ప్రబలో జాతకర్మణి ॥౩॥
పార్థివోనామకరణే భద్రో నిష్క్రమణే స్మృతః ।
శుచిస్తు ప్రాశనేప్రోక్తః సభ్యశ్చౌలే ప్రకీర్తితః ॥౪॥
జాతవేదో హ్యుపనయే సంభవస్తు వ్రతత్రయే ।
గోదానే నామతస్సూర్యః సౌమ్యో వ్రతసమాపనే ॥౫॥
పరిగ్రహాత్వాఽవసథః బ్రహ్మస్యాద్గార్హ పత్యకే ।
అన్వాహార్యే భవేద్రుద్రో విష్ణురాహవనీయకే ॥౬॥
పూర్ణాహుత్యా మిదోనామ ప్రాయశ్చిత్తే కృపీటినః ।
వరదశ్శాన్తికే ప్రోక్తః పౌష్టికే బలవర్ధనః ॥౭॥

వశ్యార్థే కామదోనామ కృష్ణా విద్వేష సాధనే ।
విద్యా దుచ్చాటనే ధూమః స్తంభనే పింగళస్స్మృతః ॥౮॥
ఏతత్కర్మకృతేనామ భేదాద్యజ్ఞానతో బలాత్ ।
యత్తుహోమ్యం దదాత్యత్ర తత్సర్వంనిష్ఫలంభవేత్ ॥౯॥

అగ్నిని హృదయమునందు స్మరింపదగు రీతియెట్లన :- కర్మభేదములను బట్టి అగ్ని ఇరువదియారు భేదములను పొందియున్నది, అవియేవన లౌకికాగ్నియందు 1 పావకుడు, **గర్భాధానమందు 2 మరుతుడు,** పుంసువనమందు 3 పవమానుడు, **సీమంతమందు4 పుంసువుడు,** శోభనకర్మయందు 5 శృంగి, **జాతకర్మయందు 6 ప్రబలుడు,** నామకరణమునందు 7 పార్థివుడు, **నిష్క్రమణకర్మయందు 8 భద్రుడు,** అన్నప్రాశనమందు 9 శుచి, **చౌలమునందు 10 సభ్యుడు,** ఉపనయనమందు 11 జాతవేదుడు, **వ్రతములయందు 12 సంభవుడు,** గోదానవ్రతమందు 13 సూర్యుడు, **వేదవ్రతోత్సర్జనములయందు14 సౌమ్యుడు,** వివాహమందు15 అవసథుడు, **గార్హపత్యమునందు16 బ్రహ్మ,** అన్వాహార్యమందు17 రుద్రుడు, **ఆహవనీయ మందు 18 విష్ణువు,** పూర్ణాహుతియందు19 అమిదుడు, **ప్రాయశ్చిత్తమునందు 20 కృపీటినుడు,** శాంతికర్మలయందు 21 వరదుడు, **పౌష్టికములయందు 22 బలవర్ధనుడు,** వశీకరణార్థములగు హోమములయందు 23 కామదుడు, **శతృ సాధక కర్మయందు 24 కృష్ణుడు,** ఉచ్చాటనముయందు 25 ధూముడు, **శతృ స్తంభనయందు 26 పింగళుడు** అనితెలియవలెను. ఇట్లు కర్మభేదముచే కలుగు అగ్నినామ భేదాదికమును తెలియక చేయబడు హోమాదికము అంతయు నిష్ఫలమగును.

శ్లో॥ ఉత్తానేనతు హస్తేన కర్తవ్యం ప్రోక్షణం భవేత్ ।
అవాచీనేన హస్తేన కర్తవ్యం స్యాదవోక్షణమ్ ॥
అవాఙ్ముష్టి ప్రకారేణ అభ్యుక్షణ ముదీరితమ్ ।
తిర్యగ్భూతేన హస్తేన కృతం పర్యుక్షణం భవేత్ ॥

వెల్లకితలైన(తిరుగవేసిన)చేతితో అక్షతోదకమును చిమ్ముట ప్రోక్షణము. బోర్లించినచేతితో ఉదకమునుచల్లుట అవోక్షణము. బోర్లించిన పిడికిలితోచల్లుట అభ్యుక్షణము. అడ్డముత్రిప్పినచేతితో ఉదకమును విడుచుట పర్యుక్షణము.

శ్లో॥ అగ్న్యాహరణ పాత్రౌద్వే అపఃకృత్వా సమూహయేత్ ।
అకృతేభ్రష్ట హోమస్యా దాయుస్తస్య వినస్యతి ॥

నిప్పుతెచ్చినపాత్రలు రెండింటిని నీళ్ళతోపూర్తిగా చల్లారువరకూ తడుప వలెను. అట్లుచేయనిచో హోమఫలములేకపోవుటయేకాక కర్తకుఆయువుతగ్గును.

అగ్నిజిహ్వాలక్షణమ్

శ్లో॥ హిరణ్యా కనకా రక్తా కృష్ణాచైవతు సుప్రభా ।
అతిరిక్తా బహురూపా సప్తజిహ్వాః ప్రకీర్తితాః ॥
హిరణ్యాద్యాశ్చతస్రశ్చ జిహ్వాదక్షిణ వక్త్రగాః ।
సుప్రభాద్యస్తు తిస్రస్తు జిహ్వావై వామవక్త్రగాః ।

హిరణ్యా, కనకా, రక్తా, కృష్ణా, సుప్రభా, అతిరిక్తా, బహురూపా అను ఏడూఅగ్నిజిహ్వాలు. వీనిలో హిరణ్యజిహ్వ మొదలు నాలుగూ అగ్నికి కుడిముఖ మందూ, సుప్రభ మొదలు మూడూ అగ్నికిఎడమముఖమునందునూ ఉండును.

అగ్నిజిహ్వాస్థానాని

శ్లో॥ హిరణ్యా వారుణీ జిహ్వా కనకామధ్యమాస్మృతా ।
రక్తా చైవోత్తరా జిహ్వా కృష్ణాయామ్య దిశిస్మృతా ॥
సుప్రభా పూర్వదిగ్జిహ్వా అతిరిక్తాఽగ్నిగోచరా ।
ఈశాన్యాం బహురూపాచ జిహ్వాస్థానాః ప్రకీర్తితాః ॥

ఇక అగ్ని జిహ్వాస్థానములు చెప్పబడుచున్నవి. **హిరణ్య పడమరను**, కనక మధ్యను, **రక్తఉత్తరమున**, కృష్ణ దక్షిణమున, **సుప్రభ తూర్పున**, అతిరిక్త ఆగ్నేయ మున, **బహురూప ఈశాన్యమున** వుండును.

శ్లో॥ ఇధ్మం హిరణ్య జిహ్వాయాం కనకాయాం భవేచ్చరుః ।
రక్తాయాంతు భవేదాజ్యం కృష్ణాయాం చైవలాజకమ్ ॥

సుప్రభాయాంచ సక్తూనా మాగ్నేయ్యాం తిలహోమకమ్ ॥
శుద్ధ్యర్థం బహురూపాయాం సర్వాణి వ్యాహృతిక్రమాత్ ॥

హిరణ్యజిహ్వాయందు ఇధ్మమును, కనకజిహ్వాయందు చరువును రక్తజిహ్వా యందు ఆజ్యమును, కృష్ణజిహ్వాయందు పేలాలును, సుప్రభజిహ్వాయందు సక్తుపిండిని, అతిరిక్తజిహ్వాయందు తిలలును, బహురూపజిహ్వాయందు అన్ని ద్రవ్యములను, వ్యాహృతి పూర్వకముగా హోమము చేయవలెను.

శ్లో॥ వివాహే వారుణీ జిహ్వా మధ్యమా జాతకర్మసు ।
ఉత్తరే చోపనయనే దక్షిణా పితృకర్మణి ॥
పూర్వదిక్సర్వకార్యార్థీ ఈశాన్యాం సర్వకర్మసు ।
ఆగ్నేయాం శాన్తిహోమేచ యత్రయత్ర ప్రయోజకాః ॥

వివాహమందు వారుణీ(హిరణ్య)జిహ్వాయందు, జాతకర్మయందు మధ్యమ (కనక) జిహ్వాయందు, ఉపనయనమునందు ఉత్తర(రక్త)జిహ్వాయందు, పితృ కర్మలయందు దక్షిణ(కృష్ణ)జిహ్వాయందు, కామ్యకర్మలయందుపూర్వ(సుప్రభ) జిహ్వా యందు, సమస్తకర్మలయందు ఈశాన్య(బహురూప) జిహ్వాయందు, శాంతిహోమ మునందు ఆగ్నేయ(అతిరిక్త) జిహ్వాయందును హోమముచేయవలెను.

దశవిధదర్భాః

శ్లో॥ కుశాః కాశ యవా దూర్వాః విశ్వామిత్రా శ్శకున్తికాః ।
వ్రీహి శ్యామాక నీవారాః మౌంజీ దర్భాః ప్రకీర్తితాః ॥
ప్రాదేశమాత్రం దర్భాస్యుః ద్విః ప్రాదేశః కుశాస్స్మృతాః ।
త్రిఃప్రాదేశంతు బర్హిస్స్యా దత ఊర్ధ్వం తృణం భవేత్ ॥

కుశ, రెల్లు, యవగడ్డి, గరికి, విశ్వామిత్ర, శకున్తిక, వరిగడ్డి, చామగడ్డి, నెవరిగడ్డి, ముంజగడ్డి ఇవి పదివిధములైన దర్భలు, ప్రాదేశ మాత్రము (లొడితెడు) పొడవుగలవి దర్భలుఅనబడును. రెండుప్రాదేశములు పొడవుకలవి కుశలుఅన

బడును. మూడుప్రాదేశముల పొడవుకలవి బర్హిస్సులనబడును. అంతకంటె పొడవుగలవి తృణప్రాయమగును.

పరిస్తరణాది దర్భసంఖ్యానిర్ణయః

శ్లో॥ అగ్నిం షోడశభిదర్భైః పురతస్తు పరిస్తరే ।
పరిస్తరణ మన్యేషా మేవం సంఖ్యా విధీయతే ॥
పాత్రాణాంతు ద్విషట్కంస్యా త్ప్రణీతాసాదనేతథా ॥
అష్టభిరాచ్ఛాదనం కుర్యాత్రిభి ర్బ్రహ్మాసనం తథా ॥
ద్వాదర్భౌతు పవిత్రస్య తథా ప్రత్యయనస్యచ ।
సంమార్జనం త్రిభిర్దర్భై ర్జ్వలనస్యైక ఉచ్యతే ।
పర్యగ్ని కరణస్యైక మేవమష్టోత్తరం శతమ్ ॥
ఏకాదశాఙ్గుళీదేశే దశమే నవమే ఒ ష్టమే ।
సేచనం పరిధిశ్చైవ తరణంపూజనం క్రమాత్ ॥

అగ్నిహోత్రమునకు తూర్పు మొదలుకొని నలుదిక్కులయందును ఒక్కొక్క దిక్కుయందు *16* దర్భల చొప్పునను, పరిస్తరణలకు ఉత్తరమున పాత్రాసాదనకు *12* దర్భలను, పూర్ణపాత్రనుఉంచుటకు *12* ను, పూర్ణపాత్ర పైనుంచుటకు *8* న్ని, బ్రహ్మాసనమునకు *3* ను, ఛేదనకు *2*ను, స్రుక్సంమార్జనకు *3*ను, జ్వలనకు *1*న్ని మొత్తం *108* న్ని ఈవిధముగా ఉపయోగము.

స్థండిలమునకు *8* అంగుళములు అవకాశముగా అలంకరణయును, *9* అంగుళములలో పరిస్తరణములను, *10* అంగుళములలో పరిధులును *11* అంగుళములలో పరిషేచనమున్ను చేయవలెను.

పాత్రాసాదనమ్

శ్లో॥ ద్వంద్వంన్యంచితు పాత్రాణి దర్వ్యాదీని ప్రయోజయేత్॥
మానుషాణి సకృద్వ్యంజా దేకైకం పిత్రృకర్మణి॥

దర్వి మొదలుకొని దేవపాత్రలు ఆరింటినీ రెండేసిచొప్పున ఆసాదన చేయవలెను. **మనుష్యపాత్రలు ఒక్కమారుగానూ,** పితృపాత్రలు ఒక్కొక్కటిచొప్పుననూ ఆసాదన చేయవలెను.

పవిత్ర లక్షణమ్

శ్లో॥ సమౌ ద్వౌ స్థౌల్య దీర్ఘాభ్యాం సాగ్రే ప్రాదేశసమ్మితే ।
పవిత్ర గ్రంధి తజ్ఞేయే దైవేకర్మణి చోదితే ॥
అగ్రే బ్రహ్మాది దైవత్యం గ్రంథిం విష్ణుం తథైవచ ।
మూలంచ ఈశ్వరం ప్రోక్తం పవిత్రస్యాధి దేవతాః ॥

పవిత్రదర్భలు 2 ను సమానమైన లావుకలిగి ప్రాదేశమాత్రము పొడవు, కొసలతో కూడియుండవలెను. పవిత్రము యొక్క ముడి దేవకర్మలయందు వలెనే వేయవలెను. పవిత్రమునకు అగ్రమునందు బ్రహ్మయు, మధ్యముడియందు విష్ణువు, మొదలుయందు ఈశ్వరుడును అధిష్ఠానదేవతలు.

ప్రోక్షణపాత్రవిషయః

శ్లో॥ పవిత్రే ప్రోక్షణీ పాత్రే ఉదగగ్రే క్షిపేజ్జలమ్ ।
అంగుష్ఠా నామికాభ్యాంచ పాణ్యో రుత్తానయోః పృథక్ ॥
మూలాగ్రాణిచ సంగృహ్య త్రిరుత్పవన మాచరేత్ ।
ఉత్తానానిచ పాత్రాణి త్రిఃప్రోక్షణ మతఃపరమ్ ।
శేషోదకం పరిత్యజ్య నస్పృశేచ్ఛ కపర్దినా ॥

ప్రోక్షణపాత్రయందు పవిత్రమును ఉదగగ్రముగాఉంచి ఉదకముచే పూరించి అంగుష్ఠ అనామికలచేతను పవిత్రమును ఉదగగ్రముగా పట్టుకొని ప్రాక్సమాప్తిగా 3 సార్లు ఉదకమందు ఉత్పవనము చేయవలెను, తక్కిన పాత్రలను వెల్లకితలుగా తిరుగదీసి వాట్లను 3 సార్లు ప్రోక్షణము చేసి మిగిలిన ఉదకమును విడిచిపెట్టవలెను, గాని ముట్టుకొనకూడదు.

పూర్ణపాత్రప్రమాణమ్

శ్లో॥ అష్టముష్టి భవేత్కించి త్కించిచ్చత్వారి పుష్కలమ్।
పుష్కలాన్యేవ చత్వారి ఆఢకః పరికీర్తితః ॥
ఆఢకాఏవ చత్వారః పూర్ణపాత్ర స్సఉచ్యతే।
పూర్ణపాత్రస్థ తోయేన ప్రాగాదిషుచ పంచసు ॥
దిక్షు సంమార్జనం కృత్వా అంజలౌచ వినిక్షిపేత్।
భూయిష్ఠమివ తత్తోయం శిరసి ప్రాపయేత్తతః ॥

8 గుప్పెళ్ళ (పిడికెళ్ళు) బియ్యము కించిత్ అనబడును. 4కించిత్‌లు పుష్కలము. 4 పుష్కలములు ఆఢకము. 4 ఆఢకములు పూర్ణపాత్ర అనబడును. పూర్ణపాత్రయందున్న ఉదకముచే ప్రాగాది ఐదుదిక్కులయందునూ మార్జనచేసి ఆఉదకమును భార్యయొక్క దోసిలియందుఉంచి భూమియందు పడ్డజలమును, భార్య దోసిలియందున్న అక్షతలను శిరస్సునందు ధరించవలెను.

పూర్ణపాత్రస్థానమ్

శ్లో॥ పాత్రాగ్న్యోరన్తరం యత్తు ద్విపఞ్చాగుళ మాత్రకమ్ ॥
పూర్ణపాత్రస్య తత్స్థానం కపర్ద్యాదిభి రీరితమ్ ॥

పాత్రాగ్నులయొక్కమధ్యయందు పదిఅంగుళములలో పూర్ణపాత్ర ఉంచవలెనని కపర్ది మొదలగువారిచే చెప్పబడినది.

ఆజ్యసంస్కారః

శ్లో॥ దర్భైః ప్రచ్ఛాదయే త్పశ్చాద్గృహీత్వా సపవిత్రకమ్।
ఆజ్యపాత్రంతు నిక్షిప్య తతో బ్రహ్మాణ మర్చయేత్॥

ఎనిమిదిదర్భలచేత పూర్ణపాత్రనుకప్పి పవిత్రముతోఆజ్యపాత్రను తీసుకువచ్చి బ్రహ్మనుపూజించవలెను.

బ్రహ్మాలక్షణమ్

శ్లో॥ హెూమ సంరక్షణార్థాయ దోషాణా మపిశాన్తయే ।
అగ్నేర్దక్షిణతో దేశే బ్రహ్మాణం చోపవేశయేత్ ॥
కులీనం వేదసంపన్న మాచారజ్ఞం తపస్వినమ్।
షట్కర్మ నిరతం శాన్తం దయాళుంచ జితేన్ద్రియమ్॥
దక్షిణాం దిశిమాశ్రిత్య యమోమృత్యుశ్చతిష్ఠతి ॥
తదీయ దోషహరణే సమర్థం శాన్తచేతసమ్ ॥
అర్ఘ్యన్యాయాచితం శుద్ధ మప్రతిగ్రహ లోలుపమ్।
అసూయా రహితం సభ్యం సదా సజ్జనసేవితమ్॥
ఏవం లక్షణ సంపన్నం బ్రహ్మాణం వరయేత్సుధీః ॥

హెూమరక్షణముకు, దోషపరిహారముకు అగ్నియొక్క దక్షిణదిక్కునందు బ్రహ్మను కూర్చుండబెట్టవలెను. బ్రహ్మాసత్కులమందు పుట్టినవాడును, సదాచార సంపన్నుడును, తపస్వియు యజనాదిషట్కర్మలయందు ఆసక్తికలవాడును, శాంతుడును, భూతదయకలవాడును, ఇంద్రియనిగ్రహముకలవాడునూ కావలెను. యజమానియొక్క కుడివైపున యమధర్మరాజును, మృత్యుదేవత ఉందురు. కనుక వారివల్ల సంప్రాప్తమగుదోషము నివారించుటకు సమర్థుడును, శాంతమైన చిత్తము కలవాడును, తనను పూజించమని కోరనివాడును, పవిత్రుడును, ప్రతిగ్రహణమందుఆశలేనివాడును అసూయలేనివాడును, సభార్హుడును, ఎల్లప్పుడు సజ్జనులచేత సేవింపబడువాడును ఇటువంటి శుభలక్షణ సంపన్నుడైన బ్రహ్మను తన శ్రేయస్సు కై ప్రాజ్ఞుడు వరించవలెను.

అగ్నిక్షేత్రే ఆజ్య శోధన నిషేధః

శ్లో॥ అగ్న్యాస్తరణయోర్మధ్యే అగ్నిక్షేత్ర ముదాహృతమ్ ।
అగ్నిక్షేత్రం పరిత్యజ్య ఆజ్యస్థాలీ మధిశ్రయేత్ ॥
అగ్న్యాస్తరణయోర్మధ్యే యఃకుర్యా దాజ్యశోధనమ్ ।

సహోమోనిష్ఫలంయాతి హోమీచ నరకంవ్రజేత్ ॥

అగ్ని పరిస్తరణలయొక్క మధ్యప్రదేశము అగ్నిక్షేత్రమనబడును. అగ్ని క్షేత్రమునువిడిచి ఆజ్యస్థాలినుంచవలెను. అలాగునచేయక అగ్నిపరిస్తరణలయొక్క మధ్య ఆజ్యసంస్కారముచేసిన ఆహోమమునిష్ఫలమగును. యజమాని నరకము ను పొందును.

శ్లో॥ వివాహే చౌల సీమన్తే స్వాధ్యాయ వ్రతకర్మణి ।
స్నాన గోదాన సంధాన ఆజ్యసంస్కార మన్తరే ॥
వాస్తుహోమే చాగ్రయణే శాన్తిహోమే వృషోత్సృజే ।
ఉపనయనాది సర్వత్ర సపరిస్తరణాద్బహిః ॥

వివాహ, చౌల, సీమంత, వేదవ్రత, గోదానవ్రత, స్నాతకవ్రత, అగ్ని సంధానములయందు ఆజ్యసంస్కారము పరిస్తరణకులోపలచేయవలెను. వాస్తు హోమమునందు ఆగ్రయణమునందు శాంతిహోమమునందు వృషోత్సర్జన యందు ఉపనయనము మొదలుగాగల కర్మలయందు ఆజ్యసంస్కారము పరిస్తరణకు వెలుపల చేయవలెను.

ఆజ్యస్యోత్పవనమ్

శ్లో॥ మధు గన్ధరసో నామౌ ద్వావేతా వాజ్యహారిణౌ ।
తయోర్నిర్హరణార్థాయ ద్వేదర్భాగ్రేస్తు నిక్షిపేత్ ॥
అమేధ్యం భక్షయేన్నిత్యం గవామాజ్యంతు యద్భవేత్ ।
తద్దోష శమనార్థాయ ఆజ్యస్యోత్పవనం చరేత్ ॥
అఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాంతు పాణ్యోరుత్తానయోఃపృథక్ ।
గృహీత్వా మూలతూలేచ త్రిరు త్పవన మాచరేత్ ॥

సూ॥ ప్రాగగ్రత్య పశ్చాన్నీత్వాపునః ప్రాగేవసమాప్తిః ॥

శ్లో॥ పవిత్రే ప్రహరేత్పశ్చా దనుశబ్దస్యసారతః ।

వహ్నౌతు నిక్షిపేదగ్రే మధ్యమేచ వినిక్షిపేత్ ॥

మధు, గన్ధరసుడుఅనుఇద్దరు ఆజ్యమునుహరించువారు. వారినిసంహ రించుటకు దర్భాగ్రములురెండు ఆజ్యమందుఉంచవలెను. గోవులునిత్యమూ అపవి త్ర పదార్థములనుభుజించును. కనుక ఆదోషపరిహారమునకు ఆజ్యోత్పవనము చేయవలెను. అంగుష్ఠానామికలతో వెల్లకితలగాఉండు హస్తములతో పవిత్ర మునుగ్రహించి ఉత్పవనముతూర్పునప్రారంభించి పడమరకుతీసుకువచ్చి మరల తూర్పునకునమాప్తిచేయుచు ఇట్లుమూడుసార్లుజరిగించవలెను. పిమ్మట పవిత్రము ను యథావిధిగా అగ్రములు అగ్నిహోత్రమధ్యయందు మందునట్లుఉంచవలెను.

అప ఉపస్పృశ్య స్థానాని

సూ॥ రౌద్ర రాక్షస నైర్బుత పైతృక భేదన ఛేదన ఖనన పర్యగ్ని కరణా వద్యోతనా వఘ్రాణాఉ ఉత్మాభిమర్శనానిచ కృత్వాపఉపస్పృశేత్ ॥

రుద్ర, రాక్షస, నైర్బుత, పితృ శబ్దములువచ్చినపుడు, చీల్చుట, తెగకోయుట, త్రవ్వుట, పర్యగ్నికరణ, చూచుటయందు అఘ్రాణించుట (మూర్కొనుట) హృదయమునుముట్టుకొనుట మొ॥వి చేసిన పిదప ఉదకముముట్టుకొనవలెను.

స్రుక్స్రువ ప్రమాణమ్

శ్లో॥ ద్వాదశాంగుళికోదండో చతురంగుళకం బిలమ్ ।
జిహ్వాస్త్వష్టాంగుళస్యాత్తు స్రుచోర్మాన ఇతిస్మృతః ॥
ఖాదిరేణ స్రువఃకార్యః పలాశేన జుహూర్భవేత్ ।
తదభావే పలాశస్య పర్ణాభ్యాం హూయతేహవిః ॥

దండము 12 అంగుళములును, బిలము 4 అంగుళములును, జిహ్వా 8 అంగుళములును, స్రుక్కుయొక్క ప్రమాణము, చంద్రకర్రచే స్రువమును, మోదుగ కర్రచేత స్రుక్కునుచేయవలెను. ఈకర్రలుదొరకనియెడల ఆకులతోహోమము చేయవలెను.

స్రుక్స్రువ సంమార్జన

శ్లో॥ దర్భైస్త్రిభి స్సమాదాయ స్రువం దక్షిణపాణినా ।
ప్రధానదర్వీం వామేన యుగపత్ప్రతి తప్యచ ॥
స్రువందర్భైశ్చ సంమృజ్య స్రుచం తైరేవ మార్జయేత్ ।
ప్రతి తప్యతి తేదర్వ్యౌ విన్య స్యోత్తరతః క్రమాత్ ॥

3దర్భలున్నుస్రువమున్ను కుడిచేతితోపుచ్చుకొని స్రుక్కును ఎడమచేతితో పుచ్చుకొని వీటినిఒకమారు అగ్నిహోత్రమునందుకాచి దర్భలచేత స్రుక్స్రువ ములను తుడచి, మరలకాచి, ఉదకముప్రోక్షించి, స్రుక్కుదక్షిణమునను, స్రువము ఉత్తరమునను ఉంచవలెను.

ఆఘారాదిహోమవిశేషాః

శ్లో॥ స్రువేణాఽఽజ్యమాదాయ స్రుచస్సంపూరహో భవేత్ ।
యత్ర స్రుచాచ హోమస్య తత్రైకంహి వినిర్ణయః ॥
ప్రథమాఘార హోమశ్చ ప్రధానాహుత్య నంతరమ్ ।
యుద్ధోతవ్యంతు తత్సర్వం స్రువేణోక్తం కపర్దినా ॥
ద్వితీయాఘార హోమశ్చ ప్రధానాహుతయ స్తథా ।
ఆజ్యభాగౌతు సర్వత్ర స్రుచా హోమః కపర్దినా ॥

స్రువముచేత ఆజ్యముతీసుకొని స్రుక్కునుపూరించవలెను. ఎక్కడస్రుక్కుతో హోమమునిర్ణయింపబడినదో అక్కడస్రువముతో ఆజ్యమునుపూరించవలెను. ప్రథమాఘారహోమమును ప్రధానాహుతులయొక్క అనంతరమునందు యేహోమములుచేయదగినవో ఆహోమములన్నియు స్రువముతోనేచేయవలెను.

ఇధ్మాధానా త్పూర్వమగ్నినష్ట విషయః

శ్లో॥ ఇధ్మాధానక్రియాపూర్వం వహ్నౌనష్టే భవేద్యది ।

పునరగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య పునస్త్వేతి సమింధనమ్ ॥

ఇధ్మము అగ్నిహోత్రమునందు ఉంచకపూర్వము అగ్నినష్టమైనతిరిగి అగ్నినిప్రతిష్ఠించి "పునస్త్వాదిత్యా" అనుమంత్రముచెప్పి, సమిధనుఉంచి అగ్నిని ప్రజ్వలింపచేయవలెను.

శ్లో॥ కనిష్ఠికాగ్ర పర్వణ్యాం యావత్ స్థౌల్యం ప్రదీయతే ।
తావత్స్థౌల్యం సమిత్కాష్ఠం గృహ్యభాష్యే ద్వినిశ్చతమ్ ॥
తథైవానామికాగ్రస్య చర్మకాష్ఠ స్యమానతః ।
శిష్టాఙ్గుళి త్రయస్యాద్యం మానాః పరిధయః ఖలు ॥
తత్రాపి తార తమ్యాది స్థవిష్ఠాది క్రమోభవేత్ ।
సమిత్పవిత్రం వేదిశ్చ త్రయః ప్రాదేశ సమ్మితాః ॥

చిటికెనవ్రేలుయొక్క చివరకణుపు ఎంతలావుఉండునో సమిధలు అంత లావు ఉండవలెను. అలాగుననే ఉంగరపు వ్రేలు చివర ఎంత లావుఉండునో అంతలావు సమిధ ఒకటిన్ని, మిగిలిన మూడువ్రేళ్ళ యొక్క మొదటి కణుపుల యొక్క లావు ఎంత ఉండునో అంతలావు పరిధలుఉండవలెను. వాటిలో హెచ్చు తగ్గులను చూచి క్రమముగా ఉంచవలెను. సమిధలు, పవిత్రము, వేదికయు 3 ను, ప్రాదేశ(లొడితె) ప్రమాణముగా ఉండవలెను.

ఆఘార సమిధాధానమ్

శ్లో॥ వామేతర కరేణాథ గృహీత్వా సమిధద్వయమ్ ।
మధ్యమం పరిధింస్పృశ్య పురతోగ్నే ర్వినిక్షిపేత్ ॥

కుడిచేతితో అఘారసమిధలు రెండున్నుపుచ్చుకొని మధ్యమపరిధిని స్పృశించి అగ్నికితూర్పున ఊర్ధ్వాగ్రములుగాఉంచవలెను.

ఇధ్మప్రమాణమ్

శ్లో॥(ఆఘారౌ ప్రాదేశసమ్మితౌ) ద్విఃప్రాదేశో భవేదిధ్మ స్త్రిఃప్రాదేశస్తు మధ్యమః

। స్థవిష్ఠా దక్షిణార్ధశ్చ త్రిరనామిక ఇష్యతే ॥

శ్లో॥ త్రిర్మధ్యమ శ్చోత్తరార్ధ్య పరిధీనాం ప్రమాణకమ్ ।
సంఖ్యా వింశతిధా ప్రోక్తా నైకవింశతిధాక్వచిత్ ॥
యుగపన్మధ్యమం స్పృష్ట్వా పరిధిం హుతభుగ్దిశి ।
ఊర్ధ్వం సంస్థాప్య విధివ ద్రుద్రదిశ్యైవ మేవహి ॥
సర్వత్రాఘార సమిధా వేనమేవేతి సూత్రతః ।
ఇధ్మాః పంచదశాఘారౌ ద్వౌత్రిః పరిధయ స్తథా ॥
స్మార్తే వింశతిదారూణి కదాచిన్నైకవింశతిః ।
స్మార్త కర్మణ్యనూయజా భావాన్నాపే సమిత్క్వచిత్ ।
సమిధం చాప్యనూయాజాం శ్రౌత ఏవేత రత్రన ॥

ఆఘార సమిధలు 2 ను ప్రాదేశ ప్రమాణము, ఇధ్మము 2 ప్రాదేశముల ప్రమాణము, మధ్యమపరిధి 3 ప్రాదేశములు, దక్షిణ పరిధి 3 గోకర్ణముల (3 జుత్తలు) ప్రమాణము. ఉత్తర పరిధి 3 మధ్యమాంగుళముల ప్రమాణముగా ఉండవలెను. ఇధ్మమునకు సమిధలు 20 ఉండలెను. ఏకర్మయందైననూ 21 కాదు. ఆఘార సమిధలను 2ను ఒక్కమారుగా మధ్యమపరిధికి తగిల్చి ఆగ్నేయ దిక్కున ఒకటి, ఈశాన్యమున ఒకటి, ఉర్ధ్వముగా ఉంచవలెను. అన్ని కర్మల యందును ఆఘార సమిధలు ఈ ప్రకారముగనే వుంచవలెను. ఇధ్మమునకు 15, ఆఘారములకు 2, పరిధులకు 3, మొత్తం 20 సమిధలు స్మార్తకర్మలయందు వినియోగము. స్మార్తములో అనూయాజ సమిత్తులేదు కనుక 21 అవసరములేదు.

ఇధ్మబన్ధన రజ్జుదర్భనిర్ణయః

శ్లో॥ ఇధ్మ బంధేష్ట భిర్దర్భై స్త్రిభిః పరిధి సంయుతమ్ ।
ఏవమేకాదశాస్వర్భా న్రుద్రాహుతి మితీరితమ్ ॥

ఇధ్మమునకు 8, పరిధులకు 3, మొత్తం 11 దర్భలున్ను ఇధ్మమునకు కట్టు త్రాటికై నియోగించవలెను. ఇధ్మసన్నహనమున ఆదర్భలను నీటిలో తడిపి

అమంత్రకముగా అగ్నియందు ఉంచుదురు. దీనికే రుద్రాహుతి అనిపేరు.

ఇధ్మాధానమ్

శ్లో॥ మూల మధ్యమ మధ్యస్తే మంగులీ మధ్యమం యథా।
పాణీ ద్వయేన జుహుయా త్పుత్ర పౌత్ర ప్రవర్ధనమ్ ॥
ఆసనాత్కించి దుత్థాయ తత్రస్థ బ్రాహ్మణైస్సహ ।
ఇదం తూష్ణీ మనుజ్ఞాప్య ప్రహరే దుపవిశ్యచ ॥

శ్లో॥ మూలతఃకర్మనాశాయ మధ్యతః పుత్రనాశనమ్ ।
అగ్రతో జ్ఞానరూపేణ ఏకపాణి ర్ధనక్షయమ్ ॥

ఇధ్మమునకు మూలమధ్యములయొక్క మధ్యప్రదేశమునుఎడమ చేతి తోను మధ్యమాగ్రములయొక్క మధ్యప్రదేశము కుడిచేతితోనుపట్టుకొని బ్రాహ్మ ణానుజ్ఞనుపొంది ఆసనమునుండికొంచెములేచి అగ్నియందుఇధ్మమును ఉంచ వలెను. కేవలము మూలముగాని, మధ్యలుగాని, అగ్రముగాని, పట్టుకొని ఒక చేతితోహెూమము చేసినయెడల కర్మసిద్ధికానేరదు.

స్వాహాకారవర్జనీయ విషయాః

శ్లో॥ సమిత్సన్నహనం చైవ సగ్గ్రావం తథైవచ ।
ఆఘార మిధ్మాధానంచ స్వాహాకారంతు వర్జయేత్ ॥

సమిత్సన్నహనము, సంస్రావహెూమము, ఆఘార హెూమములును ఇధ్మాధానము ఈస్థానములయందు స్వాహాకారము చెప్పనక్కరలేదు.

ముఖాహుతి నిర్ణయః

శ్లో॥ చరుప్రధానే ష్వఖిలేషుకర్మసు ప్రధానకృత్వాచ్చరుణా ముఖాహుతిః
ఉత్సర్జనోపాకరణ వ్రతేషు ఘృతేనకార్యాగ్ని ముఖాహుతిఃస్యాత్॥

చరుప్రధానమైన అన్నికర్మలయందును ముఖాహుతిచరువుచేతనేచేయవలెను. ఉత్సర్జన, ఉపాకరణ, వేదవ్రతాదులందు ఆజ్యముతోముఖాహుతి చేయవలెను.

యాగాయ సమిధాది నిరూపణమ్

శ్లో॥ శమీ పలాశ న్యగ్రోధ ప్లక్ష వైకంకత స్తథా ।
పాలాశ దేవదారుశ్చ ఖాదిరశ్చేతి యాజ్ఞికాః ॥
హోమార్థం గోఘృతంగ్రాహ్యం తదభావేతు మాహిషమ్ ।
అజంవా తద భావేతు పాత్రాత్తైలం విసర్జయేత్ ॥
ఇధ్మాధానక్రియా పూర్వం చరుతంత్రాది రుచ్యతే ।
శ్రౌతవచ్చాభిఘారంచ ఉద్వాస్యామభిఘారయేత్ ॥
సంస్కారార్థం చరూణాంచ హోమాగ్నౌ స్థాపయేచ్చరూన్ ।
అగ్నయే జుష్టమంత్రేణ ఉద్ధృతే ష్వభిఘారణమ్ ॥

జమ్మి, మోదుగ, మర్రి, జువ్వి, పాల, రావి, దేవదారు, చంద్ర వీటి సమిధలు వినియోగించవలెను, హోమము నిమిత్తము ఆవునెయ్యి ముఖ్యము. లేనిచో గేదె, మేకల నెయ్యితోచేయవచ్చును. నూనెఎన్నడును వినియోగించరాదు. హోమ మునిమిత్తము చరువును హోమాగ్నియందేపచనముచేసి అభిఘరించి అచ్చట నుండితీసి తూర్పునకుగానిఉంచి మరల అభిఘరించవలెను.

ఆహుతికాల నిర్ణయః

శ్లో॥ సకారే సూతకం విద్యా ద్వకారే రిపువర్ధనీ ।
హకారే బ్రహ్మహత్యాచ ఆహుతిః కుత్రదీయతే ॥
సకారేచ వకారేచ హకారేచ పరిత్యజేత్ ।
స్వాహాన్తే జుహుయాద్ద్రవ్య మశ్వమేధ ఫలంలభేత్ ॥

సకారోచ్చారణకాలము అపవిత్రమైనదనిన్ని, వకారోచ్చారణకాలము శత్రువృద్ధి నిచ్చునదియు, హకారోచ్చారణకాలము బ్రహ్మహత్యాదోషమును సంభవింపజేయునది అగుటచే స్వాహాంతమునందే హోమము చేయవలెను. అట్లుచేసినయెడల అశ్వమేధముచేసిన పుణ్యఫలములభించును.

ఆహుతి ప్రమాణమ్

శ్లో॥ పాణ్యాహుతి ర్ద్వాదశ పర్వపూరికా పక్వాహుతి ర్బాదరిక ప్రమాణమ్।
ఆజ్యాహుతి ర్మాష నిమగ్నధారా హుతశన స్యోపరి షోడశాఙ్గుళమ్ ॥

ద్వాదశ పర్వపూరితమైన ఆహుతి పాణ్యాహుతి అనబడును. పక్వాహుతి రేగుపండంత ప్రమాణముగా హోమము చేయవలెను. ఆజ్యాహుతి మినుపగింజ మునిగేధారతో అగ్నిపైన 16 అంగుళముల ఎత్తునుండి హోమము చేయవలెను.

హోమ ముద్రాలక్షణమ్

శ్లో॥ హోమముద్రా స్త్రయః ప్రోక్తా మృగీ హంసీచ సూకరీ ।
మధ్య మానామి కాఙ్గుష్ఠైః సర్వకార్యే మృగీ స్మృతా ॥
తర్జనీ మధ్యమాఙ్గుష్ఠైః హంసీ శాన్తిక కర్మసు ।
సూకరీ చోగ్రకర్మాణి సర్వైరఙ్గుళిభిః స్మృతా ॥
ముద్రాహీనంతు యద్ధోమం తద్ధోమం నిష్ఫలం భవేత్ ।
సమిధం హంసముద్రాచ ఆజ్యంతుమృగముద్రికా ।
చరోస్తు సూకరీముద్రా ఏతా ముద్రాః ప్రదర్శితాః ॥

హోమము చేయునపుడు **మృగి, హంసి, సూకరి** అను మూడుముద్రల చేతనుమాత్రమే హోమమునుచేయవలెను. బ్రొటన, మధ్య, ఉంగరపు వ్రేళ్ళను దగ్గరచేర్చి చూపుడుచిటికెన వ్రేళ్ళనువిడచినచో అది**మృగి**అనుముద్ర ఇదిసర్వ కార్యములందువినియోగము. బ్రొటన, చూపుడు, మధ్య, వ్రేళ్ళనుచేర్చి తక్కిన రెండువ్రేళ్ళనువిడచినచో అది**హంసి**అనబడును. ఇదిశాన్తికర్మలయందు వినియో గించవలెను. అన్నివ్రేళ్ళచేతను దగ్గరకుచేర్చినచో అది**సూకరి**అనబడును. ఉగ్రకర్మ లయందు వినియోగము. హంసముద్రచేసమిధను, మృగముద్రచేనేతిని, సూకరి ముద్రచే హవిస్సునుహోమము చేయునపుడు ఉపయోగించవలెను. ఇట్లు ముద్రల ను ఉపయోగించక చేయుహోమము నిష్ఫలమగును.

స్రుక్ స్రువ హోమనిర్ణయః

శ్లో॥ ప్రధానాఘార హోమశ్చ ప్రధానాహు త్యనన్తరమ్ ।

యద్ధోతవ్యస్తు తత్సర్వం స్రువేణోక్తం కపర్దినా ॥
ద్వితీయాఘారహోమశ్చ ప్రధానాహుతయ స్తథా ।
ఆజ్యభాగౌతు సర్వత్ర స్రుచాహోమః కపర్దినా ॥

ప్రధానఘార హోమమగు నైర్ఋతిదేశాది ఈశానాన్తము వరకు చేయు రెండవ ఐంద్రాఘార హోమమును, ప్రధానాహుతులను చతుర్గృహీత ఆజ్యముచే స్రుక్కుచేత హోమము చేయవలెను. మొదటి అఘార హోమమగు వాయవ్యాది ఆగ్నేయాన్తము వరకుచేయు ప్రాజాపత్యాఘార హోమమును, ప్రధానాహుతులకు అనన్తరముచేయు ఆజ్యహోమములను స్రువముచేతచేయవలెను.

సమిత్సన్నహనం విషయః

శ్లో॥ సమిత్సన్నహనం కుర్యా త్ప్రధానాహు త్యనంతరమ్ ।
నత్వన్యదితి నిశ్చిత్య తత్రైవోక్తం కపర్దినా ॥
ఆఘారావిధ్మ తంత్రేషు ప్రహారే త్సర్వకర్మసు ।
సమిత్సన్నహనం కుర్యా దగ్నిం రుద్రం సముచ్చరేత్ ॥
సమిధం తస్యసన్నాహ మద్భి స్సంమృశ్య నిక్షిపేత్ ।
అగ్నావమన్త్రకం తస్మా ద్దైవముద్దిస్య సంత్యజేత్ ॥

ప్రధానాహుతులు అయినతరువాత సమిత్సన్నహనంచేయవలెను. ఇంకొక విధముగాచేయరాదు. ఇధ్మతంత్రముగల అన్నికర్మలయందును ఆఘారసమిధలు అగ్నియందేఉంచవలెను. ఇధ్మ(సమిత్)సన్నహనమును ఉదకముతోతడిపి అమంత్రకముగా అగ్ని హోత్రమునందుఉంచి అగ్నిరుద్రులను స్మరించవలెను.

జయాది వర్జనీయ స్థానాని

శ్లో॥ ఆగ్నేయా గ్రయణేశాన మాసిశ్రాద్ధా ష్టకాసుచ ।
దధ్యంజలి సపిండేషు నభవన్తి జయాదయః ॥

ఆగ్నేయస్థాలీపాక మందును, ఆగ్రయణ, ఈశానబలి, మాసిశ్రాద్ధ, అష్టకా,

దధ్యంజలి, సాపిండములయందు జయాదులు చెప్పనక్కరలేదని నిర్ణయము.

శ్లో॥ జయాదయో నివర్తన్తే యేషుహోమేషు కథ్యతే ।
ప్రాజాపత్యాది సర్వత్ర కుర్యా దుద్వాస నాంతకమ్ ॥

ఏహోమములయందు జయాదులచెప్పబడవో ఆహోమములయందు ప్రాజాపత్యహోమము మొదలుఉద్వాసనాంతము చేయవలెను.

బర్హిస్సమఞ్జనమ్

శ్లో॥ శ్రౌతే సమంత్రకం కుర్యాత్స్మార్తే కార్యాణ్యమన్త్రకమ్ ।
బర్హిస్సమఞ్జనంచేతి పూర్వాచార్య విభాషితమ్ ॥

బర్హిస్సమఞ్జనము శ్రౌతకర్మలయందు సమంత్రకముగానున్ను, స్మార్త కర్మలయందు అమంత్రకముగానున్ను చేయవలెను.

సంస్రావ హోమ విధిః

శ్లో॥ స్రువాగ్రం స్రుచ్యుపాదాయ సగ్గ్స్రావం ప్రకల్పయేత్ ।
వసుభ్యశ్చైవ రుద్రేభ్య ఆదిత్యేభ్యశ్చ పుష్టిదమ్ ॥
ప్రాప్తాః పరిధయోయత్ర యత్రస్యోగ్గృహ్యవాక్యతః ॥
తత్ర తత్రాపి సామర్థ్యం సగ్గ్స్రావో విధేయతే ॥
శమ్యాయత్ర విధీయన్తే గార్హ్యకర్మసు సూత్రతః ।
సగ్గ్స్రావో నతత్రస్యా దభిశబ్ద వియోగతః ॥

స్రుక్కుయందు స్రువముతో ఆజ్యమును ఒక్కమారుగ్రహించి, స్రుక్కు బిలమునందు స్రువమును బోర్లించి, ఏకధారగా సంస్రావహోమమును చేసి, **వసుభ్యోరుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యస్సగ్గ్స్రావభాగేభ్యఇదంనమమ** అనిత్యాగమును చెప్పవలెను. ఏకర్మలయందు సూత్రకారునిచే పరిధిలుచెప్పబడినవో ఆయా స్థలముల యందు సంస్రావహోమము చేయవలెను. గృహ్యకర్మలయందు శమ్యలు అని చెప్పబడుట చేత సంస్రావహోమము చేయనక్కరలేదు.

పరిధి ప్రహరణమ్

శ్లో॥ ప్రహృత్యమధ్యమం పరిధి మితరే యుగపత్క్షిపేత్ ।
ఆఘార సమిధావగ్నౌ యుగపత్సం ప్రయోజయేత్ ॥

మధ్యమపరిధిని అగ్నియందుఉంచి, పిమ్మటదక్షిణోత్తర పరిధిలు రెండును కలిపి అగ్నియందుఉంచవలెను. అనంతరము ఆఘారసమిధలు రెండునుతీసి ఉత్తరార్ధ్యస్యాగ్రము అగ్నిహోత్రములోనికిత్రోసివేసి రెండవదానిని అగ్నియందు ఉంచవలెను.

లేపకార్యంవినా పరిధిప్రహరణమ్

శ్లో॥ అన్వారంభే వృషోత్సర్గే స్థాలీ పుంసవనేషుచ ।
పరిధి ప్రహరణం కుర్యా ల్లేపకార్యం నవిద్యతే ॥

అన్వారంభణీయ, వృషోత్సర్గ, ఆగ్నేయస్థాలీపాక, పుంసవనముల యందు పరిధిప్రహరణము చేయవలెను. లేపకార్యము చేయనక్కరలేదు.

శమ్యా నిరూపణమ్

శ్లో॥ వివాహోపనయన స్నానే సీమన్త క్షౌరకర్మసు ।
ప్రాయశ్చిత్తేషు గోదానే శమ్యాన్య త్ప్రహరేత్తథా ॥
వ్రతేషు శాన్తిహోమేషు విభ్రష్టేష్టౌ వృషోత్సృజే ।
చరోః ప్రధానకే కుర్యా చ్ఛమ్యా ఏవ నసంశయః ॥

వివాహ, ఉపనయన, స్నాతక, సీమంత, చౌల, ప్రాయశ్చిత్త హోమ గోదాన వ్రతములయందు శమ్యలును, ఇతరకర్మలయందు పరిధిలుచేసి, అగ్ని హోత్ర మందుఉంచవలెను. వేదవ్రతములయందును, శాంతిహోమములందు ను, విభ్రష్టేష్టియందును, వృషోత్సర్జనమందును, చరుప్రధానమైన అన్నికర్మల యందును, శమ్యలుగాఊహించవలెను.

వివాహేద్యగ్నినాశే ప్రాయశ్చిత్తమ్

ఔపాసనారంభ శేషహోమయోర్మధ్యేఅగ్నినాశే-వివాహాగ్ని సంధానం/ దశరాత్రిమధ్యేజాతకర్మాగ్నినాశే-జాతకర్మాగ్నిసంధానం/ త్రిరాత్రమధ్యే ఉపనయానాగ్నినాశేచ/ఉపనయనాగ్నిసంధానం - కరిష్యఇతిసంకల్ప్య।

అపహతాఅసురా, శంనోదేవీరితి ద్వాభ్యాం తద్భస్మప్రోక్ష్య। అయం తేయోనిరితి తద్భస్మసమిధమారోప్య। మథితాగ్నౌవివాహశ్చే న్మథితాగ్నిమ్। శ్రోత్రియాగారాదాహృతే ఽగ్నౌ వివాహశ్చే చ్ఛ్రోత్రియాగారా దాహృత మగ్నిం జాతకర్మోపనయన యోర్లౌకికాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య। ఆజుహ్వానః ఉద్బుధ్య స్వేతి ద్వాభ్యాం తావసమిధమగ్నా వాదాయ। పరిస్తీర్య। ఆజ్యం దర్వీంచ సంస్కృత్య। పరిషిచ్య ॥

అయాశ్చ। అగ్నిర్హోతా। బ్రాహ్మణఏకహోతా। అగ్నిర్ద్విహోతా। పృథివీత్రిహోతా। అంతరిక్షంచతుర్హోతా। వాయుఃపంచహోతా। చంద్రమాష్షడ్ఢోతా। అన్నగ్ం సప్తహోతా। ద్యౌరష్టహోతా। ఆదిత్యో నవహోతా। ప్రజాపతిర్దశహోతా। మనోజ్యోతిః। యన్మఆత్మనః। భూరగ్నయేచ। భువోవాయవేచ। సువరాదిత్యాయచ। భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేచ। అనాజ్ఞాతం। పురుషసంమితో। యత్పాకత్రా। భూస్స్వాహా। భువస్స్వాహా। సువస్స్వాహా। భూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ ఇమంమేవరుణ। తత్వాయామి। త్వన్నోఅగ్నే। సత్వన్నోఅగ్నే। తంతున్తన్వన్న్। ఉద్బుధ్యస్వాగ్నే। త్రయస్త్రిగ్ంశత్తంతవః। పునరగ్నిశ్చక్షురదాత్। భూర్భువస్సువస్స్వాహా। తతః పరిషిచ్య। తంత్రశేషం (ప్రయోజయేత్ ॥) సమాపయేత్ ॥

మహదాశీర్వచనమ్

ఓం యోవైతాం బ్రహ్మణోవేద అమృతేనా వృతాం పురీమ్ । తస్మై బ్రహ్మాచ బ్రహ్మోచ ఆయుః కీర్తిం ప్రజాం దదుః । భాగధేయే నైవైనం ప్రణయతి । బ్రాహ్మణ ఆర్షేయ ఉద్ధరేత్ । బ్రాహ్మణో వై సర్వాదేవతాః। సర్వాభిరేవైనం దేవతాభి రుద్ధరతి। యావతీర్వైదేవతాస్తా స్సర్వా వేదవిది బ్రాహ్మణే వసన్తి తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్భ్యో దివేదివే నమస్కుర్యా న్నాశ్లీలం కీర్తయేదేతా ఏవ దేవతాః ప్రీణాతి ॥

పర్యాప్త్యా అనంతరాయాయ సర్వస్తోమోఽతి రాత్ర ఉత్తమ మహర్భవతి సర్వస్యాప్త్యై సర్వస్య జిత్యై సర్వమేవ తేనాప్నోతి సర్వంజయతి ॥

శతంజీవ శరదోవర్ధమాన ఇత్యపినిగమో భవతి శతమితి శతం దీర్ఘమాయు ర్మరుత ఏనావర్ధయన్తి శతమేన మేవ శతాత్మానం భవతి శతమనన్తం భవతి శతమైశ్వర్యం భవతి శతమితి శతం దీర్ఘమాయుః ।

అగ్నేయశస్విన్ యశసే మమర్పయేన్ద్రావతీ మపచితీమిహావహ। అయం మూర్ధా పరమేష్ఠీ సువర్చా స్సమానానా ముత్తమ శ్లోకో అస్తు ॥

ఆయుర్దా అగ్నే హవిషో జుషాణో ఘృతప్రతీకో ఘృత యోనిరేధి। ఘృతంపీత్వా మధు చారుగవ్యం పితేవ పుత్ర మభిరక్షతా దిమమ్ ॥

ఆయుర్దా అగ్నే। ఆయుర్దా ఇత్యాయుః ఽ- దాః। అగ్నేహవిషః। హవిషో జుషాణః। జుషాణో ఘృత ప్రతీకః। ఘృతప్రతీకో ఘృత యోనిః । ఘృత ప్రతీక ఇతి ఘృత ఽ-ప్రతీకః। ఘృత యోనిరేధి। ఘృత యోనిరితి ఘృత ఽ-యోనిః। ఏధీత్యేధి।

ఘృతం పీత్వా। పీత్వా మధు। మధుచారు। చారుగవ్యమ్। గవ్యం పితా। పితేవ। ఇవపుత్రమ్। పుత్రమభి। అభిరక్షతాత్। రక్షతాదిమమ్। ఇమమి తీమమ్ ॥

(పది) శోచిష్కేశో ఘృత నిర్ణిక్పావకః। సుయజ్ఞో అగ్నిర్యజథాయ దేవాన్। ఘృతప్రతీకో ఘృతయోనిరగ్నిః। ఘృతైస్సమిద్ధోఘృతమస్యాన్నమ్। ఘృతప్రుషస్త్వా సరితోవహన్తి। ఘృతంపిబన్త్సుయజా యక్షి దేవాన్। ఆయుర్దా అగ్నే హవిషో జుషాణః। ఘృతప్రతీకో ఘృతయోనిరేధి। ఘృతం పీత్వా మధు చారు గవ్యమ్। పితేవ పుత్రమభి రక్షతా దిమమ్ ॥

ఇన్ద్రశ్రేష్ఠాని ద్రవిణానిధేహి చిత్తిందక్షస్య సుభగత్వమస్మే। పోషం రయీణా మరిష్టిం తనూనాం స్వాద్మానం వాచస్సుదినత్వ మహ్నామ్॥

అథో ఏనం వర్ధయంత్యేవ ద్యావాపృథివ్యోర్వా ఏషగర్భో యత్సోమో రాజా। తద్యతేష్టా రాజఏష్టా వామాని ప్రేషేభగాయ। ఋతమృతవాదిభ్యో నమోదివే నమః పృథివ్యా ఇతి ప్రస్తరేణం లభతే। ద్యావాపృథివీభ్యామేవ తన్నమ స్కుర్వన్త్యథో ఏనం వర్ధయన్త్యేవ వర్ధయన్త్యేవ ॥

ఆయు ర్విశ్వాయుర్విశ్వం విశ్వమాయురసీమయి ప్రజాంత్వష్టా రాజనిధే హ్యాస్మే ।శతంజీవే మాశరాదో వయన్తే। సర్వాన్కామా నసీమహి॥

త్వష్టా జాయామజనయ త్వష్టాస్యైత్వాం పతిమ్। త్వష్టా సహస్రమా యూగ్ంషి దీర్ఘమాయుః కృణోతువామ్ ॥

బృహస్పతే సవితర్బోధ యైనగ్ం సగ్ంశితం చిత్సన్తరాగ్ం సగ్ం శిశాధి। వర్ధయైనం మహతే సౌభగాయ విశ్వఏనమనుమదన్తు దేవాః॥ వర్ధన్తుత్వా సుష్టుతయో గిరోమే యూయంపాత స్వస్తిభి స్సదానః। రోచనో రోచమాన శ్శోభన శ్శోభమానః కల్యాణః ॥ శతమానం భవతి శతాయుః పురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి ॥

ప్రాచితిష్ఠత్యాదధతి పూర్వదిగ్భాగే ఇన్ద్రోదేవతా ఇన్ద్రప్రసాదాత్ రాజ్యాభి వర్ధన మశ్నుతే। తేన ప్రాచీం దిశం జయతి ॥

తందక్షిణా పరివహన్తి దక్షిణదిగ్భాగే యమోదేవతా యమప్రసా దాత్ ఆయుష్యాభి వర్ధన మశ్నుతే। తేన దక్షిణాం దిశంజయతి ॥

తంప్రత్యఞ్చమావర్తయన్తి ప్రతీచీ దిగ్భాగే వరుణో దేవతావరుణ ప్రసాదాత్ పుత్రపౌత్రాభి వర్ధనమశ్నుతే। తేన ప్రతీచీం దిశంజయతి ॥

తముదీచీ తిష్ఠత్యుపావహన్తి ఉదీచీ దిగ్భాగే కుబేరో దేవతాకుబేర ప్రసాదాద్ధన ధాన్యాభి వర్ధన మశ్నుతే। తేనోదీచీందిశం జయతి ॥

సర్వదిగ్భాగే బ్రహ్మోదేవతా బ్రాహ్మణ ప్రసాదాత్ శత్రుక్షయంమిత్రో

ర్దయమశ్నుతే। సోమేన రాజ్ఞా సర్వా దిశో జయతి యఏవంవేద ॥

శతమానం భవతి శతాయుః పురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి ॥

గర్భాధానముకు

సం॥ నేష్టఃపత్నీ ముదాన యేత్యా హాగ్నీ దేవనేష్టరి రేతోదధాతి నేష్టా పత్నియా ముద్గాత్రా సంఖ్యాపయతి ప్రజాపతిర్వా ఏషయ దుద్గాతా ప్రజానాం ప్రజ ననాయాప ఉపప్రవర్తయతి రేతఏవతత్సిఞ్చ త్యూరుణోప ప్రవర్తయ త్యూరు ణాహి రేత స్సిచ్యతే నగ్నం కృత్యోరు ముప ప్రవర్తయతి యదాహి నగ్న ఊరుర్భవత్యథ మిథునీ భవతోఽథ రేతస్సిచ్యతే ఽథ ప్రజాఃప్రజాయన్తే ॥

బ్రా॥ సోమోరాజా ఽమృతగ్ం సుతః। ఋజీషేణా జహాన్మృత్యు మ్। ఋతేనసత్య మిన్ద్రియమ్। విపానగ్ం శుక్రమన్ధసః। ఇన్ద్రస్యేన్ద్రియ మ్। ఇదం పయో ఽమృతంమధు। సోమమద్భ్యో వ్యపిబతు। ఛన్దసా హగ్ంసశ్శుచిషత్। ఋతేనసత్య మిన్ద్రియమ్। అద్భ్యః క్షీరంవ్యపిబతు॥౧ ॥ క్రుఙ్ఙాఙ్గి రసోధియా। ఋతేన సత్యమిన్ద్రియమ్। అన్నాత్పరి స్రుతో రసమ్। బ్రహ్మణా వ్యపిబత్క్షత్రమ్। ఋతేనసత్య మిన్ద్రియమ్। రేతోమూత్రం విజహాతి। యోనిం ప్రవిశ దిన్ద్రియమ్। గర్భోజరాయుణా ఽఽవృతః। ఉల్బం జహాతి జన్మనా। ఋతేన సత్యమిన్ద్రియమ్ ॥౨॥ వేదేన రూపేవ్యకరోత్। సతాసతీ ప్రజాపతిః। ఋతేన సత్యమిన్ద్రియమ్। సోమేనసోమౌ వ్యపిబత్। సుతా

సుతౌ ప్రజాపతిః । ఋతేనసత్యమిన్ద్రియమ్ । దృష్ట్వారూపేవ్యాకరోత్ । సత్యా
నృతే ప్రజాపతిః । అశ్రద్ధా మనృతే ఽదధాత్ । శ్రద్ధాగ్ం సత్యే ప్రజాపతిః ॥
ఋతేనసత్యమిన్ద్రియమ్ । దృష్ట్వా పరిశ్రుతో రసమ్ । శుక్రేణశుక్రం వ్యపిబత్।
పయస్సోమం ప్రజాపతిః । ఋతేనసత్యమిన్ద్రియమ్ । విపానగ్ం శుక్రమన్ధసః
। ఇన్ద్రస్యేన్ద్రియమ్ ।ఇదం పయో ఽమృతం మధు ॥3॥ శతమానం భవతి
శతాయుః పురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి ॥

పుగ్ంసువనముకు

సం॥ యఏవం విద్వా నగ్నిముపతిష్ఠతే పరిత్వా ఽగ్నేపురం వయమిత్యాహ
పరిధిమేవైతం పరిదధాత్య స్కన్దా యాగ్నే గృహపత ఇత్యాహ యథా యజుర్వై
తచ్ఛతగ్ం హిమా ఇత్యాహ శతన్త్వా హేమన్తా నిన్ధిషీయేతి వావై తదాహ
పుత్రస్యనామ గృహ్ణా త్యన్నాద మేవైనం కరోతి తామా శిషమా శాసేతన్తవే
జ్యోతిష్మతీమితి బ్రూయాద్యస్య పుత్రో ఽజాతస్స్యాత్తేజస్వ్యేవాస్య బ్రహ్మవర్చసీ
పుత్రోజాయతే తామాశిష మాశాసేఽముష్మై జ్యోతిష్మతీమితి బ్రూయాద్యస్య
పుత్రో జాతస్స్యాత్తేజ ఏవాస్మి న్బ్రహ్మవర్చసం దధాతి ॥
బ్రా॥ ఐన్ద్రాగ్న ముప సాదితమ్ । సర్వాభ్యోవా ఏష దేవతాభ్యో జుహోతి।
యోఽగ్ని హోత్రం జుహోతి । యథా ఖలువై ధేనుం తీర్థే తర్పయతి।
ఏవమగ్నిహోత్రీ యజమానం తర్పయతి। తృప్యతి ప్రజయా పశుభిః।
ప్రసువర్గం లోకం జానాతి। పశ్యతి పుత్రమ్ । పశ్యతి పౌత్రమ్। ప్రప్రజయా

పశుభి ర్మిథునై ర్జాయతే । యస్యైవం విదుషోఽగ్ని హోత్రం జుహ్వతి।
యఉచైనదేవం వేద ॥ శతమానంభవతి .... ప్రతితిష్ఠతి ॥

సీమన్తోన్నయనముకు

ఆశాసానా సౌమనసం ప్రజాగ్ం సౌభాగ్యంతనూమ్ ।
అగ్నేరను వ్రతాభూత్వా సన్నహ్యే సుకృతాయకమ్॥

బ్రా॥ యత్పశ్చా త్ప్రాచ్యన్వాసీత। అనయాస మదం దధీత। దేవానాం
పత్నియాస మదం దధీత। దేశాద్దక్షిణత ఉదీచ్యన్వాస్తే। ఆత్మనో గోపీథాయ।
ఆశాసానా సౌమనస మిత్యాహ। మేధ్యామేవైనాం కేవలీ కృత్వా। ఆశిషా
సమర్ధయతి । అగ్నే రనువ్రతాభూత్వా సన్నహ్యే సుకృతాయక మిత్యాహ ।
ఏతద్వై పత్నియై వ్రతోపనయనమ్ । తేనై వైనాం వ్రత ముపనయతి ॥

జాతకర్మ, నామకరణములకు

సం॥ సృజతు జీవాతవే జీవనస్యాయా అగ్నేస్త్వామాత్ర యా జగత్యై
వర్తన్యా ఽఽగ్రయణస్య వీర్యేణ దేవస్త్వా సవితోత్సృజతు జీవాతవే జీవన
స్యాయా ఇమమగ్నఆయుషే వర్చసేకృధి ప్రియగ్ంరేతోవరుణ సోమరాజన్।
మాతేవాస్మా అదితేశర్మయచ్ఛ విశ్వేదేవా జరదష్టి ర్యథా ఽసత్। అగ్నిరాయు
ష్మాన్స వనస్పతిభి రాయుష్మా న్తేనత్వాఽఽయుషాఽఽ యుష్మ న్తంకరోమి
సోమఆయుష్మాన్స ఓషధీభిర్యజ్ఞ ఆయుష్మాన్స దక్షిణాభిర్బ్రహ్మ యుష్మత్త
ద్బ్రాహ్మణై రాయుష్మ ద్దేవా ఆయుష్మనస్తే మృతేన పితర ఆయుష్మన్తస్తే

స్వధయాఽఽయుష్మన్త స్తేనత్వా ఽఽయుషాఽఽయుష్మన్తంకరోమి॥

బ్రా॥ అపాం యోద్రవణేరసః। తమహమస్మా ఆముష్యాయణాయ। తేజసే బ్రహ్మవర్చసాయ గృహ్ణామి। అపాంయఊర్మౌ రసః। తమహమస్మా ఆముష్యాయణాయ। ఓజసే వీర్యాయ గృహ్ణామి। అపాంయో మధ్యతోరసః తమహమస్మా ఆముష్యాయణాయ। పుష్ట్యై ప్రజననాయ గృహ్ణామి। అపాంయో యజ్ఞి యోరసః। తమహమస్మా ఆముష్యాయణాయ। ఆయుషే దీర్ఘాయుత్వాయ గృహ్ణామి॥ శతమానం భవతి .... ప్రతితిష్ఠతి ॥

అన్నప్రాశనకు

సం॥ నవోనవోభవతి జాయమానోఽహ్నాం కేతురుష సామేత్యగ్రే।
భాగం దేవేభ్యో విదధాత్యాయ న్ప్రచన్ద్రమాస్తిరతి దీర్ఘమాయుః॥

నవోనవో భవతి జాయమానఇతిపురోనువాక్యా భవత్యాయురేవాస్మి న్ తయాదధాతి యమాదిత్యా అగ్ంశుమాప్యాయయన్తీతి యాజ్యైవేన మేతయాప్యాయయతి॥ శతమానం భవతి .... ప్రతితిష్ఠతి ॥

ఉపనయనముకు

సం॥ ఓజసే జుహోరామ్యోజో విదస్యోజో మామా హాసీన్మాఽహమోజో హాసిషం మామామోజో హాసీద్భూర్య భ్రాజస్వి న్భ్రాజస్వీత్వం దేవేషు భూయా భ్రాజస్వన్తం మామాయుష్మన్తం వర్చస్వన్తం మనుష్యేషు కురు వాయో శ్చత్వాఽపాంచ భ్రాజసే జుహోరామి సువర్విదసి సువర్మామా హాసీన్మా ఽహగ్ం సువర్ హాసిషం మామాగ్ం సువర్ హాసీ న్మయిమేధాం మయి

ప్రజాం మయ్యగ్నిస్తేజోదధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియందధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయిసూర్యో భ్రాజో దధాతు ॥

ఆ॥ మేధాదేవీజుషమాణాన ఆగాద్విశ్వాచీభద్రా సుమనస్యమానా। త్వయాజుష్టా నుదమానా దురుక్తాన్బృహద్వదేమ విదథేసువీరాః। త్వయా జుష్ట ఋషిర్భవతి దేవిత్వయా బ్రహ్మాగతశ్రీరుతత్వయా। త్వయా జుష్ట శ్చిత్రం విన్దతే వసుసానోజుషస్వ ద్రవిణోన మేధే ॥ మేధాంమ ఇన్ద్రో దదాతు మేధాందేవీ సరస్వతీ।మేధాంమే అశ్వినా వుభావాధత్తాం పుష్క రస్రజా। అప్సరా సుచయామేధా గన్ధర్వేషు చయన్మనః। దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాంమేధా సురభిర్జుషతాగ్ స్వాహా ॥ ఆమాంమేధా సురభి ర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణా జగతీజగమ్యా। ఊర్జస్వతీ పయసా పిన్వమానా సామాంమేధాసుప్రతీకాజుషన్తామ్ ॥ మయిమేధాం మయిప్రజాంమయ్య గ్నిస్తేజోదధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయీన్ద్రఇన్ద్రియం దధా తు మయిమేధాంమయిప్రజాం మయిసూర్యోభ్రాజోదధాతు॥ శతమానం భవతి శతాయుః పురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి ॥

వివాహముకు

సం॥ అహస్తస్మిన్నైన్ద్ర వాయవో గృహ్యతే తస్మాదైన్ద్ర వాయువ స్యాయతనే సప్తమేఽహఞ్ఛుక్రో గృహ్యత ఆగ్రయణస్యవా ఏతదాయతనం

యథ్షష్ఠ మహస్తస్మి ఇచ్ఛుక్రోగృహ్యతే తస్మాచ్ఛుక్రస్యాయతనేఽష్టమేఽ
హన్నాగ్రయణో గృహ్యతే ఛన్దాగ్‌స్యేవ తద్వివాహయతి ప్రవస్యసో వివాహ
మాప్నోతి యఏవంవేదాథో దేవతాభ్య ఏవయజ్ఞే సంవిదందధాతి తస్మాదిద
మన్యోఽన్యస్మై దదాతి ॥

అ॥ తయోరేతౌ వత్సా వహోరాత్రే। పృథివ్యా అహః। దివో రాత్రిః
। తాఅవిసృష్టౌ। దమ్పతీ ఏవభవతః। తయోరేతౌవథ్సౌ। అగ్ని శ్చాదిత్యశ్చ।
రాత్రేర్వథ్సః। శ్వేత ఆదిత్యః। అహ్నోఽగ్నిః ॥౧॥తామ్రో అరుణః। తా
అవిసృష్టౌ। దమ్పతీ ఏవభవతః। తయోరేతౌవథ్సౌ। వృత్రశ్చవైద్యుతశ్చ।
అగ్నేర్వృత్రః। వైద్యుత ఆదిత్యస్య। తాఅవిసృష్టౌ।దమ్పతీ ఏవభవతః। తయో
రేతౌవథ్సౌ ॥౨॥ ఉష్మాచనీహారశ్చ। వృత్రస్యోష్మా। వైద్యుతస్యనీహారః। తౌతా
వేవ ప్రతిపద్యేతే। సేయగ్‌ంరాత్రీ గర్భిణీపుత్రేణ సంవసతి। తస్యావా ఏత
దుల్బణమ్। యద్రాత్రౌరశ్మయః। యథాగోర్గర్భిణ్యా ఉల్బణమ్। ఏవ మేతస్యా
ఉల్బణమ్। ప్రజయిష్ణుప్రజాయాచ పశుభిశ్చభవతి। యఏవంవేద। ఏత
ముద్యన్త మపియన్తంచేతి। ఆదిత్యః పుణ్యస్యవథ్సః। అథపవిత్రాఙ్గిరసః ॥
౩॥శతమానంభవతి శతాయుఃపురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి॥

సదస్యములు

సం॥ నయేద్దైభ్యో వృశ్చ్యైతయద్వైశ్వ కర్మణాని జుహోతి సదస్యా
నేవతత్ప్రీణా త్యస్మేదేవాసో వపుషే చికిథ్సతయ మాశిరాదమ్పతీ వామమ

శ్నుతః। పుమాన్పుత్రోజాయతే విన్దతేవస్వథ విశ్వేఅరపా ఏధతేగృహాః।
ఆశీర్దాయా దమ్పతీ వామమశ్నుతా మరిష్టోరాయ స్సచతాగ్‌ం సమోకసా।
యఆఽసిచథ్సం దుగ్ధం కుమ్భ్యాసహేష్టేన యామన్నమతిం జహాతుసః।
సర్పిర్గ్రీవీ (॥) పీవర్యస్య జాయాపీవానః పుత్రా అకృశాసో అస్య। సహజా
నిర్యస్సు మఖస్యమాన ఇన్ద్రాయాశిరగ్‌ం సహకుమ్భ్యాఽదాత్। ఆశీర్మ
ఊర్జముత సుప్రజాస్త్వమిషం దధాతు ద్రవిణగ్‌ం సవర్చసమ్। సఞ్జయ
న్క్షేత్రాణి సహసాఽహమిన్ద్ర కృణ్వానో అన్యాగ్‌ం అధరాన్థ్సపత్నాన్॥

బ్రా॥ ఆశిషమేవై తామాశాస్తే పూర్ణపాత్రే। అన్తతోఽనుష్టుభా। చతు
ష్పద్వా ఏతచ్ఛన్దః ప్రతిష్ఠితం పత్నియై పూర్ణపాత్రే భవతి। అస్మిన్లోకే ప్రతి
తిష్ఠానీతి। అస్మిన్నేవలోకే ప్రతితిష్ఠతి। అథోవాగ్వా అనుష్టుక్। వాఙ్మిథునమ్।
ఆపోరేతః ప్రజననమ్। ఏతస్మాద్వైమిథునా ద్విద్యోతమానస్స్తనయన్ వర్ష
తి। రేతస్సిఞ్చన్న్ ప్రజాః ప్రజనయన్న్। యద్వై యజ్ఞస్య బ్రహ్మణా యుజ్యతే।
బ్రహ్మణావైతస్యవిమోకః।అద్భిశ్శాన్తిః। విముక్తంవా ఏతర్హియోక్త్రం బ్రహ్మణా।
ఆదాయైనత్పత్నీ సహాప ఉపగృహ్ణీతే శాన్త్యై। అఞ్జలౌ పూర్ణ పాత్రమానయతి।
రేతఏవాస్యాం ప్రజాందధాతి। ప్రజయాహి మనుష్యఃపూర్ణః। ముఖంవిమృ
ష్టే। అవభృథస్యైవ రూపం కృత్వోత్తిష్ఠతి ॥ శతమానం భవతి .... ప్రతితిష్ఠతి॥

నాకబలియందు

సం॥ అగ్నిర్దేవతా వాతోదేవతా...... బలాయత్వా॥

బ్రా॥ సప్తతేఅగ్నే సమిధస్సప్త జిహ్వాః। సప్తర్షయ స్సప్తధామ ప్రియాణి। సప్తహోత్రా అనువిద్వాన్। సప్తయోనీ రాపృణస్వా ఘృతేన। ప్రాచీదిక్। అగ్నిర్దేవతా। అగ్నిగ్ం సదిశాం దేవం దేవతానా మృచ్ఛతు। యోమై తస్యై దిశో౽భిదాసతి। దక్షిణాదిక్। ఇన్ద్రోదేవతా। ఇన్ద్రగ్ంసదిశాం దేవందేవతానామృచ్ఛతు। యోమైతస్యై దిశో౽భిదాసతి। ప్రతీచీదిక్। సోమో దేవతా। సోమగ్ం సదిశాందేవం దేవతానా మృచ్ఛతు। యోమైతస్యై దిశో౽భిదాసతి। ఉదీచీదిక్। మిత్రావరుణౌ దేవతా। మిత్రావరుణౌ సదిశాం దేవౌదేవతానామృచ్ఛతు। యోమైతస్యై దిశో౽భిదాసతి। ఊర్ధ్వాదిక్। బృహస్పతిర్దేవతా। బృహస్పతిగ్ం సదిశాం దేవందేవతానా మృచ్ఛతు। యోమైతస్యై దిశో౽భిదాసతి। పురుషోదిక్। పురుషో మేకామాన్న మర్ధయతు॥ శతమానం భవతి శతాయుః పురుషశ్శతేన్ద్రియ ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి॥

నూతనవధూ ప్రవేశముకు

సం॥ ఉదేనముత్తరాం నయాగ్నేఘృతేనాహుత। రాయస్పోషేణ సగ్ంసృజ ప్రజయాచధనేనచ। ఇన్ద్రేమం ప్రతరాజ్ఞ్యధి సజాతానా మసద్వశీ। సమేనం వర్చసాసృజ దేవేభ్యో భాగధాఅసత్। యస్యకుర్మో హవిర్గృహే తమగ్నేవర్ధయాత్వమ్। తస్మైదేవా అధిబ్రవన్నయఞ్చ బ్రహ్మణ స్పతిః॥

సానోదేవీ.....బ్రహ్మణస్పతిః। ధ్రువంతే ..... ధ్రువమ్ ॥

శతమానం భవతి ..... ప్రతితిష్ఠతి ॥

స్వస్తిమన్త్రార్థాస్సత్యాస్సన్త్వితిభవన్తః శ్రీమన్తోమహాన్తో౽ను గృహ్ణన్తు॥

తథాస్తు ॥ ఇతి సభాసదైః ప్రతివచనం సర్వత్ర॥

సందర్భానుసారేణ

ఉపనయనే

అయంవటుః మధురకంఠస్వరాధీత ఋగ్యజుస్సామాథర్వణ సంహితా బ్రాహ్మణ వేదవేదాఙ్గ సకలవిద్యా పారఙ్గతో భూయాదితి భవన్తః శ్రీమన్తోమహాన్తో౽ను గృహ్ణన్తు॥ **తథాస్తు** ॥

అస్యవటోః ప్రణవశ్రద్ధా మేధా ప్రజ్ఞా ధారణాసిద్ధిర్భూయాదితి భవన్తః శ్రీమన్తోమహాన్తో౽ను గృహ్ణన్తు॥ **తథాస్తు** ॥

వివాహసమయే

అనయోర్దంపత్యోః జానకీ రఘునాయకావివ పరస్పర పర మానురాగ రఞ్జిత సరస సల్లాపోల్లాస లసితౌ భూయాస్తామితి భవన్తః శ్రీమన్తో మహాన్తో౽ను గృహ్ణన్తు॥ **తథాస్తు** ॥

అస్యగృహే మహాలక్ష్మ్యాః స్థైర్య నివాస సిద్ధిర్భూయాదితి...న్తు॥

అస్యగృహే ధనకనకవస్తువాహన సమృద్ధిర్భూయాదితి...న్తు॥

ఆచన్ద్రతారార్కం వంశాభివృద్ధిరస్త్వితి....న్తు॥ **తథాస్తు** ॥**మంగళహారతి**॥

ప్రథమభాగః సమాప్తః

సంస్కార చిన్తామణిః

ద్వితీయ భాగః

శ్రీగణేశాథర్వశీర్షోపనిషత్, మహాన్యాసము, శ్రీరుద్రనమకము, శ్రీరుద్రచమకము, దశశాన్తులు, ఘోషశాన్తి, బిల్వాష్టోత్తర శతసోత్రము, శ్రీరుద్రహోమవిధి, శ్రీసూక్త, పురుషసూక్త, మన్యుసూక్త, పురుషసూక్తపూజావిధానము, శ్రీసూక్తపూజావిధానము, నీరాజన, మంత్రపుష్పము మొదలగు పూజావిధానములు.

నక్షత్రపూర్వక ఆదిత్యాదినవగ్రహశాన్తివిధానము, నవగ్రహ పీఠిక, నక్షత్రదేవతారాధనము, నక్షత్ర మండలము, నక్షత్రపూర్వక నవగ్రహహోమవిధి, నక్షత్రేష్టి మొదలగు శాన్తివిధానములు.

విచ్ఛిన్నోపాసనము, ఆబ్దీకమన్త్రము, అన్నసూక్తము, అధిశ్రవణము, ఉదకశాన్తి మొ॥వి అన్నియూ క్రియావివరణ సహితము.

408 పేజీలు.

మూల్యము : రూ. 200/-లు

భవిష్యోత్తర పురాణోక్త సూర్యనమస్కార కల్పః

తృచావిధానముగా సూర్యపూజ, ద్వాదశావరణ పూజ, అర్ఘ్యప్రదానవిధి, మహాసౌరనమస్కారవిధి, ప్రత్యేక అరుణమంత్ర విభాగ నమస్కారవిధి, సూర్యనమస్కారవిధి, సూర్యకవచము, ఆదిత్యహృదయము, మొ॥అన్నిఅంశములుగల సూర్యోపాసన గూర్చిన సంపూర్ణ గ్రంథము. వెల : రూ 100/-లు

శ్రీ లక్షవర్తి వ్రతకల్పమ్

స్త్రీప్రాయశ్చిత్త, ఋషిపంచమీ, కాంస్యపాత్ర, పూజా,కథా, క్రియావివరణము.

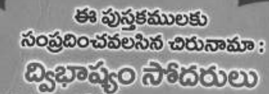
స్త్రీప్రాయశ్చిత్తము, మృత్తికాస్నానములు, పంచగవ్యప్రాశనము, సర్వతోభద్రమండలము, ఋషిపంచమీ, లక్షవర్తీవ్రతము, కాంస్యపాత్రవ్రతము, కమలవర్తీవ్రతము, వాటిమంటపారాధనలు, సహస్ర నామావళులు, కథలు, హోమములు, దానములు సామగ్రిజాబితాలు మొ॥వి క్రియావివరణ సహితముగా వ్రాయబడిన గ్రంథము.

వెల : రూ 200/-లు

శ్రీమదాపస్తంబీయ పంచదశ

సంస్కార చిన్తామణిః

ప్రథమ భాగః

...వేదమూర్తులైన పూజ్య గురుదేవులు

...సూర్యనారాయణ శర్మ అవధానిగారు

యజుర్వేదము సామవేదము అధర్వవేదము

శ్రీమదాపస్తమ్బ మహర్షయే నమః

...: ద్విభాష్యం సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి